Ex libris Ludovici Choulant.
Dresdae 1825.

S. Rudolph Weigel's Kunst-Katalog 8556.

Zur Biographie des Christoph Plantin von Van Hulst steht in der Revue de Liège, Novemb. 1845, daraus deutsch von A. Scheler im Serapeum VII. S. 321 fg. Christoph Plantin war geboren zu Mont-Louis bei Tours 1514, starb zu Antwerpen am 1. Juli 1589; sein Schwiegersohn Franz Raphelengius (Raulenghien) erbte die Leidener Druckerei, während die Antwerpener Druckerei von der Wittwe Plantins mit dem andern Schwiegersohne desselben Moretus (Moerentorff) fortgesetzt wurde.

PVRGANTIVM ALIARVMQVE EO FACIENTIVM, TVM ET Radicum, Conuoluulorum ac deleteriarum herbarum hiſtoriæ

LIBRI IIII.

REMBERTO DODONÆO Mechlinienſi Medico auctore.

ACCESSIT *Appendix variarũ & quidem rariſsimarum nonnullarum ſtirpium, ac florum quorundam peregrinorum, elegantiſsimorumq; icones omnino nouas nec antea editas, ſingulorumq; breues deſcriptiones continens: cuius altera parte vmbelliferæ exhibentur non paucæ, eodem Auctore.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini
Architypographi Regij.
M. D. LXXIIII. 1574.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librũ cui titulus est, *Purgantium aliarumq́ eò facientium, tum & Radicum, Conuoluulorum ac deleteriarum herbarum historiæ libri quatuor, Remberto Dodonæo Mechliniensi Medico auctore*, imprimat, vel alibi impressum vendat hinc ad octennium, sub pœna cõfiscationis librorum, vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, penultima Iulij, M.DCLXXII.

Subsignat.

De la Torre.

Idem cautum est in Consilio Brabantię, ad totidem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 12. Septemb. eiusdem anni.

Subsignat.

I. de VVitte.

MAXIMO ET LONGE POTENTISS. D. PHILIPPO, HISPANIAR. CATHOLICO REGI.

ELVTI quocunq; mentis oculos cõuertimus, amplissime ac potentissime Rex, semper, vbique, & nusquam non admirabilis captumque humani ingenij superans in omnibus operibus suis Deus Opt. Max. est: ita quoque in stirpiũ multiplici materia non potest non perspici, non considerari, non agnosci, & admirabilis eius omnipotens prouidẽtia, tum & maxima immensaque eius largitas. Omniũ

etenim earũ rerũ, quas in vſum & neceſſitatem hominum Deus creauit ac contulit, nulla verior, nulla copioſior, nulla magis luxurians, ipſa ſtirpium eſt materia. Multa quidem animantium quadrupedum ſunt genera: plura volucrum: piſcium etiam copioſiora: non pauca è terræ latebris eruuntur. Sed quid hæc ad tam variam, tam infinitam ſtirpium congeriem ac molẽ? Adeò ſiquidem multiplex hæc eſt, vt nullo numero comprehẽdi, nec vllis certis limitibus conſtringi poſſe videatur. Id quod nõ modò auctorum veterum lectio, verùm & ipſe artium magiſter vſus ac quotidiana oſtendit obſeruatio, euidensq; docet experientia.

rientia. Quantumuis enim quis longo tempore in hac studij parte vigilet, laboret, ac sudet, ad omnium tamen stirpium cognitionem peruenire neutiquā potest. Semper siquidem humana curiositas, noua perpetuò perquirens, stirpium nonnullarū priùs incognitarum aut latētium accessionē adfert. Quod à tractanda describendaque harū historia haud iniuria nōnullos deterret; alios tardiores efficit, & quò minùs citò conatus suos ad colophonem perducant, in causa est. Dum etenim vnusquisque plures auet, desiderat, sperat que cognoscere stirpes, studiorum suorum labores ac fructus doctis ac studiosis communicare non fe-

ſtinat; ſed vel in multos ſubinde annos premit; aut interdũ omnino ſupprimit: aut etiã de nonnullis & paucis cõmentationem inſtituit. Ita nobis vſu veniſſe, teſtantur, vna Frumentorũ & leguminum: altera Florum coronariarumq́ue herbarum anteà editæ hiſtoriæ. Nã inter alias nõ exiguas remoras, hæc vna quoq; fuit, cur cõceptam & olim vernaculo Brabantorum ſermone conſcriptã de ſtirpibus cõmentationem, non totã, nec mox, ſed particulatim Latinè edere cœperimus. Quod quidem eò libentius referimus, quia & hi de purgantibus aliiſq́ue eius generis herbis libri, pars vna aliqua tantummodo ſit, à nobis meditati

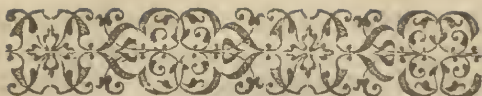
&

& propositi maioris operis, sub R. T. C. M. patrocinio ac fauore in lucem, vti speramus, appariturí: si modò vita & otiũ contigerit, animusq́ue cõmuni clade perturbatissimus, ad studiorũ labores postliminio redire potuerit. Interea hos purgantium aliarumq́ue eò facientium historiæ libros amplissimæ ac potentissimæ R. T. C. M. offero ac dedico: Opus quidem exiguũ & tenue, sed tamen in quo pleræq; à nemine ante nos expressæ, & (absit arrogantia) nonnullæ quoque ab ipsis veteribus nõ satis notæ ac cognitæ describuntur. Nec, vti spero, R. T. C. M. exigui operis aspernabitur tenuitatẽ, sed citiùs exemplo ma-

ximorum & clariſſimorum veterum Regum ac principũ, hoc quantulumcunq; leuidenſe munuſculum benignè ſuſcipiet, ac boniconſulet. Deus Opt. Max. R. T. C. M. diutiſſimè Chriſtianæ ſuæ Catholicæ Eccleſiæ conſeruet. Mechliniæ, Idibus Nouemb. anno M. D. LXXII.

Ampliſſimæ R. T. C. M.
perpetuò deditiſſimus

Remb. Dodonæus.

REMBERTI DODONÆI PVRGANTIVM HERBARVM aliarumque eò facientium historiæ

LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

ELVTI omnibus ſcientiis ac artibus bene & artificioſè inſtituta methodus lucem ornatumq; cõfert; ita dubio procul ab eadem ſtirpium hiſtoriæ, ſi expedita aliqua deſcribi ac tradi poſſet, gratiæ quoque ac decoris plurimum accederet.

SED *tam multiplex ſtirpium eſt varietas; tam infinitæ earum differentiæ; genera ita innumera, vt ordinata aliqua aut eleganti methodo comprehendi non poſſe videatur.*

TENTAVIT *etenim Theophraſtus olim in harum hiſtoria tractanda methodum inuenire. Exercuit in eadẽ ſe Dioſcorides; aliam omnino rationem aggreſſus. Tertiã verò etiam in lib. de ſimplicium medicamentorum facultatibus Galenus amplexus eſt.*

NEMO *tamen iſtorum ita perfectam aut talem ob-*

 ſeruauit,

seruauit, vt absoluta aut optimè instituta appellari ac dici queat: desideratus in quamus multis, quæ ad artificiosam ac elegantem methodum requiri solent.

NAM *Theophrastus quidem, dum stirpes in genera quædam distinguit; & differentias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, seminum, siliquarum, odorum, florum, succorum, & similium expēdit, sæpenumero singulas in partes resectas diuidit, membra earum ita separans, vt vnius alicuius forma, & quæ ad eius historiam sunt reliqua, non nisi è pluribus, multùm frequenter separatis locis, colligi subinde ac haberi queant. Quod stirpium cognitionis studiosis, præter quòd incommodat, non parum tædii molestiæq; adfert.*

DIOSCORIDIS *verò ratio ac via methodica magis apparet. stirpes etenim, membris earum nequaquā diuulsis, in ordines & classes digerere curæ habuit; ac congeneres similesq; coniungere. arbores videlicet arboribus sociare: fruges frugibus committere: oleracea oleraceis permiscere, ac in vniuersum similis aut eiusdem facultatis vel quandoque formæ iuxta inuicem collocare. Sed tamen est & in hac ratione, quod minus aptum iudicatur, & reprehensioni expositum sit. Non rarò siquidem vni alicui classi stirpes ascriptæ, ad aliam aliquam, vel plures etiam pertinere putantur. propter enim multiplicem, vt diximus, varietatem, differentesq; singularum complures proprietates, tam multa occurrunt genera, vt cui præcipuè stirps adscribenda sit, non sit expeditum; & vni apposita, ad aliud videatur transferenda.*

GALENI *autem methodus, quam Oribasius Aëtius, Paulus Ægineta, & Arabes sequuti sunt, duabus illis expeditior ac facilior apparet: stirpibus nempe elementorum ordine digestis. At hæc ratio dum congeneres longè à se*

inuicem

inuicem dissociat, separat, diuellit : diuersarum verò formarum differentiumq́ virium coniungit : herbas arboribus commisceat : exitiales perniciosasq́ cum edulibus aut aliâs vtilibus nullo ordine inter se confundat, nec etiam satis bene constituta, artificiosa, multo minus exquisita nũcupari potest.

ATQVE *his de causis, in historia stirpium artificiosam methodum, absolutissimumq́ ordinem inuenire difficile, immo non possibile. Quod quidem pluribus verbis referimus, quò, si alicubi ab ordine etiam nos aberrare contigerit, noster conatus nostrumq́ studiũ minùs calumniis pateret. Nam cùm à nobis meditatam historiam stirpium non putaremus absq́ ordine tradendam, vnum ex superioribus amplecti necessum habuimus: neq́ exquisitum videlicet neque absolutum.*

DELEGIMVS *autem ex his, eum, quem ante nos Dioscorides attentauit, tametsi non curiosè eum obseruantes. Multas siquidem stirpes in alias classes digessimus; & in singulis, crebrò alio eas ordine disposuimus.*

SEPARAVIMVS *autem primùm arbores cum fruticibus, ab herbaceis. herbas verò in edules, ac non edules distinximus. inter edules, quædam ad fruges pertinent: aliæ oleraceis annumerandæ veniunt. Earum quæ non edules, quædam exitiales sunt, & excedentem qualitatem obtinent: nonnullæ medicam ac purgatoriam vim acceperunt: pleræq́ odoratæ & coronariæ sunt: floribus itẽ istæ, hæ radicibus, illæ seminibus suis medicinæ vtilitatem conferunt, aut aliis modis, vel humanis vsibus deseruiunt, vel differunt.*

ET *de plerisq́ quidem harum iam commentati sumus: de frugibus siquidem ac eò pertinentibus prius; deinde de floribus & coronariis odoratisq́ nonnullis.*

IN

IN *hac verò nostri operis parte earum quæ medicam & purgandi humani corporis potentiam assequutæ sunt, herbarum historias prosequi institutum: vnà cum iis quæ radicibus suis vtiles habentur. Quibus vicinis adminiculis conuoluentes ac fruticibus sese implicantes stirpes coniunguntur. harum enim nonnullæ ad purgationes quoque faciunt, & radices validas efficacesque promunt. Accedunt etiam exitialem vim potentiamque sortitæ; vtpote purgantibus facultate proximæ.*

ATQVE *inter has primum ordinem ac locum radicibus, proximum purgantibus, tertium conuoluulis, posteriorem exitialibus ac perniciosis herbis reliquimus.*

RADICVM *autem ordo siue claßis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes quæ huc referri possent complectitur, verùm eas stirpes tantummodo continet, quibus inter purgantes, conuoluula, vel etiam oleracea non est locus; aut quæ omnino aliò translátæ nō sunt. Subinde enim euenit, vt propter præstantiores aliquas partes facultatésve, quæ radicibus valent, in aliam classem traducantur: vt Iris & Pæonia, quæ floribus accesserunt. Ità fit vt radicum claßis pauciores complectatur quàm omnino posset, si efficaces radicibus, omnes, vel saltem plurimæ, in hanc contraherentur.*

INTER *eas autem quæ præcipuam radicibus vtilitatem conferunt, vel primæ sunt Aristolochiæ; de quibus idcirco initio agendum.*

De aristolochiis.

Caput I.

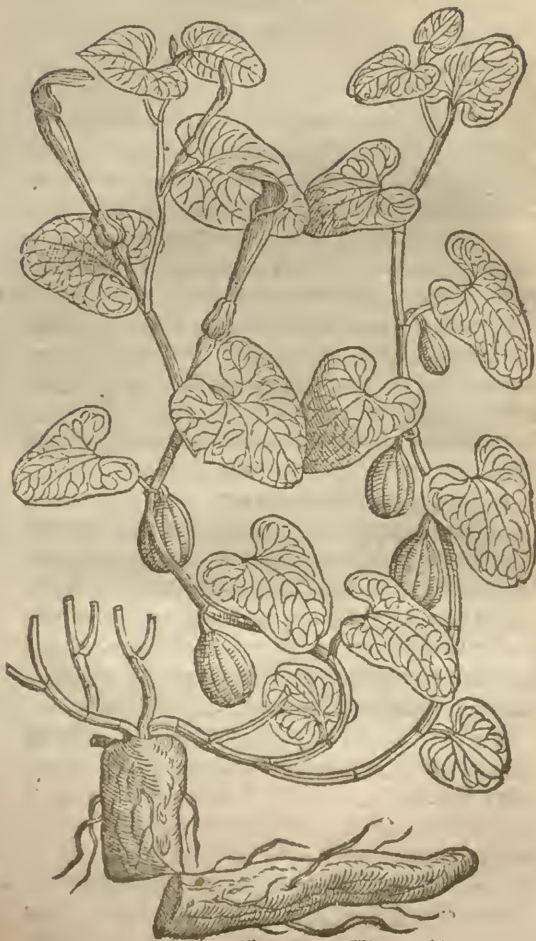

Ristolochiæ, auctore Dioscoride, tres sunt; Longa, Rotunda, & Clematitis. Plinius Pistolochiam speciẽ annumerauit quartã. Posterior ætas quintam, Sarracenicam dictam, adinuenit.

Longa Aristolochia multis à radice tenuibus ac viticulosis germinat cauliculis; circa quos folia hinc inde mollia, odorataq́; flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores, coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, striati, exiguis pyris conformes; qui semine maturato in quinque vt plurimum partes dissiliunt; quod triangulum, ac nigricantis est coloris. radix subest dodrantalis, aut breuior, digitalis crassitudinis, buxei flauescentis coloris, odorata, sed perquam amara ac ori ingrata.

Rotunda Aristolochia cauliculis foliisq́; priorem refert. sunt tamen paulo rotundiora folia, eius cuius fructus turbinatur. flos vnius (differentiæ etenim in hoc nonnihil) oblongior & angustior, colore subluteus: alterius breuior & qua reflectitur parte in purpura subnigricans. fructus huius pyri modo è latiore sede fastigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriusq́; striatus. semina qualia longæ. radices orbiculatæ ac tuberosæ, gustu & odore longæ.

Clematitis longis, prætenuibus, viticulosisq́; suis cauliculis, ac non rarò ramosis, vicina quæuis adminicula comprehendit, quibus se smilacis modo implicat ac circumuoluit. folia longiori pediculo hærent, læuia, lata, acuminata, vti aliarum. flos similiter cauus, oblongus. luteus aut ex purpura nigricans. fructus haud differentes. tenues autem radices sunt & prælongæ; modò per summa serpen-

ſerpentes; mox altiùs demiſſæ; colore præcedentium.

Dioſcoridis exemplaria Clematiten foliis eſſe habent: ἀειζώου μικροῦ ἐοικότι, *ſed legendum eſt:* ἀσάρου ἐοικότι, μικρὰ.

Dioſcoridis locus emendatus.

Deprauatus eſt de Clematite & Theophraſti locus. nam vbi legitur: τῇ χροιᾷ δὲ μέλαινα, *& mox:* φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἀλσίνῃ, *reſtituendum eſt:* τῇ χροιᾷ δὲ μήλινα, *id eſt, colore melina; &* φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἑλξίνῃ.

Theophraſti loca reſtituta.

ARISTOLOCHIAS *autem naſci pinguibus & campeſtribus locis, Plinius refert. Hiſpaniæ agri harum trium feraces ſunt. Longã & rotundam in Italia ac Narbonenſi Gallia reperire quoque eſt. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à ſe inuentam ſcribit. Carolus Cluſius circa Hiſpalim, plurimiſq; aliis Beticæ Hiſpaniæ locis, in dumetis & vepribus offendiſſe ſe hanc refert.*

Florent Ariſtolochiæ in Belgio quidẽ Maio aut Iunio: alibi & in calidioribus regionibus priùs.

Nuncupatur Ariſtolochia Græcis ἀριστολοχία; *quoniam* ἀρίστη ταῖς λόχοις, *id eſt, optima puerperis ſit.*

Priorem ἀριστολοχίαν μακρὰν, *id eſt, Ariſtolochiam longam, ab ipſius radicis forma, item &* δακτυλίτην, μηλοκάρπον καὶ πύξινον *nuncupant; & Ariſtolochiam quoque marem.*

Altera fœmina exiſtimatur, & ἀριστολοχία στρογγύλη, *ſiue rotunda Ariſtolochia dicitur: à nõnullis etiam* χαμαίμηλον, *ceu terræ malum. Cyclaminus tamen & terræ malum appellatur, ab Ariſtolochiis multùm differens.*

Tertia Ariſtolochia κληματῖτις *veluti ſarmentitia cognominatur.*

Reperiuntur porrò & apud Apuleium Ariſtolochiæ &

aliæ appellationes: vt, ἀδρὰ ῥίζα, ἐφέσια, πυξίονος, δάρδανος, ὀπτὶς; quæ cui speciei propriæ sint, non satis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæ Aristolochiæ excalfaciunt, resiccantq́ue, & ad tertium vtriusq́ue qualitatis ordinē pertinent, extergendi potentiam vna habentes.

Dioscorides longam aduersus serpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereq́ue potum, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menses & fœtus; idemq́ue cū pesso impositam posse.

Rotunda tùm ad hæc omnia, cùm ad alia reliqua venena facit: item ad asthma, singultum, rigorem, splenem, rupta, conuulsa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & spicula extrahit: oßium squamas in cataplasmatis permixta adimit: putredines remouet: vlcera sordida expurgat, & caua cum iride melleq́ue implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematitem Galenus fragrātiorem esse ait, itaq; ea ad vnguenta vnguentarios vti; sed ad sanationes infirmiorē.

DE PISTOLOCHIA. CAP. II.

PISTOLOCHIA *longæ rotundæq́ue Aristolochiæ, & cauliculis & foliis similis est; minor tamen ac tenerior. folia eius lata ac hederacea sunt. flosculus oblongus cauus suprema ac extima parte nigricans. fructus subrotundus veluti vnius rotundæ Aristolochiæ. pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.*

In Narbonensis Galliæ nec non Hispaniæ quibusdam agris spontè nascitur: floret fructumq́ue perficit eodem, quo aliæ tempore.

Pistolo-

Pistolochiam hanc speciem nuncupari, πολύῤῥιζον verò cognominari, Plinius lib. XXV. *cap.* VIII. *scribit. Est, ait, & quæ Pistolochia vocatur quarti generis (Aristolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nempe Clematitis) densis radicum capillamentis, iunci plenioris crassitudine: hanc quidam Polyrrhizon cognominant.*

At facultate & viribus hæc alius reliquis haud absimilis videtur, excalfaciens similiter & exsiccans, non adeò tamen intensè. Conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtilissimam tradi, Plinius auctor est.

DE SARRACENICA ARISTOLOCHIARVM SPECIE QVINTA. CAP. III.

HAEC *Aristolochia tenuibus foliis frondosisq; ramulis, reliquis similis est, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda. folia eius maiora quàm Asari. flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore sublutei. fructus pyrorum instar turbinantur: semina in his intersepta, triangularia, sordidè nigricantia. radix longiuscula, mediocris subinde crassitudinis, lutea, Buxi ligno colore similis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Est autem has interdum exiguas tenuesq; reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac sublatæ. Ex relictis siquidem radicum particulis nouellæ plantæ, tenellas initio ac sarmentitias radiculas promunt.*

Multis in Germania ac Belgio, nec nō in Italia & alibi, locis, huiuscemodi Aristolochia reperitur, iuxta vineas marginesq; agrorum læto ac restibili solo. In hortis feliciter quoque adolescit. Quem semel occupauit locum, ægrè deserit. Quantacumque etenim radiculæ pars, licèt altè

A. clematitis L.
dod. pempt. 326

atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeò pertinacis est vita.

Huius æstate flores; autumno fructus colligi possunt.

Vulgò Sarracenicam nuncupant: Galli Sarasine: Belgæ Sarasijn cruyt: *Germani* Osterlucei: *officinæ Aristolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm quintæ Aristolochiæ compellabimus? nisi fortè Clematitem alteram vel Aristolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.*

Vi autem & potentia hæc Aristolochia reliquis etiam similis, insigniter amara et calida, longa nō inferior: proinde & pro hac in omnibus compositionibus succedere et recipi absq; vllo errore potest.

DE RADICE CAVA. CAP. IIII.

RADICES *cauæ duæ sunt. vna Maior, altera Minor.*

MAIORI *folia sunt Coriandri modo dissecta, tenuiq; dilutè virentia; cæsio videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen: pediculi teretes, tenues & leues, palmum longi; circa quos superiore parte flosculi ordine digesti, oblongi, in corniculum desinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, subinde albidi. semen in valuulis latiusculis exiguisq; nigrum, paruum & splendens. radix tuberosa, inferiore parte sessilis, & excauata, pulpa dum recens sublutea, vbi verò exaruit in virore subnigricante, gustu cum amaritudine quadam austera.*

Fumaria bulbosa. Dod. pempt. 327

MINOR *species foliis, pediculis, purpurascentibus oblongisq; flosculis, siliquulis, & semine maiori similis est; humilior tantùm ac minor. radix huius non caua, verùm solida, globosa verticilli specie, colore subluteo, sapore cum amaritudine adstringente.*

Exit vtraq; circa sepes, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac solo pingui lætoq;. Vtraque in Germania, minor Belgis frequentior.

Primo statim Vere vtraq; erumpit; florem mox facit, semenq; breui perficit. Mense Maio eius præter radices nihil superest; ita paucis hebdomadis apparet.

Germani Holwurtz, *Belgæ* Hoolwortele, *id est, radicem cauam appellant. Officinas perperam hac pro Aristolochia rotunda vsas notius est quàm referri, aut refelli debeat: & similiter eorum manifestus error, qui temere Pistolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (si modò veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali speciem faciant: alij Eriphion: nonnulli Thesium: pleriq; Capnon Chelidoniam.*

Cum Leontopetalo autem tuberosis radicibus & quadantenus foliis conuenire posse videtur: sed cauliculorum alæ plurimæ, floresq; Anemones in radice caua desiderata, Leontopetalon. *discrimen adferunt. Leontopetali etenim caulis ramosus in alas multas diuiditur, flos verò qualis Anemones, vt quidẽ Dioscorides & Plinius referunt.*

ERIPHION *autem si vtiq; ἀπὸ τοῦ ἦρος, id est, à Vere nomen habet, ἠρίφυον aut citius ἠρίφυτον, Verisq; planta non impropriè hæc radix nuncupari poterit. Veris siquidem tempore tantummodo apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hœdo dictum eà propter non est. Eriphion siquidem istud, longè aliud est: vt quidem describitur, tum ab Apuleio, cum in libro ad Paternianum Galeno attributo.*

Apuleius

Apuleius, Eriphion, ait, nascitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij. florẽ purpureo similem: nascitur septem radicibus totidemq́ ramulis; ipsa autem patula humo omni florens tempore, semen habet tanquam faba. Eriphion.

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba est, quæ in summis montibus inuenitur: folia habet similia Apio, & thyrsulum oblongum, in cuius summo flosculum quasi violaceum, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinẽ cepæ oblongæ. habet & radices alias, quæ radiculas alias è radicibus emittunt, nigro cortice vestitas. Ex quibus manifestũ, radicem hanc nequaquam huiuscemodi Eriphion esse.

De Thesio seu Θησεῖον, *pauca apud veteres extãt. Theophrastus radicem eius amaram esse, & tusam aluum purgare ait. Plinius lib.* XXI. *cap.* XVII. *radicem quæ Thesium appellatur, bulbosis non dissimilem, et gustu asperam refert.* Θήσειον.

Athenæus Timachidam citans auctorem Thesium florem tradit, ex quo Ariadnes corona composita fuit. Conuenire hæc satis radici cauæ apparent. tuberosa siquidem radix, gustu non absq́ amarore austera, quæ ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum?

Capnos chelidonia, quæ iuxta sepes enascitur, atq́ hinc φραγμῖτις *cognominatur, qualis sit, Aetius nõ exponit. solum nomen eius reperitur Tetrab* II. *lib.* III. *cap.* CX. *in Collyrio Martiani; & Tetrab* III. *lib.* II. *cap. primo, inter calfacientia & firmitatem iecinori conferentia.* Capnos cheli-donia.

Quòd si autem Capnos chelidonia illa est, quæ à Plinio lib. XXV. *cap.* XIII. *prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, satis manifestum Cauam*

radicem non esse Capnon chelidoniam. Prima etenim Plinij Capnos ramosa est, & vicinis sepimentis sese implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humilisq; nullis sustinetur neq; eget adminiculis.

Si autem alia est, Aetij Capnos chelidonia, quàm Plinij (quod fortasse Chelidoniæ cognominatio innuit) non citra aliquam occasionem Capnos chelidonia appellari potest. Fumariam etenim folijs, tametsi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo, circa videlicet χελιδόνων, id est, hirundinum aduentum. Sed tamen idcirco veram & legitimam Capnon chelidoniam esse non consequitur. Sunt siquidem & aliæ eodem tempore prodeuntes, breuiq; pòst pereuntes, quæ tamen Chelidoniæ non appellantur.

Cæterùm Caua radix calida & sicca potentia est, magis tamen sicca quàm calida: vtpote tertio resiccans, secundo verò ordine excalfaciens. adstringit autem & abstergit, nonnihilq; digerit. vtilis ad veteres diuturnosq; tonsillarum fauciúmve tumores. valet etiam aduersus hæmorrhoidum cum tumore dolores cum vnguento ex populo nigra, aut alio simili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmæ vnius pondo sumptam aluum ducere, pituitamq; detrahere.

DE ARO.

CAP. V.

ARO *folia aliquot sunt magna læuia, splendentia, lata, acuminata, hederæ folijs multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti suggillata. scapus inter hæc exit semissem altus, purpureis nonnullis punctulis subinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ*

Arum maculatum, L.
Dod. pempt. 329

auriculæ æmulum, è medio cuius pistillo simile assurgit, membrana in purpura nigricante liuenteq́; contectũ, qua tandem rimas faciente decidenteq́; vua apparet, ex acinis pulchrè per maturitatem rubentibus & succosis. semen in his vnum aut alterum, exiguum, duriusculum. radix tuberosa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnosa, fibris nõ carens; multis quibus se propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Nascitur Arum in syluis, iuxta vrbium fossas, sub sepibus, locis vbique vmbrosis: & quibusdã locis maius, aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox post Hyemem folia: pistillus verò è vaginula Iunio exit; foliis marcescentibus: quibus corruptis vuæ Iulio & Augusto maturantur.

Exit & in Aegypto Arum, sed ab Europæo diuersum; maius videlicet, & latioribus foliis, quod plerique perperã Colocasiam appellant.

Arum à Græcis ἄρον *nominatur: ab officinis Iarus, & Barba Aron; ab aliis Pes vituli; à Syris Lupha: à Cypriis Colocasia: vt inter nothas voces; vbi &* ὄλιμ𐅻 *ac* δρακοντία *appellari reperitur. Testatur Plinius lib.* XXIIII. *cap.* XVI. *Aron magnæ cum Dracontio litis esse, & quosdam eandem dixisse. Nonnulli Serpentariam minorẽ vocant: Germani* Pfaffen pint *&* Teutschen ingbeer: *Itali Gigaro: Hispani Yaro: Belgæ* Calfsvoet: *Galli Pied de veau.*

Cæterùm Ari vires pro regionum varietate differunt. Nam, vt Galenus in lib. de aliment. facult. tradit, huius radix in quibusdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contrà minimè medicamẽtosum est Arum aut acre: adeò vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo est præstantius.

Si

Si quis autem humores crassos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tussi expurgari velit, acrius ac medicamentosius magis conueniet. Acrius autem est in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Asia quoq;, Galeno teste: Estur verò in aqua elixum; sed dum ipsa radix coquitur effusa priore aqua, in aliam calidam conijcere ipsam conuenit.

Terrena autem ipsum Arum essentia constat, vt in lib. de simplicium medicamentorum facult. Galenus ait, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verùm non valentem, sicut Dracontion. Est itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtiles: siquidem comesæ crassitiem humorum mediocriter incidũt; adeò vt & excreationibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium.

Dioscorides folia etiam ad esum condiri. & arida per se decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodesse.

Vrsi post quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abstinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventosa intestinum diducit dilatatq;; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abstinentia siquidem tanti temporis intestinũ eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Aristoteles, Aelianus, Plutarchus, Plinius & alij scribunt.

DE DRACONTIO.
CAP. VI.

DRACONTIA *duo sunt: vnum maius, alterum minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.*

MAIVS *siue magnum Dracontium caule assurgit recto, sesquicubitali aut altiore, crasso, tereti, leui versicoloribus*

loribus lituris veluti serpentum maculis resperso. folia magna & ampla sunt, è senis, septenis pluribúsve simul ordinatè coniunctis; quorum singula oblonga sunt & angusta; acuti rumicis foliis satis similia, at lænia & glabra. è scapi fastigio vagina exit oblonga et quàm Ari maior, foris herbacei, interius verò in punico colore vnà cum pistillo suo nigricante; qui longus, crassus, & cornu modo in acumen fastigiatus; cuius, seminis incremento, distenta dissilienteq; membrana, fructus racemosus vuæ instar patet, primùm virentibus, deinde rubentibus succiq; plenis baccis farctus: in quibus semen duriusculum. radix subest perennis, crassa, bulbo similis, candida, tenui cortice induta, mediocris subinde mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adhærentibus quoq; non rarò exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

MINVS *Dracontium, foliis, inuolucro siue vagina, pistillo, vuaq; Aro simile est; foliis tamen non nigris, sed albicantibus maculis respersa. quæ nõ ita citò vti Ari pereũt, sed vnà cum vuis in Hyemem vsq; perdurant. acini quoq; minus saturato, sed ad croci inclinante colore rubent. radix non absimilis Ari, candida, & bulbi specie, fibras habet adhærentes, exiguaq; nouarum stirpium rudimenta.*

Locis vmbrosis, in calidioribus præsertim regionibus, vtrumq; Dracontiũ reperitur. Maius Germaniæ & Belgij satis familiare: sed minus rarius est.

Floret vtrumq; vnà cum Aro aut aliquantò serius; vuæ Augusto perficiuntur.

Græci δρακόντιον καὶ δρακοντίαν, *Latini quandoq; Dracunculum appellant.*

Et quod maius est, recentiorum plerique Serpentariam maiorem nuncupant: alij Bisariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Luph crispum: Germani

mani Schlangẽkraut/drachẽwurtz; *Brabanti* Speerwortele: *Galli Serpentaire: Itali Dragontea; Hispani Taragontia. In censu notharum vocum etiam* ἄρον, ἴσαρον, ἴαρον, ἱερέμιαχ, βίαρον, ἀρμιάγριον, κύπερις, *sauriaria, & sigingiaria, dicta etiam reperitur.*

Matthiolus hunc Draculum minorem facit, & aliũ quendam pro maiore pingit; qui, si in rerum natura est, Bistortæ species videtur. Occasionem dedisse potuit vox ἀντεμπλεκόμενα, *pro qua, sibi inuicem implicata, Matthiolus, & ante eũ Marcellus Vergilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia* λαπαθοειδῆ ἀντεμπλεκόμενα *Dioscorides describit. Sed* ἀντεμπλεκόμενα *dicuntur connexa & cohærentia.* ἀντεμπλοκὴ *siquidẽ connexio est. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus lapathi similibus, vt diximus, connexis constant & cohærentibus.*

Dracontium minus, sunt qui Arum alterum, aut Arũ minus vocent: Cordus Dracunculum henicophyllon, & Luph planum. potest etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. officinis autem iste non est cognitus.

Apuleius Dracontion draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori aut vtriq; conueniant, non explicatur: vt Pythonion, Asclepias, anchomanes, sauchromaton, aut sauromaton, therion, Schoenos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracũculum etiam refert. & non impropriè minor, ἀρώνια *dici potest; cùm sit Aro similis.*

Ceterùm viribus Dracontion quiddam Aro persimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice, illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumq; partium. Obtinet etiam leuiculam quandam

adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, coniuncta est, medicamentum factum est vtique maximè efficax.

Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimùm & lentos humores extenuans. Optimumq; remedium est contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nũcupantur. Expurgat extergitq; strenuè tum alia quæ extersionem desiderant, tum alphos cum aceto.

Folia quoque, vtpote similem facultatem habentia, vlceribus, vulneribusq; recèns inflictis accommoda sunt; & quanto minus fuerint sicca, tanto magis conglutinant. Nã quæ sicciora, viribus sunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditum est, caseum humidum, si illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorum siccitatem, à putredine conseruari.

Fructus valentior est, non foliis tantùm sed & radice: proinde & cancros & polypos eliquare creditus est. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioscorides, ferri narrat, à viperis non feriri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem serpentes fugere etiã scribit. Et hæc quidẽ de vtroq; Dracunculo in duobus Dioscoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. de aliment. facult. vbi Dracunculi radicem bis térve elixam, quò omnem exuat medicamentosam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exhiberi; cùm crassi ac glutinosi thoracẽ pulmonemq; infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioscorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tũ coctam tum assatam cum melle, aut per se in cibo acceptã humores in thorace hærentes ad eductionẽ faciles efficere.

Calla palustris; L
Fol. pauk. 331

DE DRACVNCVLO AQVATILI.
CAP. VII.

AQVATILI *dracunculo non rotunda bulbi specie, sed prælonga, repens & geniculata, mediocrisq́; crassitudinis est radix; è cuius geniculis foliorum pediculi assurgunt teretes, glabri, intus fungosi; deorsum verò candidæ & tenues aliquot demittuntur fibræ. Fructus in breui pediculo supra, atque vnà cum vno foliorum prodit, initio quidem exiguus candidusq́; staminibus (quæ pro flore sunt) circundatus. excrescit inde in racemum, primùm viridem, cùm maturuit, rubentem, Ari vua minorem, at nõ minùs acrẽ. folia lata sunt, virentia, glabra, leuiaq́;, hederaceis conformia, sed tamen minora quàm Ari. illud verò cui racemosus fructus connascitur, etiam minus est, ac parte eũ versus, superiore nempe, candidum.*

Nascitur Dracũculus iste in vliginosis palustribusq́; locis, in ipsis frequentissimè paludibus ac residibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens. Autumno vuæ maturantur.

Dracunculus aquatilis & palustris non abs re nominatur; à nonnullis Arum palustre; perperam verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis Wasser schlangẽ kraut, *id est, nostrate dialecto,* Water slangen crupt.

Describitur autẽ Dracontion istud à Plin. lib. XXIIII. *cap.* XVI. *& tertia eius species est. quam demonstratam ait, folio maiore quàm cornus; radice arundinacea, totidẽ, vt affirmabant, geniculatã ñodis quot haberet annos, totidemq́; esse folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumq́; effigies. sed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.*

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atq; ipsius

Ari similis est, sed tamen minus potens minusq́ efficax videtur.

DE ARISARO.
CAP. VIII.

DVPLEX *Arisarum est, vnum latifolium, alterum angustioris folij: vt nostra posterior ætas obseruauit.*

LATIFOLIVM *Arisarum folio est hederaceo, lato, & acuminato, sed multo quàm Ari minori. cauliculus eius tenuis & exilis est: vagina siue inuolucrum paruum: pistillus exiguus, in nigro purpurascens. vua matura rubet. acini minuti. radix candida, forma Ari sed minor.*

SECVNDO *Arisaro quina, sena, pluráve sunt oblonga & angusta folia, læuia quoque ac splendentia. vagina siue inuolucrum angustum & oblongum. pistillus, qui ex eo prodit, tenuis et longus, iunci craßioris modo, in purpura simul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferius iuxta terræ superficiem ac subinde profundius, aliquot perpauci acini in exiguam vuam conformantur; initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globosa & candida, veluti prioris.*

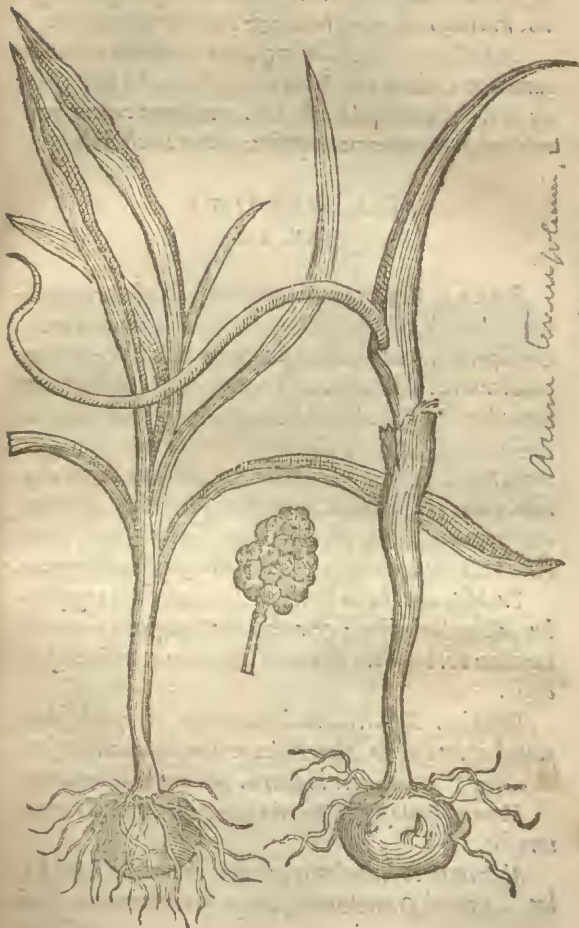
Peregrinum vtrumq́ Belgio ac Germaniæ. sed primũ in Italiæ ac præsertim Tusciæ quibusdam locis: alterũ circa Romam, ac in Dalmatia, Aloisio Anguillara teste, reperitur.

Flores & fructus vtriusq́ eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioscorides ἀρίσαρον appellat, à Plinio autem ἆρις dicitur. lib. siquidẽ XXIIII. *cap.* XVI.

Est & Aris, ait, quæ in Aegypto nascitur, similis Aro, minor tantùm, minoribusq́ folijs, & vtiq́ radice, quæ ta-

men oleæ magnitudinẽ implet. Alterum Arisarum ignorasse veteres existimantur. Esse autem Arisari speciem floris, fructus, radicúmq; forma & qualitas ostendunt.

At potẽtia ac facultate Arisarum Aro simile est: acrius tamen, vt Galenus ait. Nomas imposita radix sistit: fiunt ex ea collyria ad fistulas efficacia. corrumpit eadem genitale cuiusuis animantis imposita: auctor Dioscorides.

DE BISTORTA.
CAP. IX.

FOLIA *Bistorta in longiusculis pediculis promit oblonga, lata & acuminata Lapathi similia, verùm venosa, & supernè quidem virentia, inferius verò in cæsio colore candicantia: inter quæ medij exeunt caules pede altiores, rotundi, minoribus aliquot foliis circumvestiti; spica in fastigio exiguis flosculis è dilutiore rubore purpurascente; semina in qua tandem triangularia, splendẽtia, veluti oxalidis. radix subest crassa, oblongior, geniculata, nonnunquam retorta, multis fibris capillata, foris nigricans, interiore verò pulpa non intensè rubescens, gustu adstringens.*

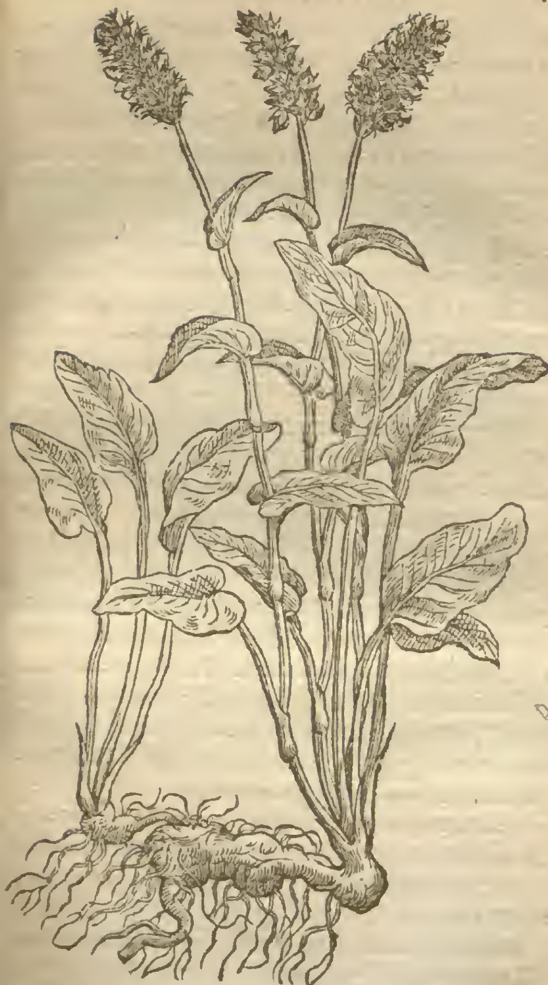
Fuchsius duas huius species facit: vnam foliis rugosioribus, aliam læuioribus: & radice hanc magis in se contorta; illam verò maiore & minus complicata, multumq; fibrosa.

Reperitur Bistorta locis humentibus, in opacis syluis, pingui ac lutoso solo. Matthiolus in montibus exire refert. Adolescit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maio ac Iunio flores spicati vigent: semen postea maturescit.

Ab intortis et conuolutis radicibus nomen Bistorta habet. Germani Naterwurtz, *Belgæ* Herrtstonghe, *Galli*

Bistorte

Bistorte appellant. Colubrina & serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibusdam Dracunculus. Sed à Dioscoridis Dracōtio multùm differt. Plinianorum autem Dracunculorum aliqua fortasse species est. Plinius siquidem lib. XXIIII. *cap.* XVI. *id quod Græci Dracontion vocant, triplici sibi effigie demonstratum refert: foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo: alios radice longa, signata articulosaq; monstrasse: tertiam demonstrationem fuisse folio maiore quàm cornus, radice arundinacea. Deinde infrà, lib.* XXV *cap.* II. *in agro hospitis repertum ait, Dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omniū morsus esse remedium.*

Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipso Plinio, similis est. Tertium aquatilem esse paulo antè scripsimus. Posterior, Dracontion maius Dioscoridis esse videtur. & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiam ostendit. Alius est, inquit lib. XXV. *cap.* II. *quàm nos in priore volumine eiusdem nominis diximus; sed huic alia figura. Superest secundus Dracunculus, qui si idem est cum eo, cui cap.* XVI. *lib.* XXIIII. *statim initio, radicem tradit esse subrutilam & draconis conuoluti modo, multum cum Bistorta conuenit. Nam Bistortæ radix intorta & conuoluta est; ac colore, quem subrutilum dicere liceat. Est eadem & veluti geniculis articulata, vt secundi Dracontij. quod coniecturam & suspitionem auget.*

Sunt tamen ex recentioribus, qui Bistortam omnino aliam esse volunt. Matthiolus siquidem in epistolis medicinalibus Behen rubrum esse scribit. Gesnerus ad Limonium refert. aliis placet Britannicam esse.

Behen. *Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim est) radices sunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes,*

cientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Bistortæ verò radix odore caret, refrigerās, adstringēsq́ue, venereis aduersatur.

Limonium autē folia habet, Dioscoride teste, Betæ tenuiora & longiora, semenq́ue rubrum. Cōtrà Bistortæ minora durioraq́ue sunt folia, & semen oxalidis. Limonium.

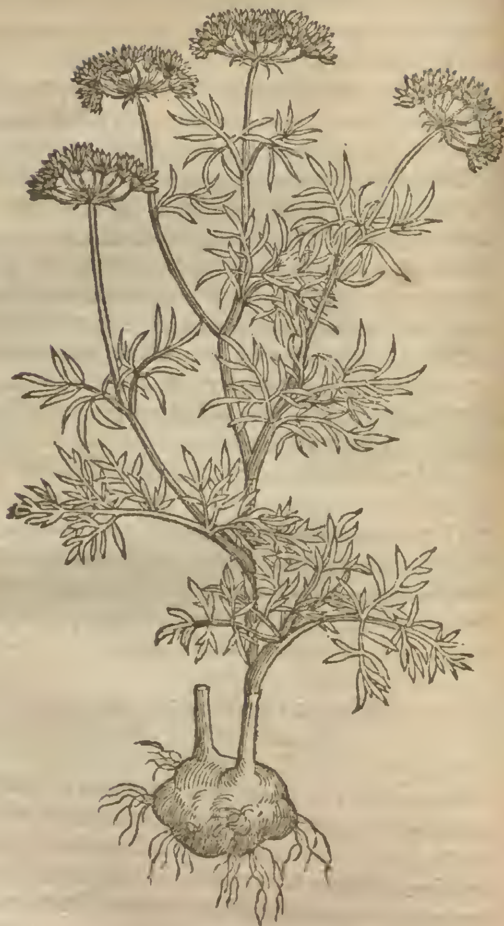
Britannica verò folio est Lapathi nigriore & hirsutiore; radice tenui & breui; Dioscoride & Plinio auctoribus. Bistortæ leuia folia, & inferna parte candidula, radixq́ue multo maior quàm tenuis ac breuis appellanda sit. Iam & Britannicæ succum & folia in Hyemē reponenda Apuleius suadet; causam addens, quòd non semper appareat. At Bistorta viuax radice est, & nullo non anni tempore reperiri potest. Quæ Bistortam & ab Arabum Behen, & à Dioscoridis Limonio, nec non à Britannica differentem esse satis manifestè ostendunt. Britannica.

At facultate Bistorta frigida, & cum resiccatione validè adstringens. Radix menses & vndequaque profluentem sanguinem supprimit; aluum sistit; vomitum compescit; dysenteriis medetur, quouis modo assumpta. Tonsillarum, faucium et oris inflammationibus succurrit; gingiuas firmat decocto aut succo eius ore colluto. Idem possunt folia & semen, sed tamen minus efficaciter.

De bolbocastano.
Cap. X.

Bolbocastano *folia sunt tenuia, dissecta, atque diuisa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potius Anethi similia. cauliculus tenuis & dodrantalis: flosculi parui in vmbellis candicantes: semen non magnum, oblongum, angustius quàm fœniculi, odoratum, obsoleto Cymini*

colore

colore nigricans. radix rotunda, exigui rapi forma, foris nigra, & vbi inaruerit rugosa, intus pulpa candida, sapore inter castaneam & pastinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocastanon reperitur: item & in Græcia, Chio ac Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia siue Anglia prouenire. Nec destituitur eo quoq; Germania, si non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntiæ in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocastani sunt, non autem, vt ipse opinatur, Ornithogali. Scribit autem has esse rotundas, castanearum magnitudine, pullo extrinsecus cortice, intus carne cãdida, gustu dulci, crudas coctasq́; in aqua edi: cauliculum esse singularem tenerum, ab imo nudum, folia cumini, flores in vmbellis veluti Anethi. quale Bolbocastanum esse iam diximus.

Vigent Bolbocastani flores Iunio: semen postea ad perfectionem venit.

Meminit βολβοκαστάνε Alexander Trallianus lib. VII. *inter ea, quæ purulentis vtilia sunt, cibaria ipsum referens. Guinterius dictionem existimauit corruptam, legẽdumq́; esse βαλανοκάστανον: sed tam peregrina hæc vox est, quàm βολβοκάστανον.*

Βολβοκάστανον *autem à forma bulbi & sapore castaneæ nomen inuenit suum. Nostra ætate plerique ἀγριοκάστανον nuncupant: Zelandi* Cleyn eerdtnoten: *Germani* Kleyn eerdnuß.

Est autem Bolbocastani radix moderatè calida & sicca, simul & adstringens: semen verò calidius & siccius. Editur illa cruda, sed suauius cocta: sanguinem spuentibus & mingentibus vtilis.

Semen aperiendi vi præditum, & διουρητικὸν esse videtur.

DE

De centavrio, et primvm de maiore.
Cap. XI.

Dvplex *Centaurium, Dioscoride auctore; Maius & Minus, quæ & forma, & magnitudine multùm à se inuicem differunt.*

Maivs *siue magnum Centaurium caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quasi particulas diuisa, iuglandis folijs ea propter quasi conformia, sed ambitu crenato. flores capillacei ac staminei in diluto cæruleo purpurascunt, & in ramulorum fastigiis è capitulis emicant squamosis, rotundis aliquantulum turbinatis; in quibus vnà cum lanosis pappis semina oblonga, glabra, splendentia. radix subest longa, carnosa, crassa, fragilis, foris nigricans, interius rubescens, succo sanguinei coloris prægnans, cum dulcedine & adstrictione nonnihil mordax.*

Hvivs *verò & alia reperitur species, folio non dissecto, verùm Lapathi modo, longo, lato, simplici atq; indiuiso, per ambitum tamen serrato: caule breuiore: floribus, semine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri de virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens testẽ, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij species referũtur, maior & minor: ac maior foliis describitur Lapathi. Sed verba ipsa adferamus, quæ sic habent: Vnũ (videlicet Centaurium) folia habet sicut Lapathum hortense minora tamen, in circuitu verò scissa veluti serra; caulem verò trium palmorum; succum rubrum; in summitate caput laniginosum; radicem verò solidam & crassam.*

Lætum ac pingue solum maius amat Centaurium, ac colles

colles herbosos apricos. Copiosissimum, inquit Dioscorides, in Lycia, Peloponneso, Arcadia, Helide, Messenia, pluribusq; circa Pholoen, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronensis monte, sed quod in Baldo monte, vt Matthiolus scribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hispania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpiam radices, terræq; commissæ subinde in hortis reuirescunt.

Aestate huiuscemodi Centauria florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore κενταύριον *nomen habet. plerique Centauream vocant.*

Quod maius est, Græci κενταύριον τὸ μέγα *appellant: Theophrastus etiam Centaurida. In officinis nonnullis perperam Rha ponticum dicitur. Rha ponticum siquidē Rha est in Ponti regionibus natum, stirps à Centaurio maiore diuersa. Extant porrò & alia huius nomina, inter nothas & ascriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videntur, vt sunt,* ναρκὴ, μαρώνη ἢ μαρώνιον, νέαστον, λιμνήσιον, λιμνησὶς, πλεκτρονία ἢ πληκτρόνιον, χειρωνία, αἷμα ἡρακλέους. *vnefera, fel terræ, Polyhydion* ἡμερώτον.

At Theophrastus & Plinius, Centaurium istud maius, tum & minus, de quo capite mox sequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panàces, de quo vterque seorsum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioscoride quoque describuntur, & duo reliqua superesse ostendunt. Et Theophrastus quidem lib. IX. vnum πλατύφυλλον *siue latioris folij: alterum* λεπτόφυλλον, *hoc est, tenuifoliū esse ait. Quæ Theophrasti verba ipse Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. XXV. cap. IIII. scribit, idem quoque cap. VI.*

affirmans; vbi vtrumque Centaurium latiùs explicans, à Chirone repertum repetit; atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipsum audiamus:

Quartum, cap. IIII. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centauriũ cognominatur, sed et Pharnaceon in controuersiam inuẽtionis à Pharnace Rege deductum. Et paulo pòst:

Huius genera fecêre duo, alterũ latioris (exemplaria pleraq; leuioris perperam habent) folij: alterum tenuioris. Cap. verò VI. Cẽtaurea curatus dicitur Chiron cùm Herculis excepti hospitio, pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata, longa, serrato ambitu, &c. Et mox infrà:

Est & alterum Centaurium cognomine λεπτὸν minutis folijs, quod aliqui Libadion vocant.

Ex his apparet, Centaurium vtrumque inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium esse quarti generis πλατύφυλλον, siue Latifolium Panaces.

Caterùm quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus scribit) sicuti gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarios effectus præstat. Secundum omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulsis, dyspnϾæ & inueteratæ tussi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioscorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulsis, spirandi difficultati, veteri tussi, sanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarũ pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad vteri dolores. Ducit etiam menses ac fœtus collyrij forma vtero imposita. Est & vulneribus idonea, recens tusa, aut arida prius madefacta contusaq;. coniungit etenim ea, ac glutinat. Quin & carnes coalescunt, si contusa simul decoquatur.

Eadem,

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & ſuccus ipſius efficit; quo & vice Lycij vtuntur.

DE CENTAVRIO MINORI. CAP. XII.

EXIGVA *herba minus eſt Centaurium. cauliculo aſſurgit anguloſo ſemipedem aut dodrantem alto: foliis Hyperici noſtratis forma et magnitudine. flores in ſummis virgulis è punico colore in purpura rubẽt, Lychnidis ſatiuæ floribus minores, qui interdiu & exorto ſole patent, ſub veſperam verò recluduntur. Siliquæ ſequuntur exiguæ & oblongæ grano tritici ſimiles, in quibus ſemina minutiſſima. radix ſubeſt parua, dura, nullius vſus.*

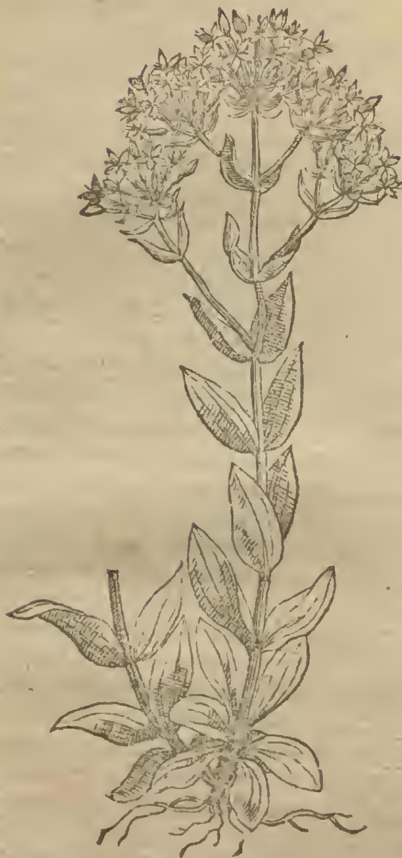
Loca amat herboſa, aratro non praſciſſa, aliquantulũ ſed tamen non omninò rigua. Eſt non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abũdè frequens.

Iulio & Auguſto vnà cum floribus ac ſiliquis legitur.

Iſtud genus Græci κενταύριον μίκρον *appellant: item et* λιμνήσιον καὶ λιμναῖον, *quòd videlicet circa paluſtria naſcatur. Plinius Libadion ab eadem occaſione (ſi integra lectio eſt) ac propter ſummam amaritudinem, fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter ſpurias voces reperitur,* ἐλλεβορίτης, ἀμάραντον, αἷμα ἡρακλέυς, *febrifugia, & multiradix.*

Theophraſtus & Plinius, vti ſuperiore capite oſtendimus, inter Panacis genera repoſuêre, inter quæ Panaces eſt λεπτόφυλλον, *id eſt, tenuifoliũ. Itali in Hetruria Biondella: Hiſpani Cintoria: Germani* Tauſentguldẽ kraut: *Belgæ* Santorie & cleyn ſantorie: *Galli Petite centaure appellant.*

Habent autem huius Centaurij cauliculi ſuperiores folia

Gentiana Centaurium, L.
Dod. pempt. 336

lia floresq́ vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & siccam ordine secundo Hepatis & fellis, nec non lienis obstructiones decocta in aqua & epota aperiunt. regio morbo medentur, diuturnis ac prorogatis febribus auxiliantur. ventris tineas & lumbricos interimunt. in summa abstergunt, expurgant, crassitiem humorum attenuant, et quidquid amara possunt insigniter præstant.

Dioscorides, & post eum Galenus, bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicisq́ infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametsi frequenter ac feliciter hoc vsi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullā huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali Stanca Cauallo vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori nō cedit, atque eius species quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, sed et vomitione crassa & biliosa educit. Fieri autem potest, vt vires vtriusque inter se confusæ sint, & descriptiones permixtæ. id quod ex ipsis Dioscoridis verbis quodammodo apparet.

Centaurium siquidem, scribit, minus herba est Origani aut Hyperici similis, folijs Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij nostri minoris folia non prælonga, sed rotundis modò, paulo longiora, veluti Hyperici sunt; Gratiolæ verò oblōgiora sunt, & ad Polygoni accedentia; quod folijs Rutæ longioribus describitur.

Facit huc quòd Helleborites vox inter spurias Centaurij minoris appellationes supersit. Centaurio siquidem minori nequaquam, sed Gratiolæ hæc optimè cōuenit: vtpote

quæ Hellebori ferè modo, per superna expurget, vt cap. de Gratiola latiùs, suo loco.

Glutinat autem istud Centaurium etiam vulnera recens virensq́; tusum ac impositum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta vtilis est: cum melle expurgat, quæ claritati eorũ officiunt. In pesso admotus fœtus & secundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit. auctor Dioscorides.

Optimum, inquit Galenus, succus etiam medicamentum ad iecinoris obstructiones soluendas, bonumq́; lieni indurato remedium foris impositum; nec secius si quis bibere sustineat.

Succi autem colligendi extrahendiq́; rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioscorides breuiter ostendit.

DE CYCLAMINO ORBICVLARI. CAP. XIII.

PRÆTER *Cyclaminum se vicinis fruticibus aut adminiculis circumuoluentem, quem alterum Dioscorides cognominat, sunt eius, qui orbiculari est radice, à recentioribus aliquot obseruatæ species, & quidem foliis differentes.*

1 VNA *ac prima Cyclaminos foliis viret latis, angulosis ac hederæ similibus, ambitu leniter serratis; superiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegata, & vmbilico siue medio folij subalbido; inferiore verò ac prona parte purpurea; & subinde colore saturato, aliàs dilutiore. flosculi ex tenellis pendent pediculis, deorsum nutantes; foliolis eorum sursum reflexis; & purpureo violæ nigræ colore non tamẽ intenso splendent; odoris exigui.*

gui. succedunt capitula seminifera, in spiras pediculis cõtractis. radix bulbi aut rapi modo in orbem circumacta et aliquantulũ in latitudinẽ pressa, foris nigricat, intus candida, rugas marescens contrahit.

ALTERIVS *ac secundæ Cyclamini & lata quidem sunt, sed nequaquam angulosa, verùm quasi rotunda, & nullis superiùs aut omnino obscurißimis apparentibus masculis; aturo colore virent; inferiùs verò è punicante purpura rubent. flores prioris similes, at odoratiores. radix aliquanto minor.*

TERTIA *species foliis similiter est haud angulosis, sed ambitu eorum aliquantulum crenato: maculata hæc sunt, sed vmbilico nigriore. flos intensiore colore purpurascit, odoris suauißimi. radix quàm aliarum minor.*

Nascitur Cyclaminos locis vmbrosis sub arboribus & in syluis, in vepribus, Plinius ait. Et prior quidem harum in Veromanduorum, Verocassum ac Atrebatum finibus; altera in Arduenna sylua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regionibus cõmunes. Tertia rarior est, sed tamen Italiæ non peregrina. Septembri ferè mense Cyclamini florent, folia inde noua succedunt, Hyeme virentia. semen sub æstatem sequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινον *Græci appellant: dicitur &* κισσόφυλλον, κυσσάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθηρον, χυλίνη*: à Zoroastre* τριμφαλίτης*, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio similiter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terræ malum; in officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita. Itali Pan porcino: Hispani nonnulli Mazam de porco: Germani* Schweinbrot/erdtapffel*: Belgæ* Verckens broot/ſueghen broot*: Galli Pain de pourceau.*

Colorem

Colorem floris Plinius Colosſinum appellat. Flos eius, inquit, Colosſinus in coronas admittitur.

Colosſinus color.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & discutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad secessum prouocat in floccis appositus: medicamentis phymata, strumas, aliasq; durities digerentibus admiscetur: suffusis cũ melle illitus competit; ad hæc quoque per nares expurgat: abdomine illito ventrem subducit, & fœtum interimit: est & validum interimendo conceptui medicamentũ in pesso additus.

Tota radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens sit. Nam & menses siue epota siue apposita euocat, & regio morbo prodest; non modò viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens. Cutem extergit, cum in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienem quoq; induratum iuuat imposita, cum recens, tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant.

Tradunt (vt præter hæc Dioscorides refert) si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Bibitur & in vino contra lethalia, & præsertim leporem marinum; & contra serpentum ictus imposita remedio est: immista vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagræ, pernionesq; vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ thyrrhenicæ modico vt strigmentosum fiat vnguentum pernionibus vtilisſimum. Narratur & ad philtra amatoria asſumi contusa, & in pastillos efformata.

De cypero.
Cap. XIIII.

Cyperi *genera duo sunt: longioribus radicibus vnum, alterum rotundioribus; & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum. Indicus Cyperus inter aromata è longinquo allata referendus.*

Vtriq; autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radicis, folia sunt longa, gracilia, arundinacea, porraceis longiora, duriora, dorso eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rarissimè quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaq́; paniculæ ex qua dependent semina exigua recondentes. Radices, vnius prælõgæ, geniculatæ, graminis modo serpentes, sibiq́; implicitæ, foris è punico colore nigricantes, interiore verò carne in subluteo albicantes, odore suaui, gustu subamaro: alterius verò nodosæ sunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus oliuis, ac non rarò rotundioribus similes, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus palustria loca ac rigua. In Italia locis quibusdam sponte nascitur: & in aliis quoq; calidioribus Meridiem versus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præstantior. In Germania tam superiore, quàm hac nostra inferiore non nisi satus reperitur, & qui longus præcipuè: nam rotundus perrarus est.

Sed Pseudocyperus graminis species, foliis Cypero & Pseudocyperus.
iuba similis, radice verò candida, tenui, longa, geniculata, omni odore & sapore, exceptis herbaceis, destituta, locis palustribus in Belgio satis frequens occurrit. —Antuerpie crescit

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Augusto.

Græci modò κύπερον, *modò* κύπειρον *per diphthongum appel-*

appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celsus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum angulosum, & Iuncum triangularem. Dicitur & ἐρυσίσκηπτρον καὶ ἀσπαλάθιν, atq; vt in Cassiani Bassi Geoponicis à nonnullis ζέρνα: Italis Cypero: Hispanis Iuncia olorosa, & Iunça cheyrosa: Germanis Wilder galgan: *nostris* Wilden galigaen: *Gallis Souchet. Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.*

Plinius Cyperi radicem, cùm oblonga est, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vsui sunt: vt Galenus ait, excalefacientes pariter & exsiccantes citra mordacitatem: Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittũt, mirificè prosunt. habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesq; prouocant.

Dioscorides malagmatis calfactoriis etiam misceri, & ad vnguentorum spissamenta accommodam esse addit.

DE DVLCICHINO.
CAP. XV.

DVLCICHINVM *Cyperum rotundum refert. folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, Cyperinis similia; caulis angulosus et iuba similiter respondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, auellanis ferè conformes, sed tamen aliquanto oblõgiores, dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati; colore exterius ruffescente, interiore*

Cyperus esculentus, … 340

verò carne candidi, sapore grato dulciq́;, & castaneis proximo.

Colitur Dulcichinum plerisq; Italiæ locis. in fluminis Athesis seritur sabulosis; vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronensi vel spontè, Matthiolo teste, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas Trasos siue Tragos appellat, aut Trascos. Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro siquidem de causis VI. Cyperi radices inter dulces atq; edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorũ quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod procul dubio, non de alio, quàm de isto, accipi potest: aliorũ siquidem Cyperorũ radices amaricant & minimè edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum medicorum Hal alzelin siue granum zelin esse constanter existimãt; quod tamen veritati parum consentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio siquidem cap. CCCXXXVII. sic habet:

Hal alzelin.

Hal alzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album interiùs, & habet bonum saporem, et defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid est? granum eius est boni saporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus; quod inter hæc discrimen, palam fit.

Cæterùm Trasi in moderatè calefacientium ac humectantium sunt ordine. crudorum thoraci inhærentium humorum concoctionem promouent; vrinæ acrimoniam obtundunt, præsertim in carnis iure macerati, inde tusi ac

succo

succo eorum extracto. genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus siquidem quodammodo gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellariis apud Veronenses inferuntur.

DE GLYCYRRHIZA, SIVE DVLCI RADICE DIOSCORIDIS. CAP. XVI.

VNIVS *dulcis radicis Dioscorides tantùm meminit, præter hanc tamen & alia est vulgaris vsus, de qua capite sequente: hoc de Dioscoridis Glycyrrhiza.*

Promit autem hæc sæpenumero caules complures altos & ramosos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis sibi inuicem oppositis collecta, Lentisci foliorum figura, attamen maiora, viroris saturati, & tactu nonnihil glutinosa. flores è foliorum alis exeunt parui, cærulei atque eius cuius non scriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formã commissi; quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam asperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis subruffis, asperis & hirsutis siliquis constans, in quibus semen. Radix prælonga, crassa, & vnica est, brachij subinde longitudine ac craßitie, buxei luteíve intùs coloris, foris rarò alterius, sed tamen quandoque nigricantis, gustu dulcis cum austeritate quadam.

Plurima, inquit Dioscorides, in Ponto & Cappadocia gignitur. Apud Belgas in hortis subinde videtur.

Flores Aestate, Autumno pilulæ cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit; Hyeme siquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

Γλυκύῤῥιζαν à dulcedine Græci, Latini dulcem radicẽ appel-

appellant. Sunt eius & alia nomina inter spuria, vt ποντικὴ à Ponto, γλυκήρατον, γλυκύφυτον, σύμφυτον, λεοντικὴ, σκύθιον, ἄδιψον, συλίθρα, λιβυεσάσων, ὁμοιονόμοιος, πενθαίμιος. Officinis & vulgò hæc incognita Glycyrrhiza est.

Huius fruticis natura, vt Galenus ait, familiaris est nostræ temperaturæ, et cùm adstrictio quædam adiuncta sit, eius temperamentum quãtum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potißimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad temperatum. porrò quoniam & dulcis, nimirum & modicè humida est.

Succus radicis, Dioscorides tradit, ad arteriæ exasperationes vtilis est, quem linguæ subditum eliquescere oportet. prodest & ad ardorẽ stomachi, ad iecinoris thoracisq; vitia, vesicæ scabiem, renumq; affectus cum passo potus. Sitim extinguit sub lingua eliquatus, vulneribus prodest illitus, commanducatus stomacho conuenit.

Radicum recentium decoctum ad eadem facit. At radix arida læuißimè trita pterigiis cõmodißimè inspergitur.

Plinius Glycyrrhizam stomaticem esse, & oris vlceribus inspergi, præter ea quæ Dioscorides, etiam refert.

DE VVLGARI GLYCYRRHIZA.
CAP. XVII.

VVLGARIS *vsus Glycyrrhiza caulibus foliisq; priorem satis refert, sunt tamen folia virẽtiora maioraq;, cauliculi verò subinde teneriores. flores non in globulũ aut orbiculum collecti, sed in spicam veluti viciæ digeruntur, exigui colore dilutè cærulei. siliquæ inde eodẽ ordine paruæ succedunt, nequaquam asperæ aut hirsutæ, sed læues & Lentium valuulis similes; in quibus semina parua. Radices*

GLYCYRRHIZA VVLGARIS.

tenues & longæ sunt, ramosæ instar sarmentorum vitis, foris nigricantes, intus buxei coloris, quæ tam latè sub terra per transuersum & obliquum repunt, vt vix tota erui queant, & plerisq; etiam locis progerminent.

Copiosa hæc in Germania, agro præsertim Padenbergensi, in Franconia dicta. frequens & in Hispania. Belgarum horti hac non destituuntur. Theophrastus, & post eũ Plinius, iuxta Meotidem paludem referunt nasci.

Rarius in Germania ac Belgio floret: ideoq; etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, credita; cùm autem floret, sub finem floret æstatis. Inarescunt & huius folia caulesq; radice restibili viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam esse palàm est. Officinæ corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali Regolitia: Hispani Regaliza & Regalitia: Germani Süßholtz/süßwurtzel: Galli Riglice, rigolisse: nostri Callissiehout/suethout. Theophrastus σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli ἐυτυγλύκειαν appellant. Plinius Scythicam herbam. Et verè ἐυτυγλύκεια siue multùm dulcis, hæc dici potest; est etenim omnino dulcißima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione in qua gignitur, nominatur. Potest & hæc ἄλιμος citra aspirationem, & ἄδιψος propriißimè nuncupari: exiguo siquidẽ gustu famem & sitim præcipuè sedat.

Caterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis est, temperatè quoque calida et humida est. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: sed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & succo plena radix, quàm arida.

Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, peripneumoniam, pleuritidem, sanguinis purisq; sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos. exasperata

lenit; inflammationes sedat; acrimoniam & salsilaginem humorum mitigat contemperatq́ʒ: crudiores humores concoquit; & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo sumpta; aut aliquandiu mansa, succo sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicæ exulceratis confert: vrinæ stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, salsis & mordacibus humoribus excitatis.

Hæc eadem de Scythica radice Theophrastus quoq́ʒ habet, qui hac & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim posse viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, et ad tussim siccam, atque in totũ thoracis morbis: ad hæc vlceribus mederi potest cum melle: sitim quoq́ʒ extinguit si teneatur in ore. Qua de causa, ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim.

Plinij error. *Hippace autem caseus est, vt Hippocrates testatur, ex equino lacte concretus. Plinius lib. XXV. cap. VIII. per perã eius nominis herbam esse existimauit.*

DE GENTIANA.

CAP. XVIII.

FOLIIS *Gentiana viret latis, longis & neruosis, veluti plantaginis, sed maioribus & veratri albi similioribus. scapi inter hæc surgunt alti, simplices, indiuisi, inanes, læues, geniculati, foliis è singulis geniculis binis; sensim imminutis: circumambientibus coronæ modo: superiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, è senis angustis foliolis radiantis stellæ instar explicati; qui è calycibus exeunt oblongis; in quibus inde semen læue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore subrusso sordens. Radix prolixa, crassa,*

quan-

quandoq; bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, gustu amarißima.

Locis gaudet vmbrosis, frequens in Italiæ, Illyrici, Germaniæ, Galliæq; montibus.

Flores Aestate, semen Autumno non rarò perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen γεντιανῇ dedit, quod & officinæ seruant, Gentianam nuncupantes. Germani Entzian bitterwurtzel *: Belgæ cum Italis, Hispanis & Gallis, Gentiane dicunt. Sunt & eius spuriæ quædã nomenclaturæ, quæ & apud Apuleium reperiuntur, vt* κενταύρειος ῥίζα, ναρκὴ, χειρώνιον ἀλοίτης, *Aloe gallica, Basilica, Cyminalis.*

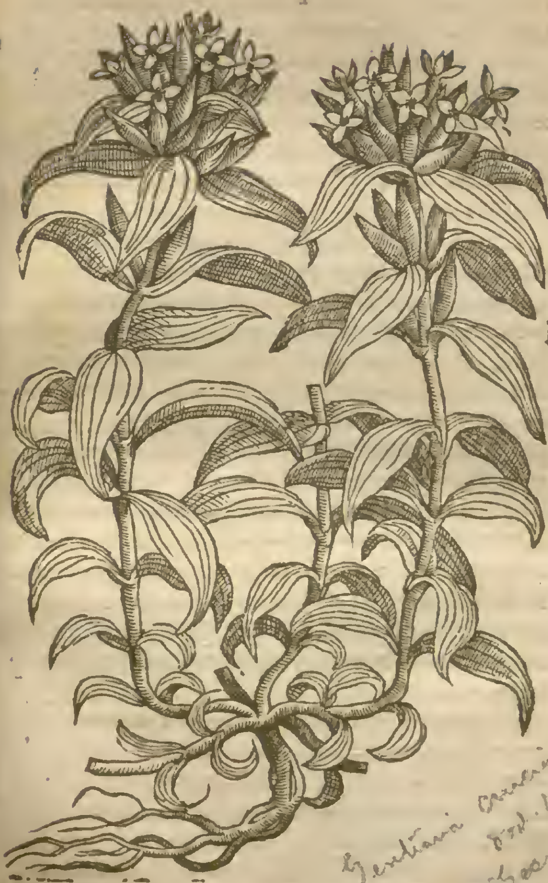
Locus Dioscoridis restitutus. *Habet autem Gentianæ radix calfactoriam, vt Dioscorides ait, &* ῥυπτικὴν, *id est abstergentem vim. (nonnulla exemplaria perperam* συπτικὴν.) *Admodum efficax, auctore Galeno, est, cùm opus extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc poßit, cùm impensè amara sit.*

Vtilis autem esse perhibetur conuulsis, ruptis, ex alto cadentibus, hepaticis & stomachicis: miscetur etiam antidotis, veluti Theriacæ diatessaron: quam Aëtius Mysteriũ appellat. Tanta huic vis est, ait Plinius, vt iumentis etiam non tußientibus modò, sed & ilia quoq; trahentibus, auxilietur pota.

DE CRVCIATA, SIVE GENTIANA minori, atque aliis quibusdam Gentianæ spuriis generibus.

CAP. XIX.

CVM *Gentiana cognationem magnam & similitudinem nonnullam habet, à plerisq; nuncupata Cruciata. Caules eius rotundi sunt, geniculis distincti, inanes, dodrantales,*

drantales, vel altiores. folia radicibus proxima, tum quæ circa caules geminata, Gentianæ similia, verùm minora, crebroq; deorsum reflexa. flores cærulei, oblõgi, intus caui, cauliculorum fastigia orbiculatim ambiunt, ab herbaceis calycibus exeuntes. radix candida, teres, & oblõga, subinde foraminosa, & plerunq; inter lapides sub terra iacentes descendens; gustu amarissima.

In collibus & montibus, nec non in aliis incultis & asperis locis reperitur, & in Germania quidem frequenter, Iulio mense in Belgij hortis floret.

Germani Modelgheer/speerẽstich/& creutzwurtzel: Latinè Cruciatam appellant. Gentianæ speciem esse, & forma & facultas ostendunt; Gentiana minor idcirco nuncupari poterit. Nam & alia est Cruciata, decussatis foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum.

Sunt verò & qui hanc Chiliodynamin dici velint: sed Polemonia à Cappadocibus Chiliodynamis appellatur, auctor Dioscorides. Cum Polemonia autem ista Gentianæ minoris species similitudinis habet nihil.

2 HVIVS speciei & aliam Gesnerus ac Tragus perhibent: foliis Hirundinariæ siue Asclepiadis: floribus multis confertis & eleganter cæruleis, extrema Aestate vigentibus: radice multiplici vehementer amara, quæ locis montanis apud Heluetios, & alibi in Germania secus semitas apparet, ac Geftwurtz & Schelmkraut appellatur à vulgo.

GENTIANÆ quoq; species est Campanula Autumnalis, quam Violam Calathianam ex Ruellij descriptione nuncupauimus, & Matthiolus in posterioribus commentariis Pettimborsam vocari ait: de qua nos in Florum historia scripsimus.

Cæterùm omnes hæ amaræ & foliis & radicibus sunt; tempe-

temperiem calidam & siccam obtinent. Existimantur, & præsertim Cruciata, ad omnia ad quæ Gētianæ vtiles: præstant autem quæcunque amara possunt.

DE HELENIO SIVE INVLA. CAP. XX.

GRANDIA *mox à radice folia promit Helenium, palmum aut semipedem lata, cubitum subinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, sed mollia, tenuiq; lanugine pilosa, in virore candicantia, & inferiore parte albidiora, ambitu leniter crenato. caulis tricubitalis, digito crassior, non absq; lanugine, in cacumine diuisus; in singulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia, oblonga foliola, verùm & medius luteus est discus siue orbis, qui infinitis staminibus consarcitur, tandemq; in tenues soluitur pappos; quibus semen subest gracile & oblongum. radix inæqualis, torosa, crassa & manum implens, haud longa, foris quandoq; nigricans, intus candida & carnosa, odorata, gustu amaricans.*

In pinguibus & lætis nascitur pratis. reperitur quandoq; & in montibus, locis vmbrosis, at non omnino aridis. frequens non modò apud Belgas, verùm et alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & non rarò Aprili & Maio mensibus leguntur.

Quod Græcis ἑλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: officinis Enula campana: Germanis Alantwurtz*: nostris* Galandtwortele *: Italis Enoa & Enola : Hispanis Raiz del alla. Gallis Enule campane. Extant et inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περσικὴ, μηδικὴ, ὀρεστεῖον, νεκτάριον,*

κλεωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Præter autem istud Helenium, & aliud eiusdem nominis in Aegypto gigni Crateuam tradere Dioscorides asserit: et herbã esse cubitalibus ramulis, humi serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, lenticulæ minoribus; radice lutea, digiti parui crassitudine, infernè tenui, supernè crassiore, cortice exteriùs nigro: nasciq́ue in collibus & vmbrosis locis. Helenium Aegyptium.

De hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. X. sed tamẽ paulo aliter. radicem siquidem candidam, & ramulos dodrantales refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in insula Helena laudatissimum. Est autẽ frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis: folia similia serpyllo. Deinde cap. XXI. ait, radicem eius intus candidam & dulcem.

Meminit & Helenij cuiusdam Theophrastus. suffruticem id esse lignosum, aït, coronarium, & ramis foliisq́ue ac tota sua natura odoratum. Existimatur autem istud idem cum Aegyptio. Heleniũ Theophrasti.

Adfert & Helenium Apuleius, sed omnino ab Aegyptio, tum etiam ab alio differens, ipsum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἑλένιον, & à Latinis Inulã campanam appellari. Sed Apuleium ipsum audiamus, cap. XCV. de Inula campana: Helenium Apuleij.

Græci, scribit, Panacen Chironion: alij Panacen Centaurion: alij Helenion: Latini Inulam campanam appellãt. Habet folia Amaraco similia, flores aurosos, radicem tenuem, non altam, acerrimam gustu. medetur serpente vexatis. Quæ descriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioscoridem conuenit. Sed de hoc satis. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur. Panaces Chironium.

Est autem radix huius Inulæ ad multa maximè vtilis,

natura

natura excalfactoria & resiccans tertio ordine: præsertim arida. Nam recens & adhuc succò plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac resiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodest aduersus respirandi difficultatem, orthopnœam, veteremq́ tussim, ad expurgandos siquidem crassos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multùm in eclegmate tum et condita potest, veluti & aliis modis, data. Ventriculo autem commoda & salubris radix condita est, à cæna sumpta non modò concoctionem promouet, sed & aluum faciliorem reddit.

Pelli lumbricos & ventris tineas decoctæ succus, vt Plinius tradit: qui et eam à ieiuniis commanducatam dentes confirmare scribit, lib. xx. cap. v.

Miscetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentũ morsibus auxiliatur: venenis resistit: ruptis ac conuulsis confert. Sunt etiam qui ipsis decoctis, tritis ac melli instar vnguenti permixtis, vetera vlcera expurgari atq; ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoq; his partes diuturnis ac frigidis molestatas ait affectionibus; vt sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas vocant, & exiguæ assiduæq́ articulorum quorundã præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

DE POLYGONATO. CAP. XXI.

POLYGONATON *cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, sed simplicem, foliis ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri satis similibus, leuioribus tamen tenuioribusq́, latioribus aliquanto ac venosis. flores oblongi, intus caui, candicantes,*

foliis numerosiores. ab vnoquoq; enim folij sinu siue annexu, bini aut terni dependẽt. fructus rotũdi ochri magnitudine, nigricãte colore, maturi virent. radix oblonga candida, frequentibus veluti articulis nodosa, digitalis craßitudinis haudquaquam rectè descendit, sed per transuersum obliquè progreditur.

In syluis, locis vmbrosis, et iuxta margines nascitur, nec modò in montosis, sed & in planis.

2 *Inuenitur huius & alia species, foliis è quouis exortu quaternis quinísve oblõgis, acuminatis, multo quàm prioris angustioribus, læuibus & venosis. floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice similiter candida, nodosa, obliqua, tenuibus fibris capillata. In editis & montanis Herciniæ syluæ locis, Cordo teste, exit.*

Maio ac Iunio vtriusq; flores; Augusto fructus colligi possunt.

Græci πολυγόνατον: Latini similiter Polygonatum; officinæ Sigillũ Solomonis: Germani Weißwurtz*: Galli Seau de Salomon. Hetrusci Fraßinellam & Fraxinellam, alij geniculatam aut genichellam vocant. Ioannes Munardus* Secacul. *Arabum Secacul existimat, sed veritatem minùs assequutus.*

Secacul etenim noua stirps, & Arabum inuentum. Serapio siquidem in eius descriptione nullius Græci, nec etiã alterius auctoris testimonio nititur. qui aliâs solet singula ad suos auctores, & veteres quidem referre.

At Polygonati radices mistam tum facultatem, tum qualitatem habere, Galenus ait. Habent enim, inquit, adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, nec non fastidiosam quandam amaritudinem explicatu difficilem. quamobrem nec admodum sunt vsui.

Dioscorides radicem tradit vulneribus auxiliari impositam,

sitam, & vultus maculas delere ac auferre: Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur.

DE PYRETHRO: CAP. XXII.

PYRETHRO *folia sunt multipliciter dissecta diuisaq; similitudine ferè foliorum fœniculi, sed tamen minora, Dauci syluestris & Carotæ æmula. cauliculi dodrantales, aut paulo altiores; in quorũ fastigiis flos amplus, latus, Anthemidis similis, sed tamen maior, medio orbe subluteus; angustis oblongisq; circumambientibus foliolis, supina parte albicantibus, prona verò nonnihil purpurascentibus. semina inter disci siue orbis stamina, gignitur tenue & oblongum. radix digitalis ferè est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum feruido.*

Ex Orientis partibus infertur. Nasci in quibusdã Italiæ montibus, sed minùs acre, Matthiolus scribit: In Belgij hortis satum adolescit; & florem inclinante Aestate facit; quæ si feruens siccaq; fuerit, semen etiam perficit.

Græci πύρεθρον *ab ignea qualitatis gustu nuncupant: item &* πύρινον, πύρωτον, πύρωθρον καὶ πυρίτην, *pleriq; etiã* δορύκνιον, *vt inter asscriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: officinæ Græcam vocem retinent: Italis Pyrethro: Hispanis* Pelitre *aut* Piletre: *Gallis* Pied d'Alexandre, *id est, Pes Alexandrinus; Germanis ac nostratibus* Bertram; *à nonnullis* Geyferwurtz.

Et legitimum quidem istud est Pyrethrum. Nã quod verum à nonnullis existimatur, alterius generis herba est, sub saxifragiæ nomine alibi describenda. Imposuit istis corrupta Dioscoridis lectio; in floris siquidem descriptione, Dioscoridis locus emendatus.

exem-

Dioscoridis locus emendatus. exemplaria pro ἀνθέμα, perperam substitutam habent vocem ἄνηθον.

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentē facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, et pituitam ex ore copiosam elicit. Manditur autem sicca, aut aceto in quo decocta fuerit os colluitur. Sudores etiam hæc mouet; & ad diuturnos horrores efficax, cum oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac resolutas plurimùm conducit: auctor Dioscorides.

Miscetur eadem vtiliter antidotis & aliis compositionibus, quæ ad diuturnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitialem morbum, neruorum tremores, resolutionesq́; faciunt. conducit etenim plurimùm ad omnes capitis & neruorum frigidas ac diutinas affectiones.

DE RHODIA RADICE.
CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi sunt dodrantales aut altiores paulo, rotundi, nonnihil concaui, foliis circumuestiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnosis, glabris, per ambitum serratis, Crassulæ herbæ aliquatenus similibus; attamen minoribus. in cacuminibus vmbellæ paruæ apparent, in quibus flosculi exigui è luteo pallentes, tandemq́; rubescentes. radix crassa, inæqualis, & tuberosa, quæ recens candida & succosa trita rosarum odorem satis refert.

In Apennino & Gargano Italiæ montibus, nec non in Germaniæ alpibus sponte gignitur: &, vt Dioscorides, in Macedonia quoq́; In Belgij hortis colitur, vbi Aestate viret, & aliquando floret: Hyeme latet, sola radice viuaci, frigorisq́; patiente.

Ῥοδίαν ῥίζαν Græci nonnulli ῥοδιάδα nuncupant. Germani Rosenwurtz*: Hispani* Rayz Rodia*: nostri* Rooſē wortele. *haudquaquam à Rhodo insula, sed à Rosis nomē accepit, quarum odorem attrita spirat.*

Cæterùm vtilis hæc herba est, auctore Dioscoride, capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponatur.

Galenus tenuium eam esse partium digerentisq́; facultatis, & in calfaciendo secundi ordinis censendam esse: aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Rosis vti odore, ita & temperatura affinis videtur; & aduersus capitis ex calida causa dolores, efficacem esse posse.

De fraxinella.
Cap. XXIIII.

Fraxinellæ *complures exeunt cauliculi, rotundi, cubitales aut altiores, inferiùs foliis, superiùs verò floribus supra inuicem digestis exornati. folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita Glycyrrhizæ similia, multo quàm Fraxini minora: singularia tamen eorum breuiora, duriora, magisq́; acuminata, quàm Glycyrrhizæ. florum color dilutè est rubentis purpuræ, quasi vti syluestris Maluæ: sed forma dissimilis. A quinis etenim vt plurimùm striatis oblongisq́; superioribus foliolis, stamina aliquot recuruata barbæ instar dependent. Odor horum grauis est, ac hircinum olet, & similiter earum quæ sequuntur siliquarum. Succedunt autem singulis floribus quinq́; simul, asperæ, scabræ, & subrubentes; in quibus semen gignitur rotundum, nigrum, splendens, minus quàm Pæoniæ aut etiam Lentisci. radices ab vno capite plures diua-*

diuaricantur longæ, cãdidæ, carnosæ, tenui in medio neruo, cum obscura acredine aliquantulum amaricantes.

Videntur autem huius duæ esse species, non tamen valdè differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magisq; acuminata: alterius verò nigriora, minùs dura, ac nõ æquè in acumen desinentia. flores quoq; huius aliquanto dilutiores: illius verò paulo rubicundiores.

In Italiæ ac Germaniæ montibus ac collibus, lutoso ac saxoso reperitur solo. apud Belgas hortensis est.

Flores Iunio: semen seriùs prouenit.

Recentiores Fraxinellam plerīq; χαμαιμελίαν quasi humilem fraxinum appellant: officinæ Diptamum & pro legitimo Dictamno, radicibus huius subinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pseudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non esse autem legitimum Dictamnum, notius modò est, quàm vllis verbis refelli opus sit. Et Pseudodictamnum quoq; Dioscoridis nequaquam esse, nõ minùs manifestum. Sed nõ esse Tragij veterum speciem, nõ æquè expeditum videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore conuenire posse apparet.

Tragium primum.

Habet autem istud prius Tragium (duo siquidem sunt) auctore Dioscoride, folia, virgas & fructus Lentisco similia, sed minora omnia, & succum fert gummi similem: & in Creta tãtùm nascitur. Idem Plinius lib. XXVII. c. XIII. Tragonis siue Tragium, ait, nascitur in Cretæ tantùm insulæ maritimis, Lentisco (exemplaria perperam Iunipero habent) similis, & semine, & folio, & ramis. succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semen, impositione spicula è corpore eiicit.

Plinij locus restitutus.

Et Fraxinella quidem Lentiscum nõ minùs quàm Glycyrrhiza folio refert; & odorem τράγου, id est, hirci spirat. Quæ huius cum Tragio similitudinem quãdam ostendũt.

Sed

Sed tamen quia frutex non est; non baccas quales Lentiscus, sed siliquas ferat; adnatis ramulis careat; ad hæc neque lachrymam fundat; haudquaquã Tragium, sed aliã, atque ab eo differentem stirpem esse consequitur, quam verisimile est veteres non obseruasse, vel in nullo vsu, aut saltem negligentius habuisse. Facit huc quod Bellonius libro primo Singularium referat, Tragium in Creta iuxta fluenta nasci, & flore esse luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio discrimen satis apparet.

At Fraxinellæ radix excalfacit & resiccat ordine secundo, digerentis, attenuantis, & aperientis est facultatis. Menses & vrinas mouet: partus adiuuat; secundas educit; vteri frigidioribus morbis auxiliaris est. conferre et stomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduersus ictus morsusq́; ferarum, lethalia medicamẽta, & pestilentium morborum contagia prodesse, antidotisq́; vtiliter permisceri.

DE VALERIANA.
CAP. XXV.

VALERIANÆ *tria genera passim occurrunt. Vnum hortense: syluestria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, sed nomine, non effigie reliquis similes, vt quam Rubram cognominant: & quam Græcam.*

SATIVA *siue hortensis valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atq; indiuisa; quæ verò secundum caules maiora, longiora, vtrinq; profundiùs laciniata, Elaphobosci siue Pastinacæ maioris foliorum æmula, sed tamen minora. caulis cubito altior, læuis & concauus & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina* 1

exeũt folia, et in fastigio flores in vmbellis aceruati, parui, ab oblongiore & angustiore exiguo veluti collo sese pandentes, Narcißi quidem effigiem aliquatenus exprimẽtes, sed tamẽ multo tenuiores & magnitudine ipsis plurimùm cedentes, colore è rubente diluta purpura albicãtes. radix digitalis craßitudinis, obliqua, fibris multis summæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum resiccatur, pinguis ac oleosa efficitur, & odore est suauiore quàm recens.

Syluestriũ quæ maior, foliis cùm prioribus tum iis quæ circa cauliculos, est diuisis ac laciniosis, maioribus & nigricãtioribus quàm satiua. caulis huius læuis quoque, inanis & geniculatus, cubitoq́ procerior. flores in vmbellis similes, & dilutè purpurei. radices tenues &, veluti multis capillamentis fibrosæ, odore non omnino destitutæ. 2

Altera syluestris forma hortensem satis refert, sed longè minor est. prima eius folia indiuisa; reliqua in partes ac lacinias dissecta. cauliculus dodrantalis. flores in vmbellis aliarum similes ex læui purpura albicãtes. radices tenues, obliquæ repẽtes, et tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui. 3

Seritur hortensis apud Germanos & Belgas. in Creta autem & Ponto suæ spontis esse fertur. Syluestres humentibus locis, iuxta riuulos, fossas & scrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos translata luxuriat; minor verò ægrè coalescit.

Florent hæ Maio, Iunio & Iulio æstiuis mensibus.

Valerianæ paßim appellantur & Græcè φοῦ. Et prima quidem φοῦ apud Dioscoridem descriptioni respondet: neq́ obstat flos paruus & Narcisso minor. Quòd siquidẽ maior scribatur, errore fit Græci exemplaris; in quo sic habetur: ἄνθη πρὸς τὰ ναρκίσσου μείζω δὲ καὶ τρυφερώτερα. Sed pro μείζω, i. maior, restituendum est ἥσσω siue ἧττω, id est, minor. vt ante nos Ruellius quoq́ annotauit. Id quod mox subsequens

Dioscoridis locus emendatus.

quens dictio τριφώτερα, hoc est tenerior, non modò innuit, verùm & palàm ostendit. Neq; enim maiora, sed minora teneriora esse solent. Atque sic se habente Dioscoridis lectione, omnis adimitur scrupulus. Sunt namque Valerianæ flores ὕπλωνες καὶ τριφώτερες, quàm Narcissi.

1 Appellatur præterea Valeriana satiua à Dioscoride, νάρδος ἄγρια, id est, syluestris aut rustica nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibusdam Marinella, Genicularis herba benedicta, & Theriacaria : in officinis Valeriana domestica : Theophrasto Paracelso Terdina : Germanis Groß baldrian : nostris Groote baleriane/ speercruyt/S. Joris cruyt: Gallis Valeriane.

2 Altera species Valeriana syluestris, nũcupatur & Germanicè Wild baldrian/ katzen wurtz/ augenwurtz/ wendwurtz/denmarck.

3 Tertia Valeriana minima nominari ferè solet.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioscorides ait; sed tamen non intensè, neque ipsa recens radix, sed arescens tantùm. Recentem siquidem exiguum omnino caloris habere facilè deprehenditur. arescentem verò calidiorẽ esse, & gustus & odor vterq; intensior ostendunt.

Mouet autem, auctore Dioscoride, sicca radix vrinas; menses cit; prodest ad laterum dolores, & antidotis permiscetur.

Syluestrem autem Valerianam, ruptis, conuulsis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilẽ censent. folia huius, tum & satiuæ ad oris & gingiuarũ cum inflammatione exulcerationes, decocta, & gargarisata prodesse ferunt.

De

DE VALERIANA RVBRA.
CAP. XXVI.

HÆC herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iisq́; rotundis, læuibus & geniculatis aſſurgit. folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è faſtigiis caulium Valerianæ propemodum ſimiles vmbellas, ſed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & ſemen inde exiguum, oblongũ, quandoque ſumma parte barbatulum. radix ſubeſt candida, mediocris craſsitudinis & longitudinis.

2 Huic ſimilis alia reperitur, foliis quoq; oblongis; cauliculis circa ſuperiorem partem in ramulos complures diuiſis; floſculis è diluto cæruleo purpuraſcentibus, breuioribus quàm ſuperiorũ; radice mediocris craſsitudinis.

Vtraque Belgis hortenſis, & altera quidem rarior. florent æſtiuis menſibus.

Valerianæ rubræ à florum vmbellarumq́; ſimilitudine plerique nomen dedere, quod huic permittere maluimus, quàm impropriam appellationem temerè attribuere. Sunt etiam qui Behen recentiorum ſpeciem eſſe velint, idipſum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti. Quæ quidem eſt herba multùm à Behen Arabum differens; veluti & præſens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam ſecundam ſpeciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipſam aridam ad nos pro Limonio miſit præclariſsimus vir, & in notitia ſtirpium omniumq́; ſimpliciũ verſatiſsimus Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus. Et reſpondet ſatis cum Limonij deſcriptione poſterior. Sed Valeriana rubra non æquè: non modò quòd folia eius ſint longè quàm Betæ minora, verùm potiſsimùm, quòd ſemen eius rarò perficiatur, et hoc

ipſum

ipsum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia sunt Betæ similia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus semine rubicundo, vt Dioscorides refert. Limonium.

Cæterùm quod ad facultates attinet, nullas quidē harum compertas habemus. videtur autem vtraq; vnà cum radicibus refrigerantis esse naturæ.

DE VALERIANA GRAECA.
CAP. XXVII.

GRAECA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, cōcauos, inanes, tenues & cubitales, foliis circūuestitos cōpluribus oblongis, alatis, ex aliis multis, medio intercurrente neruo, compositis, Viciæ foliis ferè conformibus, sed tamē virentioribus; quorum singula paruula sunt, latiuscula, oblonga, acuminata, dorsoq; aliquātulum eminente. flores nequaquam in vmbellis, neq; etiam ex alis foliorum, sed in fastigiis cauliculorum sparsi prodeūt, pulchri, colore cæruleo sed dilutiore splendentes, ex quinq; foliolis, staminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices parui sublutei dependent. sequuntur capitula parua in quibus semen minutum. pro radicibus multæ tenuissimæ sunt fibræ.

Nusquam suæ spontis in Belgio est, sed aliunde illata. plurima æstatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnō Pseudophu nostri appellant, tametsi nullam cum Valeriana similitudinem habeat.

Nullius est vsus; nisi quòd hortorum exornet margines.

Polemonium Coeruleum,

De rvbia.

Cap. XXVIII.

Rvbiae quidem propriè species nullæ sunt. Sed si omnes illi foliis similes, ad eam referantur; multæ occurrent; vt Aparine, Mollugo, Gallium, Asperula, Cruciata, quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcirco syluestres eius species videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, asperis, craßioribus maioribusq́; quàm Aparines: foliis angustis, oblongis, asperis quoque, è singulis geniculis quinque ferè, in radiantis stellæ modum dispositis. flores in summis ramulis parui, dilutè lutei. semen rotundum, paruum, initio virens, inde rubens, postea nigrum. radices prælõgæ, tenui medio neruo, cortice verò carnosiore ac rubente, quo cùm lanæ tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hispaniæ & Galliæ, plurimis etiam Belgij locis, pingui fæcundoq́; solo. Dioscorides quandam suæ spõtis esse tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, nec non in Caria inter oleas seri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram spontaneam in sepibus nasci refert, satiuæ per omnia similem, maiore tantùm radice.

Aestate floret semenq́; facit. Augusto radices leguntur, quæ resiccatæ & attritæ, in vsus et tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρευθέδανον, vt quibusdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: officinis Rubia tinctorum. Paulus Aegineta θάψον quoq; nuncupari refert, lib. III. cap. II. θάψον, ait, ᾗ τινι οἱ βαφεῖς χρῶνται

ἣν

ἣν οἱ ῥωμαῖοι ἐρβαρουσίαν καλοῦσιν. *Eandem ibidem* χρυσιζέτιν *etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea à Rubia multùm differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophraſto lib.* IX. *deſcribitur.*

Ereuthedanon Theophraſti.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile κιττῷ; *id eſt, hederæ, veruntamen rotundius; naſcitur humi velut gramen, & loca amat vmbroſa. Radicem verò, huius ſimiliter rubicundam, eodem lib. &* VII. *etiam ſcriptum reliquit.*

Sunt præterea quibus Rubia δράκων *dicitur; aliis* κινάβαρις, *à rubicũdo colore: Marcellus antiquus ſcriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Milleſolium ſanguinalem & Verbenam polygona quoq; facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem Rubbia & Robbia: Hiſpanis* Ruuia, Roya, *&* Granza: *Gallis* Garance: *Germanis* Rotte: *noſtratibus* Mee, *& vbi comminutæ ſunt radices* Mee crappen.

Rubiæ autem radices, quarum quidem, cùm in medicina, tum in tinctoria eſt vſus, vt potentiam ac vim haud obſcurè adſtringentẽ obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigidæ ſunt ac ſiccæ. Guſtatæ ſiquidem acerbũ ſaporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrente, quam acerba & adſtringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, ſed & ab expertiſſimo ſui ſeculi medico Guilhelmo de Saliceto compertum et obſeruatum quoque eſt. qui pontici eam eſſe ſaporis ſcriptum reliquit.

Commendatur verò paſſim Rubiæ radicum decoctum, ruptis, cæſis, vulneratis, ex alto præcipitatis: ſanguinis fluores reprimere; inflammationes mitigare: offenſas quaſſataſq; partes ad ſanitatem perducere creditur. Miſcentur his

his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoque esse refert, vt etiam thoracis & intestinorum lethalia vulnera his curari posse speretur.

Accedit nostræ sententiæ expertißimus ac clarißimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rhapsodiis suis scriptum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruorum, hæmorrhoidum, et dysenteriam: idq́; euidentibus experimentis compertum. quod Rubiam adstringentem esse confirmat.

At Dioscorides Rubiæ radicem vrinam ciere ac multam crassamq́; & nōnunquam sanguinem ducere tradit: & tantam ei aperiēdi vim adesse, vt apposita etiam menses, secundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intensus rubor, vsum Rubiæ mox consequens, quem à permixto sanguine esse existimauit, qui tamen non aliunde est, quàm ab ipso colore Rubiæ.

Radix etenim huius quouis modo assumpta, mox vrinam rubicundo inficit colore; non secus ac Rhabarbarum eandem tingit luteo; substantiam interim eius non permutans, nec craßiorem, quàm antea fuerat, reddens: in iis scilicet, qui integra sanitate fruuntur. Quod non aperire eam, sed adstringentis quoque facultatis participem esse, non minùs quàm Rhabarbarum, citiùs commōstrat. Propter adstringendi siquidem ipsius potentiam, colorem serosi humores aliquandiu retinent.

Adstringentibus enim permixti colores, diutius coloratis inhærent; nec ita citò euanescunt. Probè istud norunt, qui ex florum herbarumq́; succis colores colligunt. alumen etenim vnà cum ipsis permiscent, quo in longius tempus coloris species, alioqui citò peritura, retineri ac conseruari

posset. Ex his autem satis cōstat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubiæ nullam esse, & Dioscoridem huiuscemodi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Galenum et posteriores reliquos, in eius verba iuratos.

Dioscorides & Galenus notantur.

Plinius contra, serpentes Rubiæ ramos cum foliis imponi, ait, & inuenire se apud quosdam (quod vanissimum) morbum regiū sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm.

DE APARINE.
CAP. XXIX.

APARINE *tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliisq́ angustis, orbiculatim radiatis Rubiæ similis est; interim minor. flores perpusilli, candidi in summis emicant virgulis. semina concaua vmbilici effigie, gemina vt plurimùm simul radices fibrosæ & tenues. Aspera tota est herba, prætereuntium vestibus ac laciniis scabritie sua adhæret; linguæ inducta sanguinem elicit. Pastores hac herba, Dioscorides refert, coli vice vti, ad eximendos è lacte pilos si qui in eo substiterint.*

Exit Aparine iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Theophrastus & Galenus in Lente eā coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare; eoq́ modo illi grauem ac molestam. Aestiuis mensibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη *Græcis: Latinis subinde etiam Lappa et Lappa minor. Plinius Lappagini speciem esse affirmat. Lappagines autem ipso auctore, duæ: vna aspera Asperugo; altera mollis Mollugo. Et Aparine quidem Asperugo est.*

Lappago, inquit Plinius lib. XXVI. cap. X. similis Gallio,

nisi

Plinij locus restitutus.

nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ mollis est, Mollugo vocatur: similis sed asperioribus foliis Asperugo (exemplaria multa aliter sed perperam habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνθρωπος, quasi hominis amica; quòd vestitu eius adhærescat: à nonnullis & ea de causa φιλάνθρωπος. Ab Hippocrate, teste Galeno, φιλίσιον & φιλευτέριον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis Speronella: Hispanis Presera, *aut* amor de hortolano: *Germanis* Kleeb kraut: *Gallis* Reble, ou grateron: *Belgis* Kleefcruyt.

Modicè autem, vt Galenus ait, extergit et desiccat, habetq́; nonnihil subtilium partium. Semnis, inquit Dioscorides, caulium & foliorum expressus succus auxiliatur à phalangiis ac viperis commorsis cum vino bibitus: aurium dolores succus infusus curat: ac herba cum axungia trita strumas discutit. Sanguinis etiam abundãtiam ex vulneribus reprimere folia imposita, Plinius tradit.

DE MOLLVGINE.
CAP. XXX.

MOLLVGO *Aparinen caulibus foliisq́; satis refert, nequaquam tamen aspera, sed læuis & mollis flores albicant. semen rotundum. radices tenues & nullius momenti. repit per terram nisi fruticibus vicinis fulcitur.*

Reperitur iisdem ac similibus quibus Aparine locis, atq; eodem tempore.

Mollugo montana.

Est tamen & alia montana, cuius assurgentes coliculi, nullis egent adminiculis, priori similis, nisi folio esset læuiore. flosculi eius candidi etiam sunt, & perquam exigui. radix nigricat.

In asperis quibusdam iuxta Rhenum ac Mosam montibus nascitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro nostratium stirpiũ & obseruantissimo & studiosissimo.

Vtraq; Lappaginis species est, atque à mollitie & leuitate foliorum Mollugo nuncupari potest. pleriq; Rubiam syluestrem nominant. Sed Rubia suæ spontis, à satiua non differt.

Inutiles autem existimantur hæ herbæ, & nullius vsus.

DE GALLIO.
CAP. XXXI.

GALLIVM *tenerius multo est, ac minus quàm Aparine aut Mollugo, nequaquam asperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti. foliola exigua per interualla cauliculos stellatim radiata ambiunt. flores paruuli, frequentes densiq; in summis virgulis, luteo splendent colore, odore suaues. radices tenues fibræ sunt.*

Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lætiori.

Gallion palustre. *Reperitur & palustribus locis aliud simile, sed floribus albidis ac niuei propemodum candoris.*

Huius Iunio: illius verò Iulio ac Augusto flores vigent.

Græcè γάλλιον, aut potius γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάπον & γαλέριον.

A lacte, cui additũ pro coagulo est, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani Megerkraut / walstroo *appellant; Galli* Petit muguet.

Facultatem autem (quod quidem legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & subacrem. flos eius, Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit: miscetur cerato rosaceo, insolatur donec albescat;

bescat; & tale acopum est lassitudinibus vtile. radix, eodē teste, venerem excitat.

DE ASPERVLA ODORATA. CAP. XXXII.

RVBIÆ & *Aparinæ hæc similis quoq; est, sed humilior ac odoratior. cauliculi eius breues & pede vix altiores. folia è singulis geniculis sena septenáve stellatim radiata, aliquantulum scabra, sed non perinde tamen vt Aparines. flores albidi. semen paruum, rotundum. radix tenuis, serpens, & stirpem ipsam facilè multiplicans. Tota herba gratum suauemq; expirat odorem, præsertim in atriis cænaculisq; pedibus attrita.*

Apud Germanos in syluis locis opacis pingui solo gignitur, Trago teste, sed apud Belgas hortensis: vbi Iunio ac seriùs floret.

Asperula cærulea. *Asperulæ autem huic similis est, sed tamen non odorata, quam Cæruleam cognominãt. Dodrãtalis herba, mollis, hirsuta, & aliquantulũ ramosa; foliis ramulisq; Asperulæ. flores eius cærulei in breuibus pediculis è summis virgulis emicant. semen rotundum, paruum, geminatum. radix tenuis, oblonga, rubet.*

In Flandriæ plerisq; agris spontè exit; annua est, sed ex deciduo semine seipsam serit.

Plinij Alyssos à plerisq; creditur, quem ab Erythrodano siue Rubia foliis tantùm ramisq; minoribus differre ait. Talis autem non modò ista, sed et odorata Asperula est; sed flos huic albus, illi verò cæruleus; & Galenus Alysso florem tribuit cæruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alysson foliis describit πρασίῳ, *id est,* Marru-

ASPERVLA FLORE ALBO.

Marrubij; differentibus videlicet multùm ab Erythrodani foliis. Suspicari fortassis hinc licebit, Plinium perperam pro Marrubij accepisse Rubiæ; atque hinc Alysson Erythrodani foliis scripsisse. Nisi Erythrodanum, cui simile perhibet esse Alysson, non Dioscoridis sed Theophrasti sit Ereuthedanon, quod foliis hederaceis rotundioribus esse in capite de Rubia ostendimus. Atque ita posset idem esse Galeni & Plinij Alysson, sed ab Asperula cærulea, & similiter odorata, longè diuersum.

De Alysso autem Galenus lib. II. de Antidotis in compositione Antonini Coi sic scribit: Ἄλυσσος ἐστὶ βοτάνη πρασίῳ παρεμφέρουσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια· ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. *id est, Alyssos herba est Marrubio persimilis, sed asperior, & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.*

Alyssos Galeni.

Plinij autem hæc sunt verba: Distat ab eo (scilicet Erythrodano) qui Alyssos vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane cõmorsos rabiem sentire non patitur; potus ex aceto & adalligatus.

Alyssos Plinij.

Cæterùm Asperulam odoratam appellant pleriq; etiam Aspergulam odoratam: alij Cordialẽ & Stellariam; Germani Hertzfreydt, Waldmeister: *Galli* Muguet: *nõnulli etiam Germanicè* Leberkraut, *siue* leuercrupt, *id est, lecorariam siue hepaticam.*

Facultatem hæc Asperula Gallio aliquatenus similem habet, sed tamen imbecillior. fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodesse.

De crvciata.

CAP. XXXIII.

Ad *Rubiæ & Aparines similitudinem aliquomodo etiam Cruciata accedit, sed mollis & hirsuta herba. coli-*

culi

Valantia cruciata L.

Crucianella maritima, L.

culi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è singulis internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora ferè quàm Aparines. flores exigui coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore dilutè lutei; ad quem è viridi tota ipsa inclinat herba. radices subsunt perquàm tenues.

Iuxta fossas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem vsque Aestatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominant, à foliorum in crucis formam decussato positu.

Huic autem similis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decussatis foliis eum referens, quam Rubiam appellant marinam. Rubia marina.

Cæterùm facultate Cruciata nonnihil videtur habere adstrictionis, simul cum resiccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipsa loco imposita.

Finis libri primi.

DE

DE PVRGANTIBVS HERBIS,

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

HERBAS aliquot descripsimus, radicibus suis medicinæ vtiles; sequũtur nunc purgantes. Harum autem materies diuersa est. sunt folia & herbæ. sunt fructus eiusdem potentiæ. idem nõnullæ radices præstant. arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus cò pertineant. Sed quæcunq; ad arborum & fruticum genera referri postulant, sua proferet pars; nũc tantùm herbaceas stirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quædam pedamentis sustinentur: aliæ nullis egent. Dabit has hic liber: illas subsequens.

DE ASARO.

CAP. I.

ASARO folia sunt leuia, in virore splendentia, rotũdiora, latiora tenerioraq́; quàm Hederæ, & nequaquam angulosa. flores iuxta radices sub ipsis foliis latitant, ipsorum annexi pediculis, sordido purpurascentes colore, Hyoscyami cytinis similes, sed tamen minores, in quibus tandẽ semina exigua, angulosa, & aliquantulum aspera. radices multæ tenues & graciles, obliquè sparguntur, & sibi inuicem

cem

cem implicantur; sapore cum acrimonia quadam haud iniucundo; odore grato.

Amat montium opaca ac vmbrosa loca, & plerunque sub corylis, vt Cordus refert, inuenitur.

Perpetuò viret herba, noua tamen vnà cum flosculis folia Vere promit.

Asaron, Græci similiter ἄσαρον : *Latini etiam* Nardum *rusticum, & nonnulli Perpensam vocant. Est autem Perpensa etiam Baccharis Plinio, lib.* XXI. *cap.* XXI. *Macer Asarum vulgaginem dicit.*

Est Asaron Græcè *(inquit)* Vulgago dicta Latinè.

Olim etiam à Magis αἷμα ἄρεως, *hoc est, Martis sanguis, & à Gallis Baccar nominatum fuisse inter spurias voces extat: atq; inde nata videtur Asaræ baccaræ vox, quæ officinæ vtuntur. Sed alia est Baccharis, & ab Asaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Asarū, (si modò non legendum est* ἔυσαρον *) vt in Florum historia scripsimus.*

Fecit autem hæc vtriusq; nominis confusio, vt non satis se explicare de Asaro & Bacchare pleriq; potuerint, & in multis Dioscoridis exemplaribus nonnulla cap. de Asaro perperam accesserint. Nam quod initio statim in Græcis exemplaribus occurrit: πόα εὐώδης στεφανωματική, *hoc est, herba odorata coronaria, non ad huius Asari, sed ad Baccharis pertinet descriptionem. Asarum etenim, vti Plinius ait, dictum est, quoniam in coronas non addatur. Atq; ita euenit vt sæpenumero veterum descriptiones deprauatæ et confusæ reperiantur; quod vt hoc loco manifestum est, ita & vnde nō periculo faciliter alijs locis animaduerti potest.*

Dioscoridis locus emendatur.

Porrò Asarum Gallis Cabaret: *Germanis* Haselwurtz: *Belgis* Mans oorē & Haselwortele *dicitur.*

Vim autem Asari folia excalfactoriam simul & resiccantem

cantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamẽ absq; nonnulla adstrictione. vomitione crassos, pituosos biliososq; humores educunt; & simul inferiorem ventrẽ commouent; atque in hoc ipsis radicibus potentiores efficacioresq; sunt. Eadem cancrosos tumores apposita, ne augeantur aut exulcerentur latiúsve serpant continere putantur.

Radices excalfactoriam similiter vim & resiccatoriam obtinent; vtramque quàm folia intensiorem: tenuium sunt partium: vrinas ciunt: menses promouent: facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus similes, sed tamẽ intensiores. Acori autem tenuis cõsistentiæ, excalfacientes, extenuantes, resiccantes, & vrinas mouentes esse tradit. Quæ quidem in exigua quantitate Asari radices, assumptæ, aut aliis permixtæ feliciter exequuntur. Iecinoris idcirco, fellis & lienis obstructionibus, duris scirrosisq; tumoribus, & aduersus inueteratas febres vtiles. Sed in maiore quantitate assumptæ, non multo quàm folia minus (tametsi non scripserit Galenus) vomitione potißimùm, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minus) drachma oportet: si verò macerentur decoquantúrve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem sufficiunt, quorum cum liquido aliquo contusorum expressus succus exhibetur. radices in vino macerari possunt, sed vtilius in sero lactis aut hydromelite, vt Mesues habet.

Prodest hoc modo Asarum Ischiade laborãtibus, & hydropicis, tum & subinde quartana excruciatis, quos vomitione nonnunquam curari ac liberari contingit.

De aloe.

Cap. II.

Folia habet Aloë Scyllæ similia, oblonga, lata, læuia, crassa, retrorsum repanda, vtrinque crenata, aspera, & retusis aliquot spinulis aculeata, lento tenacique succo plena, instar foliorum Sempervivi. caulis, vt Dioscorides ait, Antherico similis est: flos albicans: semen vt Asphodeli. radix singularis, crassi pali in terram adacti effigie. Tota herba amarissima est, ex ea quoque succus collectus amarissimus.

Copiosissima hæc stirps apud Indos, & in Arabia, Cœlosyria, ac Aegypto: vnde pellibus infusus succus in Europam infertur. Nascitur etiam, vt Dioscorides tradit, in Asia locis maritimis, ac in Andro, sed non vallè succo extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Beticæ Hispaniæ locis haud procul à mari, sed & huius succus inutilis.

Viret autem perpetuò ipsa herba, atque etiam è terra diu frondescit: præsertim luto radici circumligato & subinde rigato. Sic etenim è tabulatis cænaculorum suspensa nō modò diutinè viret, verùm & incrementum sumit, nouaque folia protrudit; sed tepentem Hyeme locum esse oportet, congelata enim citò facileque tabescens perit.

Ἀλόην Græci, Latini & officinæ pariter Aloën, tum herbam ipsam, tum & eius densatum succum appellant. Dicitur & stirps ἀμφίβιον, ἠρίβηον, ἔρμινον, τραγωκέρως; sed spuriis vocibus. ἀμφίβιον autem dici potest, quòd non modò in terra, sed & extra eam viuat. Galli Percoquet: Hispani Azeuar, & herba bauosa nominant. Appellatur verò à recentioribus ipsa herba nōnunquam Sempervivū, & Sempervivum marinum, quòd Sempervivi modo diu

duret. Videtur & à Columella lib. x. Sedum nominatum. vbi videlicet remedia contra erucas ostendit;

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marrubij, multoque Sedi contingere succo.

Sedi etenim succum inter amaros refert, nullius autē Sedi, quàm huius amarus est.

Aloë autem, videlicet succus, cuius in medicina vsus, ad plurimas res vtilis est. moderatè & primo ordine calida, sed tertio exsiccans; vehementer amara, absq; mordacitate tamen; & simul emplastica, nonnihilq; adstringens.

Ventrem subducit: interim, si quod aliud, stomacho gratum & conueniens medicamētum. Nam vt Paulus Aegineta scribit, cùm omnia purgātia medicamina stomacho aduersentur, sola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentiùs. elota verò minùs, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit; sed potissimùm, quæ in ventriculo primis venis, proximisq; viis hærent, expurgat. Est enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore ἐκκοπρωτικὰ *vocant, quorumq; vis purgans, non longè vltra ventriculū sese extendit. Aduersatur præterea Aloë putredinibus omnibus; & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atq; defendit: cadauera etiā mortuorum conseruat: ventris tineas lumbricosq; interimit ac expellit: graueolentiam oris, vitio stomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menses etiam promouet, in exigua quantitate assumpta: creditur ad reliquorū viscerum obstructiones & infarctus prodesse. Sunt tamen qui iecinori parum commodam existiment.*

Ad purgationē datur eius, plus minus, drachma. subinde oboli tres aut quatuor satis sunt.

Vulnera etiam glutinat ac sinus; vlcera expurgat; &

quæ

quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, maximè in ano & pudendo, sanat. ἐναίμοις, id est, sanguinem supprimẽtibus, & quæ cruentis vulneribus adhibentur emplastris vtiliter permiscetur. Emplastica enim sua natura ac substãtia his prodest. In ocularia collyria vtiliter recipitur, vtpotè extergens & absque mordacitate resiccans.

Dioscorides torreri eam ait, ad oculorum medicamenta, in testa pura & candente; rudiculaq́; subinde versari; donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod est arenosissimum subsidat tanquam inutile, & laue pinguissimũq́; assumatur.

Idem Aloën etiam tradit, liuores & sugillata cum melle delere: palpebrarum scabrities, angulorumq́; prurigines lenire; dolorem capitis sedare, temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compescere: tõsillis, gingiuis & omnibus oris vlceribus ex melle & vino prodesse.

DE SENA.
CAP. III.

SENA *cubitales erigit cauliculos, nonnullis alis ramosos; folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Coluteæ similia. flores ex alarum sinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque Lunæ ἡμιτόμου instar recuruati dependent folliculi, plani atque compressi; in quibus semina oblonga, vuarum seminibus siue vinaceis similia, colore nigricantia. radix tenuis, oblonga & inutilis.*

Seritur in Syria & Aegypto, item in Italia, Prouincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob

id Maio demum mense in Italia seri sustinet, neque vltra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Aegypto aducta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Serapione Habohanifa, à Persis Abalzemer, vt Mesues exemplar habet, appellatur: officinis Sena dicitur, quo nomine Actuario Græco, & Latinis posterioribus innotuit.

Est autem Sena, quod ad temperaturam attinet, satis temperata, in medio quasi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens. sicca verò tertio fermè ordine. purgandi autem per inferiorem ventrem facultatem naturæ humanæ haud multùm molestam obtinet: non citra adstrictionem, quam post purgationem relinquit.

Educit autẽ pituitosos humores et biliosos, neq; nõ crassos & melancholicos, si eò faciente aliquo adiuuetur. Vtilißimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & sexui conuenire potest. Citra violentiam ac noxam purgat. præsertim Anisi semine, aut aliis odoratis similibus vnà additis, vel lenientibus medicamentis contemperata.

Dari potest in puluere, sed frequẽtius dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris est drachma vna, dilutum quatuor aut quinq; plurésve admittit. Macerari in quouis liquore potest. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto siue diluto refrigerantium temperatur. in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut similibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnẽ ferè molestiam aluum clementer subducit, crudosq; humores detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at nostri folia magis

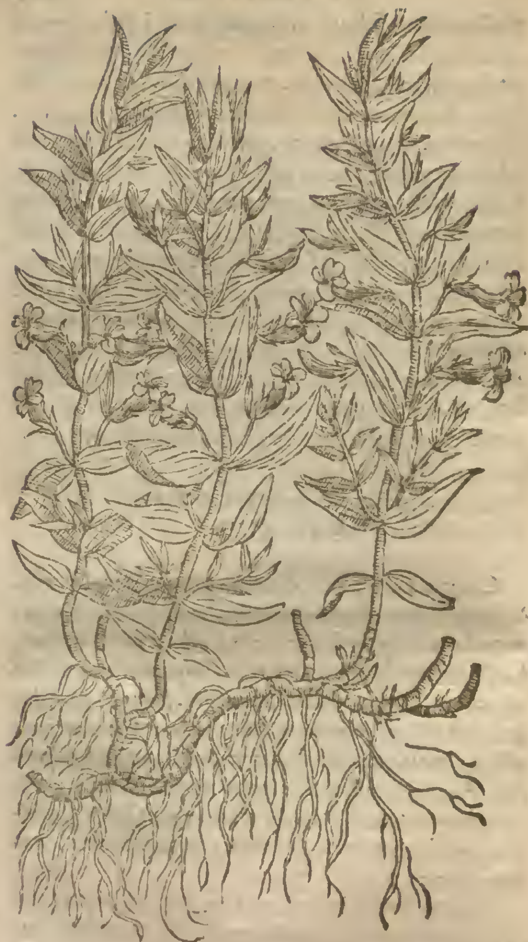
gis cõmendant. folliculi etenim nisi maturi, flatus gignunt & torsiones ventris adferunt. Sæpe autem ante maturitatem colligi illos contingit, & alias ventorum impetu deturbati facilè concidunt, e tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipsum debilitare putant, ea de causa Zinziber aut aroma aliquod adiiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis esse Mesues monet, & salis gemmæ, id est, fossilis adiectione adiuuandam. Et seriùs quidem, quàm fortiora medicamenta facultatem suam Sena exercet; potest tamen non modò fossitio sale, verùm & aliis purgantibus admixtus vtiliùs exstimulari: simplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compositis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Rosarum succo, vel alio pro conditione & qualitate, cùm morbi, tum ægrotantis.

DE GRATIOLA.
CAP. IIII.

CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantales & quadrangulares: frequentiaq́; circa hos folia angusta, oblonga, hyssopi vulgaris similia, cuius et ipsa herba effigiem & formam satis refert: nisi quòd non vt illud erigatur, sed aliquatenus humi repat. flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidi. capitula sequũtur parua, rotunda, anagallidis propemodum similia; in quibus semen minutum. radices frequentes, geniculatæ, graminis modo serpunt, fibrasq́; multas deorsum mittunt. Saporem tota herba insigniter amarum obtinet.

Nascitur spontè in Italiæ plerisq́; palustribus, humidis ac vliginosis pratis, Belgis hortensis est; vbi Iulio ac Au-

gusto cũ flore reperiri potest. Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratiæ Dei. Cordus Limnesion appellat: Italorum vulgus Stanca Cauallo Sunt qui Eupatoriũ Mesues: Centaurida alij faciunt. Sed Mesues, Auicennæ, Græcorum, & Dioscoridis vnum idemq́ est Eupatorium, vt alibi ostendimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici potest. Nam cùm Centaurij species videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidem minoris, species aliqua. Non est tamen Centauris illa Theophrasti, cuius Plinius lib. XXV. cap. VI. meminit. Hæc etenim Centauris, ipsum Centaurium est magnum. Radices siquidem eius crassas spissasq́ decẽ aut duodecim annis seruari posse Theophrastus lib. IX. refert quales nõ alterius, quàm magni Centaurij sunt. Scripsimus Centaurium magnũ Panacis esse speciem, sed nihil repugnat Centaurida etiã dici. Ab effectu siquidem et præstantia remedij Panaces: ab inuentore Chironiũ Centaurium & Centauris appellatur. Centauris Theophrasti.

Extant Helleborines præterea et Multiradicis appellationes, inter spurias Centaurij. quæ vulgari Centaurio minori minùs conueniunt; Gratiolæ verò hæ propriissimè apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

Est autem Gratiola vt amarissima, ita etiam temperie excalfactoria & resiccans eximiam simul expurgandi, cũ per superiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm et crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas siue erroneas; iecur & lienem expurgat. ab obstructionibus liberat; ventris lumbricos pellit; putredinibus aduersatur.

Dosis macerata aut decocta est à drachma vna vel vna & semis; ad duas, vel amplius paulo.

Consolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera imposita.

De cnico sive chartamo. CAP. V.

Cnicvs *caule assurgit sesquicubitali, recto, tereti, duro, atq; lignoso, superiusq; ramoso. foliis munitur oblongis, latiusculis, fastigio acuminatis, & vtrinq; ambitu aculeato. è cauliculorũ summitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudine vel maiora: multis acuminatis & acutis squamis compaginata; è quibus flores erumpũt staminei, farcti, saturato luteo colore, ad Croci accedente, splendentes. semina subsunt oblonga, læuia, candida, nonnihil angulosa, hordei grano maiora; quorum cortex duriusculus: interior medulla pinguis, candida, gustu dulcis. radix Cnici gracilis & inutilis.*

Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. XXV. *cap.* XV. *Italiam Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Aegypto celebrẽ; ipsis autem oleo non cibo gratam.*

Flores Iulio & Augusto, semen interea perficitur; & eodem quo seritur anno, exinde inarescit.

Κνίκον καὶ κνῆκον Græci; Latini similiter Cnicum et Cnecum vocant: officinæ Chartamum: nonnulli Crocum hortensem, & Crocum Sarracenicum. Itali Zaffarano Saracinesco, & zaffarano syluatico: Hispani Alazor *&* semente de papagaios: *Germani* Wilden saffran: *Galli* Safran sauuage. *Theophrasto & Plinio Cnecus est vrbana & satiua, ad differentiam Aceractilidis, quam syluestrem*

ſtrem Cnecum faciunt. Vtimur autem, vt Galenus ait, ſemine duntaxat ad purgationes. excalfacientis eſt naturæ; & quidem primi ordinis; vt Meſues. Tunditur, & ex eo exprimitur ſuccus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluum purgat; ſtomacho tamen aduerſatur: Dioſcorides auctor. Sed corrigitur, addit Meſues, aniſo, galanga, zinzibere, aliisq; ſtomachicis additis. quæ non modo ventriculum roborant; ſed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimũ & præſtantiſsimum hydragogon conficitur medicamentũ, Diachartamou vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtiliſsimum.

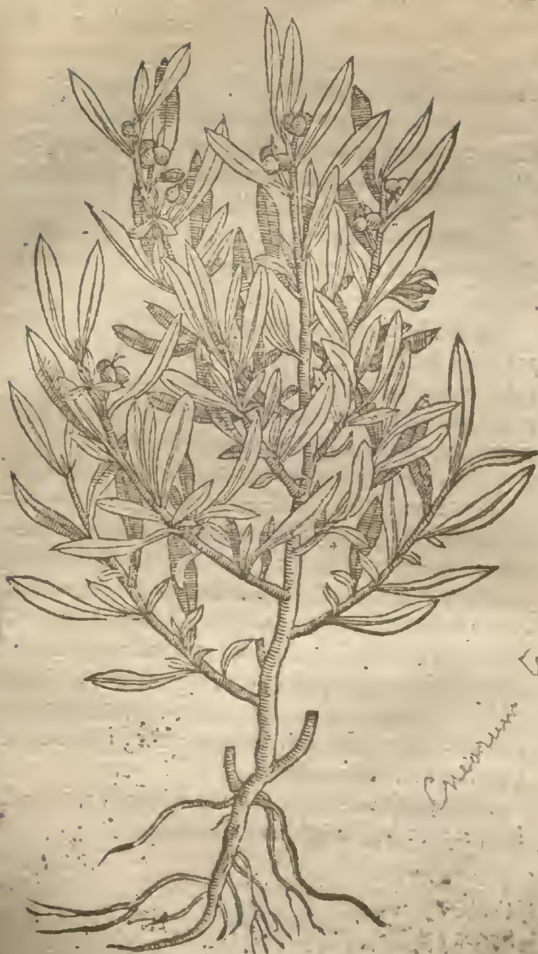
DE CHAMELAEA.
CAP. VI.

HVMILIS *ac fruticoſa ſtirps* Chamelæa*, pedalis aut altioris magnitudinis, cõpluribus tenuibus virgulis ramoſa. foliis exornatur oblongis & oleæ ſimilibus, ſed tamen minoribus & nigrioribus. flores ex alis foliorum exigui, ſubluteì. fructus inde tricocci, virentes initio, poſtea rubentes; qui decerpti nigreſcunt, oleoſamq; pinguitudinem contrahunt olearum inſtar; ſapore acres & mordaces, fauceſq; exurentes; veluti & folia ac cortex. radix dura & lignoſa.*

In Italia *&* Galliæ Narbonenſis *pleriſq; incultis, aſperis & deſertis reperitur. perpetuò viret. ſemen Autumno maturitatem aſſequitur.*

χαμέλαιαν quaſi humilem oleam Græci appellant: Latini Oleaginem *&* Oleaſtellum. *Dicitur etiam, ſed ſpuriis appellationibus, πυρὸς ἄχνη, ἄκνηστος, ἡράκλειον βδέλυρα, & Latinè* Citocacium.

Nomi-

Nominatur fructus à nonnullis κόκκος κνίδιος: sed hallucinantur, inquit Dioscorides, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Arabum confusio.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereon vocant, sub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumq; complexi quoque sunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes.

Caterùm Chamelææ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementerq; calidæ facultatis sunt.

Folia, Dioscorides ait, pituitam & bilem detrahunt; præsertim in catapotiis sumpta; ita vt duæ Absynthij partes ad vnam Chamelææ misceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liquescunt autem ita in ventre, sed quotquot assumpta sunt, egeruntur.

Mesues ex Mezereon, id est, Chamelææ (Syluius tamē Thymelææ reddit) foliis similiter catapotiorum descriptionem habet, sed Absynthij loco cortices assumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, sed cum Tereniabin, id est, melle aëreo & palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in stillatitij Intybi liquore dissolutis efformat: ipsaq; folia priùs in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos etenim humores educunt. Sed violentiam naturæ inferunt; idcirco ab iis quantum licet abstinendum.

Addit præterea Dioscorides foliis Chamelææ cum melle tritis sordida & crustosa vlcera repurgari.

De

De thymelaea.
CAP. VII.

Thymelaea *multas tenues ramosas virgas profert, cubito longiores, foliis circumuestitas oblongis & angustis Lini effigie; angustioribus & minoribus quàm Chamelææ flores candidi, exigui, in summis virgulis aceruati. fructus rotundi, initio virentes, sed cùm maturi sunt rubentes, oxyacanthæ rotundis baccis propemodum adsimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus. radix lignosa & dura.*

In montanis asperis & incultis calidiorum regionum locis exit. Quouis anni tēpore viret, sed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν *vocant: Syri, vt Dioscorides testatur,* ἀπόλινον*: Euboenses* αἰτώλιον*: nonnulli etiam* χαμέλαιαν *&* πυρὸς ἄχνην*, sed impropriè: item &* κέστρον *&* κνέωρον*. Sed vt Dioscorides ait, folium peculiariter* κνέωρον *dicitur: fructus verò* κόκκος κνίδιος*. Quæ tamen à Theophrasto* κνέωρα *appellantur, à Thymelæa differre videntur, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit. Duo enim ait Theophrastus esse* κνεώρου *genera: vnum candidum, alterum nigrum.*

Est autem Thymelæa tota sua natura et foliis ac fructu valdè excalfactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioscorides, per inferna bilem, pituitam aquasq; detrahit, si xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit; quare cum farina aut polenta dandum, aut in vuæ acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter sudant.

Folia circa messem colligi debēt, & resiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, &

neruos

neruos eximere. purgat ex iis acetabuli mensura vino diluto inspersa, & aquosa ducit. Moderatius autem purgant lente cocta, et oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vuæ acerbæ succo in pastillos formata, reponũtur. Est autem herba stomacho infesta, quæ & fœtus apposita enecat.

De chamelaea germanica. Cap. VIII.

Germanica cognominata Chamelæa, frutex est surculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior si cultura accesserit; textus ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latiusculis, mollibus, & pallidè virentibus. flosculi secundũ ramulos exeunt, odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ. baccæ rotũdæ ochri ferè magnitudine, cùm maturuêre rubentes; resiccatæ nigricant. interior harum nucleus cannabis semini similis, medulla refertus candida. radix longa, altè demittitur.

In plerisq; Germaniæ sylvis reperitur vmbrosis, asperis & desertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimæ arbores aduẽtante Hyeme. florum verò germina statim post Autumnum promit, qui primo mox Vere, & subinde ipsa Hyeme (si clemens fuerit) panduntur. folia post flores exeunt. baccæ Aestate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant/zeidelbast/leußkraut & kellerhals appellatur. officinæ nostrates Mezereon vocant. nos autem Chamelæam Germanicam dicere maluimus. Italorum nõnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc stirpem nominant, sed alia est Laureola, de qua mox agetur.

Quo autẽ nomine à veteribus appellata, & an ipsis cognita, explicare non est facile. Videtur quidem Cneoron albũ Theophrasti esse, sed propter breuitatem huius nihil affirmare licet. κνεώρου, inquit, duo genera: candidum & nigrum.

Candidum folium habet δερματῶδες, oblongum, figura quodammodo oleagino simile. Nigrum vt Tamarix, carnosum. Humile autem magis candidum est, estq́; ὀσμῶδες, hoc est, odoratum: nigrum verò ἄοσμον, id est, absq; odore. radix ambobus quæ altè descendit, grandis: ramuli permulti, crassi, lignosi, protinus ab ipsa tellure aut paulo superiùs sparsi lenti; quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentq́; post æquinoctium Autumni, & multum deniq; temporis florent. hæc Theophrastus. Cneora Theophrasti.

Et Chamelææ quidem Germanica folio non multùm dissimili est oleæ: flos odoratus, cuius, vt scripsimus, mox post Autumnũ germina apparent: rami lignosi, obsequiosi, radix prolixa, altè descendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (si non ipsum est) ostendunt.

Est autem stirps hæc in vniuersum etiam vehementer excalfactoria. fructus, folia et cortices acria admodũ sunt, gustata linguam mordicant, & adustionis sensum in faucibus excitant.

Officinæ Germaniæ & Belgij huius folia (si quãdo opus est) pro Chamelæa vtuntur. Quod citra errorem fieri potest. Nam Chamelæa ista viribus & potentia alteri similis est; quamobrem eius loco substitui potest; & eodem similiq; modo præparari.

De Lavreola sive Daphnoide. Cap. IX.

Cvbitali & non rarò bicubitali quoq; altitudine fruticat Laureola, multúq; ramis ampla diffunditur, qui lenti sunt & obsequiosi, craßioreq; cortice vestiuntur: folia oblonga, lata, carnosa, læuia, nigricantia, splendentia, laurinis similia, sed tamen minora & haud odorata; plurima circa ramulorum fastigia, numerosißimaq; : flosculi oblongi, caui, è virore subcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, cannabis semini, paulo longiore, medulla interior candida est. radix lignosa, lenta, longa & multiplex, altè descendens. folia, fructus, cortex tam radicis quàm ramorum, acrimonia sua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montosis, incultis, asperis, vmbrosis ac syluosis tractubus, vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosam locis.

Flores præmaturè germinãt, paulo post Autumni æquinoctium; Hyeme aut primo Vere perficiũtur: fructus Maio ac Iunio. stirps est perpetuò virens, & aduersus frigora Hyemisq; iniurias obdurans.

A lauri foliorum similitudine δαφνοειδὲς Græcè dicitur, Latini posteriores Laureolam veluti minorem Laurum ex eadem causa appellant. Vocatur & εὐπέταλον, à speciosa foliorum pulchritudine; item & χαμαιδάφνη ac πέπλιον. Alia tamen & Chamœdaphne, & aliud quoddam est Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nũcupari sunt qui affirmant. alij à Germanis etiam Zeilandt dictum volunt.

Theophrasti Cneoron nigrum esse existimari posset, si

folio esset Myricæ siue Tamaricis. Est siquidem ramosa & lenta obsequiosaq; stirps, altæ radicis, absq; odore, fructu nigro.

Cæterùm temperie & facultate similis est Chamelæa Germanicæ, vniuersa sua substantia acris & feruida. Ducit, inquit Dioscorides, per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menses cit: commanducatum pituitas capitis elicit: sternutamenta itidem mouet. Purgant etiã seminis eius pota grana quindecim.

De staphide agria.
Cap. X.

Staphidi *agriæ caulis est erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis incisuris, quandoq; septem, subinde paucioribus diuisa, vitis syluestris siue Labruscæ foliorum æmula. flores Isatidis colore cærulei. sequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus semen, siue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore cãdida, gustu valdè acris & saliuam ciens: cuius est vsus. radix inutilis.*

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissima prouenit. Apud Germanos non nisi in hortis sata reperitur. Maturescit & nigrescit cum vindemia.

Græcis σαφὶς ἄγρια *(Galenus* ἀσαφὶς ἄγρια *legit) nonnullis* τρίφυλλον, σήσιον, φθειροκτόνον, φθείριον, ἀπάνθρωπον, πολυειδὲς, ψευδοπαθὲς, *quæ tamen voces inter nothas referuntur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. XXVI. cap. XIII. vuam Taminiã nominare videtur. sed lib. XXIII. c. I. falsò vuã Taminiam dici scribit. Astaphis agria, inquit, siue Staphis,*

quam

quam vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Passula montana. in officinis Staphisagria : ab Italis Staphusaria. ab Hispanis Yerua piojenta, Caparas, yerua piolheyra *: à Gallis* Herbe aux poulx *: à Germanis* Leußkraut *: Belgis* Luyscruyt/ *&* luysepoedere.

Sunt autem semina siue grana Staphidis agriæ natura intensè admodũ excalfacientia, acria & non absq; vrendi quidem potentia.

Crassa purgant per vomitum quindecim in aqua mulsa trita ac data. sed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulsa assiduè detur, quòd pericula strangulationis adferant, et fauces inurant. Dioscorides auctor. Atque hanc ob causam à medicis, cùm ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus assumenda medicamenta, abdicata sunt. Plinius sed nec ad oris pituitam siccandam, eis vtendum censet; propter ancipitem, inquit, strangulationem, & quia fauces lædunt. Eadem siquidem commanducata copiosam quoq; eliciunt pituitã; & dentium dolori hoc modo, præsertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos siue pediculos necant, & vestes ab eo tædio liberant. Dioscorides etiam prurigini ac scabiei ex oleo inuncta auxiliari refert.

DE RICINO.
CAP. XI.

RICINVS *instar paruæ arboris citò assurgit, caulem erigens crassum, quinum senúmve cubitorum, arundinis modo intus fistulosum ac concauum, aliquantulum articulatum, superiùs ramosum, ex obscura purpura niten-*

Ricinus Communis

tem & glabrum; candido videlicet deterso, tenui instar farinæ puluere, quo veluti conspersus subinde apparet. folia ampla sunt, diuisa, angulosa, ficulneis similia, sed maiora, at nequaquam aspera, verùm læuia, è quorum alis pediculi prodeant dodrantales, flores & fructus racemosos ferentes. flores muscosi pallentes, citò collabuntur. fructus foris liuidus & maculosus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fissis ac rimas faciētibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Aegypto frequens olim fuit, & adhuc esse existimatur, vbi ex semine oleum exprimitur, fœdum cibis, vt Plinius ait, sed lucernis, vnguentis & emplastris vtile. Seritur & in hortis, tū apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad spectaculum, verùm etiam aduersus talparū iniuriam, quas ferunt Ricinum fugere. Annua in Germania stirps est. perficitur eodem quo sata est annò. semen, si Aestas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos restat annos, vbi in tantam excrescit altitudinem, vt ad conscendendum scalis opus quandoq; sit: vt quidē Petrus Bellonius Singularium lib. primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò κρότων dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem κρότωνες, insecta quædam nullis membris discreta, nullum cibi habentes exitum, colore liuida, quæ canibus præsertim adhærent, in globum continuè crescentia, donec pleniùs saginata spontè decidant. Aegyptij Ricinum κίκι nominant: Herodotus σιλλικύπριον. Plinius Trixim & Sesamum syluestre dici testatur: vulgò Palmam Christi, item Cataputtiam maiorem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum / creutzbaum, *& fructum* Zeckenkorn: *Belga* Wunderboom/mollencruyt: Palme Crotones.

 de

de Christ Galli : *Itali Girasole* : *Hispani* Figuerra de Linferno : *Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum Interpres Mesues Granum regium vocat.*

Cæterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata, trita ac pota, pituitam, bilē, & aquam per aluū deiiciunt, & vomitiones mouent. Sed ingrata admodum & laboriosa huiuscemodi purgatio, stomachum valenter subuertens. Tusa & imposita grana ἴονθους, id est, varos & epholidas expurgant. folia cum tenuissima polentæ farina, oculorū œdemata & inflammationes sedant, mammasq́ turgentes cohibent; & per se aut cum aceto imposita herysipelata restingunt: auctor Dioscorides.

Eadem ferè de granis istis Ioannes Mesues habet, sed quinq́ aut septem, vel ad summum quindecim numero tantum exhibenda tradit: eademq́ ex iure veteris galli, coli iuncturarum & coxendicis doloribus vtilia; & cum aqua casei vel lacte caprino hydropicis prodesse.

Oleum, inquit Galenus, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoq́ digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro vmbraculo præparauit, & quæ subito à verme corrosa collapsa est, Ricinum fuisse, vndequaq́ doctissimus ac clarissimus D. B. Arias Montanus in commentariis suis, in Ionam cap. IIII. euidenter ostendit, & κικαῖον Hebræis dici, cui κίκι ricinum est.

DE TITHYMALIS.
CAP. XII.

TITHYMALI *genera, Dioscoride, Plinio & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus;*

Euphorbia characias, L.
Dod. pempt. 36[illegible]

Euphorbia serrata, L.
Dod. pempt. 369

Euphorbia paralias, L.
Dod. Pempt. 370

culus; alter Myrtites siue Myrsinites, fœmina; tertius Paralius; quartus Helioscopius; quintus Cyparißias; sextus Dendroides; septimus Platyphyllos. Theophrastus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, marem, & fœminam Myrtitem.

Characias Tithymalus.

Characias Tithymalus siue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumuestitos tenuibus, oblongis angustisq́ue, & lõgioribus maioribusq́ue quidem quàm oleæ, at amygdalinis angustioribus: coma in cacumine larga, ampla, & iunci odorati ferè modo effusa, quæ concaua quædam sursum spectantia profert vasculis siue acetabulis similia, è quibus flosculi sublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus semina. radix dura fibras habet multas.

2 *Est verò & altera huius species, foliis antedicto similis, foliis tamen durioribus. caules quoq́ue nonnihil sed tamen minùs rubent. coma altior, & qui hanc fert caulis foliis haudquaquã vt prioris exuitur; illius enim, folia ferè semper comam facientis defluunt. vascula, flores, semina & radices satis conueniunt.*

3 *Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubẽs, sed exalbidus ac candidus Tithymalus. caules eius teretes & ramosi, cubito non rarò altiores: folia oblonga quoq́ue & angusta, albida, tenuiq́ue lanugine pubescentia: vmbella cõtractior. flosculi parui, luteoli: semina trigemina in acetabulis, vti aliorum.*

4 *Iam & quartus quidam est Characias, foliis similiter oblongis, angustisq́ue, paulo quàm primi aut secundi minoribus, albicantibus etiam candidisq́ue, sed minimè lanuginosis. vmbella è viridi sublutea, quæ priùs quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti amygdali, rudimentum præ se fert, concolor tamen reliquis foliis. flosculi & semina*

aliorum

aliorum similia. radix altè demittitur.

Quintus Characias foliis similiter est oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde serrato cognomen.) vmbellæ angustiores sunt. acetabula, flosculi, seminaq́ue respondent. 5

Myrsinites Tithymalus.

Myrsinites Tithymalus siue fœmina, ramulos siue cauliculos a radice habet complures, dodrātales, haud tamen erectos, sed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breuia, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Rusci siue Oxymyrsines satis referentia, sed læuia & candida: flores in vmbellis exiguis; & semina aliorum similia.

Paralius Tithymalus.

Paralio Tithymalo, hoc est, maritimo, cauliculi quini seníve erecti assurgunt cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa, parua, angusta, oblonga vestiunt foliola, instar Lini; sed candida densioraq́ue. rotūdæ sed minimè amplæ in cacuminibus vmbellæ; in quibus flores & semina perinde vt aliorum.

Helioscopius Tithymalus.

Helioscopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nōnihil rubentibus assurgit coliculis, ampla, laxaq́ue vmbella comosis. folia habet pauca, latiuscula, breuiora, minora, tenuioraq́ue quàm Portulacæ satiuæ: flosculos et semina parua, effigie præcedentium. radix tenuis est. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen.

Cyparissius Tithymalus.

Cyparisso foliola quidem sunt oblonga, sed perangusta, & quàm Ezulæ minoris angustiora, satis ad Piceæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora. cauliculus nonnihil rubet, dodrante subinde altior; ramulos effundit cōplures; in quorum medio vmbella cum acetabulis purpurascentibus, floribus seminibusq́ue perpusillis. radix fibrosa.

Huius & species quædam minor reperitur, palmū modo alta; tenuibus cauliculis: angustissimis, oblongis foliolis; 2

vmbella exigua; flosculis luteolis; seminibusq́ minutis.

Dendroides Tithymalus.

Dendroides Tithymalus arboris specie fruticat, supernè amplus & multùm comosus. ramuli eius subrubent, circa quos sunt folia tenui Myrto similia. fructus qualis Characiæ: vt quidem Dioscorides. Plinius hunc comosissimum ex omnibus maximè, cauliculis rubentibus, & seminis copiosissimum esse tradit. Bellonius verò ad duorum hominũ altitudinem crescere, et caudicem habere crassitudine cruris humani memoriæ prodidit.

Platyphyllos Tithymalus.

Platyphyllon Verbasco similẽ esse Dioscorides: Plinius verò nec vllius latiora folia esse ait. Videtur autem hic esse, quem diligentissimus ac clarissimus Carolus Clusius in Valenciæ Hispaniæ regno à se repertum scribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Isatidis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulum carnosis: flore è luteo purpurascente, acetabulisq́ insidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his succus effluit, acris, mordax, candidus, et ferè lacti similis, quacunque eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrsinites & Cyparissias in Belgij subinde hortis; alibi spontè asperis & incultis locis exeũt. Paralius maritima loca amat, ac nõ modò in Italiæ aut Hispaniæ, sed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaq́ inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, aridis & prælatis subinde nascitur. Hic ad hortos translatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrescentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioscopius hortis olitoriis frequenter molestus; circa vrbes & rudera etiam exit; aut circa agrorum margines; vbi & Cyparissias alter quandoq́ reperitur.

Dendroidẽ in petrosis locis exire Dioscorides prodidit:

in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendisse se refert inter saxa antiquissimi specus, plantæ arborescentis effigie; & in Tergestino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdã rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti foliis, sed oblõgis & Characiæ æmulis pingitur. Florem semenq; Tithymali Aestate perficiunt; nõnulli seriùs, alij citiùs; in quibusdam regionibus priùs, in frigidioribus tardiùs. Myrsinitis sarmentosos cauliculos nõ simul, sed alternis annis fructificare Theophrastus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucã caprinã τιθύμαλον *nominant; à lacti simili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliáve parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celsus lib. V. c. VII. Lactucam marinã appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis* τιθύμαλος *nominatur. Non tamen omnis Tithymalus, sed marinus ita propriè vocãdus. Tithymalũ autẽ Itali Tithymalo: Hispani* Leche tresna: *Germani* Wolfs milch: *Belgæ* Wolfs melck, *i. lupinum lac; Galli* Herbe à laict *nominant.*

Χαρακίας, *i. vallaris, etiam* κομήτης καβὼς ἢ ἀμυγδαλοειδὴς *cognominatur.* κομήτης, *ab effusa & amplá coma;* ἀμυγδαλοειδὴς, *à foliorũ figura, amygdalæ similiũ. Huius tertia à nobis tradita species, ea esse videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartã nõnulli perperam Myrsiniten faciũt. In magno autem versantur errore, qui quintam Characiam Hippophaen esse existimant. Nam Hippophaes frutex est spinosus, foliis oleæ, multũ à Tithymalis differens.* 1

Hippophaes.

Myrsinitis siue fœminæ fructus κάρυον, *i. nux, Theophrasto auctore appellatur: vnde huic Tithymalo* καρυίτη *cognomen: vt quidem Plinius.* 2

3 Παράλιος siue marinus Tithymalus, à Theophrasto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam πιθυμάλις aut μήκων dicitur. Est autem μήκων quoq; papauer.

4 Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solsequium aut Lacturiam Solsequiam vocant.

6 Δενδροειδὴν, λεπτόφυλλον & tenuifolium etiam appellant.

7 Πλατύφυλλος à plerisq; κορυμβίτης dicitur.

Caterùm Tithymali omnes vincentem habent acrem calidamq́; facultatem, inest verò & amaritudo.

Validissimus eorum est liquor: secundum locum tenent fructus & folia. sed & radix dictarum facultatum particeps, sed non ex æquo: vt quidem Galenus. Et habet quidē non modò Characiæ sed et reliquorum omnium succus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquosos humores ducit etiam in exigua quātitate sumptus; sed ventriculum vehementer conturbat, et interna viscera inflammat; quam ob causam ab eius vsu docti ac prudentes medici abstinent.

Foris etiam non tutò adhibetur. vt enim vehementer acris & mordax, ita quoq; facilè partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus, quod tamen acredinem illius retundit, adustis pilorum radicibus, corpus depile reddat; si identidem & sæpe eo inungatur.

Fructus & folia tametsi mitiora, in aquam stagnalem iniecta celerrimè pisces in vertiginem agi ac semimortuos in aquæ superficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De

De hippomane.
Cap. XIII.

Ex *Tithymalo Theophrastus de historia stirpium lib.* IX. *Hippomanes appellatū apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, cōfici apud Tegeam noumus, maximeq́ in pretio haberi. Sed alij auctores aliter sentiunt: omnes tamen veneficium esse affirmant.*

Theocritus stirpem esse Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ φαρμακευτρίᾳ cecinit his verbis:

ἱππομανὲς φυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκάσι. τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëtæ, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & insania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. III. *sic scribens.*

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum destillat ab inguine virus
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ.

Tibullus verò lib. II. *Elegia* IIII.

Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes, cupidæ stillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbā abusiuè Hippomanes dici, ab equorum furore & insania.

Aristoteles libro VI. *de historia animalium, cap.* XVIII. *defluentem etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equæ, inquit, tempore coitus colligunt sese, & societate magis quàm anteà gaudent, iactant caudam crebriùs, vocem immutant, humorē emit-*

tunt suis genitalibus, similem genituræ, sed multo tenuiorem quàm mares, quem Hippomanes nonnulli appellant; non quod pullis nascentibus adhæret. Hoc ipsum tamen quod pullis nascentibus adhæret, postea cap. XXII. *Hippomanes etiam esse asserit. Cùm equa, ait, peperit, statim secundas deuorat, atq; etiam quod fronti pulli nascentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrū: hoc si quis prærepto odorē moueat, equa excitatur, furitq; agnito eo odore. Et sanè equis amoris innasci veneficiū, Hippomanes appellatū, in frōte caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera nō admissura, si quis præreptum habeat, Plinius lib.* VIII. *cap.* XLII. *etiam scribit, tametsi lib.* XXVIII. *cap.* XI. *equarū à coitu virus esse concedat.*

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhistor. cap. XLVII. *vbi ait, in equarum partu amoris nasci veneficium, quod in frontibus referunt recèns editi, fuluo colore, caricis simile,* ἱππομανὲς *nominatum. Quod si præreptum statim fuerit, nequaquam mater pullo vbera præbet sellicanda.*

Columella Hippomanes venenū esse tradit, quod equinæ cupidini similem amorem mortalibus accendat. quale autem illud sit, vnde fiat, sumatúrve, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. XXVIII. *asſirmat, vt affusum æris mixturæ in effigiē equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat.*

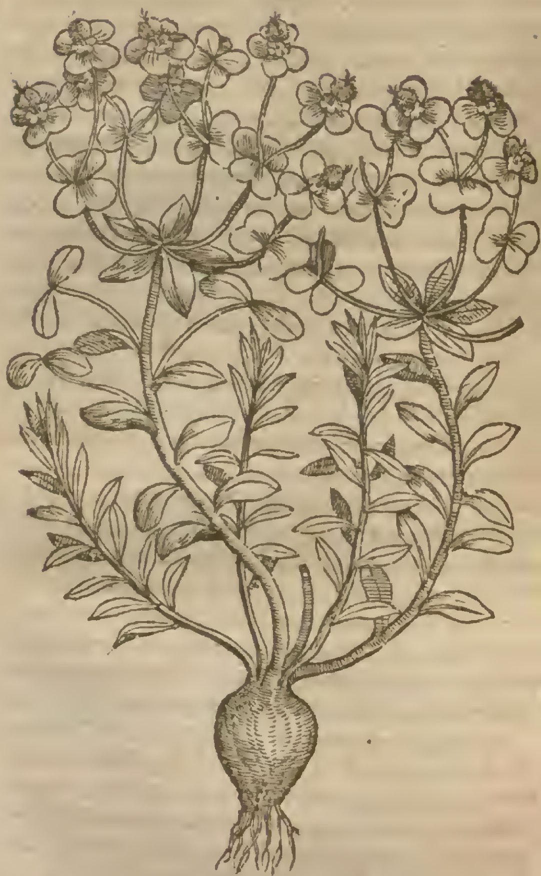
De quo Pausanias lib. V. *vbi intra Altin Olympiæ locū, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenset. Incisa est, ait, in prioris equi latere, inscriptio versu nullo adstricta: Phormis posuit Arcas Menalius, nunc Syracusanus. Huic equo Hippomanes*

pomanes infusum tradunt, Magi hominis astu, quò esset intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & specie inferior est equis multis intra Altin positis, & deformiorē cauda præcisa reddit: sed illum equi mares non Vere tantùm, sed planè quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapsi, illum inuadunt, nihil minus furenter, quàm si viuentem pulcherrimā equam gregalem adorirētur. Hactenus Pausanias. Cuius quidem verba, & similiter aliorū veterum, occasione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophrastus memoriæ mandauit, hoc loco adducta.

DE TITHYMALO TVBEROSO, SIVE APIO.
CAP. XIIII.

TVBEROSVS *Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulum rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorum Hyperici aut huiuscemodi Rutæ syluestris, at minora, Chamæsyces æmula. vmbellæ in fastigiis raræ, in quibus acetabula; flosculi pallentes lutei; semina asperiuscula triquetra, vti aliorum Tithymalorum; minora tamen. radix tuberosa pyri modo turbinatur; inferiore parte angustior; foris nigricās, interius candida. Manat ex hoc lacteus quoque succus, quacunque eius vulnerata aut læsa parte.*

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis insulis, vt Creta, Lemno, aliisq́ue, & quidem illic locis montosis. Exit vno loco longioribus cauliculis; alius, tenerioribus breuioribusq́ue. Huius quandoque maior: illius verò subinde minor est radix. Memini siquidem me ab excellentissimo clarissimoq́ue viro Iacobo Antonio Cortuso patritio

Euphorbia apios, L. Syst. plant. 393

tritio Patauino, duas olim huius plantas accepisse. Vnius radix maior crassiorq́;, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, sed ramuli longiores, & folia paulo maiora.

Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & similitudine pyri nuncupant. dicitur quoq́; & ἰσχὰς, & à Gaza Latinè Carica, quod ἰσχάδα, id est, caricam siue ficũ aridam radix referat: itẽ & χαμαιβάλανος. siue terrestris glans, & à figura quoq́;. Sunt tamen & alij χαμαιβαλάνοι Germaniæ familiares ac edules, de quibus in historia Frumentorum scripsimus. Bellonius χαμαιπόδια modò in Græcia Apion dici scribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iste, siue Apios, vehementer calidis ac siccis est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius.

Pars radicis superior, Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitamq́; educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrinque purgationes mouet.

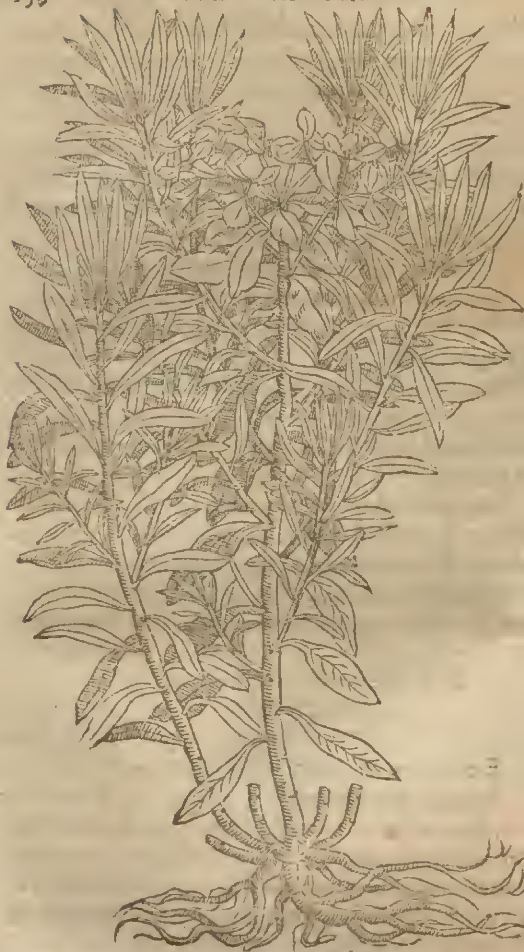
Succus sesquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

DE EZVLA SIVE PITYVSA.
CAP. XV.

EZVLAE *duæ sunt, Maior & Minor.*

Maior fruticosa stirps est. caules eius complures, tere- 1
tes, supra cubiti altitudinẽ longè assurgunt. foliis vestiuntur oblongis & angustis, Tithymali Characiæ minoribus. vmbellæ angustiores sunt. flores seminaq́; Tithymali. radix ampla, ramosa, crassioris corticis, succo lacteo plena; vti & tota ipsa stirps est.

Minor

Euphorbia palustris, L
Prod: Bauh. 374

2. *Minor priori similis, caules tamen eius breuiores teneriores'q; folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructus'q; respondent; radix tenerior, lignosior, tenuioris corticis; tota lacteo similiter succo redundat.*

Reperitur maior in collibus quibusdam Germaniæ apricis circa Scaphusiam & Basileam, in Apulia quoq; Gargano monte, Matthiolo teste. Minor asperis & incultis nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraque quandoque ad hortos transfertur. vtriusque viuax est radix, sed caules Hyeme marcescunt, Vere noui erumpunt, Aestate fructus facturi.

Ezulam alij Esulam, Arabes Alscebran aut Alscobran & absque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum πιτύουσα; præsertim quæ minor est. Nam hæc foliis πίτυος siue Piceæ satis est æmulis, Cyparissiæ Tithymali maioribus latioribus'q;. Atque huius etiam maiorem reperiri speciem Dioscorides testatur: cùm videlicet fruticem hunc quibusdam in locis σφόδρα εὐμεγέθον, id est, valde magnum inueniri tradit: satis innuens duas eius species existere.

Ezulæ etiam nomen à πιτύουσα luxatū esse potest. Sublatis etenim duabus prioribus syllabis, remanet ουσα, cuius diminutiuū vsula, & mutata vocali prima, Esula. Nicolaus Myrepsus Ezulam Chamæpityn lib. de antidotis primo; compositione XXX & CXXX. nominat. Et potest minor haud absurdè Chamæpitys dici, folio videlicet πίτυν referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque species, veluti & Galenus de Pityousa testatur. Hanc quidam, inquit, speciem putant esse Tithymali, quòd succum habeat vt illi, quod'q; similiter illis purget, cætera'q; omnia viribus illis sit adsimilis.

Mesues Ezulam purgatorium rusticorum esse scribit;

&

& maiorem viscera interna exulcerare, atq; eam ob causam perniciosam: paruam præstantiorem, hoc est, minùs nociuam. Ipsa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Vtraq; impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoq; molestißima.

Errant nõ parum, qui cortices harum radicum, in medicamentorum compositionibus Turbith *loco substituere temerè audent.* Error quorundam.

De lathyri.
Cap. XVI.

Lathyris *Tithymalorum etiam numero asscribenda; vtpote tota candido & lacti simili succo turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti craßitudine, intus inanes, multis alis superiùs ramosos. folia secundum caulem oblõga, angusta, amygdalinis similia, cæterùm longiora læuioraq; ; in ipsis verò ramulis breuiora latioraq;. flores in fastigiis exigui; fructus tres cohærentes loculi, maiores quàm Tithymalorum, minores quàm Ricini; in quibus semina rotunda, interiore medulla candida. radix nullius vsus, fibras aliquot habet.*

In omnibus autem regionibus obuia Lathyris, præsertim in hortis, in quibus nasci gaudet, & frequenter reperitur.

Λαθυρὶς *Græcis, vulgò* Cataputia minor: *Italis* Catapuzza: *Germanis* Springkraut / springkorner / treikorner: *Hispanis* Tartago: *Gallis* Espurge: *nostris* Springcrupt & spuergie, *dicitur.*

Huius autem facultas aßimilis etiam est Tithymalorum, vehementer videlicet expurgatoria, & acris; nisi quòd semen, inquit Galenus, gustantibus videatur dulce, quod sanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

LATHYRIS.

Euphorbia Lathyris, L.

De peplo.

Cap. XVII.

Dodrantalis *herbula Peplus est, lacteo & ipse succo manans, Helioscopio Tithymalo assimilis, eiusq; quadam veluti species, sed omnibus partibus minor. cauliculi subrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuscula, infernè maiora, supernè minora: coma circinata: semina tribus loculis discreta, sed minuta; radix tenuis, fibrosa. In hortis & vineis exit, & subinde in agris neglectis aut non cultis.*

Aestate viget, in Hyemem *vsq; perdurat. Colligitur, inquit Dioscorides, messibus, siccaturq; in vmbra.*

Πέπλος *& Græcis appellatur; vulgò Ezula rotunda. Ruellius, Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat. Gallis siquidem est* Reueille mattin de veignes: *Germanis* Teufel; milch. *Dicitur & σύκη & μήκων ἀφρώδης, vt quidem inter notha asscribitur. In linguarum verò Hippocratis expositione etiam χαμαισύκη Est tamen omninò alia χαμαισύκη, de qua mox.*

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorũ & species, assimilẽ obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Testatur Galenus lib. de simplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò μήκωνα ἀφρώδη, & hic frutex paruus succum habet similem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De peplio sive peplide.

Cap. XVIII.

Accedit Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo assur-

assurgens herba, & lacteo similiter succo turgida. ramuli eius teretes, subinde purpurei, quandoq; herbacei coloris. folia Pepli & Portulacæ syluestris æmula, sed prona parte rubentia. semen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, sub foliis reconditur. radix pusilla.

In maritimis, vt Dioscorides ait, maximè nascitur.

Appellatur verò non modo πέπλιον, verùm & πεπλὶς, et vtroque quidem nomine à similitudine Pepli. Dioscorides πεπλὶς nomen ad Hippocratem refert, ab aliis & ἀνδράχνη ἀγρία, id est, Portulaca syluestris, dicitur, quòd scilicet Portulacæ huius modo sparsum per terram repat, foliisq; ipsam referat: eam nempe quæ spontè & non sata in hortis & alibi gignitur.

Respondet Peplion istud viribus reliquis Tithymalis. Dioscorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait: Galenus succũ habere validum non admodum vtilem: semen vtilius, sed πυρῶδες, hoc est, feruidum, similiter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni φυσῶδες, id est, flatuosum habẽt, sed nos Cornarij emendationem amplectimur, & πυρῶδες legimus.

Galeni locus emendatus.

DE CHAMÆSYCE. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE *supina humi procumbit, & Peplidis modo nascitur, ramulis tantummodo numerosioribus tenerioribusq;, qui teretes, rubẽtes, et in rotundi orbis speciem dispersi iacent. folia perpusilla, Pepli minora, rotundiuscula, lentibus ipsis forma & magnitudine paria, sub quorum alis fructus tricocci exigui. radix tenuis est. candidum & lacti similem succum hæc herba non minùs quàm Tithymali vulnerata emittit, ipsorum etiam generi*

asscri-

Euphorbia chamaesyce

aſcribenda. Reperitur, ait Dioſcorides, in ſqualidis, aridis & petroſis.

Χαμαισύκην appellant, id eſt, humilem Sycen. Dicitur autem σύκη non modò ficus, ſed & Peplus, vt iam antea meminimus: vnde Chamæſyce, quaſi humilis aut terreſtris Peplus, quem ſolio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam μήκων ἀφρώδης, veluti ipſe Peplus.

μήκων ἀφρώδης. ἡρακλεία. *Μήκωνα autem ἀφρώδη Dioſcorides herbam eſſe tradit ab aliquibus ἡρακλείαν appellatam: caule dodrantali: foliis valde exiguis, στρυθίου ſiue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipſa candido: ſed & totam herbam ipſam albam & ſpumeam. De eadem & Theophraſtus lib. IX. Meconem Heracliam folio aſſerens eſſe Struthij, quo lintea candidātur, fructuq́ue albo. Sed totam herbam candidam eſſe non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit, & vomitione expurgare: comitialiq́ue morbo obnoxiis hac purgatione prodeſſe. Suſpicari hinc poſſet aliquis, non aliam eſſe μήκωνα ἀφρώδη et ἡρακλείαν, quàm vel Peplum vel Chamæſycen, & ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus de eadē ſtirpe Dioſcoridem egiſſe: niſi ipſe Theophraſtus hūc ſcrupulū videretur eximere. qui μήκωνα hanc in numero aliarum μηκώνων, id eſt, papauerum habet, & poſt κερατῖτιν ac ῥοιάδα repoſuit. quod legitimam μήκωνα ἀφρώδη ſiue ἡρακλείαν, papaueris eſſe ſpeciem, & propriè Papauer ſpumeum Latinis dici oſtendit; & à Peplo & Chamæſyce differens.*

Eſt autem Chamæſyce viribus reliquis Tithymalis aſſimilis. Galenus abſtergendi ſimul & acrem, ait, vim poſſidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modū cataplaſmatis admoti, quiq́ue ex eis profluit liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ

poſſunt,

possunt, sed quemadmodum iam antea monuimus, vsus earum periculo non caret, veluti neque huius.

DE EVPHORBIO.
CAP. XX.

EVPHORBIO *oblonga, crassa, & virentia sunt folia, in rotunda ac tereti figura angulosa. Cucumerem vulgò, sed Galeno Melopeponem nuncupatum referrent, si nō anguli, & eminētiores, & albicantibus spinis plurimis, duplici ferè ordine, obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, facilè concrescens.*

Dioscorides Euphorbium, inquit, Libyca arbor est, ναρθηκοειδὴς, *id est, ferulacei generis, aut ferulæ speciem referens, quæ in Maurousiorum Tmolo reperitur, succo referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.*

Plinius herbam esse Euphorbiū ait, & è monte Atlante extra columnas Herculis portari.

Differentes autem & multùm dissidētes montes Tmolus & Atlas sunt. Nullus Tmolo nomine in Libya, aut Mauritania mons à Geographis refertur. Est Lydiæ mons Tmolus in Asia minori. Potest in exemplaribus Dioscoridis pro Atlante perperam Tmolus substitutus esse.

Græci pariter cum Latinis εὐφόρβιον *vocāt. Plinius vno loco herbām fœminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem officinis quoq; est.*

Iubæ Regi Ptolomei patri, qui primus vtriq; Mauritaniæ imperauit, inuentio huius asscribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Natum fuit anno M. D. LXX. *Bruxellæ in amœnissimo ac ditissimo horto Io. Boisoti, viri, vt generosissimi, ita doctissimi.*

Cacalia Anteuphorbium, L

Bot. paris. 378

ctißimi. à quo vnum terræ commiſſum folium, in plura multiplicatum eſt, & radicem demiſit in obliquos ramulos diuaricatam.

Ioannes Leo in Aphricæ hiſtoria lib. IX. *ex vno folio, aut vt ipſe nominat, fructu,* XXV. *aut* XXX. *quandoque prouenire ſcribit; è quibus maturis & vulneratis ſuccus effluat lacti ſimilis, qui lentorem contrahens concreſcat, atq; inde colligatur.*

Euphorbium autem, ſuccus nempe concretus quo vtimur, vehementer calidæ, & vt Galenus ait, cauſticæ ſiue vrentis facultatis & tenuium partium eſt: quarto quidem ordine calidum & ſiccum.

Cum oleo violæ luteæ, vt quidem Meſues, ſed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduerſus ſtupores, tremores, conuulſiones, neruorũ reſolutiones conuenit: prodeſt etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò aſſumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, et Meſues referũt, aquas & pituitam per inferna ducit; ſed vnà quoque non modò fauces ac os, ſed & ventriculum, iecur, reliquaq; viſcera accẽdit, exurit atq; erodit, vniuerſumq; corpus inflammat.

Obid, inquit Meſues, minùs tenuiter terendũ, & permiſcendum eius acrimoniam obtundentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam eſſe oportet copiam, vt eius ſuperficies vndequaque contegatur.

Sed difficile eſt Euphorbium, aliis ita vel inuoluere, vel permiſcere, vt non exurendi ſuam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, ſubinde foris inunctum, veſicas excitat; corpore præſertim mollioribus. quam ob cauſam tutius eſt intrò corpus non admittere.

Tunditur ipſum etiam cum moleſtia, niſi naribus diligenter

genter obstructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit, mox pruriginem, sternutationesq́; excitat, ac deinde ardere intenso, copiosam pituitam ac muccum, tandem verò & sanguinem elicit: lachrymis non deficientibus.

Aduersus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigenus fertur esse herba, quæ ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit cõplures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ. radix multas quoque habet propagines. succo & hæc abundat, sed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente. ἀντευφόρβιον.

De hac veteres scripsisse nondum obseruare licuit. Videtur tamen ad Telephij species referri posse.

Creuit & istud Anteuphorbion doctiß. Ioanni Boisoto, eodem quo Euphorbium anno: atque vnà cum eodem periit.

DE TRIPOLIO.
CAP. XXI.

TRIPOLIO *nostro folia exeunt oblonga, lata, leuia, virẽtia, craßiuscula, Glasti foliis perquàm similia. caulis rectus, dodrante altior, fastigio in alas diuiso; in quibus flosculi elegantes, medio disco lutei, orbiculato verò ambitu cærulei, Asteris Attici florum æmuli, qui in pappos candidos contabescentes abeunt. radix oblonga, cortice induitur craßiusculo.*

Nascitur, inquit Dioscorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensq́; demittit. Ac talibus quidẽ in Belgij quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in

Zelan-

Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retroq́ commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat. Aestiuis mensibus flores facit.

Fabulosum est, quod à Dioscoride asscribitur, tradi nẽpe vno die ter colorem floris eius mutari; & manè album, meridie purpureũ, vesperi φοινικοῦν, *id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cùm flores, omnes nõ simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, subpurpurei sunt; perfecti patentesq́, quales scripsimus; deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.*

Τριπόλιον, *à nonnullis etiam* ψυχὴ, *ab aliis* μυρὶς *appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur, posset Aster marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & post eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi siue Alypiæ radicem Turbith esse existimat. Mesues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent officinæ & suũ Turbith non modò à Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto proregis Indiæ medico in Aromatum historia, quam clariß. ac doctiß. Carolus Clusius Latinam dedit, describitur, ex qua historiam eius in subsequens transtulimus caput.*

Cæterùm Tripolij radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, et facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicẽ in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemq́ vrinam. Conciditur etiã ad alexipharmaca: siue venenis resistentia medicamenta.

De tvrbith ex garcia.
Cap. XXII.

Tvrbith *planta est radice neq; magna neque longa. caulis dodrantalis subinde longior, digitalis crassitudinis, hederæ modo per solum repit. folia profert Althææ: flores etiam similes è candido rubentes, nonnunquam omnino exalbidos.*

Vtilis autem medicinæ caulis duntaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummosa. Atq; huius cortex est, quē officinæ ostendūt; crassior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinosum fragile & plani corticis Turbith: deinde cui gummi adhæret concretum, quod gummosum dicitur; & albidum.

At gummosum non est semper sua natura, Garcias ait, sed Indi, quia viderunt à gummositatę optimi Turbith notas à nostris peti, solēt eius stirpē ac cauliculos priùs quàm colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem densato atq; concreto, cauliculos gummosos auferunt. Reperitur verò & quandoq; absque contorsione gummosum factum, sed tamen, quò facilius liquor emanare posset, vulnerari ac contorqueri solet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole resiccatū: in vmbra etenim nigrescit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, sed duabus aut tribus interdum à mari leucis siue milliaribus distantibus; & quidem in incultis & potius humentibus quàm siccis.

Nascitur autem in Cambaya, Surrate, Dio insula, Bazaim locisq; vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atq; vnde magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem,

&

& Lusitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Persis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui si febris abest, adiicere solent Zingiber; alioqui absq; hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Mesues Turbith calidum esse refert ordine tertio, & crassam lentamq; pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atq; remotioribus artubus educere; sed tardioris facultatis esse, & ventriculũ subinde eo subuerti perturbariq;, quo circa zingiber, mastichen, aliaq; aromata ei permiscenda; addi & oleum amygdalorũ dulcium, vel ipsa amygdala, aut saccharum, ne corpus huius vsu extenuaretur aut emacresceret: ab aliis item cum palmulis, amygdalis dulcibus, aliisq; contemperari, inde componentibus antidotum (electerium aut electuarium officinæ appellãt) quod διαφοινικῶν dicitur, officinis ipsis et medicis exercitatis in vsu frequens.

Datur ipsius Turbith drachma (plus minus) vna, ad summum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuórve admittuntur.

DE EBVLO.
CAP. XXIII.

EBVLVS *foliis muscario, fructuq; sambuco persimilis est, sed caudicem non facit lignosum; caules tantummodo herbaceos profert hybernis mensibus contabescentes. anguloſi hi sunt, ac frequentibus articulis geniculati, sam-*

buci nouellis ramulis ac propaginibus respondentes. folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti sambuci ex pluribus ad crassum neruosum pediculum commissis coalescũt, quorum singula oblonga sunt, lata, & margine serrato amygdalinis ampliora maioraq́; flores in vmbellis candidi. fructus siue acini subrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus semina parua oblonga. radix longa, digitalis crassitudinis, minimè lignosa.

Exit passim locis humẽtibus, incultis, secus vias et margines agrorum, pingui lætoq́; solo: aridum, sterile, siccumq́; respuit.

Flores Aestate, baccæ Autumno maturantur.

Græci χαμαιάκτην, *id est, humilem sambucum, nominant. Dicitur &* ἑλιοσακτὴ, ἄγρια ἀκτὴ, καὶ εὐβοϊκή. *Latinis est Ebulis & Ebulum : Germanis* Attich: *Belgis* Hadich: *Gallis* Hieble : *Hispanis* Yezgos.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac siccum, vtrumq; ordine tertio; & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam; sed & purgandi per aluum eximiam et validam habet. efficacissimæ radices sunt. folia digerendi ac discutiendi potentia præstant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm et aquosos potissimũ humores : vtiles idcirco ad hydropicorũ purgationes: sed tamen correctæ & vbi vires suffecerint. Purgant enim cũ molestia: ventriculum subuertũt: interioraq́; viscera omnia perturbant. Malè omnibus vsus earum succedit, quibus hepar obduruit; vt quando ex regio morbo Ascites successit. Quamobrem nec temerè, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, si causa morbi frigida, & febris abest: aliàs pro affectus natura temperanda

potio est. Expurgant & acini & semina, sed clementiùs multo ac minori cum molestia, præsertim priùs aceto infusa, ac deinde semine anisi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematosi discutiuntur, cataplasmatis vel somentis additis.

Dioscorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipsum corrigere, ad insessus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta imposita; commodè item ambustis & canum morsibus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

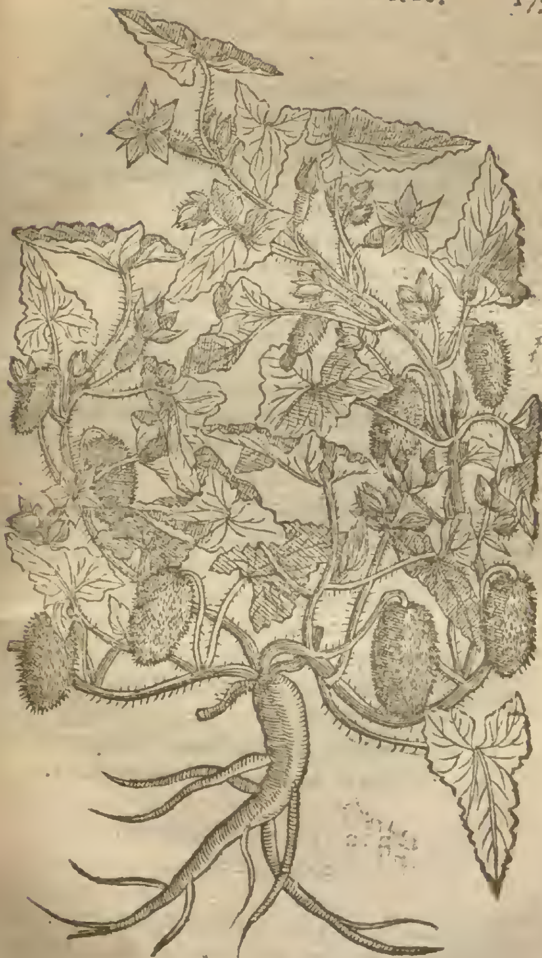
DE CVCVMERE SYLVESTRI ET ELATERIO.

CAP. XXIIII.

SYLVESTRIS *Cucumis humi prorepentibus sarmentosis caulibus & subrotundis foliis satiuum æmulatur; & eum quidem qui Galeno satiuus est (vulgò Melonem appellant) vtrisque tamen asperioribus. flores sublutei sunt: fructus oblongi, asperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma satis similes, satiuis verò Cucumeribus longè minores; qui maturi vel vltrò, vel leuissimo contactu desiliunt, semen cum liquore eiaculantes: radix crassa, candida, multiplex. Tota stirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia syluestria Cucumeraria.*

Elaterium. *Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi cōficiendique rationes ac modos Dioscorides pluribus verbis refert.*

In plerisque calidis regionibus in ruderibus, sabulosis aliisque incultis locis reperitur. apud Germanos hortensis. semel autem satus, pluribus inde annis facilè renascitur; non

non tamen è radice reuirescens, sed ex seminibus sparsis prouenicns.

Circa Autumnum fructus maturantur; atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis est σίκυς ἄγριος: Latinis agrestis & erraticus Cucumis etiam appellatur: officinis Cucumer asininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter satiuos & hortenses vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos anguinos cognominant. Italis Cocomero saluatico: Hispanis Cogumbrillo amargo: *Germanis* Wild cucumer: *nostris* Wilde concommeren: *Gallis* Concombre sauuage *dicitur. Elaterium siue ἐλατήριον officinæ corrupta voce Elacterium nominant.*

Est autem densatus iste succus ex secundo ordine excalfacientium, Galeno teste, & subtilium partium. extergendi item digerendiq́ue vim obtinet.

Folia Cucumeris syluestris, radices earumq́ue cortices, vti vehementer amara, ita similiter quoq́ue excalfaciunt, et abstergunt, sed minùs tamen quàm Elaterium. Expurgat autem istud Elaterium bilem, pituitam aquososq́ue humores; & quidem valenter; ac non modò per inferiorem ventrem, sed quandoque per superna.

Modus Dioscoridi est à semiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem menses in pesso subditum. Naribus cum lacte infusum oculorum in morbo regio colorem emendat.

DE COLOCYNTHIDE. CAP. XXV.

COLOCYNTHIS *per humum strata Cucumerariorum modo repit, eum quem Citrulum Cucumerem nostra*

ſtra ætas appellat proximè referens, cuius & ſylueſtris eſt ſpecies. folia eius lata aliquot inciſuris diſſecta. flores in luteo palleſcunt. fructus globoſus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris, quo ablato interior candida fungoſa medulla ad medicinæ vſus reſiccatur; vnà cum in ea conditis ſeminibus paruis, & ſordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla eſt; ſimiliter & ſemẽ, totaq; ipſa omnibus ſuis partibus ſtirps.

In calidis regionibus ſeritur & perficitur Colocynthis; ſed in Germania ac Belgio ægrè ad maturitatẽ peruenit.

Appellari ſolet à Barbaris ac in officinis Coloquintida. Græcis eſt κολοκύνϑις, & quandoq; σικυωνία. Atque hinc Hiera διασικυωνίας aliquãdo inſcripta reperitur, quæ aliàs διακολοκυνθίδ@ dicitur. Eſt tamen & σικυωνία Cucumis agreſtis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddũt ſylueſtrem. Differens tamen hæc à Colocynthide eſt. Cucurbita ſiquidem ſylueſtris Græcis κολοκύνϑα ἄγρια vocatur, & ſatiuæ ſimilis eſt: ſcandit vt ſatiua vicina adminicula: folia eius ſimiliter lata & indiuiſa. fructus paruis cucurbitulis ſimiles, duri ac lignoſi admodum corticis. medulla interior adeò ſucculenta, vt reſiccari nequeat. amara interim tota, vti Colocynthidis & agreſtis Cucumeris. Cucurbita ſylueſtris.

Eſt autem Colocynthis veluti tota ſua natura, omnibuſq; ſuis partibus amara, ita calida quoq; ac ſicca ſecundo gradu eoq; intenſo. atq; idcirco expurgare, abſtergere, aperire, & quæcunq; amariſſima efficere poſſet, niſi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præuerteret.

Tam valenter ſiquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citiſſimè copioſiſſimeq; educat, verùm & abraſis inteſtinis, venarumq; meſeraicarum oſculis re-

ſeratis, ſanguinem & cruenta ſubinde eliciat. Ita vt hac de cauſa nec temerè, nec niſi grauiſſimo aliquo vrgente morbo, ea ſit vtendum; neq; etiam niſi lento aliquo ac glutinoſo permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur; & celeriùs per aluum permeante, inteſtina minùs abradantur. Admiſceri Maſtichē aut gummi Tragachantæ, Meſues admonet.

Formantur & ex ea paſtilli cum Maſtiche, gummi Arabico ac Tragachantæ, et Bdellio. Ex his Maſtiche etiā adſtringentis facultatis euidenter particeps eſt. Præſtant autem lenta ac glutinoſa, adſtrictionem nullam aut exiguam habentia. Adſtringentibus ſiquidem huiuſmodi valida ac fortiſſima medicamenta coercita ac refrenata, maiore deinde violentia ac moleſtia, vim ac facultatem ſuam peragunt. Quæ verò adſtringentia permixta nō habent, faciliùs minoriq; cum labore opus ſuum perficiunt. Quales ſunt Pilulæ, à Rhaſi lib. IX. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ cōponuntur ex Colocynthide & Scammonio duobus fortiſſimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore ſuo inteſtina oblinit, & ab vtriuſq; iniuria defendit.

Quæ quidem compoſitio tametſi fortiſſima, & qua nec temerè, nec citra vrgentem vehementer neceſſitatem vtendum, facilè tamen ac citra magnas moleſtias expurgat, & cum minoribus torſionibus, quàm pleraq; mitiora clementioraq; medicamēta, Maſtichen aut alia quæ adſtringunt, admittentia.

Atque hanc ob cauſam veriſimile eſt à Cochiis catapotiis Galenum lib. I. de medicamentis ſecundum loca, Maſtichen & Bdellium reiecta voluiſſe, quæ tamen præceptor eius Quintus iiſdem addere anteà ſolitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthis non modò ad purgationes, in quibus Vertigini, Hemicraniæ, Cephaleæ, Apoplexi, morbo comi-

comitiali, Asthmati, intestinorum cruciatibus, aliisq́ pertinacissimis morbis succurrit; verùm & foris nequaquam aspernandas vires præstat.

Valet ad aurium tinnitus & surditates oleum cum ea decoctum. idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumq́ non raro mouet vmbilico imoq́ ventri admotum.

Acetum quod eius decoctionem admisit, collutione dentium dolores sopit, auctore Mesue.

Semen ad mortuorum corporũ conseruationem ac condituram vtile; præsertim Aloë & Myrrha admixtis.

DE HELLEBORO SIVE VERATRO ALBO.
CAP. XXVI.

VERATRI *apud veteres duo genera sunt: Album, & nigrum.*

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris siue latifoliæ Plãtaginis, aut potius Gentianæ similia, maiora, magis venosa, liratim striata, ac quasdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferiùs foliorum tunicis obuolutus, quas inarescens demittit; superiùs verò plures proferens spicas; in quibus flores non magni, è senis angustis striatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum singulis tres aut quatuor succedunt angustæ, paruæ siliquæ veluti sesami. in his semen latum & candicans. Radix crassa, candida, haud longa est, cũ multis adhærentibus fibris, quibus etiam subinde propagatur.

Huius & alia species est floribus nigricantibus, foliisq́, caulem præsertim amplectentibus, angustioribus; alioqui antecedenti similis.

Gaudet Veratrum album montanis & asperis; & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus regionibus, verùm & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret. viuit & in hortis.

Floret Aestate; messibus aut sub Autumnū legendæ sunt radices.

Nominatur Græcis ἑλλέβορος λευκὸς, *& quandoq; citra aspirationem* ἐλλέβορος λευκὸς: *Latinis Veratrum album. Sunt qui* ἀσκίδα, ἄτομον, πυγαπραξὶν, γόνον ἡρακλῆος, πολυείδην, ἀναφύτον *etiam nuncupent: aliis Sanguis Herculis dicitur: Germanis* Weiß nießwurtz: *nostris* Witte nieſwortele: *Italis Elleboro bianco: Hispanis* Verde gambre blanco, & yerua de balleste: *Gallis* Ellebore blanche.

Ex tertio est ordine excalfacientium ac desiccantium, auctore Galeno.

Vomitione purgat; varios humores educit; & quidem magna cum vi & molestia summa. quocirca dari non debet, nisi vbi longi valentesq; morbi sunt, spesq; ex aliis remediis adempta sit: vt Paulus Aegineta scribit. apud quē & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radicis puluis quoque excitat, naribus exceptus; & inter πταρμικὰ *siue sternutatoria valentissimus est.*

Dioscorides Veratrum istud menses etiam ducere, & fœtus enecare in pesso appositum refert; & mures interficere cum melle & polenta subactum. Plinius phthiriasin hoc emendari addit.

De helleborine.
cap. xxvii.

Veratrvm *album effigie refert Helleborine, ea de causa à nobis appellata, sed humilior tamen ac minor multo. caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem assurgit: folia lata, similiter venosa & striata, vti Veratri albi, sed paruula. flores secundum caulem ordine quodam digesti, foliacei, albicantes medio aliquantulum prominente subluteo, quibus oblongæ non tamen magnæ succedunt veluti siliquæ, aliquantulum striatæ, in quibus semina minutissima. radices subsunt fibrosæ, Veratri albi tenuiores.*

Reperitur locis haud sitientibus ac vmbrosis; & cũ flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinem non impropriè dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur. Nam syluestre ac spurium quoddam eius genus esse videtur.

Dioscorides quidem ἑλλεϐορίνην θαμνίσκον μικρὸν, *hoc est, paruum fruticulum esse ait, habẽtem* ἐλάχιστα φύλλα, *id est, minima folia. Plinius verò lib.* XXVII*.cap.*IX*. Helleborinem paruam tradit herbam, exiguis foliis. & lib.* XXIII*.cap.*XX*. paruis foliis. Et parua quidem nostra hæc Helleborine, & herba, &* θαμνίσκος. θαμνίσκον *siquidem herbam cuius cauliculus rectus assurgit, etiam si vnicaulis sit, Dioscorides non rarò nuncupat. Nam & Polygonaton quod singulari caule, & attollitur, & nascitur,* θάμνον *facit.* πολυγόνατον, *ait,* θάμνος μείζων πήχεος. *folia autem huius non quidem minima sunt, sed comparatione Veratri albi parua re vera sunt, ac dici debent. Et Plinius non minima, sed exigua & parua tantùm esse scribit. Ostendunt & hæc nostræ Helleborines, cum ea quæ à Dioscoride ac Plinio describitur, similitudinem maximam, sed tamen*

legitimam esse, in tanta ac tam obscura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioscoridi ac Plinio etiam ἐπιπακτὶς, *sed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam* ἀσκὶς *reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro* ἀσκὶς *legi posset* ἀκτὶς, *existimari posset* ἐπιπακτὶν, *quasi* ἐπὶ ἀκτὶν *dictam, quòd videlicet Veratro albo superaddatur. Vt etenim Theophrastus lib. IX. miscetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio bene succedat, Helleborines semen.* τοῦτο δ' ἐςὶ ποάριον, *addit, id est, hæc herbula quædam est. Atque coniecturam ita facere, sed certi assequi nihil datur: veluti etiam haud constat eandē Theophrasti & Dioscoridis Helleborinem esse. Dioscorides siquidem, vomitionem adiuuare eam, quod Theophrastus asserit, non scripsit; sed tantùm aduersus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem esse possunt Helleborines. Nam & Centaurium minus superiùs diximus Helleborinem quoque appellari.*

Cæterùm nostræ Helleborines qualis sit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

DE VERATRO NIGRO. CAP. XXVIII.

VERATRI *nigri tria sunt genera, præter illud tamen quod à Dioscoride describitur.*

1 *Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum singularia oblōga, lata, læuia, & duriuscula sunt veluti Lauri, sed margine vtrinq; à medio sursum versus serrato: caule caret. flores in pediculis palmum altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidi, deinde purpurascentes, postremò virentes, cùm videlicet è mediis staminibus luteis*

Helleborus

 VERATRVM NIGRVM ALTERVM.

teis exortæ siliquæ increuerint. Quatuor aut quinque coniunctæ Sesami modo hæ nascuntur; in quibus semen. Radices subsunt multis craßis nigrisq́ fibris capillatæ; in quibus medius tenuis neruus.

Alterius Veratri folia prioris æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituq́ toto serrato. caulem istud habet 2
pedem, plus minus, altum, in ramulos cacumine diuiso; à quibus flosculi deorsum nutantes dependent minores, coloris è pallido herbacei. radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minùs nigricant.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & subinde craßiores: folia quàm secundi angustiora, quorum & 3
ambitus vtrinq; serratus: flores magnitudine secundi: siliquæ paruæ sesamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes subnigricantesq́.

Nascuntur Veratra hæc in montibus asperis & petrosis. Duo posteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, si Hyems clemens mitiq́ fuerit; aliàs mox soluto gelu: proximum genus paulò seriùs: tertium circa Ver, & ipso Vere.

Veratra autem hæc esse nigra, satis inter recentiores cõuenit, sed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes siquidem Veratri nigri descriptiones penes hos reperiuntur. Theophrastus siquidem folio laurino Veratrum nigrum esse ait, & fructu sesamaceo. Dioscorides verò foliis Platani ac Sphondylij, Cniciq́ semine ipsum depingit. Quæ vt euidentem differentiam; ita & hæc Veratra, ad Theophrasti accedere, cũ Dioscoridis verò Veratro parum conuenire ostendunt. folio siquidem Laurum, & potißimùm primum, fructu verò Sesamum referunt. vti nigrum Veratrum facere Theophrastus scribit: Platani aut Sphondylij folium nequaquã

(vt

(vt Dioſcorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας. *à nonnullis* μελαμπόδιον: *item* πολύῤῥιζον, μελανόῤῥιζον, προίτιον, κυράνιον, *aut potius* ἀντικυράνιον, ἔκτομον, *aut* ἔκσομον: *Italis* Elleboro *nero: Hiſpanis* Verde gambre negro.

Appellatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorem habeat; qui furentes Prœti filias primus eo purgaſſe, & ad ſanitatem mentis reſtituiſſe creditur. Hunc Dioſcorides paſtorem; alij diuinationis peritum tradunt.

1 *Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis* Chriſtwurtz, *& à noſtris* Heplich kerſtcrupt *nominatur; idcirco videlicet, quòd Hyeme clemente circa natalem Domini noſtri Ieſu Chriſti diem floreat.*

2 *Alterum genus Pſeudohelleborum & Veratrum nigrũ adulterinum ante nos etiam Fuchſius nuncupauit. Pleriq; Conſiliginem eſſe volunt; quia huius radicibus iumentorũ quadrupedumq; morbis noſtræ ætatis agricolæ medeãtur, haud diſsimili quàm Conſiligine veteres Mulomedici modo: vnde & à noſtris* Viercrupt *dicitur. Sed idem poſſunt & Veratri albi radices; vt quidem Abſyrtus & Hierocles Græci Hippiatri tradunt; vti latiùs in cap. de Buphthalmo, in florum hiſtoria ſcripſimus.*

3 *Tertium genus Germanis* Leuſzkraut *nominatur, i. Peduncularis, pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis iſtud genus annumerari. Neq; enim pediculos tantùm, ſed, veluti Aconitum, & oues aliaq; animalia necare comeſum fertur. Verùm hoc non modò iſtud, ſed & reliqua Veratra nigra poſſunt: qua de cauſa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.*

Cæterùm Veratrum nigrum, vt quidem Galenus ſentit, candido calidius ac amarius eſt, ex tertio ſimiliter excalfacientium & reſiccantium ordine.

Pituitam,

Pituitam, bilem flauam, sed & atram potißimùm ac melancholicos omnes humores deorsum ducit; non tamen citra molestiam ac difficultatem. Idcirco non nisi robustis ac validißimis, vt Mesues suadet, exhibēdum. Prodest autem ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus breuiter quos vel atra exagitat bilis, vel melancholicus humor molestat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. ait, sunt scriptuli tres, paulo plus minúsve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululum maceratarū; deinde cortice detracto, ac in vmbra siccato, proiectáq; tenui, quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelite; verùm suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inserenda. Si verò efficaciorem cupis purgationem, Scammonij pauxillum adiicito. Hæc ille.

Præstat autem inter hæc genera primum; deinde secundum; tertium minùs efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphos, lichenas, lepras, ac psoras: in fistulam callosam inditus, callū duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

DE VERATRO NIGRO DIOSCORIDIS. CAP. XXIX.

ISTVD *Veratrum nigrum, vt Dioscorides scribit, folia habet viridia, Platano similia, sed minora, ad Sphondylij folia accedentia, sed fissa magis & nigriora, subaspera. caulis asper est: flores albi purpurascentes siue ὑπο-πόρφυροι, schemate racemosi, & in ipso fructus Cnico similis. radices subsunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo cepæ simili dependentes, quarum & vsus est. Atque ita*

Astrãtia major, C
Dod. pempt. 387

verba ipsa Dioscoridis sonant; è quibus manifestum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrũ describi, quàm à Theophra-*sto, de quo capite antecedente.*

Conuenire autem cum hac Dioscoridis *descriptione satis apparet, quod & aliàs & modò, pro Dioscoridis Veratro nigro expreßimus. folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrinq; incisuras habent, instar foliorum ficus, vitis, aceris; qualia platani esse abundè constat; sed tamen prædictis minora. ad Sphondylij folia satis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, sed singularia eorum (ex quinq; enim totius folij Sphondylij cõpositio est) profundioribus tamen fissuris diuisa. eadem saturato colore nigricant, & aliquantulũ aspera sunt. Caulis rectus est, pede altior, nonnihil striatus; quo superius in ramulos diuiso, complures prodeunt veluti latiores calices, discorum instar; qui simul racemi quandam referunt effigiem; præsertim cauliculis flaccescentibus, ipsisq; deorsum nutantibus. quam et lati calices multiplicibus flosculis aliquo quoq; modo exhibere videntur. E singulis siquidem, flosculi cõplures simul farcti, veluti Scabiosæ, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpurascentes, siue, vt* Dioscorides *ait,* λεύκοι ἐμπόρφυροι. *Semen inde in iisdem subnascitur calicibus, candicans, oblongum, ferè vti Cnici, sed tamen minus & tenuius, ac non perinde læue. Radices etiam subsunt nigræ, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratæ: in nouellis quidem plantis. Nã in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.*

Reperitur in Germaniæ plerisq; montibus, & aliis incultis ac asperis locis. In hortis viuax est. Dioscorides *etiã in asperis, editis & sitientibus locis Veratrum nigrũ enasci scribit: optimumq; quod ex eiusmodi locis accipitur. quale*

est, inquit, quod ex Anticyra petitur. Floret autem istud Veratrum nigrum non Hyeme, sed æstiuis mensibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Astrantiam nigram: alij Saniculam fœminã nominant. Differt tamẽ multùm ab Astrantia, quæ & Imperatoria, vmbellifera herba. Saniculæ etiã perquàm parum similis est. Nobis diu visũ est, non quidem Theophrasti, sed Dioscoridis Veratrum nigrum esse. Respondet forma, vt retulimus: cõueniunt etiam vires. Nam & atros aliosque humores radices huius expurgare, testes habemus in Germania nõnullos exercitatissimos medicos, qui his melancholicos purgatos fœliciter ad sanitatem reduxere. Quod sententiam nostram, & Dioscoridis Veratrum nigrum esse confirmat.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioscorides, quæ superiori asscriptæ sunt. Semen verò eius, ait, in Anticyra Sesamoides vocari, eiusque ad purgationes vsum esse. Si modò genuina & non vitiata est lectio. Videtur autem non omnino integra. Nam si Sesamoides, vt Plinius ait, & vox ipsa testatur, à Sesami similitudine nomen habet, impropriè huius Veratri nigri semen, non Sesami, sed Cnici æmulum Sesamoides nuncupabitur. Iam et Sesamoides sui generis stirps est. Ex his aliũde hæc verba Dioscoridi accessisse suspicandum: & fortè ex Theophrasto translata. Scribit siquidem Theophrastus lib. IX. Anticyrenses fructu Veratri, qui Sesamo similis sit, purgari: Helleborum, inquit, non solùm radice, sed etiã fructu vtile est. Siquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferiùs: Anticyrenses fructum Sesamacei Hellebori dare solent, qui Sesamo similis est. Quibus verbis Theophrastus Veratri fructum Sesamo quidem similẽ refert; sed Sesamoidem peculiariter ac propriè dici non affirmat.

Dioscoridis locus deprauatus.

firmat.

firmat. Sed ad Veratrum nostrum nigrum reuertamur, cuius facultates similes esse alterius Veratri nigri, compertum esse iam scripsimus. Ad omnia tamen efficacius habēdum, antecedente capite descriptum; quo verisimile Anticyrenses pracipuè vsos; penes quos, prima summaq; propinandi Veratri, apud veteres semper fuit auctoritas.

DE SESAMOIDE EX DIOSCORIDE ET ALIIS.
CAP. XXX.

INCIDIMVS *in Sesamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima sunt, & ex purgantium numero: oportunum idcirco eorum historias ex Dioscoride & aliis hîc repetere. Duo autem ea sunt: Vnum magnū: alterum paruum.*

In magni autem Sesamoidis descriptione inter veteres non satis conuenit. Plinius lib. XXII. cap. XXV. ἠριγέροντι, *i. Senetioni similem herbam scribit: Oribasius ex Rasarij quidem conuersione, Ruta similiorem facit. Sesamoides, inquit, maius folia habet Ruta similia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: semen Sesamo simile, gustu amarum.* Sesamoides magnum.

Dioscoridis verò exemplaria vtriq; herba Sesamoides istud comparant: ἔοικεν ἡ πόα, *ait,* ἠριγέροντι ἢ πηγάνῳ, φύλλα μακρά, ἄνθος λευκόν, ῥίζα ἰσχνὴ ἄπρακτος, σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, *id est, Similis est herba Senetioni aut Ruta: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: semen simile Sesamo, amarum in gustu.*

Siue autē Dioscorides, siue alius huius descriptionis auctor extiterit, oculata fide Sesamoides magnū non agnouisse Notatur Dioscorides.

uisse videtur; sed ex aliorum scriptis tantummodo descriptionem eius collegisse: atq; idcirco disiunctiua particula ū vsus. ignorans videlicet cui simile Sesamoides magnū esset: Senetioni ne an Rutæ. Vtriq; autem simile esse, vix possibile. Sunt etenim dißimiles multū Senetio & Ruta, qualiscunq; etiam ea sit, siue graueolens, siue altera Hyperico similis.

Recentiores. inter quos Io. Ruellius & nonnulli post eū, Sesamoides magnum existimant, quod à Theophrasto Veratrum nigrum describitur. Cognominat enim ipsum Sesamaceum siue σησαμοειδὲς, Anticyrenses, inquit, fructum Sesamacei Veratri dare solent. Accedit Dioscorides, qui Sesamoides magnū apud Anticyrenses Veratrum (si modò genuina lectio) vocari refert: & Galenus in lib. de simplic. med. facult. vbi Sesamoides magnum Anticyricum Veratrum esse scribit. Anticyrense siquidē Veratrum est, cuius Theophrastus meminit, & de quo cap. XXVII. Sed istud neq; Senetioni, neq; Rutæ simile est, & non modò semine, sed & radice efficax est. Sesamoidis autem radix ἄπρακτος, hoc est, ignaua, & nullius vsus. Crediderim ego nōdum repertum Sesamoides, & propter eam quam ostendimus difficultatem, non facilè agnoscendum.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioscoridis & posteriorum exemplaria habent, in Anticyra ἐλλέβορον. Causa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus misceatur. At propter hanc causam fortasse rectiùs ἐλλεβορίνη nuncupatur. Nam Helleborines semen Theophrastus ait purgationi ex Veratro misceri; quod haud aliud quàm ipsius Sesamoidis esse verisimillimum est. Hippocrates enim, Strabo & Dioscorides non aliud admisceri scribunt quàm Sesamoidis semen. In φωκικῇ, ait Strabo, nascitur σησαμοειδὲς, cui permixtum præparant Oetæum Helleborum.

A Sesami autem forma & similitudine Sesamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abstergendo, excalfaciendo, desiccandoq́ʒ similẽ Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem supernè, Dioscorides refert, quantum tribus digitis capi potest, tritum, acceptum cum Veratri albi sesquiobolo, in aqua mulsa.

Eadem de hoc ferè Hippocrates sub finem lib. de victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulsa, sed cum aceto mulso siue oxymelite exhibet. Sesamoides, ait, sursum purgat. potio eius est drachma media in aceto mulso trita. commiscetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minùs suffocat.

DE SESAMOIDE PARVO, EX DIOSCORIDE. CAP. XXXI.

SESAMOIDI *paruo, vt Dioscorides habet, dodrãtales sunt coliculi, folia habentes Coronopo similia, hirsutiora tamen ac minora. in summo cauliculorum capitula sunt florum subpurpureorum, quorum medium album; in quibus semen Sesamo simile, amarum & κίῤῥον siue rufsum: radix tenuis. nascitur locis asperis.*

Nonnulli κορώνιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον, Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν; & semen eius amaram qualitatem continere, multumq́ʒ amarum esse, excalfacere, rumpere, extergereq́ʒ scribit.

Dioscorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorsum semen acetabuli mensura potum cũ aqua mulsa. Idẽ impositum cum aqua tubercula & tumores discutit.

De rheo sive rha.
Cap. XXXII.

De forma aut magnitudine vel ipsius stirpis, vel foliorum florúmve Rhei, nihil quidem apud veteres proditum reperitur. radicum modo similitudinem nonnullam, cùm substantiam & colorem Dioscorides expreßit, sed tamen eius tàtùm, quod in iis, quæ supra Bosphorum Thracium, ac Pontum Euxinum, vel etiam Mæotidem paludem locis prouenit.

Variat autem nõ parum radicum Rhei magnitudo, & , vt verisimile, ipsius quoque totius stirpis, pro regionum, soli, cæliq́; differentia, quæ (vt subinde repetendum) magnæ sæpenumero in stirpibus mutationis ac differentiæ causæ sunt.

Minor ac tenuior est Pontici Rhei radix: craßior verò multoq́; maior, quæ in officinis venundatur.

De Pontico autem Rheo sic Dioscorides: Rha, quod nõnulli Rheon, gignitur in iis quæ supra Bosphorum sunt locũ: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rubicundior, ἄοσμος, id est, inodorata (vt quidem exemplaria habent) laxa, aliquantulum leuis. Optimùm est, quod teredines nõ sensit, glutinosum gustu, cum remissa adstrictione, & quod commãducatum ochræ modo pallescit, crociq́; colorem aliquem refert.

Eadem ferè & de hoc ipso Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam dißidens, quàm euarians. radicem non Centaurio magno, sed Costo nigro similem: & tritam aut mansam non ἐνώχροντα, sed vini colorem reddere tradit. Est autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidem & potens lutei & ad crocum vergentis coloris: veluti Creticum, & alia eiuscemodi. Costi Indici radix

dix Dioscoridi nigra est. Sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Costi substituta esse. Verba eius hæc sunt:

Rhacoma adfertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. radix Costo nigro similis, minor & russior paulo, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadē trita vini colorem reddit ad crocum inclinantem.

Officinarū autem Rheon radix est multo maior, crassior, & amplior quàm Centaurij maioris. quæ foris nigricans: interius verò, recens quidem, cum varietate quadam coloris dilutè ex purpura rubet; vetustior ex subluteo sordet; sed amplius à teredinibus exesa: in mandendo aliquātulum glutinosa ac viscosa croci colorem refert; quem papyro aut alteri candidæ rei illita manifestiorem exprimit. substantia eius, neq; dura solidáve, neq; grauis; sed leuiuscula, ac inter duram cōpactámve ac raram veluti media, nonnihil fungosa: odorata etiam & gratum spirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quæ est versus Orientem, supra Indiam, etiam eam, quæ extra Gangen: haudquaquam verò ex Scenitarū prouincia (vt plerique temerè existimant) quæ in Arabia est fœlici, & longè à Sinu abest.

Appellatur vulgò Rha barbarum, aut Rha barbaricū, à nōnullis Reubarbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiam vocant, aduehatur. Rectius Punici & Arabes Raued Seni nominant: à Sinensi prouincia: vnde in Indiam, Persiam, Arabiamq;, ac postea in Europam infertur. Eiusdem speciei cum Pontico est, quod Græci ῥῆον & ῥᾶ: Plinius Rhacoma; Cornelius Celsus, & etiam Paulus Aegineta Ponticam radicem appellat: Mesues Raued Turcicum.

Est vtriusq; eadem similisq; substantia: color idem recentium:

centium: idem inueteratorũ: commanſa glutinoſum lentorem parem, eundemq́, croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud eſt inſuauis. Id quod euidenti certoq́ experimento cognitũ habemus. Nam huius radicem ab excellentiſsimo viro Iacobo Antonio Cortuſo, amico noſtro olim accepimus, haud graui odore ſuaueolentem.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Dioſcoridis tamen exemplar ἄοσμον, id eſt, odore deſtitutum Rha eſſe habet. Sed pro ἄοσμος, fortaſsis rectiùs legendum εὔοσμος. Nam cùm veteres omnes Rheo tenues aëreasq́ quaſdam confiteantur adeſſe partes, odorem quoque vnà eſſe innuere videntur. Tenuis etenim aëreæq́ ſubſtãtiæ odor comes eſſe ſolet. Odorata enim tenuia ſunt eſſentia. Neque nos ab hac ſententia Plinius abſterrere debet. Potuit enim ipſe, vt & aliàs, in deprauatum incidiſſe codicem. Nam & ab illo tempore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuiſſe Dioſcoridis exemplaria, ſi non aliunde, vel ex ſola Orchios deſcriptione manifeſtũ, apud omnes poſteriores qualis apud Dioſcoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum hiſtoria oſtendimus. Vtcunque autem eſt Ponticum Rha, non eſt odore deſtitutum.

Rha fluuius.

Fluminis autem Rha ſibi nomen adoptauit, in cuius ſuperciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, naſcitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septẽtrionis montibus, & per Aſiaticam Sarmatiam defluens, in Caſpium ſiue Hircanium labitur mare.

Miſtam autem Rheon, & ſubſtantiam, & temperaturam ac facultatem obtinet. Sunt eius partes quædam terreſtres, adſtringentes & reſiccantes: aliæ tenuiores, aëreæ, calidæ & purgatoriæ.

Laudatur à Dioſcoride ad inflationes, ſtomachi imbecillitatem,

cillitatem, & omnes eius dolores, conuulsa, lienosos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicæ & thoracis vitia, præcordiorum distentiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, sanguinis sputationes, respirationes difficiles, singultus, dysenterias, cœliacas passiones, circuitus febriles et venenatorum morsus: tollere etiam liuida & impetigines cũ aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulsis, & orthopnææ prodesse: sanguinemq́; spuentibus cõferre scribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquã scripsit. Non fuit Rhei ad purgationes illo seculo vsus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adstringendi potentiam Galenus existimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terrestri frigido, tenue aëreũ; immò eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus causa existit. Cùm tamen hoc ipsum aëreum ac tenue purgatoriam, ac obstructiones adaperiendi vim obtineat.

Paulus Aegineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatẽ exploratam habuisse. lib. enim primo, cap. XLIII. *vbi Terebinthinam inter ea, quæ sanis aluum subducunt, ènumerat. At cùm magis, ait, subducere eam cogitamus, Rhei momentum admiscemus. Subsequuti Arabes ad vlteriorem ipsum medicinæ vsum perduxere, per quos quoq; illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Præstantius istud est: Ponticum siue Turcicum debilius, nõ tamen purgandi vĩ destitutum. Reperitur & quoddam in Tartariæ vrbe Samarcandar, sed improbum, & non nisi iumentorum purgationibus vtile: ait Garcia ab horto.*

Optimum autem est recens, à teredinibus non exesum, & decoctionẽ non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Mesues, decoquitur recens, & expresso succo, iterum resiccatur. Tale purgatoria facultate omni, aut quasi destitutum est, & magis adstringit.

Sepa-

Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates. Calida, tenuis, purgatoria & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terrestri adstringente substantia. Densius istud est, Croci non, aut parum inficit colore; & amissa eius varietate, subnigro sordet: facileq́; à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per inferna bilem flauam, & quandoq; pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infestat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, insania, furore, renum, vesica & omnium internarum partium inflammationibus, & præsertim erysipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtilißimum certè Rheon iecinori & felli laborantibus maleq́; affectis. præter enim quòd biliosos prauosq́; expurget humores, & ab obstructionibus meatus expediat, robur quoque maximum ipsis visceribus confert: ita vt haud temerè, Rheon vita hepatis, à nonnullis dictum videatur. Commodißima enim ac vtilißima talia esse iecinori medicamenta, Galenus XI. methodi asserit: quæ videlicet mixtam habent cum expurgandi & aperiendi, adstringendi potentiam.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij Intybi aut alterius natura similis, diluto, aut stillatitio liquore, vel etiam lactis sero. Si verò calor abest, ex vino dari potest.

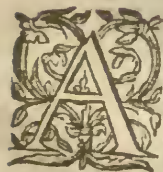
Exhibetur quandoque & tostum, sed ita vt nulla eius pars vel minimum sentiat adustionis. tale dysentericis & cœliacis auxiliare. expurgatis siquidē vitiosis humoribus, aluum deinde reprimit ac cohibet.

Sistit

Sistit idem, eodem tostum modo, & superfluentes menses, sanguinisq; vndequaq; fluores, præsertim per vesicam, sed in exigua quantitate, et cum adstringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Mesues, Rha medicamentũ, omni tempore, omni ætati salubre: atq; pueris & grauidis.

DE CONVOLVVLIS, ET IIS QVÆ ALIIS INNITVNTVR STIRPIBVS, LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO.

D PROXIMVM à *Purgantibus ordinem spectãt vicinis sese implicantes, & amplexu viuentes. Sunt enim inter has multa purgatoria vi valdè efficaces. Sunt & aliæ non tales; sed quia in circumuoluendo scandendoq; similes, illis coniungendæ erant. exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum historiam pertinentibus. Tertius igitur hic liber stirpes habet adminiculis egentes; vicinis sese implicantes, aut propè adstantibus innitentes.*

Convolvulus Scammonia,

De scammonio.
Cap. I.

Scammonio multi ab vna radice exeunt longi, tenues & viticulosi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentáve iuxta posita conscendit, ac multis en cumuolutionibus amplectitur. folia eius lata & acuminata, leuis Smilacis æmula: flores similes calathi quoque forma, candicantes, paulo minores. radix subest longa, crassa, candida interiùs; ex qua succus colligitur, qui densatus ad medicinæ vsus seruit.

In calidis, pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliisq; similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste.

Verisimile est, vbi suæ spontis est, citò & plurima deinde Aestatis parte florere: nam & in Belgio Aestiuis mensibus subinde cum flore videri potest.

Græci σκαμμωνίαν, Latini ferè Scammonium nominãt; ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretumq; succum. Dicitur & à nonnullis σκαμμωνίας ῥίζα, ab aliis κολοφώνιον. Officinæ succum crudum quidẽ Scamoneam: in Cotoneo verò malo decoctũ Diagridium vocant: quasi δακρύδιον, i. lachrymulam.

Purgat autem hic succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorum potentia cedens. Nulla enim parte, vt Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commouent.

Efficit istud non vehementer aliqua calida facultate; sed alia quadã latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunq; siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium in-

gratum

gratum saporem communicat. Quamobrem nec inter calidißima, vt plerisq; videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum.

Extergit autem & educit potißimùm bilem flauam; serosos item tenuesq; humores, & quandoq; pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium est Scammonium. Mesues verò non modò ventriculo graue atq; molestum, verùm & intestina ipsum abradere; interna viscera erodere; venarum ora dilatare; totiusq; suæ substantiæ essentia cordi visceribusq; reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs opportunum idcirco eius vsum animi sequuntur deliquia, ventriculi subuersiones, alui fluores, dysenteriæ & tenesmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in Cotoneo malo decoquatur; & muccagine Psilij, Prunorum carne aut succo, aliisve lenti similiter succi permisceatur: addita Mastiche aut aliquo ex moderatè astringentibus.

Plinius noxam eius tolli posse affirmat admixta aloë: Scammonium, inquit, dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquàm si adiiciantur aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Oribasio probatur, Synopseωn lib. primo: & collectionum Medicinalium lib. VII.

Veteres Scammonium in malo Cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum malum edendum præbuerunt, quod absq; stomachi subuersione aluum subducit: vt lib. primo de facult. alimentorum Galenus scribit: & III. de simpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtūtur, quod, vt diximus, Diagridium vocāt, & cōpositionibus omnibus ferè crudi ac non præparati, Scammonij loco admiscent.

Parantur in iisdem antidota siue electaria duo, satis familiaria, vnum ex Psilio, cuius auctor Mesues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipsius Scammonij temperationem & correctionem excogitata sunt; & ad febres ardentes ac tertianas, adeoq́ omnes ex flaua bile morbos commendantur. Mastichem & Bdellium catapotiis Cochiis, quæ satis magnam Scammonij quoq; admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo de medic. secundum loca. quod & in cap. de Colochyntide admonuimus, vbi de Mastiche aliisq́; adstringentibus, quæ ad correctionem vehementiùs purgantium admisceri solent, latiùs egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipsius Diagridij, vt quidem Mesues scribit, à granis est quinque ad X. *aut* XII.

Seruari potest, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius post bimatum parum vtile censet. Vsus, ait, bimo; nec antè nec pòst vtile.

DE SMILACE LÆVI MAIORE. CAP. II.

SMILACIS *herbæ duo apud veteres genera reperiuntur: asperum vnum: læue alterum. De illo posteriùs, de læui nunc agetur.*

Huius autem species aliquot sunt, quæ vno hoc capite comprehendi quidem possent; sed quia cuique sua nomenclatura, singulas seorsum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor est species.

Maior viticulosis ac sarmentosis cauliculis longis ac tenuibus sursum ac deorsum arboribus, fruticibus, vicinisq́; sepimentis obuoluitur circumligaturq́;. folio est lato, hederaceo,

deraceo, sed molliore læuigatioreq́; flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac lilia æmulantes. semen angulosum, sordido colore nigricãs, exiguis sylueſtribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis, continetur. radices longæ, crassioribus cirris similes, intus candidiores, hàc illàc per obliquũ infra terræ tamen superficiem feruntur.

Reperitur passim circa fruteta & sepes. quæ semel comprehendit loca, ægerrimè deserit: adeò pertinacis vitæ radices sunt.

Aeſtiuis mensibus copiosi dependent flores, nitore conspicui.

Græcis σμίλαξ λεία; Latinis læuis Smilax: à Galeno & Paulo Aegineta etiam μίλαξ λεία. Læuis cognominatur, quòd sarmenta eius nullis horreant spinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortensis; item & σμίλαξ arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hanc, volubilem maiorem, Campanellam, funem arborum, conuoluulum album, & Smilacem læuem maiorem vocat. Plinius similiter lib. XXI. cap. V. Conuoluulum etiam nominat. Existimatur quoque Liguſtrum, non quidem frutex, sed de quo Martialis Epigram. lib. primo, scribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procilie
Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro.

Et Virgilius Ecloga secunda, hoc carmine:

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius siquidem Virgilij interpres Liguſtrum ait, florem candidissimum sed vilissimum. Inter candidissimos autem nullus hoc flore neglectus magis eſt, aut vilior habetur. Quòd si etiam Liguſtrũ à ligando nomen sortitum, Smi-

lax hæc verè Ligustrum. vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani Windekraut: *Belgæ* Winde & wrange: *Galli* Liſeron, liſet *nominãt. Italis eſt Vilucchio maggiore. Hiſpanis* Yedra campana.

Viribus autem hanc Galenus aſperæ Smilaci quodammodo ſimilem eſſe iudicat. Semen ſi cum Dorycnio bibatur, inſomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioſcorides. Plinius nullius efficaciæ eſſe herbam cenſet.

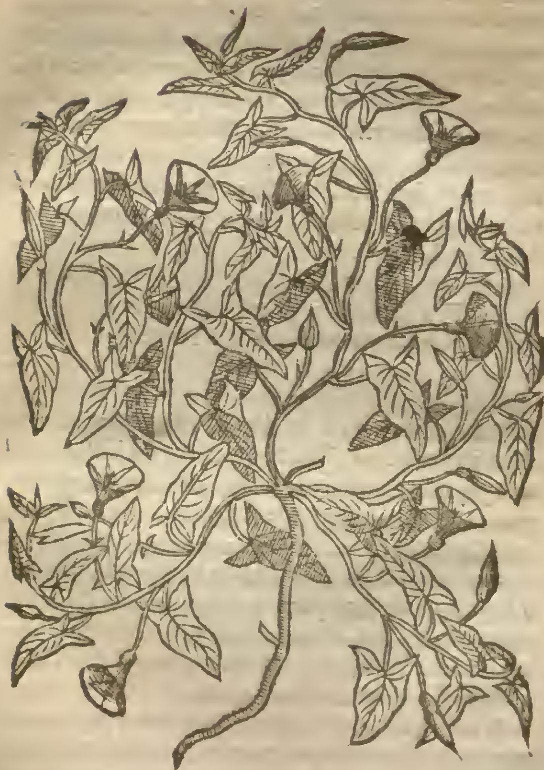
DE SMILACE LAEVI MINORE. CAP. III.

LAEVIS *Smilacis minor ſpecies, maiorem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor: tenues illi quoque & viticuloſi cauliculi; nonnulli quorum humi repunt; aliį herbas frugesq́ ſcandunt, & crebris eas voluminibus reuinciunt: folia oblõgiora, hederaceis minora, mollia ac læuia: flos ſimiliter calathoides, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, relucente tamen in eo diluto rubẽtis purpuræ colore, & radiantis ſtellæ effigie. ſemen ſubſequitur exiguum. radices tenues, candidæ, veluti prioris ſparguntur.*

Gignitur in cultis aruis frequentiùs, non raro tamen et in neglectis, ac ſecus margines agrorum: frugibus pluuioſo præſertim cæli ſtatu moleſta. floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulũ minus appellant: Germani Klein windekraut, *id eſt,* Cleyn winde: petit Liſeron *Galli: Itali Vilucchio minore. Læuis Smilacis ſpeciem eſſe, neq; aliò referendã, ſatis manifeſtũ. Non deſunt tamen, qui Helxinem eſſe velint cognomento Ciſſampelon. Sed pro hac nos aliam oſtendimus.*

Non

[illegible]

O 3 [illegible]

Cod. [illegible] 393

Non est etiam Chamæcissus; quod quandoq; suspicati. Tametsi etenim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color descriptioni, quæ passim extat, conformes appareant: & flores quia speciosi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atque huic κίσσυ nomen non minùs quàm Cissampelo conueniat, non idcirco tamen Dioscoridis Chamæcissus. Vires quoq; adesse oportet, quæ in hac Smilacis specie desiderantur. Chamæcissus calida & amara folijs est, hæc verò nec amaritudinem nec caliditatem vllam obtinet: gustata siquidem qualitatem nullam exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæcissum esse, abũdè ostendit. Ignaua autem est, nulliusq; vsus herba.

DE HEDERA TERRESTRI, SIVE CHAMÆCISSO. CAP. IIII.

TERRESTRIS *Hedera humilis est herba; à terra nõ attollitur; vicina nõ petit adminicula, sed multis incertæ lõgitudinis, tenuibus, viticulosis, aliquantulũ angulosis, geniculatis & quandoq; subrubentibus cauliculis reptat, hàc illàc se diffundens. folia eius non magna sunt, sed lata, rotundiuscula, corrugata, hirsuta, marginibus serrata, è singulis crebrò bina. flores cucullati, hiantes, maiores quàm Chamædryos, è cæruleo purpurascẽtes. radices perquàm tenues & fibrosæ, subalbidis paulo nigriores. Odore tota est grauiusculo, & sapore amaro.*

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac sæpenumerò vmbrosis, iuxta sepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò Aestate, sed & Hyeme, quouisq; anni tẽpore; ab Aprili autem in multam Aestatem flores facit.

Hederam

Hederam terrestrem vulgò appellant, id est, χαμαίκισσον; item & Coronam terræ; Germani Gundelreb; *Belgæ* Onderhaue; *Galli* Lierre terrestre.

Chamæcissum autem veterum esse, pleriq; recētiorum non admittunt. Repugnare etenim apparet foliorum figura, cauliculorum longitudo: florum non modò figura, sed & sapor. Chamæcisso siquidem (vt quidem passim extantia exemplaria habent) folia sunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrantales; flores similes Leucoiis candidiores, tenuiores, gustu valde amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquā vti Hederæ læuia; latè serpentes & oblongi cauliculi: flores à Leucoiis differentes, & minus multò quàm folia ac exiguum quid tantum amaricantes.

Sed potest ipsa descriptio corrupta esse, ac pro Μικρότερα, *perperam* Μακρότερα *legi; & quæ sequuntur verba:* πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς: *posterius esse translata. Facilis & non rarò occurrens huiuscemodi ex vno elemento in alterum lapsus est; & transponuntur quoque quædam aliquādo voces à transscriptoribus. Facit in hanc sententiam quod Dioscorides folia Ischiadicis commendet, ac regium morbum expurgare scribat. Si enim flores amariores, his potius quàm foliis, præsertim purgandi regium morbum, potentia erat tribuenda; veluti Galenum fecisse legitur, quem potuit corrupta Dioscoridis lectio decepisse.* Galenus deceptus.

Correctionē autem hanc si descriptio admittat, poterit vulgaris terrestris hedera, veterū esse Chamæcissus. Folia respondebunt hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara. Ramuli multum foliosi sunt, qui licet longi ac prolixi, dodrantem tamen vix progrediuntur, quin radiculas defigāt, ita vt ab ipsis radiculis dodrāte haud sint lōgiores.

Flores etsi Leucoiis figura dissimiles, possunt tamen non

minus,

minus, quàm alij quidam differētes Leucoïs quoque comparari. Color enim aut venustas floris, comparationis occasionem subinde præbet. Antirrhini flos, Dioscorides ait, similis Leucoio: Sparti luteus veluti Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio non dissimilis: Est flos, ait libro XXI. *cap.* V. *non dissimilis Lilio, in herba, quam Conuoluulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiscētis. Sunt & ita huius terrestris hederæ candidiores, ac tenuiores, quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac restituta Chamæcissi descriptio talis est:*

Χαμαίκισσος φύλλα ἔχει ὅμοια κισσοῖς μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ, καὶ πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς, κλωνία σπιθαμιαῖα περίπλεα φύλλων ἀπὸ τῆς γῆς ε ἢ ϛ: ἄνθη λευκοΐοις ὅμοια λευκότερα καὶ λεπτότερα, *id est: Chamæcissus, siue hedera terrestris folia habet hederis similia, minora tamen, & tenuiora multò, & in gustu valde amara: ramulos dodrantales foliis refertos à terra quinque aut sex: flores Leucoiis similes, candidiores ac tenuiores. Huic haud dissimilem Chamæcissi, Plinius quoque habet descriptionem lib.* XXIIII. *cap.* XV. *sed tamen nōnihil etiam deprauatam. Delenda autem sunt hæc verba: Spicata est Tritici modo. Vera lectio sic habet: Chamæcissus ramulis quinis ferè foliosa; cùm floret, existimari posset alba viola, radice tenui.* Plinij locus castigatus.

Extant verò & apud Plinium & aliæ Chamæcissi. *Est siquidem Chamæcissus hederæ species, quæ nunquam à terra attollitur,* ἐπίγειος *dicta. Item Chamæcissus vnifolia, quam pro Cyclamino tertia sibi demonstratam libro* XXV. *cap.* IX. *refert.*

Chamæcissi item nomenclaturæ variæ inter nothas oc-

 currunt,

currunt, & aliquot quidem dissimilium stirpium inter se cõfusæ; vt: Χαμαιλεύκη, κίσσος ἄκαρπος, σελινῖτις, γῆς στέφανος, hedera pluuiatica. Chamæleuce autem propriè Tussilago est. κίσσος ἄκαρπος, hedera sterilis. Selinitis appellatio multis communis est: γῆς στεφανου, siue Corona terræ nomen huic verè debetur, folioso siquidem veluti serto latè sparsis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari potest: nam per pluuiosam cæli tempestatem maximè luxuriat.

Cæterum facultate hedera terrestris calida & sicca est, & quia amara, abstergere, & viscera ab obstructionibus liberare potest. Aduersus tinnitus & surditates commendatur auribus imposita. Matthiolus ærugini eius succum permixtum cuniculosis ac fistulosis vlceribus vtiliter adhiberi refert.

Dioscorides Chamæcissi folia Ischiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademq́ morbum regium expurgare similiter sumpta, ad dies sex aut septem. Galenus omnem (vt diximus) facultatem floribus tribuit:

Chamæcissi flos, ait, cùm sit admodum amarus, iecur obstructione liberat, daturq́ ex coxendice laborantibus.

De soldanella.
cap. v.

Lævis *Smilacis generibus venit etiam asscribenda Soldanella. spargit hæc per terram graciles, viticulosos, subrubentes cauliculos, circa quos in longioribus pediculis, folia hederacea, læuia, splendentia, sed lata, & subrotunda. flores calathi formam similiter referũt, diluto purpureo*

Convolvulus soldanella
395

pureo colore subrubent semen in rotundis folliculis nigricat. radix oblonga tenuis. Saporem herba amarũ ac subsalsum à natali cõtrahit solo. Nascitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia, aut Gallia, verùm & in Zelandiæ insulis, Flandriæ, ac Hollandiæ littoribus. Aestiuis mensibus floret.

Dioscoridis locus corrigitur.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeewinde, *id est, Conuoluulum marinum. Dioscoridi est* κράμβη θαλασσία. *In cuius exemplaribus, & hîc* μακρά *perperam pro* μικρά *vnius litteræ lapsu legitur: vt & ante nos alij quoque admonuere.*

Calida autem & sicca temperie Soldanella est, & tertio quidem excessu, vti amara salsilaginem cum acredine quadam referens, gustabilis eius qualitas ostendit.

Aluum purgat; cruda & aquosa detrahit; hydropicis censetur vtilis: aduersatur tamen ventriculo: torsiones & molestias adfert: plus subinde incommodi, quàm auxilij confert.

Testatur hæc quoque Dioscorides. Tota, inquit, herba stomacho incommoda est, acris, aluum maximè soluit, cocta in ciboq́; sumpta. Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam acrimoniam, pingues carnes.

DE CONVOLVVLO NIGRO SIVE HELXINE CISSAMPELO.

CAP. VI.

AD SMILACIS *læuis genus pertinet quoque quod Conuoluulum dicitur nigrum. Huic pertenues multæ cirrorum instar subrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcunque contingit vicinis, sese crebris circumuolutio-*

lutio-

Polygonum convolvulus. L.
[illegible] 396

lutionibus implicat: ab imis ad summa proserpens. folia lata sunt longa, & acuminata hederæ foliis molliora, tenuioraq́ue. flores exigui racematim cohærent, candiduli. semen triangulare veluti fegopyri, sed minus & nigro resplendens colore, tenuibus, subrubentibus membranis, veluti glumis integitur. radix exigua breuisq́ue est.

Iuxta sepimenta & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemiæ tempore semen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo vere succrescit. Germanis Schwartzwinde, *id est, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.*

Dioscoridi ἑλξίνη κισσάμπελος; *Democrito in Geoponicis,* μαλακόκισσος: *Latinè, Mollis hedera. Cissampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & vitibus crebris amplexibus sæpenumero circumuinciatur.*

Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vsus est, descriptio, & appellationes complurimæ: sed Ruelli & Cornarij editiones magis probandæ. Plinij locus animaduersus. *Plinius lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, sed de Ixine scribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.*

Facultatem autem Conuoluulum istud nigrum cõpertam aut probatã hoc tempore nullam habet. Dioscorides foliorum Helxines Cissampeli succum, vim habere ait soluendi aluum si bibatur.

De campana cærulea.

Cap. VII.

Accedit *leuium Conuoluulorum numero opportunè etiam Campana vulgo nuncupata Lazura, id est, cærulea. Longos, teneros, viticulosósque hæc promit cauliculos, quibus ponè posita quæcunque conscendit & amplectitur, crebris sese ijs implicans voluminibus. folia lata sunt & angulosa, mollia, vetustis angulosis hederæ foliis maiora, non in totum læuia, sed nonnihil hirsuta. flores veluti Smilacis læuis, instar campanulæ, sed per oras angulosi, & colore in cæruleo purpurei. semen nigricans radices tenues & fibrosæ. Peregrina hæc stirps, & aliunde illata, sub finem æstatis, si calida feruḗsque fuerit, in Belgio flores facit.*

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana cærulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum cæruleum. Existimatur Ligustrum esse nigrū, cuius meminit Columella lib. x.

Fer calathis violam, & nigro permista Ligustro
Balsama cum Casia nectens, &c.

Si etenim Smilax læuis maior album est Ligustrum, haud impropriè Campana ista, nigrum appellari poterit Ligustrum. Nam è cæruleo purpureus color subinde niger dicitur; veluti violæ nigræ.

Sunt autem qui hanc Campanam granum Nil Auicennæ esse volunt, de quo cap. CCCVI. *Quod quidem differt ab eo Nil, quod describitur* CCCCCXII. *cap. Istud enim Isatis Græcorum est: illud verò peregrina ac Indica stirps; vt non modò Auicenna, sed & Serapio testatur. Sic autem Auicenna: Granum Nil quid est? est Chartamum Indum. Serapio verò Habal Nil est granum Indicum; cap. videlicet* CCLXXXIII. *vbi & ipsum his describitur verbis:*

Granum Nil.

Planta

Planta eius est similis plantæ Leblab, id est, Conuoluuli, adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia, & è radice cuiusq; folij est flos coloris purpurei, similis Campanulis in figura sua, & quando cadit flos, dimittit semen in vaginis (lego capitula) in quibus sunt tria grana, minora granis Staphisagriæ, læuia. Cui descriptioni conformis Campana hæc Lazura est.

Non desunt verò & aliæ Conuoluulorum species, quæ ad Nil Auicennæ quoq; referuntur; quarum semina superioribus annis, vir clarissimus Iacobus Antonius Cortusus ad nos misit. Caules vtriusq; prælongi, veluti aliorũ Conuoluulorũ vicinis perticis circumuoluti; & vnius non paucis breuibus spinulis asper, alterius verò absq; vllis. folia læuia, lata, haud angulosa; & eius quæ spinis caret, prona parte candicantia: flores elegantis purpurei coloris: semina nigra, læuia ac resplendentia. Et possunt & hæ quoq; species esse Nil. plures etenim eiusdem generis reperiri nihil prohibet.

Ad hoc genus referẽdum etiam videtur, quod ex America allatum Mecohacha appellatur. Conuoluuli siquidem species est: folia eius magna, hederacea: flos pulcher: semẽ nigrum, splendidum, capitulis membranaceis implicitum: radix longa, crassa, interiusq; candida; quæ resiccata & denarij pondo vnius aut duorum exhibita, aluum ducit, biliosa ac pituitosa expurgans. Vnde & Scammonij species esse, & nec temerè quidem, creditur. Potest & Nil & Scammonium Americanũ esse. Nam & ipsum Scammonium haud aliud, quàm species Smilacis læuis radice crassa. Mecohacha.

Cæterùm Nil, vt Auicenna quidem, calidum & siccum est ordine primo. A Serapione verò inter tertij ordinis calida & sicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos crassosq; & pituitosos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos et ascaridas. sed ventrem conturbat, & nauseam facit: vt Auicenna. Tardè officium præstare Serapio scribit; apud quem plura requirenda.

De smilace aspera.
Cap. VIII.

S MILAX *aspera multis aculeatis ac spinosis horret exilibus ramulis, quibus per sepes, frutices, ac vicina quæq; ambiendo amplexandoq; ab imis ad summa repit. folium eius est hederæ, absq; angulis acuminatum, minus ac durius quàm læuis Smilacis; quandoq; candidis maculis notatum. flores candidi, odorati. fructus in exiguo racemo instar labruscæ, cùm ematuruit rubens leuiterq; mordax, in quo semen punico colore nigricans, simile cannabis. radix longa, aliquantulum nodosa, dura, & in plures diuaricata ramulos.*

Exit locis asperis, incultis, circa sepes, margines agrorū, in montibus & conuallibus: In regionibus quidem calidis, vt Italia, Narbonensi Gallia, Hispania, Africa.

Flores Verè, fructus Autumno vel antè paulo maturescit.

Σμίλαξ τραχεῖα *Græcis appellatur. Gaza Theophrasti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam scribit lib.* XXIIII. *c.* X. *Hetruscis Hedera spinosa, & Rubus ceruinus dicitur: Hispanis Castellanis, vt auctor Lacuna,* Zarza Parilla; *quasi Rubus viticula. Zarza siquidem, eodē teste, Rubum; Parra autem, Matthiolo interprete, vitem; & Parilla paruam vitem siue viticulam significat. Dicitur &* ἐπάππις, λυκάνθεμον,

κάνθεμον, κυνόσβατον, ἀνίκητον, ἡλιόφυτον, ἀναπλικὸν, δυπ-ὸν, ἐλίδη, & Mergina.

Zarſa Parilla. Nonnulli, quam ex Peru Americæ prouincia aduectam radicem recentiores Zarſam quoq; Parillam nuncupant, huius Smilacis radices eſſe affirmant. Et ſimilem quidem huic Garcia Lopius Luſitanus, ſed tamen eandem eſſe non concedit. Reperiuntur ſæpenumero ſimiles, quæ tamē vel minimo aliquo diſcrimine differunt. Differentiam etiam cæli, ſoliq; diuerſa conſtitutio adfert.

Zarza Parilla Peruuiana peregrina eſt, & è noui orbis ſiue Americæ prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduèhuntur, licèt etiam in Europa natis ſimilia videantur et ſint, viribus tamen non raro differūt. Neque enim ſoli cæliq; diuerſitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; ſed plurimum etiam ad qualitatum viriumq; remiſſionem aut intentionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratioraq; ſunt: frigidis minùs. Quædam pernitioſa tranſlata miteſcunt, & vtilia reddūtur. Ita Zarza Parilla Peruuiana tametſi Smilaci aſperæ ſiue Zarſæ Parillæ Hiſpanienſi ſimilis, temperati tamen cæli occaſione, tum & ipſius ſoli genio, longè efficacior eſt, quàm vel in Hiſpanis aut ètiam in Africa nata.

Sunt autem Zarſæ Parillæ ex America radices (quæ ſolæ aduehuntur) longæ, et tenues, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus ſimiles, ab vno complures dependentes quandoq; capite, in quibus medius durior neruus; ſapore ſunt exiguo, & odore non perceptibili præditæ. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen à ſimilitudine aſperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas ſuum ei nomen, quod Latinis ſpinoſam quoq; vitem ſonat, Garcia Lopio teſte.

Calidi autem & ſicci temperamenti ſunt, partiumq; adeò

adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè sudorem prouocet. Articulorũ capitisq́; diuturnis doloribus frigidisq́; affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrim, prosunt, quæ sudore tolli ac curari posse spes est.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem postulat.

Quæ verò ex Hispaniis aut aliundè Zarza Parilla, siue Smilax aspera adfertur, minùs efficax est. Commendatur hæc à Dioscoride & Plinio aduersus venena.

Huius folia, inquit Dioscorides, aduersus lethalia medicamenta antidota sunt, siue antè, siue pòst pota.

DE BRYONIA ALBA ET NIGRA.
CAP. IX.

BRYONIÆ *duæ sunt (præter syluestrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna alba: altera nigra cognominatur.*

Alba Bryonia multa longa & tenuia sarmenta promit: 1
clauiculos siue capreolos habet instar vitis: folia eius lata sunt, quinquangularia, & ad similitudinem vitium diuisa, sed asperiora, hirsutiora, candidioraq́;: flores exigui, candidi, racemosi: fructus in vuis paruis, quarũ acini initio virent, maturi rubent. radix prægrandis est, longa & crassa, altè descendẽs, ex albido subluteі coloris, gustu perquàm amaro et ingrato. Sepimenta, dumos, frutices scandit & superat, non tamen aliorum modo circumplicando se, sed clauiculis suis vicina omnia apprehendendo, iisq́; se diuersimodè innectendo ac implicando.

Similis huic Bryonia est nigra. tenuibus siquidem & 2
viticulosis cauliculis, foliis, capreolis, floribus, vuarum acinorumq́;

norumq́; figura, radicis mole & quantitate priorem refert. Sed acini per maturitatem nigricant. radix quoque foris subnigra, interiùs buxeo pallet colore. Arbustorũ hæc sepium dumorumq́; ramulos fastigiaq́; capreolis suis quoque tantùm comprehendit, in omnes partes latè sese veluti prior explicans.

Candida siue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; similiter in Suenia ac Rhenana Germaniæ prouincia; & passim in Italia, secus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Hessia, Saxonia, VVestphalia, Pomerania, Misnia, vbi candida non prouenit, vt Valerius Cordus scriptum reliquit.

Vtriusq́; flores Maius, vuas verò Autumnus suppeditat.

Prior Græcis ἄμπελος λευκὴ, *id est, vitis alba.* & ἄμπελος *quidem dicitur, non modò quòd foliis vitem referat, verùm etiam quia fructum in exiguæ vuæ, acinis licèt raris, similitudinem conformatum producat. Dicitur &* βρυωνία λευκὴ, ὀφιοστάφυλον, χελιδόνιον, μήλωθρον, ψίλωθρον, ἀρχέζωστις, ἄγρωστις, ἢ κέδρωστις: *A Plinio etiam Madon; ab Arabibus Alphesera; à Matthæo Syluatico Viticella: in Thesauro pauperum Rorastrum. Apuleius Apiastellum, Vuam Taminiam, Agrifolium & Dentariam appellat: Germani* Stichwurtz / hundskurbs / hunsreben / teuffels kirsen: *nostri vulgarem appellationem sequẽtes,* Bryonie: *Galli* Couleuree: *Itali* Zucca saluatica: *Hispani* Nueza blanca, & Norca blanca. 1

Altera Græcis ἄμπελος μέλαινα, ἢ βρυωνία μέλαινα: *Latinis Vitis nigra, Bryonia nigra: à nonnullis* χειρώνειος ἄμπελος, βουκράνιον. *Galenus propriè* βρυωνίαν *vocari ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis Chironiam,* γυνηκάνθην, *ac* ἀπρώνιαν *dici, refert. Chironia autem cognominatur à Chirone inuentore. Est Chironis, inquit Plinius,* 2

nius, inuentum ampelos, quæ vocatur Chironia.

I Facultate autem Bryonia alba omnibus suis partibus calida & sicca est, tertium gradum, præsertim caloris excedens, cum expurgandi potentissima vi, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed et aquosos humores educit.

Asparagos, qui prima germinatione prodeunt, si decocti edantur, aluum & vrinam ciere Dioscorides scribit. Galenus verò ab omnibus pro more per Ver edi, ait, eduliumq; esse stomacho propter adstrictionem gratum. Quod de vitis syluestris, siue Tami quidem; sed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ Bryoniæ asparagi, siue prima germina nequaquam adstringunt; sed aluũ vehementiùs commouent; stomachoq; grauem molestiam inferunt.

Galenus notatur.

Dioscorides item radicis succum Vere exprimi, bibiq; cũ aqua mulsa, pituitamq; ducere, ait. Ducit autem non modò succus, sed & radicis decoctum pituitam, bilem flauã, ac serosos aquososq; humores; & quidem validissimè; vnà ventriculum ita sæpenumerò perturbans, vt et eosdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiuscemodi vehemens purgatio hydropicis posse speratur. & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tamen epilepticis non quotidie, vt Dioscorides monet, exhibendæ: subinde etenim dedisse satis erit molestum. Validum enim, vt diximus, est remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos fœtus & secundas subdita, idemq; in insessibus decocta potest. Cutim eadem extergit & erugat: maculas solares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum eruo & Chia terra ac fænogræco depurgat; aut in oleo decocta vsq; dum colliquescat. Tollit sugil-

lata;

lata: digitorum pterygia compescit: cum vino imposita inflammationes discutit ac abscessus rumpit: educit & ossa trita ac imposita: miscetur & commodè erodentibus medicamentis: auctor Dioscorides.

Fructus ad scabiem et lepram facit illitus & impositus, eodem auctore. Galenus iis, qui coria densant, vtilem perhibet. Plinius lactis abundantiam facere scribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduersari. Nam acris est, & eo vellera ac coria, Dioscoride teste, depilantur.

Nigra Bryonia supradictæ, vt Galenus ait, ad omnia 2 *similis, nisi quòd imbecillior.*

DE BRYONIA SYLVESTRI, SIVE TAMO.
CAP. X.

VITIS *syluestris longos, lignosos, mediocris crassitudinis, rimosi corticis, instar sarmẽtorum vitis, obscurè subrubentes viticulosos promit coliculos, quibus vicinis quibusuis multis se amplexibus circumuoluit ac crebris intorquet circuitionibus ab imis ad fastigium scandens. capreolus siue viticulis caret: folia hederacea, mollia, splendentia, Smilacis læuis haud absimilia: flores candidi, exigui, muscosi, odorati, racematim dependent: vuæ paruæ sunt: acini virent, maturi cocci modo rubent: radix crassa, longa & magna, succo glutinoso & lento plena; adeò vt friata digitis adhæreat.*

In syluis opacis & similibus locis asperis, præsertim vbi aquæ subsunt, gignitur: reperitur & sub Corylis prope Argentinam: vt Kyberus prodidit.

Martio mense asparagi siue prima erumpunt germina: flores Maio: vuæ circa vindemiæ tempus maturantur.

Tamus Communis, L.
Dod. pempt. 401

Græci hanc ἄμπελον ἀγρίαν, id est, vitem syluestrem dicunt. Differt tamen non parum à Labrusca siue vite vinifera syluestri, quæ & ἄμπελος ἀγρία. Præbuit vtriusque ὁμωνυμία Plinio occasionem, vt satis de his se explicare nõ potuerit: lib. XXIII. cap. primo: & vtramq; inter se confuderit. in quo sunt & Arabes notandi.

Dicitur verò & hæc syluestris Bryonia, Latinis Tamus: fructusq; eius Vua Taminia, Italis Tamaro. Vua Taminia autem, etiam Staphisagria est: sed hanc falsò ita nuncupatam, Plinius inquit. Germanis est Schmarwurtzel. *Allobroges Latinam vocem retinent, & Tamum quoque aut Tanum appellant. Plinius Salicastrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in officinis quibusdam nominari refert.*

Non est hoc loco refellenda eorum sententia, qui Cyclaminum alteram hanc esse volũt. vel sola enim radicis magnitudo facilè hos redarguit. Cyclamini siquidem radix ἄχρηστος, id est, nullius vsus ac exigua, huic autem magna & multi vsus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἄμπελον siue βρυώνιαν μέλαιναν esse pertinaciùs tuetur: nisi reperta, & ab eo conspecta legitima Bryonia nigra, sententiam mutaturum speraremus. Sed tamen quid vetat & in huius errorem animaduertere, & Tamũ nõ esse Bryoniam docere? Caret capreolis Tamus: fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet instar vitis, et acinos profert nigros. Ostẽdunt hæc differentiam satis euidentem. Sunt autem Tami siue syluestris Bryoniæ radices calidæ & siccæ ordine tertio: fructus adsimiles facultate attamen mitiore. Vtraque abstergunt & digerunt.

Dioscorides radices ait, aquosa detrahere & hydropicis vtiles; si in vino quod aquam marinam admixtam habeat,

beat,

beat, ferueſiant; & cum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus ſiue acinos, cùm à Sole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abſtergit autem non modò maculas, verùm & ſugillatarum partium liuores citiſsimè idem digerit ac reſoluit: quod & radices impoſitæ poſſunt.

Recenter enata germina, muria condiri atq; inter cibaria recipi, Dioſcorides refert. Inferri menſis & noſtra ætate in Hetruria, Matthiolus ſcribit. Idem quoq; in Hiſpania Betica fieri alij aſſerunt.

Dicuntur à porcis huius radices quæri, erui ac cum voluptate mandi, neque minùs eſſe gratæ, quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde panis porcini nomen indeptæ ſunt. Si quis autem hanc ob cauſam Cyclaminum alteram eſſe cõtenderit, hunc & plures alias Cyclaminis annumerare oportebit. Neq; enim huius tantummodò, ſed & multarũ aliarum ſtirpium radices quærunt, eruunt, auidiſsimeq; deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcirco fuerit, Tamum Cyclamini ſpeciem aſſerere, quòd eius radices porcino generi gratæ ſint.

DE CHRISTOPHORIANA. CAP. XI.

TAMETSI *Chriſtophoriana ex earum non ſit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt; quia tamen vuas fert, ἀμπέλοις ſe facilè annumerari permittet.*

Cauliculos hæc promit teneros, pedem longos aut altiores non multò: folia circa hos & è radicibus, ex pluribus commiſſa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu ſerrata, in virore candicantia: flores tenues, muſcoſi, candidi, in faſtigiis cauliculorum veluti in ſpicam conditi: fructus

fructus rotundis paulo longiores, per maturitatem nigri, striam lineámve ab vna parte ostentantes, vuarum acinis alioqui similes, & in vuæ modum cohærentes: radix crassiuscula, non absq; fibris, foris nigricans, interiùs buxi colore lutea, viuax ac diuturna, quotannis cauliculos & folia regenerans.

Plerisq; Germaniæ & circa Rhenum Mosamq; locis, in syluis præsertim montosis, hæc occurrit.

Flores Maio, sed fructus Augusto aut seriùs perficitur.

Nostra ætas Christophorianā, & S. Christophori herbam vocitat. Sunt qui Costum nigrum dicant: alij malunt Aconitum bacciferum nominare. Costo autem nihil habet respondens. Aconitis autem annumerari contigit, propter perniciosam et Aconito similem, quam habere creditur, facultatem.

Fertur enim exitialis, ac non minùs noxia quàm Aconitum.

DE DVLCAMARA.
CAP. XII.

DVLCAMARA *vitis modò lignosa promit sarmēta, & ab iis ramulos complures, quibus scandendo vicinis sepibus fruticibusq; innititur. cortex nouellorum ramulorum viret; sed vetustiorum ipsorumq; caudicum asperior cineritio subcandicat colore, extrinsecus quidem; nam interiùs pulchrè etiam viret. lignum fragile, medullam fungosam habet. foliis vestitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendices vtrinq; paruas ferentibus. flosculi in muscariis exigui, haud magni; ex quinque foliolis angustis, colore quandoque albidi, Gesnero teste; in Belgio vt plurimùm in cæruleo purpurei;*

in

Solanum dulcamara L.

in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati gustus, eleganti corallij colore rubent: radix modica multis fibris committitur.

Aquosa & rigua amat, circa scrobes & fossas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt: flores Iulio exeunt: Augusto baccæ siue acini maturi.

Posterior ætas Amaram dulcē, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκύπικρον ἢ γλυκυπικρίδα nominãt. Germanicè Je lenger/je lieber/ hynskraut; *Belgæ* Alfrance. *Sunt qui vitem sylueſtrem Dioſcoridis eſſe exiſtiment: alij Solani ſpeciem faciunt, Solanum lignoſum aut fruticoſum cognominãtes. Sed vitem quidem ſylueſtrem, iam anteà oſtendimus eſſe Tamum; Solano autem ſimile nihil habet. falluntur idcirco maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticoſum appellant; ac eius baccis loco acinorum Solani vnguentorum nonnullorum refrigerãtium compoſitionibus admiſcēt. Eſt enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, ſed calidus, vt mox dicetur. Plus ſimilitudinis cum Cyclamino altera habet. folium reſpondet; caules licèt non manifeſtè articulati, non tamen abſq; geniculorum ſpecie; in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum hederæ modo dependente nihil deſideratur; neq; in ipſis ſimiliter radicibus verè ἀχρήστοις. Nã præter quòd tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.*

Deſcribitur Cyclaminus altera à Dioſcoride his verbis: Cyclaminus altera. *Folia habet hederæ ſimilia, ſed minora: caules craſſos, γονατώδεις, id eſt, geniculatos; vicinis ſe arboribus ἑλικοειδῶς, id eſt, modo capreolorum vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, ſimilis hederæ, mollis, ſapore leuiter acris & viſcoſus: radix ἄχρηστος, ſiue inutilis.*

Dicitur

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioscoride teste, κισσόφυλλον & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ. nã foliis, floribus & fructibus hederam æmulatur.

Cæterùm facultate, & foliis, & fructu calida, resiccãs, abstergens & digerens est. Fertur foliorum decoctum iecinoris fellisq́ue obstructiones reserare, & aduersus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæsis etiam succus vtilis habetur. Creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissoluere, & partium læsarum sanitatem procurare.

Hieronymus Tragus è ligno minutim conciso vini decoctum conficere docet, quod ictericos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud dißimiles istis Dioscorides quoque Cyclamino alteri facultates asscribit. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, splenem liquat; ita vt per vrinam & aluũ absumatur. Bibitur ad orthopnæam: reliquias à partu purgat.

DE VITALBA.
CAP. XIII.

CAVLES *sarmentosos, multos, crassos, ramosos, geniculatos, aliquantisper rubentes, & subinde lentos ac obsequiosos edit Vitalba, sepibus dumisq́ue se implicans, atque irretiens, vicina omnia apperens ac superans: folia ad vnũ neruum è quinis ferè coalescunt, eorum eminente vno; quæ lata sunt hederaceis similia, nequaquam tamẽ angulosa, verùm per circunferentiam nonnihil crenata: flores in racemi aut vmbellæ formam digeruntur candidi & odorati, florum Myrti æmuli; semen subnascitur exiguum triangu-*

lari specie, capillaceam tenuisq; plumæ instar incanam veluti cristam gerens; gustu acre: radix fibrosa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur; apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi lætum fecundumq; solum.

Iulio mense huius flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædā est. Fuchsius vitem nigram siue Bryoniam nigram: Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autē Bryoniam nigram superiùs ostendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atq; eius speciem esse, negari non potest. est tamen & alia, ab hac differens, inferiùs explicanda. Germani Lynen & linen *appellant: Galli, Ruellio teste,* Viorne. *Non est tamen frutex ille, qui Gallis* Viorne *& Latinis Viburnum dictus est.*

Facultate autem acris & calida hæc est, vsum tamen nobis compertum, non habet vllum.

DE FLAMMVLA.
CAP: XIIII.

FLAMMVLÆ *duæ sunt: vna adminiculis eget: altera assurgit nullius indiga sustentaminis.*

1 *Prior lentos obtinet & perquàm obsequiosos, sarmentosos cauliculos; cortice virenti vestitos: folia minora sunt quàm Vitalbæ; incondita, ad vnum complura pediculum, qui capreoli sæpenumero munere officioq; fungens, vicinis se circumplicat: flores candidi sunt: semina exigua cohærentia, canescentibus quoque plumis, minoribus tamen ac breuioribus exornata; pro radicibus tenues sunt fibræ.*

Sponte

Sponte sua in Belgio nusquam exit, sed hortensis est. flores sub Augustum, semen serius succedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit, habita fuit pro Clematidis alterius specie, sed tamen et semine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula foliis est amplioribus maioribusq́, Vitalbæ similioribus, quam & candidissimis flosculis, tum et semine plumaceam cristam gerente; in fastigiis cauliculorum eminentibus, refert. cubito cauliculi altiores; per se consistunt; sursumq́ arriguntur. Rarissima hæc nostri est, & hortensis tantummodo. 2

Vere noua promit foliola, & cauliculos: Aestate flores: Hyeme solæ reliquæ sunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulã recentes atq́ huius ætatis docti appellãt. Matthiolus hanc eam esse existimat, quam Platearius lib. de simplici medicina cap. primo literæ F, Flammulam nominat, & calidã siccamq́ quarto statuit gradu. Est tamen & Flammula quædam Ranunculi species, cuius in exulcerando vesicasq́ excitando nota palàm est facultas; de qua citiùs, quàm de hac, scripsisse Platearium crediderim.

Nihilominus vtraq́ harum Flammularum multùm acris & valdè calida est, ipsa tamen Flammula Ranunculo, mitiores istæ videntur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE. CAP. XV.

CLEMATIS *Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, iuncorum instar tenuia, & geniculis interscepta, spargit sarmenta; quibus per terram serpit, radiculas etiam subinde, sed tamen rariùs defigens. folia sunt læuia, la-*

Vinca minor, L.
Dod. pemp. 406

tiuscula, oblonga, forma quidem laurinis similia, sed multò minora: flores secundum folia, quinq; foliolis patentes, inferiùs fistulosi, Buglossi floribus maiores; colore vt plurimùm cærulei; quandoque candidi; rariùs rubentes; odoris nullius aut exigui; radices tenuissimæ fibræ.

Rigua & aquosa quærit loca, amat syluas. viret perpetua in hortis fronde; vbi flosculi eius subinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur species, quæ multo longioribus repit viticulis, & foliis est floribusq; multo amplioribus, cæteris priori similis. Peregrina hæc, & aliundè aduecta. 2

Vigent vtriusque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò seriùs.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia instar κληματῶν repentes proferat cauliculos: Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarū. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Aegyptiam cognominat. Est & alia, ait, Clematis Aegyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, lōga tenuisq;. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hanc sunt etiam στρατιώτειον καὶ σμυρνοειδὴς, aut potius μυρτοειδής. Alio autem loco Plinius lib. XXI. cap. XI. Vincam Peruincam & Chamædaphnē appellat. Vinca Peruinca semper, inquit, viret in modum Lauri (exemplaria perperam Linea habent:) foliis geniculatim circundata, topiaria herba, inopiam tamen florum quandoque supplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Cle-

Plinij locus castigatur.

 matidem

matidem Peruincam nominant: Itali Prouenca: Hispani Peruinqua: *Germani* Jugrun & singrun: *Belgæ* Vincoorde/maegden crupt: *Galli* Lisseron.

Temperamento autem hæc aliquantulum calet, sed tamen infra secundum gradum consistit; tantùm abest vt vrat aut exulceret: siccat verò multò amplius, adstringit quoque nonnihil. Alui profluuiis & dysenteriis, Dioscoride & Galeno auctoribus, prodest: dẽtiumq́ dolores commansa mitigat.

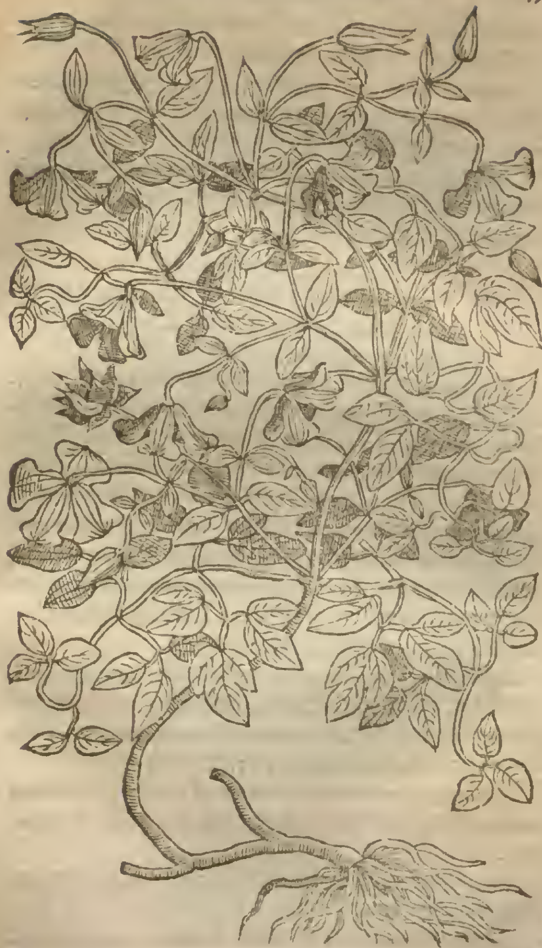
De clematide altera. Cap. XVI.

Qvæ *alterius Clematidis nomine à veteribus describitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, subrubentibus sarmentis per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta scandẽdo in altum prorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuisa, sed tamen maiora latioraq́: flores perquàm elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis, Clematidis Daphnoidis nonnihil referẽtes, sed tamen maiores, & ex quatuor tantùm foliolis per summa latioribus coacti, colore sæpe cærulei, quandoque rubentes, staminibus aliquot mediis. semina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congerũtur. radices prolixæ, tenues, in omnem partem sparguntur.*

Gaudet Soli expositis, sed tamen non omnino aridis, læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania *verò ac similiter in Britannia iuxta sepes & agrorum margines sponte exit.*

Augusto mense, & quandoque Iulio, flores: semen Septembri perficitur.

Κληματὶς ἑτέρα, *& à nonnullis* ἐπιγύπτις, *Latinis Ambuxum;*

xum; vt Dioscoridis historiis spuria addita habent: Hispanis Gormadera, *quasi Vomitoria, dicitur.*

Acre & vehementer exulcerans huius est folium, causticam, vt Galenus ait, vim obtiuens: in quarti est ordinis excalfacientium initio.

Dioscorides folia imposita lepras remouere refert; semen verò tritum cum aqua pura vel mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducere.

DE VINCETOXICO, SIVE ASCLEPIADE. CAP. XVII.

VINCETOXICO *plures assurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non rarò cacumine vicina adminicula aliquot circumitionibus amplectuntur. folia lata, oblonga, læuia, in acutum desinunt, angustiorum hederæ foliorum figura. flores parui albicāt, cum suauitate quadam grauiter odorati; sequuntur siliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ; candida intus lanugine; & semine plano, oblongioris formæ, subrufi coloris, ad Securidacæ accedente. radices tenues fibrosæ, numerosæ & graueolentes.*

Reperitur & huius species, cauliculis crebrò longè procerioribus, perticas in proximo consistentes, ad quinq; aut sex cubitos multiplicatis voluminibus conscendens; cuius flores nigri; folia verò, siliquæ & radices vti prioris.

Vtraque species hortensis Belgio est, & nigra quidem rarior. alibi in montanis, asperis, saxosis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; sub Autumnum è maturis siliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas. Ruellio Hederalis

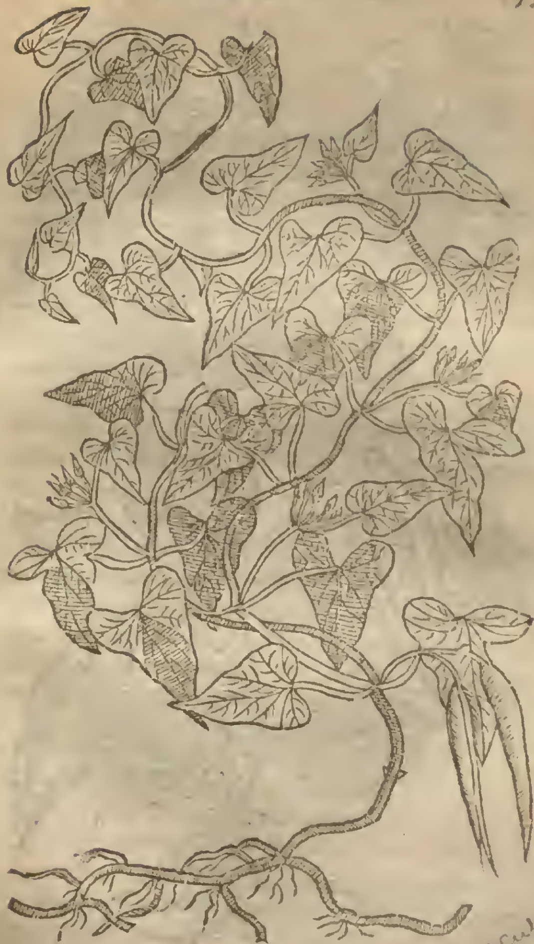
Asclepias vincetoxicum, L. Dod. pempt. 407.

deralis est: Germanis Schwalben wurtzel/ Swaluwe wortele,*id est, Latinis Hirundinaria.*

Dioscoridis habetur Asclepias, cuius est descriptioni cōformis, quod sententiam approbat. Tergiuersatur Matthiolus, et Vincetoxicum differens ab Asclepiade affirmās, radices & folia negat odore commendari: flores ait virus non redolere: semen non esse Securidacæ: in exemplaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακρὰ; *vbi verò de radicibus,* πολλὰς *non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & similiter flores, maximeq́ue locis montosis nemo cui incorruptum odoratus organum esse negauerit: folia odore commendari, Dioscorides non asserit: non omnia* βαρύοσμα *virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna est. semen tametsi non exquisitè quadrangulū, plana tamen oblongaq́ue figura, magnitudine item & colore satis Securidacæ refert. Voces* μακρὰ *&* πολλὰς *omissæ quid Matthiolo cōferre poterunt? folia hederacea sæpenumero longa; veluti Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autē Dioscoridis ita se habent: Asclepias ramulos producit longos, circa quæ folia* μακρὰ *siue longa, Hederæ similia: radices multas, tenues,* εὐώδεις, *id est, odoratas; florem graueolentem: semen vt Pelecini siue Securidacæ. Nascitur in montibus. Extant inter spurias huius &* κισσὶς *ac* κισσοφύλλου *nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico rectè conuenit.*

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ sunt et siccæ. venenis aduersari creduntur.

Dioscorides Asclepiadis radices cum vino epotas auxiliari scribit torminibus, & aduersus serpentum ictus: folia verò imposita ad mammarū & vteri κακοηθείας, *i. malas difficulterq́ue curabiles passiones, prodesse.*

Cynanchum acutum ...

De periploca sive apocyno. Cap. XVIII.

Periplocæ duæ reperiuntur: vna cognomen nõdum inuenit: altera Repens dicitur.

Prior Periploca longis, tenuibus, viticulosis ramulis, adminicula ponè posita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ sunt similia, sed odore grauia, digitis præsertim attrita; flores in exiguis vmbellis rari, albidi: siliquæ quales Vincetoxici, sed maiores, papposa et intus lanugine, qua semen conditur nigricans planumq́; : radices fibrosæ sub terra latiùs serpentes, & subinde progerminantes. 1

Repens dicta Periploca, & ipsa amplexicaulis est, proxima pedamenta etiam scandẽdo ambiens ac circumuinciens. caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, subrubẽt: folia lata, longiora, nonnihil venosa. flores haud magni quinq; foliolis albicant. siliquæ torosæ, aliquantulum recuruæ, vt plurimùm geminatæ, prioris siliquis maiores, minores tamen ac acutiores quàm Rhododendri; in quibus semen oblongum, duriusculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoq́; similis lanugo, quæ inarescentibus dissilientibusq́; siliquis in conspectum prodit. radices fibrosæ, haud tamen vti prioris progerminantes. 2

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copiosiorem minùs candidum atq; non rarò flauescentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde repenti fortasse cognomen) illius verò intercidunt, solis Hyeme superstitibus radiculis.

Rara vtraq; Belgio, & quidem, vt Matthiolus scribit, etiam Italiæ; ex Syria isthuc adferuntur.

Peri-

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioscoridis Apocynum referẽdas satis videtur manifestum, præsertim eam quæ prior est. Appellatur autem ἀπόκυνον etiam κυνοκράμβη, ac Braßica canina. Sed & alia tamen est Cynocrambe Mercurialis syluestris species.

Est autem Apocyni exitialis atq; perniciosa potißimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioscorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; resoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De LVPVLO.

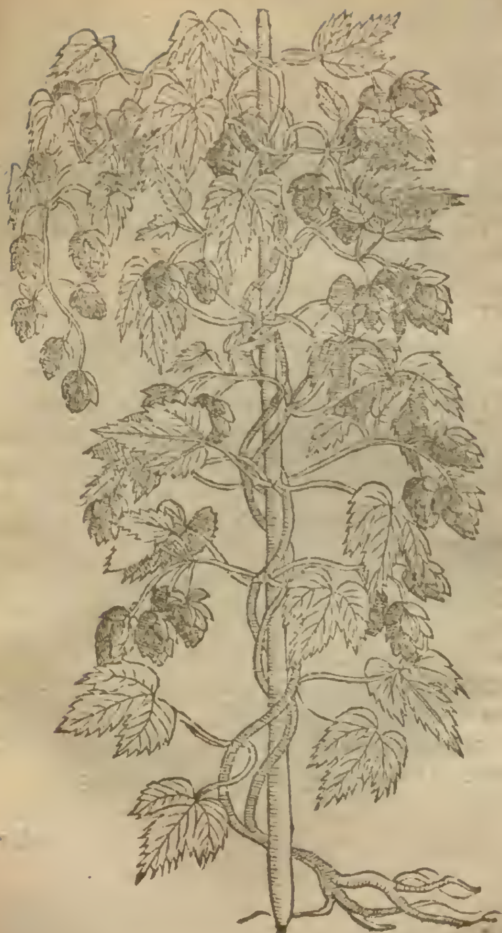
CAP. XIX.

LVPVLVS *amplexu viuit, et perticas aliaq; adminicula circumligando se scandit. cauliculos promit longißimos asperos & hirsutos: folia quoq; aspera, lata, vitis aut potius Bryoniæ albæ similia; veruntamen nigriora & paucioribus incisuris diuisa. flores è summis virgulis racematim dependent, folliculosi, squamatim instar exiguorum conorum compacti, colore subalbido, ad luteum vergente; odoris grauis. radices tenues, sibi inuicẽ variè implicãtur.*

Restibile ac pingue desiderat solum: lætior cultura exit. Nascitur & inter vepres senticetaq; circa agrorum margines, sed syluestris; florum conos minores, rariores paucioresq; proferens.

Flores Augusto ac Septembri colliguntur, & ad cereuisiæ vsum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt. Hyeme solæ restant radices.

Lupulum officinæ & paßim vocant. pleriq; Lupum salictarium, vel Lupulum salictarium: Germani Hopffen: *Belgæ* Hoppe *&* hoppecrupt: *Galli* du Houblon. *Meminit*

minit Plinius Lupi salictarij lib.XXI.cap.XV. inter spontè nascentes aculeatas, quibus pleræque gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nondum reperire licuit: Βρύον muscus est. Dicitur et Caucalis βρύον à Democrito, vt Oribasius testis.

Calidi autem & sicci secundo ordine flores sunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipsum ferientes. Eiusdem temperamenti et folia ipsa sunt; et simul aperientia ac abstergentia.

Asparagi siue primi turiones Vere erumpentes mitiores sunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt; prosunt tamen visceribus, & aperiendo, & vrinas mouendo: faciliorem etiam aluum faciunt.

Folia, tenerioresq; cauliculi, & ipsi quoque flores iecur & lienem ab obstructionibus liberant: per vrinas expurgant: sanguinem emundant: aduersus diuturnas febres, scabiem & similes cutis fœditates, decocta in lactis sero prosunt.

Succus potentior est, & non modò viscera ab obstructionibus liberat; sed & bilem ac pituitam educere per aluum posse creditur. Eundem auribus instillatum à fœtore eas liberare putredineq; vindicare scribitur.

Floribus cereuisia conditur; copia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti molestiorem efficit.

Aqua in qua incocti flores farinâ subactâ, citiùs fermentatur massa, panisq; leuior ac rarior redditur.

De

De iasmino.

Cap. XX.

Iasminvm *ex earum quoq; stirpium est numero, quæ adminiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis se circumuoluens; sed aliis tantummodò innitens, veluti pergulis, hortensibusq́; scenis, quibus fictili opere innectitur. Cauliculi eius prolixi, teretes, ramosi, flexibiles, geniculati, virentes; candida fungosaq́; interius medulla: folia è singulis geniculis bina, ampla, alarum instar expansa; composita videlicet ex quinque aut septem aliis læuibus, oblongis, saturatè virentibus, fastigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore. flores in summis virgulis, rari, in muscarij specie cohærent, suaueolentes, colore albidi: semen latum Lupinis quadãtenus simile, quod tamen rarò succrescit: radix fibris firmatur.*

Fertur huius esse species floribus luteis; & alia cæruleis. Sunt autem qui pro Iasmino luteo, Trifolium fruticans in Frumentorum historia cap. LXXXIX. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram ostendant. Quòd si autem non aliæ quàm hæ pro Iasmini cæteris speciebus ostẽdi queant, temerè plures eius species affirmantur. Vtraque enim harum multùm à Iasmino abest.

Colitur Iasminum in hortis, et topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi: ex Africa creditur aduectum. Flores Aestate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interpres verò Iesemin nominat, atque inde passim Iasminum, Ieseminum, Iosminum, aut etiam Gelseminum.

Apud Dioscoridem compositio est Iasmini olei, quod apud Persas ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου, *id est, ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius stirpis,*

quàm ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioscorides inter τὰ ἴα, siue violas, pulchros atque elegantes flosculos subinde habet. Ita vt & huius flores ab eo violas dici, non debeat alienum videri; præsertim ipsa stirpe (vt satis apparet) illi incognita. Iam & ἴον πορφύρεον eam oleo conferre qualitatem nequit, quæ Iasmino tribuitur. rarissimeq́ idem albidum est; & si quando est, purpureo non præfertur. λευκόια calidiora sunt: sed tamen nequaquam candida, sed eius generis lutea efficacissima sunt.

Qualitate autem Iasminum ac eius potissimùm flores calidi sunt in initio secundi ordinis; vt Mesues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos discutit humores: frigidis ac catarrhosis cōfert: & hyberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis; & si diutius odoretur, periculum adfert sanguinis è naribus profluuij: eodem auctore.

In conuiuiis, ait Dioscorides, & post eum Aëtius, odoris causa apud Persas vsurpatur. Prodest & lotis à balneo corporibus; quæ laxari calefieriq́ expedit. grauiorem autem suaueolentiam habet: ita vt multi eo idcirco non libenter vtantur.

DE CAPRIFOLIO, SIVE PERICLYMENO.

CAP. XXI.

CAPRIFOLIA *siue Periclymena duo sunt. vnum Germanicum: alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis, vicinis adminiculis circumligatur.*

1 *Germanicum longis, tenuibus, sed tamen lignosis, & in ramulos partitis sursum repit cauliculis; circa quæ ex in-*

teruallis

R. 3

Lonicera periclymenum ...

teruallis folia bina ex aduerso posita, oblonga, mollia, dilutè virentia, inferiore tamẽ parte magis incanescentia. flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, candidi, suaueolentes, interiùs caui, vna parte prominentiores, staminibus aliquot è medio exeuntibus. fructus acinis similis in exiguarum vuarum modum compactus; per maturitatem rubet, in quo semen duriusculum. radix lignosa non absq; adnatis.

Italicum lignosis quoque & in longitudinem prorepẽtibus caulicul is priori omnino simile est: conueniunt etiam folia, nisi quòd ex aduerso posita subinde vniantur, & circa ramulorum præsertim fastigia ita coalescant, vt acetabulorum profundiorum speciem exhibeant; è quibus flosculi enascuntur similes superioru, breuiores tamen, ac paulo minores: baccæ sequuntur similes & rubentes, sed tamẽ dilutiùs. 2

Nascitur Periclymenum *in syluis & in senticetis, fruticibus nouellisq; arbustis, ita sæpenumero tenaciter & arctè se obuinciens, vt sui vestigia ipsis impressa relinquat.*

Vere folia exeunt, vti aliis lignosis. flores quandoque Aprili, crebriùs Maio *ac* Iunio *conspiciuntur: fructus sub Autumni tempus maturi.*

Græci περικλύμενον; *Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Syluæ matrem appellat: officinæ Caprifolium, Matrisyluã, pleriq; Lilium inter spinas: Itali Vincibosco: Germani* Geyßbladt/speckgilgen/zeunling/waldtgilgẽ: *nostri* Gheytenbladt/mammekenscruyt: *Galli* Chevrefueille: *Hispani* Madreselua. *Inter nothas appellationes sunt,* αἰγίνη, κλύμενον, κάρπαθον, σπλήνιον, ἐπαιτίτης, ἀξίνη μείζων, κλημάτιτης, μυρσίνη, καλυκάνθεμον.

Matthæus Syluaticus Pandectarum auctor, Caprifoliũ & syluarum matrem, cap. CXXXVII. *rectè quidem Peri-* Matthæi Syluatici error.

clymenon, sed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur: Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens. peiùs verò etiam facit Caprifolio vires Pyxacanthæ asscribens. Sed cap. CCCCCXXXI. Matt. syluam Periclymenon & Caprifoliũ rectè asserit, ac legitimas ei ex Dioscoride vires refert.

Error pharmacopœorum.

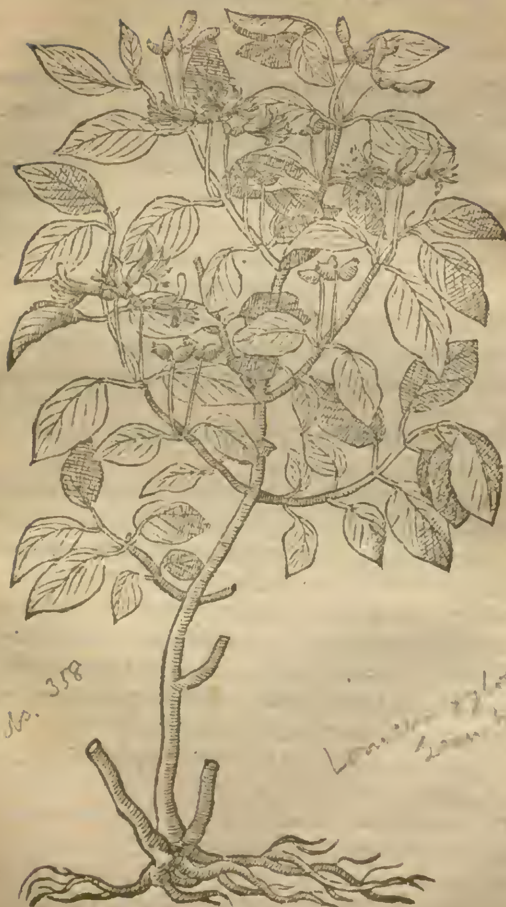
Præbuisse hic grauissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Error medicantium.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam ex floribus stillatitius liquor, oris fauciumq; inflammationibus incipientibus, veluti adstringentia ac refrigerantia prodesse temerè existimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adstringens; sed calida & attenuans est facultas.

Vt enim Galenus Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis sunt, vt si plusculum bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principio tamen vrinam duntaxat mouentia.

Dioscorides ait: Huius semen postquam ematuruit collectum, ac in vmbra siccatum, drachmæ pondo quadraginta diebus datũ, lienem absumit; lassitudinem discutit; orthopnææ & singultui prodest. vrinam cit à sexto die cruentam. idem & partus accelerat. Eandem vim & folia habent, quæ XXX. diebus pota sterilitatem efficere narrantur. Eadem cũ oleo illita periodicarũ siue intermittentium febrium horrores abigunt.

De xylosteo.
Cap. XXII.

Periclymeno *cognatus est frutex Xylosteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, sed nullis egens adminiculis per se consistit.*

Caudices huius subinde mediocris craßitudinis: materies ligni candida est: ramuli rotundi albicante vestiuntur cortice; initio tamen et cùm primùm erumpunt subrubentes spectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leniter hirsuta: flores minores sunt, quàm alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; succedunt fructus gemelli instar exiguorum cerasorum, rubentes, altero eorum sæpe minore.

Apud Heluetios, & plerosq; alios Germaniæ populos, in syluis locis saxosis reperitur.

Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demum perficitur.

Plerique Periclymenum starís appellant: Germani alicubi Hunds kirsen, *&* Honds kersen, *id est, Canum cerasa: Heluetij* Beinhultzen: *vnde Xylosteo nomē datum. Sunt qui Clymenon esse suspicētur. quibus Periclymenon, ab huius similitudine, veluti conuoluens se Clymenon dictū videtur. Sed Clymenon aliud omnino stirpis genus, caule fabæ, & folio plantaginis; vt quidem Dioscorides ait.*

Huius generis & alius minor, omnino humilis est frutex; cuius cauliculi lignosi, tenelli, albicāte cortice vestiuntur, & absque pedamentis erigūtur, non multo tamen cubito altiùs assurgentes. folia maiora, latiora, durioraq; sunt, minùs tamen virentia. flores exigui, candiduli, in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus succedit rubens,

ceraso

cerasо exiguo similis, maior quàm Periclymeni aut Xylostei, in quo semen vnicum.

Floret vnà cum Periclymenis. fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est.

Nomen idem quod Xylosteo posteritas dedit; cuius minor ac humilis species habetur ac dicitur.

De viribus autem horum fruticum nihil compertũ habemus, aut aliunde accepimus.

DE HEDERA.
CAP. XXIII.

IN censu earum, quæ adminiculis sustinẽtur, Hedera etiam occurrit referenda. per se siquidem non consistit, sed aliis adhæret.

Eius genera, & prima quidẽ, auctore Theophrasto, duo. Vna in altitudinem se attollit: altera humi repit. hæc minor: illa maior Hedera dici potest.

Maioris siue assurgẽtis plures quidem, sed præcipuè tres rursus species: Candida, nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioscorides meminit.

Scandit maior arbores, vetusta ædificia, parietesq́: caudices eius lignosi, subinde ita crassi vt arborescere ipsa videatur; à quibus ramulos hàc illàc diffundit quàm plurimos, quibus veluti brachiis latè serpens in multam peruagatur partem; radiculas etiam ab ipsis assiduè dimittens, quibus se arboribus ipsisq́ parietibus annectens pertinaciter hæret. folia læuia sunt, splendentia superiore præsertim parte; initio quidem haudquaquam, sed vbi consenuerunt, angulosa: flores muscosi. in baccis varietas est; in colore florum etiam quædam.

Candida siquidem Hedera fructum fert candidum: & 1
huius

huius vna species fructum tantummodò candidum habet; alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium, quædam maiusculum, densum & compactissimũ profert, veluti in σφαῖραν siue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienses verò ἀχαρνικὴν ἀρδευομένην, Acharnicam irriguam nominant: altera verò minorem & διακεχυμένον, siue sparsiorem, veluti nigræ racemum. hæc Plinio Selinitium.

Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, sed sparsum fert, et colore quidem, aut nigrum, aut crocatum, siue crocei coloris. Hanc Dionysiam nonnulli, auctore Dioscoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtæ vtuntur; Plinio teste, lib. XVI. cap. XXXIIII. 2

Tertia ἕλιξ candida habet sarmenta: folia tenuia, angulosa, & vt Theophrastus, εὐρυθμότερα, id est, lætiora, siue vti Plinius reddidit, concinniora. (Dioscoridis exemplaria perperam ἔρυθρα legunt.) fructum non gignit. 3

Dioscoridis corruptus locus.

Huius præterea & species Theophrasto sunt. Est enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia ποικίλη, siue versicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere sed ætate à reliquis differre quosdam existimare recenset: primoq; Helicen, fieri vetustate Hederam.

Addit Theophrastus, Helices species, suas quoq; differentias habere: & harum quæq;, inquit, distare videtur. Quippe inter herbaceas, quædã tenuioris folij; quædam verò minùs hæc omnia habet. ποικίλης siue versicoloris, vnius maius; alterius minus folium. differunt & secundum ποικιλίαν, id est, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. εὐαυξεστάτη, siue auctu facilis, autem herbacea, καὶ ἐπὶ πλεῖστον φύουσα, id est, & maximè se propagans. hæc ille.

Poste-

Posteriora verba sic Plinius reddit: Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinent, sed de fructifera candida à Theophrasto scribuntur. Ex quo omnia sua Plinius lib. XVI. cap. XXXIIII. Plinij mutilus locus. *transscripsit, desideratis tamen non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermissa. Poterunt autem hæc ipsa ex Theophrasti lib. de historia stirpiū tertio, à diligenti aliquo facilè restitui. Quod à clarißimo ac doctißimo viro D. Gulielmo Pantino perficiendum breui speramus; qui in restituendo Plinij exemplari sedulam ac diligentißimam operam iam diu nauat.*

Plinij lapsus. *Referret hoc loco turpem quoq; Plinij lapsum ostendere, hoc eodem de Hedera capite statim initio, vtrumq; Cistum, marem videlicet & fœminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum κίςυ & κίσσυ affinitate decepti, nisi iam sæpe ab aliis doctißimis viris in hunc foret animaduersum.*

4 *Minor Hedera nigræ similis est, sed minor; cauliculi siue viticulæ eius tenues sunt; folia angulosa, virentia, subinde maculosa. non arbores, non muros, aut parietes ascendit; sed humi defixa repit: fructum etiam non gignit.*

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens est. Candida in Græcia reperitur. Minor paßim in syluis & opacis locis gignitur. Hanc serpentibus gratißimam, & sub hac hybernis mensibus eos latitare, Matthiolus scribit.

Flores Hedera sub Autumnū producit: baccæ post Hyemis solstitium perficiuntur.

Hederā Græci κίττον & κίσσον; Germani Epheu: *Belgæ* Veyl: *Hispani* Yedra: *Galli* Liarre *appellant. Occurrunt inter spuria, & hæc eius nomina: κίθαρον, κίσσαρον, χρυσό-*

χρυσόκαρπος, ποιητικὴ, κορύμβηθρα, κύσσιον, διονύσιον, ἰδυδήριον, περσὶς, κῦμος, ἄσπληνος, Sylua mater.

Maiorem Theophrastus ὕψον κίσσον, Latinè attollentē aut assurgentem Hederam dixeris; Gaza excelsam reddit; Plinius rigentem Hederam appellare videtur. Recentiores Hederam arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò secundum parietes nascentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem assurgētem arboream cognominari, quibuscunq; tandem illa conscendens adhæreat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis. 1

Minor ἐπίγειος κίσσος vocatur, Germanis klein ephew. 4
Dicitur & χαμαικίσσος; differens tamen multùm ab Hedera terrestri superiùs descripta. Helicen siue Claiculam Latinè nuncupatam hanc nō pauci existimant. sed Theophrastus ἑλικὰ ab ἐπιγείῳ κισσῷ differre ostendit. Tertiam enim inter assurgentes Helicen facit.

Cæterum Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis composita est facultatibus; habet enim quiddam adstringentis substantiæ, terrenæ & frigidæ: habetq; etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus cōprobat: nec deest tertia; aqueam namq; substantiam quandam tepidam obtinet; certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est: manet quæ terrea est et frigida & adstringens, & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæq; maligna sunt, ad sanitatem reducit: tū igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cū aceto cocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambustis conueniant.

Præterea succus medicamentum est errhinon, capiti purgando idoneum; tum vetustas aurium fluxiones sanat: ad

ad hæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur.

Lachryma eius lentes interimit, pilis nudat: vsq; adeò calidæ potestatis, vt obscurè adurat. Est autẽ velut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lachrymæ. hæc Galenus.

Eadem ferè Dioscorides, sed tamen & paulo plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cum rosaceo in malicorio calfactos, & in oppositã aurem instillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos; mouere menses tritos ac subditos.

Nostra ætate rarissimus Hederæ vsus, nisi foliorum, quæ vlcusculis in cruribus, aut aliis corporis partibus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iisdem arcent, recenter quidem decerpta nondumq; resiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces asserant; & calculosis ac nephriticis ea propter exhibeant.

Finis libri tertij.

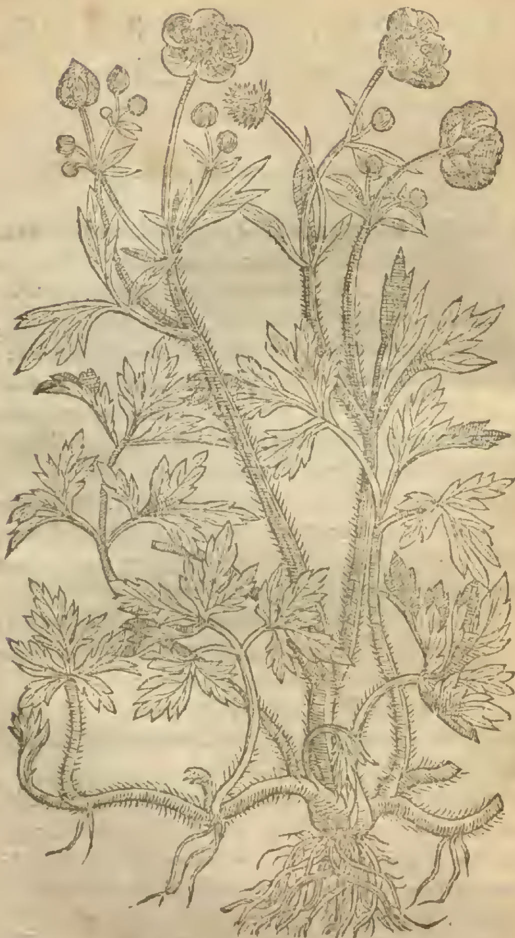
DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS HERBIS,

LIBER QVARTVS.

PROXIMVM *à purgantibus, deleteriæ ac perniciosæ herbæ ordinem poscere vidētur. Vti enim purgantium quàm plurimorū vehemēs, molestißima, ac non rarò perniciosa quoque, humanis corporibus facultas; ita & omnium impensè vehementerq́ue calidorum aut frigidorum periculosißimus ac sæpe mortiferus est vsus. Purgantes adhibitis frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac corrigi opus habēt: hæ etiam exquisitißimam moderationem, optimum cum iustißima cōtemperatione modum requirunt. Neutræ per se vtiles. Vtræque intensißimas facultates obtinent. Vtræque correctionē desiderant. Quibus de causis purgantibus haud perperàm perniciosæ succedere videntur.*

Est verò & harum stirpium notitia medicis non minùs necessaria quàm aliarum, vt videlicet ipsas, vti Scribonius Largus ait, deuitent, et ne per ignorantiam aliquam assumant. Vel etiam, si quando necessitas incidat, vt iis vtantur; id cum matura deliberatione, summo cum delectu, & adhibitis propriis frænis efficiant.

Habent siquidem & perniciosæ suam quandoque vtilitatem, conferuntq́ue quandoque commodū. Paucæ enim tam perniciosæ, quæ non aliqua ex parte, quandoque & oportuno tempore ac loco prosint & conferre queant: contemperatione & modo adhibitis.

DE RANVNCVLIS, ET PRIMVM DE HORTENSI,

CAP. I.

RANVNCVLI *genera quatuor Dioscoridi sunt: vnum latioribus foliis: alterum lanuginosius : tertium minimum: quartum lactei siue candidi floris. Posterioris verò obseruationis multo etiam plura. Possunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus sit hortensis Ranunculus: reliqui autem syluestres. Horū autem nonnulli vulgares; alij verò externi. Est porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberosa est radice: alius longifolius, vt Flammula.*

Hortensis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas dissecta, specie frequentius trifolia, quandoq; quinquefolia, per margines rariùs crenata, saturatè virentia, in quibus nōnunquam veluti quædam maculæ inalbicant. caules rotundi, leniter hirsuti; partim reclinantur, radiculas demittentes, quibus se humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulo ampliorem assurgunt altitudinem. in fastigiis horum flosculi elucent quinquefolij, auri luteo colore splendentes; staminibus aliquot exiguis concoloribus, medium sepientibus orbiculum, qui auctior factus semina in globulum confarcta continet, ex quibus componitur. radices tenues fibrosæ candicant.

Locis vmbrosis & nonnihil humētibus, non prorsus aridis, secus vias & in locis hortorum incultis spontè exit : in pratis quoq; & non rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantummodò gignatur, hortensis dicitur, sed quia ferè præ cæteris hortis sit familiarior; atq; in his creberrimè gramini permistus reperiatur, vbi & eius flosculi quandoq; multiplicatis nascūtur foliis.

Maio

Maio ac deinde seriùs multo vigent flores.

Ranunculi esse speciem nō modò florum, verùm & ipsa totius herbæ facies & facultas ostendunt. Plinio Polyanthemum est, quod & à nonnullis Barrachion appellari testatur: vulgò Booterbloemen *: Germanicè* Schmaltzblum.

Temperamēto hæc herba calida quoq; & exurens est, Ranunculis similis, paulo tamē mitior. Caustica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademq; vitiligines concorporant.

DE SYLVESTRIBVS RANVNCVLIS. CAP. II.

INTER *sylvestres Ranunculos caules primi sunt rotundi, laues, interius vacui, subinde crassi, in alas diuisi: folia in longis, crassis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus incisa : flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortenses Ranunculi; atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ asparagi cacumen æmulantia : radices candidæ multis fibris capillatæ. Tota stirps dilutè virenti resplendet colore.* 1

In palustribus et iuxta riuulos, non rarò in scrobibus ac fossis aquas habētibus, aliisq; similibus locis exoritur. Nonnullibi etiam lætior maioribusq; luxuriat foliis & caulibus: alibi minor.

Reperitur et purpureo flore, vt quidem Dioscorides ait; sed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nusquam.

Proximus caulibus ac foliis est non perinde læuibus, diluti coloris aut resplendētibus, sed obscuriùs omnino virentibus, & non rarò è punico colore nigricantibus, nonnihil 2

R. Sceleratus, 2
Dod. pempt. 426

R. arvensis L.
Syst. plant. 42

quoq; hirsutis ac lanuginosis, sed tamen perquàm exiguũ. folia in quinque instar Pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easq; laciniosas partes profundioribus sectionibus diuiduntur. cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem assurgunt altitudinem. flores auricolores elegantes, forma & magnitudine hortensis. semen ferentia capitula vti hortensis. radices fibrosæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui, quibus propagatur. Est hæc frequenter altior & ramosior non modò quàm hortensis, verùm etiam quàm palustris & aruensis.

In pratis reperitur, locis paulo ab ipsis scrobibus aut fossis remotis, nequaquam tamẽ aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

Tertio Ranunculo, quem Aruensem nominant, minora 3
ac teneriora sunt folia, sed magis ac variè dissecta, diluti viroris: cauliculi recti rotundi: flores parui, lutei, pallentes; quibus subnascitur non Asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum & pungens capitulum, ex aliquot congestum seminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, spinis obsitis. radix candidis quoq; & capillaceis fibris constat.

In aruis plerisque, locis alsiosis, vbi humidius solum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menses, & subinde, sed tamen rariùs, pòst sequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βατράχιον; *à nonnullis* σέλινον ἄγριον : *Germanis* Hanenfusz/*&* Hanenbott; *Gallis* Bacinet : *Italis Pie coruino: Hispanis* Yerua belida. *Apuleius plures appellationes adfert, inter quas sunt,* γελωτοφυὴ, καυστική, βαστέλινον, κατυστική, ἠραίσιοι, *Apium risus, herba scelerata, Apiastellum, Dentaria, Auricomum. Pauca autem harum appellationum omnibus,*

nonnullæ his; quædam aliis speciebus propriæ magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Nostri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur strumis.

1 *Prima species* βυτέλινον ἢ σέλινον ὑδάτιον, *Apium palustre, Ranunculus aquatilis dici potest, nec malè Apiastellum: Germanicè* Wasserhanenfusz/waterhanenvoet. *Et primus est Ranunculorum à Dioscoride descriptorum: quod ex ipsa descriptione satis est manifestum.*

Primus Ranunculus Dioscoridis.

2 *Proximam speciem nostri* Lupaerts clauwen, *id est, vngues aut pedes leopardi dicunt. atq; hic est Ranunculus auricomus, & Democriti Chrysanthemum. Plerique minùs rectè Pedem coruinum faciunt. Posset iste Dioscoridis secundo respõdere, nisi is, qui Illyricus cognominatur, huic similior esset.*

3 *Tertius aruensis & à semine spinis horrente echinatus Ranunculus vocatur: Germani* Weiszhanenfusz *&* ackerhanenfusz.

Omnes autem qualitatem, Galenus ait, vehementer acrem possident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac conuenienter vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerunt, et acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota: nam si diutius inhæreant, non excoriatur solùm ipsa cutis, sed et in crustã vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia.

Porrò radix arefacta sternutationem prouocat, similiter aliis quæ valenter desiccant: sed & dolentes dentes iuuat, vt & frangat eos; valenti scilicet exiccatione; et vt semel dicam, calida & sicca valde est radix, tum vniuersa adeò herba. hæc Galenus.

De externis Ranunculis.

Cap. III.

Externorum Ranunculorũ, qui videlicet Belgio peregrini sunt, Vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fissa incisuris; vtraque subcandida, & nonnulla tenui lanugine conuestita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: semina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiusculis exiguis bulbulis cohærẽtes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores seminaq́ pr ducit. 1

Vniuersa autem stirpis huius constitutio, et figura, cum secundi Dioscoridis Ranunculi descriptione cõuenit. Nam lanuginosior est quàm alij: caulis satis longus est; & foliorum incisuræ quamplurimæ. Verisimile autem est, nõ modò in Illyrico, verùm & Sardinia quoque insula reperiri: vtraque siquidẽ regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Dioscorides enim secundum refert Ranunculũ χνοωδέστερον, siue lanuginosiorẽ esse; & μακροκαυλότερον, siue longioris caulis; & ἐντομὰς ἔχειν πλείους τῶν φύλλων, id est, foliorum incisuras siue sectiones quàmplurimas habere: nasciq́; plurimum in Sardinia insula. Secundus Ranunculus Dioscoridis.

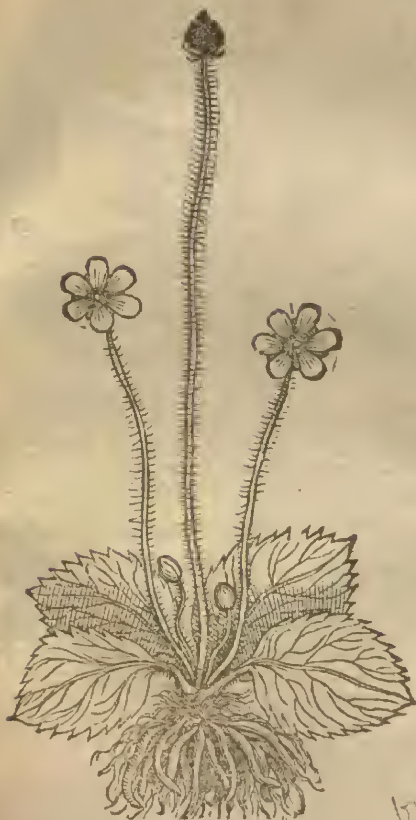
Eadem quoque de hoc secundo genere Plinius lib. XXV. c. XIII. nisi quòd nõ lanuginosius, sed foliosius esse scribat: sed suspicio est, pro foliosius, restituendum esse pilosius. Plinij locus restitutus.

Nominatur autẽ secundus Ranunculus σέλινον ἄγριον, id est, Apium syluestre, item & herba Sardoa. Potest & Apium risus & γελωτοποιὸν dici. Esse & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. meminit; qua cũ vino & myrrha bibita, varias ait obseruari Gelotophyllis.

species,

R. illyricus, L.
[illegible]

R. bullatus L.
Ost. pauf. 429

R. aconitifolius, L
Dod. pempt. 429

RANVNCVLVS FLORE GLOBOSO.

Trollius europaeus L.

species, ridendiq; finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum pipere & melle in vino palmeo.

2 *Secundo externorum siue peregrinorum Ranunculorũ folia sunt oblonga, angusta, nequaquam fissa, sed graminis aut tritici æmula, è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores palmum aut sesquipedem tantùm alti: folia seminaq; vt Illyrici, sed radices multis tenuibus confibratæ.*

Circa Narbonam in pratis reperiri fertur. Veteribus cognitum fuisse nondum constat.

Nomen ei nullum datum, nisi quis velit ab ipsa foliorũ similitudine Ranunculum gramineum dici.

3 *Tertius inter externos Lusitanicus Ranũculus, reliquis humilior est; foliis exit latis, venosis, leuibus, relucentibus, indiuisis, margine tantum aliquantulum incisis: pediculis ab ipsis radicibus palmaribus absq; aduatu, in quorũ singulis flos vnicus, luteo auri colore resplendens, odoratus, maior & foliosior quàm aliorum; staminibus in medio cõcoloribus, inter quæ capitulum eminet. pro radicibus multa quasi grana veluti Illyrico Ranunculo.*

In Lusitaniæ et Bæticæ Hispaniæ mõtibus viret, floretq; hybernis mensibus, ac non rarò ipsa Bruma.

Ranunculi externi Dioscoridis.

Nostri Lusitanicum et hyemalem Ranunculum appellant. Dioscoridis tertius est, quem ait, στόδρα μικρὸν καὶ εὔοσμον (exemplaria plerąq; δύσοσμον minùs benè habẽt) τὸ ἄνθος χρυσῷ ὅμοιον, id est, multo minorem, odoratum, & florem auro similem: cuiusmodi Lusitanicum hunc esse ostendimus.

Dioscoridis locus emendatus

4 *Albus Ranunculus externorum quartus, foliis in lacinias sectis, & crenatis, sed tamen maioribus, secundo syluestrium accedit; sesquicubitalis. caulis in alas sparsus, in quibus flores vt cæteris Ranũculis, sed albidi & lactei candoris;*

doris; staminibus tamen in medio subluteis capituli rudimentum ambientibus; quod ex confarctis seminibus quoq; constat. radices fibræ sunt.

In plerisq; Galliæ præsertim Narbonensis montibus, & apud Allobroges subinde reperitur.

Dioscoridis quartus esset Ranunculus, nisi obstaret magnitudo. Nam quarto Dioscorides album tribuit florem, sed tertio similem, id est, paruum ac minimũ etiam facit. Excedit autem iste amplitudine & magnitudine multum ipsum tertium. Sed fieri potest, vt non tertio, sed reliquis similem Dioscorides dicere voluerit; ita autem, nulla interposita remora, quartus est. Hallucinantur autem non parum, qui hunc inter Aconita referre student.

Ranuncul⁹ quartus Dioscoridis

Accedit his & quintus globosi floris Ranũculus, qui fo- 5
liis, caulibus, radicibusq; satis secundum syluestrẽ refert: flos eius quoq; auricolor, verùm maior, pluriumq; foliorũ, qui non totus panditur aut explicatur, sed in globuli formam collectus, nascenti quodammodo similis, viget.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præsertim is, quem fractum nominant.

Gesnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera non pertinet, sed Ranunculis venit annumerandus.

Est autem externorum horum omnium Ranunculorũ facultas vehementer quoq; calida, acris & exulcerans, & secundi potissimùm, Sardoam quã diximus esse herbam.

DE RANVNCVLO TVBEROSO. CAP. IIII.

TVBEROSVS *Ranunculus variè dissectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri colore splendentibus flos-*

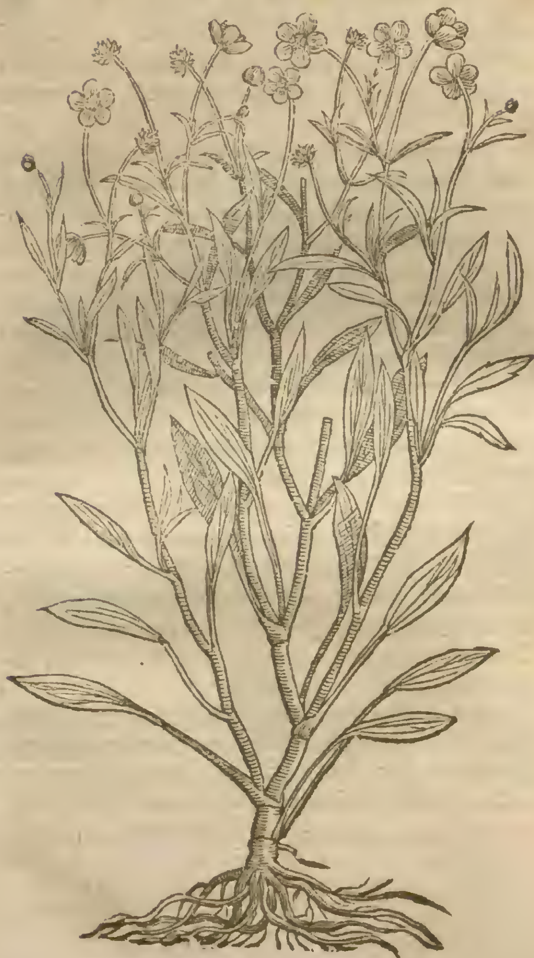
culis, semineq́ in capitulis aspero, hortensem aut sylvestriũ alterum satis refert; sed radix instar rotundi globuli, paruo exiguoq́ rapo similis, ex qua tenues gracilesq́ dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos translatus sæpè luxuriat non modò foliis, sed & floribus densè multiplicatis. Nascitur & alicubi amplior ac maior, veluti in Britannia insula siue Anglia, vbi rapum eius in maiorem excrescit quantitatem. Quod ad hortos Belgij translatum lætius etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, sed & vnum ex altero etiam subinde promens.

Dioscorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis separauit, seorsum de isto agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apulei Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij appellant.

Non minùs autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vsus est præcipuè rapi, quod plerique pestilenti bubone torreptis cum sale contusum statim initio, aut femori, aut brachio, infra videlicet affectum locũ apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim, et vesicam mox excitat, cuicunq́ corporis parti fuerit applicatum.

Apuleius, si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decrescente, cùm erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox sanabitur. Item: herbam Batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his, qui habẽt cicatrices nigras; excedit eas, & similẽ corpori reliquo reddit colorem:

Ranunculus flammula; L
Dod. pempt. 432

DE FLAMMVLA RANVNCVLO.

CAP. V.

FLAMMVLA hæc cauliculis assurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis; folia circa quos sunt oblonga, salicis similia, longiora tamen, per margines subinde serrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulo; semen in capitulis simile: radices fibrosæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præsertim vbi sterilius solũ. Vnà cum aliis Ranunculis Maio mense flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulã vocant: Cordus Ranunculum πλατύφυλλον dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ Egelcoolen. Ferunt enim hanc ouillo generi esse perquàm perniciosam, easq́; hac pastas herba, inflammatione iecinoris, internorumq́; viscerum erosionibus ac exulcerationibus corripi; quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiusdam ab exitio iumẽtorum quidem, sed præcipuè caprarum, Aegolethron appellatæ, suspicari fortè licet, hanc esse, sed affirmare non æquè facile. Aegolethron.

Occurrit et apud Octauium Horatianum Cleoma herba, quã ait nasci in humidis, & sinapi similem esse. Si autem forma similis, à Flammula ista differens est. Nam Flammula hæc sinapios formæ non respondet. Cleoma.

Facultate autem Flammula Ranunculus cæteris Ranunculis similis est, acris similiter, exulcerans, & vesicas faciens.

De pulsatilla,

Cap. VI.

Foliis *Pulsatilla plurimis, tenuiter dissectis, asperis & pilosis agrestem quodammodo æmulatur Pastinacam, tenuiùs tamen diuisa ac hirsutiora sunt. surgunt inter hæc cauliculi semissem alti, tenues & hirsuti, vnico sociati foliolo minori; in fastigiis quorum flosculi, è senis foliolis oblongis, & nō raró reflexis; colore vt plurimùm violæ nigræ purpureo, quandoq; candido, aliàs luteo, rariùs rubente; staminibus in medio luteis. capitulum succedit villosa cæsarie comosum & incanescens, sub qua semen. radix longa, digitalis quandoq; craßitudinis.*

Apud Gallos *locis incultis gigni* Ruellius *scribit, nouoq; Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent. Germaniæ etiam satis familiaris, præsertim purpurei floris: Albidi floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse, Petrus Pena & Matthias Lobelius doctißimi ac diligentißimi scriptores referunt.*

Galli Coquelourdes: *Germani* Kueckenschell *nominant: vulgò Pulsatilla, & à nonnullis Apium risus dicitur. Non est tamen herba Sardoa, quæ propriè Apium risus videtur appellanda. Non est etiam Ranunculi, neque etiam Anemones species; vtrisque tamen & præsertim facultatibus accedit.*

Est enim Pulsatilla vehementer acris, quamcunq; contigerit corporis partem, si imponatur trita, exulcerans & erodens. Ranunculis haud inferior: proinde & calida vehementer ac sicca.

DE ANEMONIBVS.

CAP. VII.

ANEMONES *multæ & differentes reperiuntur. Dioscorides has ad duo conatus est referre genera: quandam enim, ait, ἥμερον, cultiuam aut hortensem dixeris: aliam verò ἄγριον, id est, syluestrem esse: & satiuæ plures addit reperiri species, quas tamen non foliorum florúmve forma, sed coloribus tantummodò distinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.*

Prima harum folia habet pauca, sed in lacinias diuisa, 1
secundi ex syluestribus Ranunculis aut hortensis satis similia, sed tamen minora. flos in breui & palmum alto pediculo emicat, ex XII. *aut* XIII. *foliolis angustis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum aliquot circunseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flocco; cui subest semen. radix initio oliuæ magnitudine, sed temporis progressu adaugetur, & grandior facta veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris adhærescentibus nonnullis. Color flori elegans est, in dilutiore purpura rubens; qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantum relucet parte intensior, exteriùs remißior & inalbicans. Huius generis & albidi sunt flores; sed rariores.*

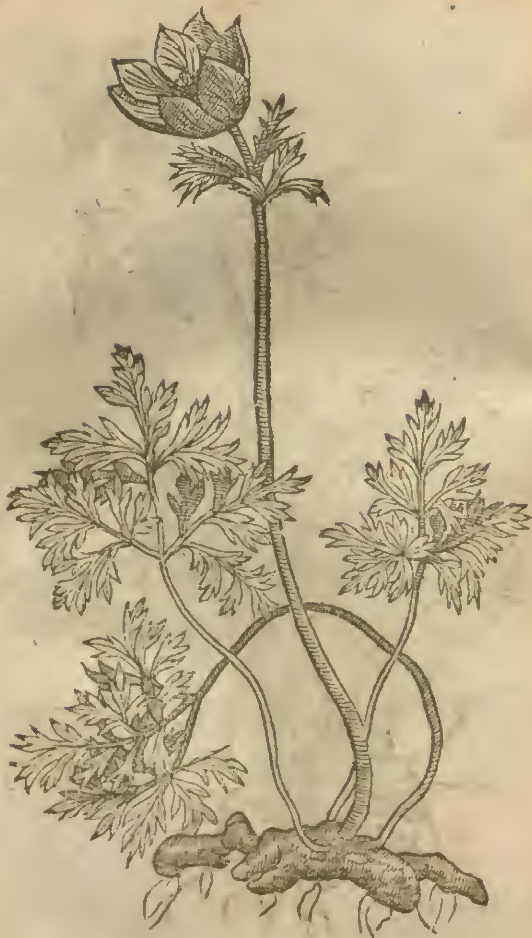
Proxima Anemone folia promit quàm præcedens am- 2
pliora & hortensis Ranunculi similiora, attamen minora; trigemina videlicet cohærentia. flores huius ex XIII. *aut* XIIII. *quoque foliolis, sed haud acuminatis, ac subinde repandis committuntur; colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; staminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incanescit pilis, sed veluti Ranunculi, Asparagi æmulatur germen. radix obliqua, crassa, ge-*

 nicula

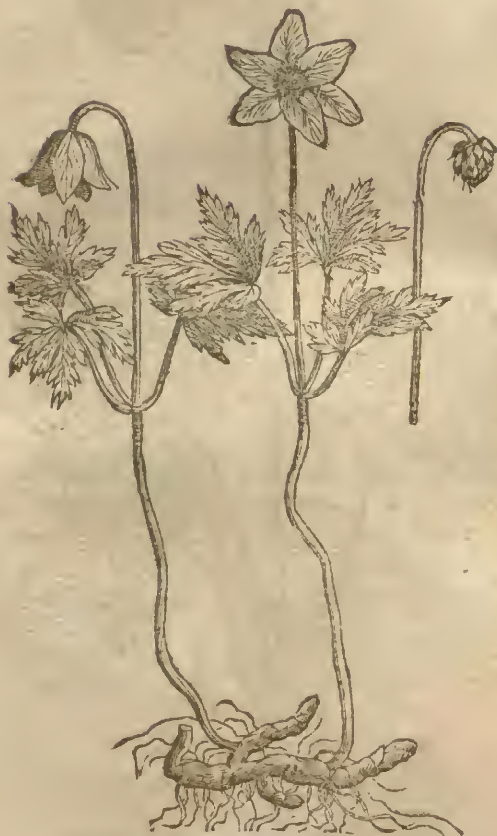
A hortensis, L
Ed. 1. pag. 434

Dod. pempt. 435

A. nemorosa, L.
Dod. pempt. 435

3 *nicula tuberaq́; plura habet.* *Tertiæ Anemones maiora sunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuisuris insecta; pediculus similis; flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans;* VII. *aut* VIII. *foliolorum tantùm; pulchro violæ nigræ purpureo arridẽs colore; paulò tamen dilutiore. capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, craßior, similiter obliqua, crebriùs geniculata, punico colore subnigricans. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & vt Rhœadis colorato; item tertia etiam candida.*

4 *Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis, Rhœadis colore rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis multiplex; quorum* X. *aut* XII. *exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.*

5 *Quinta species foliis Ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus. flos paulo maior, senis ferè constat foliolis, candidus, aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, aliàs intensiore colore. capitula aspera, parua, nuda. radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut exiguum geniculatæ, demißis aliquot deorsum fibris.*

6 *Huic similis sexta est, foliis tantummodò floreq́; minor, eóque luteo, Ranunculi floribus concolor. radix similis quintæ.*

7 *Properat huc & alia quædam, tametsi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut Ranunculo folia gerit similia; sed instar Trifolij potius. cohærent siquidem terna non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodò crenato. cauliculus palmum altus; cui flos insidet candidus, formam Ranunculi fiorum æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit. radix etiam obliqua, in propagines quasdam extuberat, non absque*

capilla-

capillamentis fibrosis subnatis. *Anemonum autē quintum & sextum genus, in pratis & syluis, præsertim locis humidioribus ac vmbrosis, in Germania ac Belgio reperiri queunt. reliqua peregrina sunt, quæ nobis nobilissimi viri D. Ioannis Brancionis amplissimus ac ditissimus hortus præbuit.*

Flores Anemones Aprili vt plurimùm mense Belgium conspicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad ἡμέρους, siue satiuas, sunt. Syluestris species ab his differens.

Est enim syluestris Anemone, auctore Dioscoride, κατὰ πάντα, id est, omnibus suis partibus, satiua maior; foliis latior ac durior; caput habet oblongius; florem φοινικοῦν siue phœniceum: & radiculas tenues, numerosas. Anemone syluestris.

Phœniceus autem color is est, qui in Rhœadis papaueris flore relucet. Nam et huius ἄνθος φοινικοῦν, id est, Phœniceus flos. Phœniceus color.

Similem autem hanc syluestrem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioscorides innuit, referens plerosque aberrātes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus similitudinem. Neq; aliam etenim Anemonem (quod pleriq; suspicantur) quàm syluestrem Argemonæ ac Rhœadi similem facit. Reliquæ siquidem Anemones satiuæ, & minores sunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioscoridis exemplaria hoc loco perperàm dictionē εὐπατώριον habent, vt non solùm ipse sensus verborum, sed et Plinij exemplar satis ostendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hæc sunt, Dioscoridis consentientia, verba, lib. XXI. *cap.* XXIII. *hanc (scilicet syluestrem) errore ducti Argemonē putāt multi: alij rursus Papauer, quod Rhœan appellauimus. Sed distinctio magna, quòd vtraque hæc* Dioscoridis locus corruptus.

posteà

posteà floret. Nec autem succum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi Asparagi cacumen. hæc Plinius. Dioscorides discrimẽ simile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minùs saturatus est phœniceus color: & ambæ seriùs florẽt. Et Argemone quidem succum emittit croceum, & ad gustũ vehementer acrem: Rhœas verò candidiorẽ & acrem. Ambæ verò in medio capita habent syluestri Papaueri similia, verùm Argemones caput supernè aliquãto crassius est; Rhœadis angustius. At Anemones neque succum remittunt, neq; capita siue calyces habent, sed quasi Asparagi, cacumen.

Accepit ἀνεμώνη, ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, *id est, à vento, nomen. Nunquam enim se aperit flos, nisi vento spirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.*

Adonidis flos. *Ouidius Adonidis florem describens, Anemonem videtur adumbrare syluestrem: lib. x. Metamorph.*

Sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida cælo
Surgere bulla solet, nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento cælant sub cortice granum,
Punica ferre solent; breuis est tamẽ vsus in illo:
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Cæterùm Anemones ambæ vim habent, auctore Dioscoride, acrem. Galenus omnes extrahendi, & attrahendi, & ora vasorũ reserandi facultatem obtinere scribit. Itaq; radix, ait, commanducata pituitam euocat: succus ex naribus

ribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesq́; apposita eliciunt, & lac trahunt. Et lac quidem attrahere, Dioscorides inquit, folia & caules cum ptisana cocta, & in cibo accepta: menses verò eadem ciere in pesso apposita.

De aconito pardalianche. Cap. VIII.

ACONITA *veteribus duo sunt: Pardalianches vnum: & Lycoctonon dictum alterum.*

Aconitum Pardalianches foliis exit subrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus tenuiq́; lanugine pubescẽtibus; Hederæ cuiusdam, ac vnius Cyclamini foliorũ quidem forma, sed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus. caulis dodrante altior, et ipse lanugine haud carens, striatus, quasi multiangulus, alioqui rotundus; qui in pauculos diuisus ramulos, ipsis fastigiis, flores promit Chrysanthemi æmulos; & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pappos resoluũtur: quibus subsunt exigua nigricantia semina. radiculæ haud magnæ, candidæ dũ recentes sunt, geniculis veluti articulatæ, nõ rectè descendunt, sed per obliquum graminis modo serpunt; & subinde extuberantes nouella protrudũt germina (ita sese multiplicante stirpe) demissis etiam ab ipsis tuberosis partibus, aliquot deorsum cõcoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos scorpiones. nam anterior & tuberosior cauliculis proxima, corpusculum cum pedibus; posterior articulatam exprimere videtur caudam.

Alia verò & huius species subinde occurrit, antedicta

paulo maior, saturatiùs virens, procerior, cuius radix longior, minùs serpit, & vtrinq; aduatis cammorum citiùs, quàm scorpionem refert. 2

Aconitum Pardalianches montanis, asperis, saxosis, & abruptis gignitur locis, in ipsis etiam Alpium iugis. Descẽdit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis fœliciter adolescit: vbi Maio mense flores conspicui sunt.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς: item & κάμμορον, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηριόφονον. Theophrastus tamen de Aconito, Myophono & Thelyphono seorsum egit. Et Aconitum quidem lib IX. aliud omninò ab isto describit; de quo cap. X. sequente agemus. Myophonon, quod significatione cum Myoctono conuenit, inter suffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula et similibus refert. Relinquitur Thelyphonõ. Aconito Pardaliãchi Dioscoridis istud respondet; de quo lib. IX. ita scribit: θηλύφονον, quod σκόρπιον vocant; quia radicem similem scorpioni habet, admotum scorpionem occidere aiunt; & eum reuiuiscere posse, si Helleboro albo aspergatur.

Thelyphonon Theophrasti.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuersis quoq; ac seiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. XXV. c. X. vbi ipsum Scorpium dici, & quæ apud Theophrastum, refert: de Aconito verò lib. XXVII. cap. XI. quo loco pleraq;, quæ Thelyphoni sunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophrastus.

Dioscorides autem radicem non scorpio, sed caudæ eius similem modò ait: ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ. Sed fortasse, vt apparet, dictio οὐρᾷ redundat, et legendum cum Theophrasto, ῥίζα ὁμοία σκορπίῳ.

Locus Dioscoridis animaduersus.

Nomen autẽ huic Aconito ab ipsis cautibus, præruptis & saxosis locis, quæ Græcis ἀκόναι, esse Ouidius Metamorphoseωn VII. sentit:

Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita vocant.

Aconitum autem quod descripsimus, herbarum studiosi, plurimi quidem, Doronicum appellãt: officinæ pharmacopœorũ passim pro Doronico quoque radiculas huius medicamentorum compositionibus admiscent. Quod tamen Arabes Doronicum nominant, aliud longè ab isto Pardalianche est. Hoc enim Auicenna Strangulatorem leopardi: illud verò Durinigi appellat. Strangulatori leopardi suas ex Theophrasto & Dioscoride vires asscribit: cap. videlicet DCLXXXV. *Durinigi verò calidum & siccum ait in tertio gradu. cap.* CCIX. *Cui & ipse Arabs cõsentit Serapio, Doronicum in tertio constituens ordine calfacientiũ ac resiccantium. à quo temperamẽto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multùm absunt radices.*

Officinarum error.

Durinigi.

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut similis gustabilis qualitas in iis sentitur, quæ tam intensè, vel calidas, vel siccas esse ostendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, si quæ occurrit gustanti alia, ea omnino exigua est. At dulcedo non excessum caloris vel siccitatis ostendit, sed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæq; propria est.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autẽ nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, vbi inaruit ac resiccata est, facultatis: sed recens & succo madens frigiditatis non est expers.

Admiscetur, inquit Dioscorides, oculorũ ἀνωδύνοις, siue dolorẽ sopientibus compositionibus. & prodesse propter hãc qualitatem recens ad oculorum inflammationes potest.

Occidit, idem ait, pantheras, sues, lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum. Theophrastus verò non eo modo, sed

ſed vel ſolium, vel radicẽ genitalibus inditam, oues, boues, iumẽta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduerſus ſcorpionum ictus prodeſſe ſcribit.

Ferunt item, Dioſcorides addit, huius admotam ſcorpionibus radicem ipſos reſoluere ac ignauos efficere, rurſus verò eoſdẽ Veratro appoſito excitari. Quod & Theophraſtus iis, quæ ſuprà aſſcripſimus, verbis teſtatur.

DE ACONITIS LYCOCTONIS, ET PRIMVM DE MAIORE LVTEO. CAP. IX.

AD *Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ. pleraq; lutei coloris florem; aliæ cæruleum aut purpuraſcentem proferunt. Inter lutea maius quoddam; minus ſiue paruum alterum.*

Maiori Lycoctono luteo folia ſunt ampla, in complures partes confecta, Platani foliorum ſimilitudine, ſed profundioribus diuiſuris, haud μακρότερα *(vt perperàm Dioſcoridis exemplaria legunt) ſed* μικρότερα, *id eſt, minora, reſplendentia, ac non rarò nigriora ſuperiore nempe parte; inferiore ſiquidem magis inalbicant. caulis bipedalis, & quandoq; altior; rotundus, læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramulos etiam ſubinde diffuſus. flores ordine ſupra inuicem digeruntur, colore pallentes ſubluteo. ſemen in corniculis nigricat. radices vt plurimùm nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ.* Dioſcoridis loc⁹ caſtigatus.

In opacis & montoſis viret. Dioſcorides in Iuſtinis mõtibus reperiri ait. Reperitur verò non modò in his, ſed & in cæteris Alpibus, et alibi in ipſis non rarò montiũ conuallibus;

 ACONITVM LVTEVM MAIVS.

libus; & plerisque locis altiore caule, amplioribusq́; foliis; nonnullis humilius ac minoribus foliis. dilutiùs etiã quandoque viret. interdum & flos pallidior.

Aconitum istud Dioscorides λυκοκτόνον & κυνοκτόνον *cognominat: officinæ pleræque Napellum vocant luteum: Arabes Strangulatorem adip, id est, lupi; nonnulli Lupariã: Germani* Wolfswurtz: *Hispani* Yerua mata louo: *Galli* Tue loup. *Trium illorum, quorum nõ pauca Dioscoridis exemplaria meminerunt, tertium est, Ponticum dictum.*

Creduntur tamen, quæ de Lycoctonis, quorum vnum venatores; alia duo in suum vsum medici vertêre, non esse legitima. Marcellus enim veluti spuria & accessoria hæc verba succidit. Facultas autem huius veluti & reliquorũ Lycoctonorum homini exitialis est, et reliquis quoque animantibus perniciosa. Vtuntur, inquit Dioscorides, ad venationem luporum, crudis ipsas inserentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

DE ACONITO LYCOCTONO LVTEO MINORE. CAP. X.

ACONITVM *Lycoctonon luteum paruũ siue minus, humilis est herba, præter foliorũ pediculos nullos cauliculos habens. sunt autem hi breues vix palmum alti, & tenues. folium verò in singulis vnicum, circunscriptione quidem rotundum; sed instar Napelli multifidum, & profundis incisuris radiatim dissectum; quibus subinde medius insidet flosculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen nõ capitulum, sed siliquæ ponè sequuntur paruæ tres aut quatuor sursum arrecta, veluti Lycoctoni. radicula subest craſ-*

Helleborus hyemalis L
Cod. Hort. 440

sa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibusdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis; vt diligentissimi P. Pena, & M. Lobelius referunt.

Floret in hisce montibus Aprili ac Maio, sed in Belgij hortis multo antè, & non rarò ipso Ianuario, vbi clementior Hyems est.

Aconitũ hyemale siue hybernum hinc à nostris dici cœpit. Aconiti autem speciem esse, & forma foliorum siliquarumq́; tum & ipsa perniciosa herbæ facultas ostendit.

Ad Theophrasti autem Aconitum multũ accedit, quod ab ipso lib. describitur IX. Est etenim, vt scripsimus, breuis herba, nullum περιττὸν siue superfluum aut adnatũ habens, nullis ramis brachiata. radix καρυῷ siue nuci, aut etiã καρυκῇ, id est, aridæ ficui similis dici potest. solum videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortasse non κιχωριώδες, sed βατραχιώδες legendum est. quo modo si legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranũculi vnius syluestris satis accedit. Verba autem Theophrasti de Aconito sic se habent: Theophrasti locꝰ animaduertitur.

Aconitum nascitur, vt fertur, in Creta et in Zacyntho, sed plurimum atq; optimum in Heraclea Ponti: habet folium κιχωριώδες (aliàs βατραχιώδες) radicem similem & forma & colore καρύᾳ, id est, nuci. vim illam lethiferam in hac esse; folium verò & fructũ nihil facere affirmant. fructus autẽ est herbæ non fruticis. Breuis verò est herba, οὐδὲν ἔχουσα περιττὸν, id est, nullum habens superfluum aut adnatum. Nascitur vbiq; & non in Aconis solum, à quibus appellationem sortitur. Est autem is vicus Periandynorũ (nonnulli & rectiùs Maryandynorum legunt.) Amat loca Aconitum Theophrasti. Theophrasti locus restitutus.

potißimùm petrosa. Non pascitur ea neq; ouis, neq; vllum animal.

Potentia autem ac facultate hæc herba perniciosa admodum et valdè exitialis habetur. quale etiam suum Aconitum esse, Theophrastus apertis verbis testatur; remediũ cuius nunquam ait esse repertum.

DE ACONITIS LYCOCTONIS ALIIS NON LVTEIS.

CAP. XI.

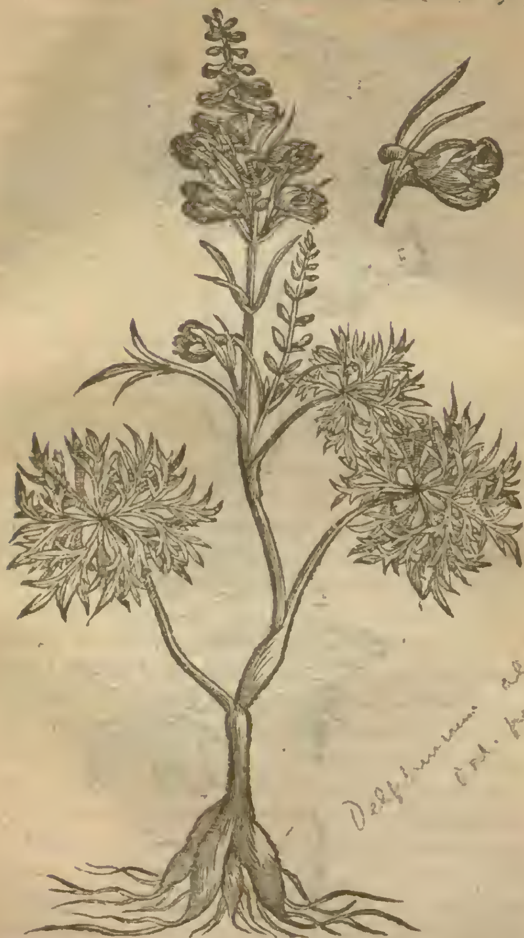
ALIIS *Lycoctonis, quæ colore floris à superioribus distinguuntur, & suæ sunt species. Posset inter has Napellus recipi, nisi seorsum, legitimis de causis, describendus foret.*

1 *Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris assurgit caulibus instar Napelli: folia variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: flores secundum caules superius, veluti in lõgam compositi spicam, è punico ac obscuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi scripsimus) in posterius videlicet corniculũ desinentes: siliquæ & semen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhærescentibus filamentis.*

2 *Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet dissectis, fißis nigricantibus foliis; flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compositis; siliquis item ac semine omnino similibus: sed radix differt filamentis ac cirris multis tantummodò confibrata, ac Napo nequaquam similis.*

3 *Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuisura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen. flosculi cæruleo nitent colore, paulo*

minores

minores quàm Napelli: siliquæ & semina cũ aliorum conueniunt. radix fibrosa, nigricans, adnatis subinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur.

Translata hæc genera aliundè in Belgij sunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi scribit, atq; illic etiam flore dilutè purpureo reperiri.

Primum ac tertium vnà cum Napello sæpenumerò aut non multo pòst, sed secundum seriùs multo floriferum est.

Lycoctoni esse speciem abundè manifestum: & nocendi non minoribus facultatibus præditam fore.

DE NAPELLO. CAP. XII.

NAPELLI *caulis supra duos assurgit cubitos. foliis circumuestitur Ranunculi maioribus, è virore nigrioribus, supina tamen nonnihil albicantibus, numerosioribus, item altioribusq; incisuris in plures lacinias fissis, et magis relucentibus. flores à medio fastigium petunt, ordinata successione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus suis partibus propemodum referentes. Quinque enim constant particulis, quarum maior superior cucullo aut cassidi capitis cauo operimento similis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ angustæ inferiores: nonnullis exiguis staminibus mediis; è quibus duo repandi exoriuntur styli, non priùs quàm eleuetur cucullus, se exerentes. radix oblonga, crassa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus cãdidior, creberrimè geminata, præsertim in hortis.*

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, nullo serente prouenit; apud Belgas quandoque in hortis reperi-

Aconitum napellus L.
Dod. pempt. 442

reperitur. Maio aut Iunio, interdum etiam serius, alsiosis locis flores vigent: semen Augustus dat.

Recentior ætas vnà cum Barbaris Napellum à figura & effigie Napi in radice apparentis vocat: Germani **Ysenhutlin / blowolffwurtz / kappen blumen / narrenkappen/teuffelswurtz**: nostri **Wolfwortele**. Dicitur & Thora quasi φθορὰ, id est, interitus aut corruptio; item & Taura aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycoctoni est species, habet autem suas Auicenna rationes, cur & lib. II. deinde & lib. IIII. Fen VI. tractatu primo, à Chanach aldip, id est, strangulatore lupi, siue Aconito Lycoctono separauerit.

Potest verò et Toxicum dici. Toxicum etenim perniciosum medicamentum, quo spicula, tela, sagittæ præsentaneo inficiuntur veneno: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata & Toxa appellitant. Conficitur autem istud etiam ex Napello, quanquam tamen & ex aliis. Dioscorides etiam Toxici symptomata & remedia referens, eadem ferè, quæ ab Auicenna de Napello adfert. Scribit tamen de Napello et Toxico seorsum Auicenna, sed quid Toxicum sit (vt ipse fatetur) ignorans, vt minimè mirum fuerit, semel de Napello, iterum posteà de Toxico egisse. Toxicum.

Vis autem & facultas Napelli, et homini & quadrupedibus multis perniciosa est. Euidenti sed perquàm miserabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ essent radices, quicunque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptomatis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumescunt autem illicò ab assumpto Napello labia ac lingua; oculi prominent, crura rigescunt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. IIII.

Tanta

Tanta huius veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduersus autem tam perniciosum venenum & hunc Napellum remedia quædam enumerat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque inter ea murem etiam (vt paßim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota substantia aduersetur, & assumẽtem ab omni vindicet ac liberet periculo.

Antonius Guanerius Papiensis sua ætate celebris medicus, in tractatu suo de venenis, hunc non murẽ, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quendam Philosophiæ ac veritatis studiosum, sollicitè admodum ac diligenter murẽ huiuscemodi quæsiuisse, neque vnquam vel murem vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam; sed muscas abundè multas folia depascẽtes inuentas, quas philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilißimam ac efficacißimam comperit.

Antidotus ex muscis Napelli.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum lauri, antidoti Mithridatis singulorum vncias duas, muscas Napelli XXIIII. *mellis & olei quantum satis est.*

In eadem cum Guanerio & philosopho illo sententia sunt quoque doctißimi ac diligentißimi P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentẽ nusquam affirmant visum; sed muscas esse, quæ turmatim aduolent, & floribus huius insideant.

Sunt hæ maiores cæteris muscis, et floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamq; herbam aut florem, quàm huius solius, appetunt.

Et verisimile est non murem esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu eius viuant. Nam aconitũ,

cuius

cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυόφονον, siue Muricida dicitur.

De thora valdensi.
Cap. XIII.

HÆC *herba neque magna est, neque in amplitudinem vllam effunditur: singulari tantùm assurgit cauliculo, eoque rotundo & palmum aut semipedem tantùm alto, cui vnicum, subinde duo, rarò plura adnascuntur foliola, duriuscula, rotunda, læuia, dilutè & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato. flosculus in cacumine eminet luteus minor quàm Ranunculi, alioqui assimilis: globatum capitulum sequitur è seminibus congestum. radiculæ cohærent* IX. *aut* X *instar Asphodeli, sed minores multo, & acuminatæ.*

In Alpibus, et Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdenses, qui partem horum montium Italiam versus incolunt, frequens. reperitur & in Baldo Italiæ monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdensis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiusdam herbæ Auicenna lib. IIII. *Fen* VI. *Farsiun dictæ. eandem autem hanc cum Thora Valdensi esse, affirmare non fuerit facile; præsertim cùm Farsiun sibi referat incognitum, & nullis ab eo depingatur notis.*

Perniciosa autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, vt homo quidem præcipuè, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius succo imbu-

Dod. pempt. 443. Clus. hist. 239

to illitóve intra semihoram pereat ac moriatur. Negatur tamē mortiferum si bibatur, aut deuoretur, tametsi absq; noxa id non fiat.

Vtũtur succo venatores ad ferarum venationem, quem expressum & præparatum in bubulis asseruant cornibus, ad sagittas intingēdas veneno ac toxico præsentaneo. Vim eius experturi acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant: quæ si illicò moriatur, præsentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

DE ANTHORA. CAP. XIIII.

ANTHORA *effigie Napellum refert, sed humilior ac minor est. caulis eius dodrantalis, aut paulo altior: folia crebris ac profundis incisuris fissa, vti Napelli, sed minora: flores forma eadem, non tamen cærulei, sed è luteo pallentes: semen & siliquæ respondent. geminæ subsunt radiculæ, oliuas aut orchios, globulos referentes, foris sufflauescentes, interius candidiores; frangi, vbi resiccatæ, satis contumaces, friabiles tamen; vbi quidem suæ sponte est. fœcunditate enim læti aut hortensis soli, lasciuienti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.*

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosq; tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolæ & Taurini Ligures Anthoram, vulgò l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello similem illiusq; veneno repugnantem, Moysis Napellum vocat, cap. CCCCC. lib. II. Napellus Moysis.
Cap. verò DCCXLV. *Zedoariam ait vnà cum Napello* Zedoaria.
crescere, atq; eius vicinia, illius vires & malitiam retundi impotentioresq; reddi: et esse Theriacen, id est, Alexipharmacum

Aconitum anthora; c
Dod pempt 443

macum viperæ, Napelli, & venenosorum omnium aliorũ. Atq; hinc Anthoram non modò Napellum Moysis, sed & Auicennæ esse Zedoariã consequutur. Officinæ tamẽ aliam et ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt: radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non absq; ratione Zerumbeth siue Zurumbeth Auicennæ ac Serapionis esse putatur.

Dicta autem Anthora quasi ἀντιφθορὰ *: quòd nempè Thoræ aduersetur, & alexipharmacum eius sit.*

Thoræ autem ac Anthoræ, siue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, sed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduersus leucomata & albugines oculorum medicamentum cõficere docet.

Est autem Anthoræ radix valdè & insigniter amara; aduersatur venenis omnibus; vtilis ad purgationes. serosos siquidem & muccosos etiam per inferiorem ventrem educit humores: lumbricos & ventris tineas pellit educitq́;, vt quidem P. Pena & M. Lobelius diligentissimi doctissimiq́; stirpium obseruatores tradidêre.

Hugo Solerius non modò per inferiorem ventrem, sed & per superiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum esse ad quantitatem Faseli (quem vulgò fabam) ex iusculo aliquo aut vino: dariq́; duris corpore.

Antonius Guanerius Anthoram magnæ etiam aduersus pestem efficaciæ refert: tractatu de peste, differẽtia II. *cap.* III. *Et quod ad experientiam, inquit, vidi, consimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix existit. Et est herba, quæ iuxta Thoram illam scilicet herbam nascitur, ex qua venenum conficitur, cum qua in Alpibus Salutiarũ & Pinarolij capras syluestres venantur. Et hæc radix Anthoræ assimilatur nucleis oliuarum, & est Bezoar illius*

Thoræ, quæ est adeò venenosa, quòd omnia animalia sua interficit venenositate. hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuensis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu de venenis: sed quæ adferuntur, non satis notam aut cognitam ipsis fuisse Anthoram, ostendunt.

DE HERBA PARIDE. CAP. XV.

PARIS herba cauliculum erigit teretem & singularem, atque circa hunc folia quaterna, ab vno veluti centro in decussis siue crucis figurā concinnè digesta. sunt hæc aculata, venosa, oblonga, subnigricantia, & aliquātulū acuminata. in fastigio supra hæc flosculus prodit herbaceus, foliolis aliquot angustis, veluti calycis sui alabastris, insidens. sequitur inde bacca instar vuæ acini; semine intus minuto subcandicante, vt halicacabi, farcta. radix tenuis, lōgiuscula, geniculis aliquot articulata, obliquè serpit, alicubi interdum progerminans.

In syluis opacis ac perinde aliis vmbrosis pingui ac læto reperitur solo.

Aprili flos exit: bacca Maio maturitatem assequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam: pleriq; tamen Vuā versam, & vuam lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches existimāt. Germani Wolfsbeer/einbeer: Brabanti Wolfbesien, et spinnecoppen, id est, Araneam; ab emētita videlicet araneæ forma, quam bacca vnà cum reflexu exiguis alabastris per maturitatem exprimit: Gallis est Raisin de regnard : Hispanis Centelha, vt quidam aiunt.

Facul-

Paris quadrifolia L
Cod. [illegible]

Facultate autē fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptista Sardus aduersus mentis emotionem, insaniā, & fatuitatem, commendat, tam per morbi diuturnitatem aut sæuitiam incidentes; quàm prauarum rerum assumptione contractas: si xx. cōtinuis diebus dimidium cochlear, pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De papavere.
cap. xvi.

Papaveris *duo prima genera, Plinio auctore, Satiuum, & Syluestre.*

Ad syluestre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus posteriùs & seorsum.

Satiua Papauera tria sunt: album, nigrum, vtrunque magnum; & minus tertium.

1 *Album Papauer folia promit oblonga, lata, læuia, lactucæ foliis longiora, candidiora, marginibus sinuosa: caulis siue scapus rectus, quandoq; tricubitalis; in cuius fastigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis staminibus stipatum apparet capitulum; quod adultum globosam, non nihil tamen oblongam formam habet, & supernè operculo contegitur, interiùs membranis non paucis in loculos discernitur; in quibus semen copiosissimum, sed minutum, rotundum & candicans. radix subest nullius momenti, descendens in altum.*

2 *Huic simile est nigrum Papauer, sed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: semen nigricat.*

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaq; satis ampla, sed quæ citò defluant: rarò sed tamen quandoq; pluribus incisuris ac diuisuris dissecta, ac fimbria-

X 5 P. somniferum i.2

Bot. [illegible] 1445

fimbriarum instar multifida. reperiuntur eadem quandoque & multiplicata, sed tamen rariùs.

3 *Tertium Papauer caule, foliisq; floribus item & capitulo minus est: flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quendam colorem refert. capitulum quoque rotundatur, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, circulariter hiat, facilè defluenti semini viam præbens, quod aliis duobus non cõtingit, quorum ita reclusi permanent calyces, vt nullum queat elabi semen.*

Opium. *Effluit è tribus his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vsus colligitur, & densatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipuè ex secundo genere; non modò Dioscoride, sed & Galeno, ac Plinio testibus.*

Meconium. *Exprimitur & ex capitulis ac foliis simul succus, quem Meconium nominant.*

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam nõ raro in ipsis aruis: tertium frequentissimum, quod crebrò non satum pluribus quoq; reperitur locis, præsertim tamen in hortis.

Iunio mense flores exeunt: semen pòst perficitur.

Græcis μήκων: Latinis Papauer. nomen officinæ seruãt; nonnullis ὀξύτονον; Germanis Magsamen olmag; *Belgis* Huel & mancop; *Hispanis* Dormideras, & cascall; *Gallis* Pauot.

1 *Primum genus, cui quandoq; calyx oblongior & semẽ albidius, ἥμερον καὶ κηπευτὸν, id est, satiuum ac hortense dicitur. Dioscorides θυλακῖτιν etiam nominari refert: vulgò Papauer album.*

2 *Alterum genus nigro semine, Dioscoridi ἄγριον siue syluestre est, quod, inquit, πιθῖτις vocatur, & à nonnullis ῥυὰς, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer*

pauer nigrum: plerisq; nostræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum.

Tertium genus ἀγριώτερον siue agrestius est, Dioscoride auctore; idem et φαρμακωδέστερον, id est, medicamentosius, aut ad medicamenta vtilius; maius et oblongiore capitulo. 3

Verisimile autem hoc loco subesse mendum ac errorem. Tertium siquidem istud genus humilius ac minus est; neq; oblongioris, sed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem potest, vt pro μικροτέρα perperàm scriptum sit μακροτέρα: & ; ἔχουσα τὴν κωδίαν ἐπιμήκη, accessorium. Non enim huius (vt diximus) sed candidi longius & maius est: longius item, sed minus erratico Papauere. Dioscoridis corruptus locus.

Apparet verò & tertium istud Papauer agreste illud esse, ex quo διακωδίου compositio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. de medicamentis secundũ loca. Nam Crito & post Themisonem Democrates, ἄγριον siue agreste accipiendum præcipiũt, & illud quidem, addit Democrates, quod non seritur: μήκωνα ἀγρίαν, inquit, οὐδὲ γὰρ πῶς σπείρεται. quale tertium, quod nullo serente sæpè nascitur.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. sub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & spontè in aruis cum hordeo nasci: tria tamen illic satiui genera esse, atq; istud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter satiua & syluestria medium constituit: ita ostendẽs, vel tertium ex nostris, vel saltem discrimen istius et Erratici in frugibus nascentis, haud rectè se agnouisse. Plinij hæsitatio.

Cæterùm Papauerum omnium refrigeratoria vis est, vt Galenus in lib. de simpl. med. facultatibus.

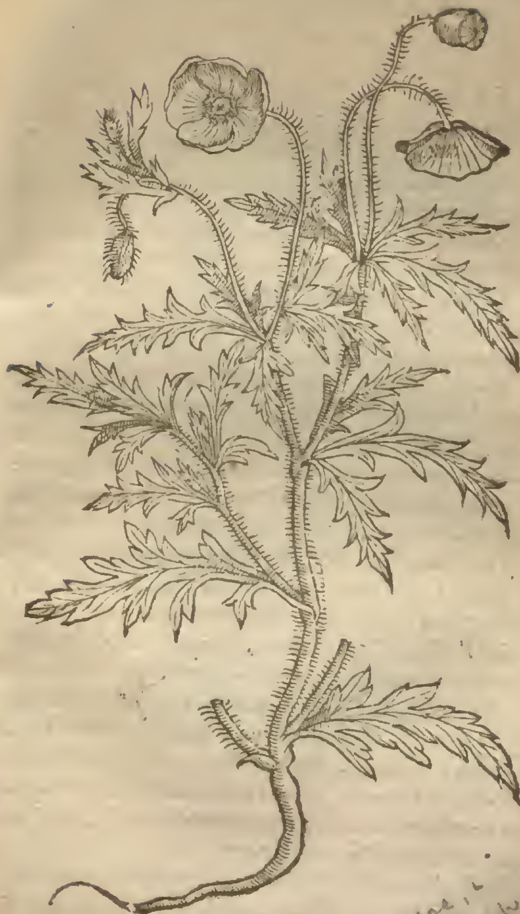
Semen, vt idem in lib. de alimẽtorum facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inspargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præstat. Refrigerandi autem ipsum facultatem habere ac somnificum esse, corporiq; nullum comme-

commemorabile præstare alimentum; etiam addit. Est autem seminis huius, sacch aro quidem incrustati, in secundis mensis quandoq; vsus, cum aliis tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obseruatur. Ad somnum conciliandum non multùm efficax est.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule est, paniq; illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis sensum sumitur. Cõficitur verò ex tertij generis semine frequentiùs.

Codyis siue capitulis maior inest vis, quæ ad somnum conciliandum, defluxionesq; sistendas, ac reprimēdas, plurimùm faciunt; propinquamq;, sed tamen mitiorem vim, Opio obtinent. Opium fortißimum est: hoc ignauius Meconium. Vtrumq; autem quouis modo, vel assumptum, vel capiti applicatum, somnum ac subinde profundum, molestumq; soporem cõciliat. Opium copiosius haustum etiam mortiferum: vt verè Plinius. Dolores autem omnes sopit, sed ægriùs curabile malum non raro relinquit.

Offenduntur eius vsu, vt Galenus lib. 11. de medic. secundum loca, solidæ partes, adeò vt posteà correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuere, ita vt debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducunt, quæcunque ex Papaueris succo, ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia sunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris succo confiunt sensum stupefacientia: neque nisi extrema vrgente necessitate ad eorũ vsum perueniendum; cùm videlicet nullum aliud mitigatorium sæuißimis doloribus opem adfert, vel succurrit: vt Galenus lib. de medicamentis secundum loca tertio, luculenter docet.

De papavere erratico.

Cap. XVII.

1 Erratico Papaueri cauliculi & folia nigriora hirsutioraq́; : folia vtrinq; altis incisuris instar Cichorij aut Erucæ diuisa : flores è fastigiis cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore ; staminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus ; quod adultum minus est, sed tamen oblõgioris formæ quàm tertij satiui. semen exiguum nigricat.

2 Huius & alia minor est species, foliis minoribus, oblongis, nõ Erucæ per margines diuisura, sed tantummodò serratis; reliquis priori similis.

Species eius etiam aliquot esse, satis Dioscorides ipse innuit, folia referens Origano, aut Erucæ, aut Thymo, aut Cichorio similia conspici. Nam in horum foliis magna diuersitas. Sunt tamen, qui dictiones ὀριγάνῳ ac θύμῳ redundare; & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi foliis erraticum Papauer reperiri affirment.

Vnà cum tritico, zea, secali, hordeo, auena, reliquisq́; frugibus in agris erraticum gignitur Papauer : non rarò quoque inter olera, ac secus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venustatisq́; quandam gratiam aruis conciliant.

Dioscoridi est μήκων ῥοιάς; Latinis Papauer erraticum; Gazæ Papauer fluidum; officinis Papauer rubrum : Italis Papauere saluatico : Hispanis Amapolas, rosella, papoulas · Germanis Clapper rosen/korn rosen : Belgis Rooden huel/wilden huel/collebloemen: Gallis Coquelicoc, pauot sauuage, confanons.

Et ῥοιὰς nominari Dioscorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & aliis Papauerũ

gene-

generibus etiam corniculatis. Nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos est. Omnium citissimè pereunt. Vt enim omnibus commune est, florem membrana quadã integi, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipso se exerente flore in duas dehiscens delabitur partes; ita quaterna ipsis folia, citò defluentia. Rhœadis nomẽ non modò huic, sed & aliis ea de causa commune esse potest; si modò à floris facili accessit delapsu. Quòd si verò à seminis profluuio (vti apparet) Rhœadis cognomẽ accesserit, satiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citissimè ac facillimè semen excidit. Defluit verò & huic erratico, sed minùs manifestè.

Conuenire autem erraticum istud Papauer cum Anemone videtur syluestri. Et occurrit Anemones vox, inter confusas Papaueris apud Apuleium appellationes. Dioscorides etiam Anemonẽ syluestrem cum Papauere Rhœade à nonnullis confusam, cap. de Anemone scribit. An autẽ ipse se satis explicare potuerit, relinquimus diligentiùs elimandum; nobis non satisfecit. Anemone syluestris.

At facultas erratici Papaueris similis est superiorũ Papauerum, frigida & somnifica. Quorundam error.

Pleriq; fallacia experimenta, magis quàm rationẽ ducem sequuti, flores aduersus pleuritidem commẽdant; statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non raro dolorẽ contingit. sed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægrè ac cum difficultate sputo procedente: præsertim quibus nõ est robusta corporis constitutio, valentesq; vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus, qui flores huius Papaueris aduersus lateris dolores, à plerisque fœliciter exhiberi; & aduersus sanguinis sputationes vtiles, memoriæ prodidit.

Chelidonium glaucum, c
Dod. pempt. 448

De papavere cornicvlato maiore.

Cap. XVIII.

Papaveris corniculati tres reperiuntur species, & magnitudine & floris colore differentes.

Quod maius est, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniosis foliis satis refert; non tamen leuibus, sed nonnihil lanuginosis, instar ferè foliorum Verbasci. caules infirmiores breuioresq́ue in plures alas diuiduntur. flores ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulum, sed tenue oblongum incuruumq́ue corniculum, siue siliqua, in qua semen nigricans radix subest oblonga, crassior; in nonnullos quandoque restans annos.

Vulnerata herba succum præbet luteum, & gustatu salsilaginem refert, vbi suæ sponte is est; in maritimis videlicet, aridis, & squalidis, quæ amat, locis: in hortis succo illo magna ex parte destituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis μήκων κερατῖτις; Latinis Papauer corniculatum ab Oribasio & Aëtio παράλιον; Plinio Papauer Paralium; Catullo Papauer luteum; aliis Papauer marinum: atque inde Hispanis Dormideras marinas. Sunt & quibus μήκων ἄγρια, id est, Papauer syluestre; à nonnullis quoque, Dioscoride teste, Glaucion, propter foliorum similitudinē. Atque hinc in officinis olim Memitha. Memitha siquidem Arabibus Glaucium est: Germanis Geel olmagen/geelē huel; Gallis Pauot cornu.

Vim autem incidendi & abstergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioscorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iecinoris affectus sanare

potest; his etiam qui crassas & ἀραχνώδη reddunt vrinas, prodest.

Semen acetabuli mēsura cum aquæ mulsa potum, aluū leuiter purgat. folia cum oleo trita argemas iumentorum sanant & abstergunt.

DE ALIIS CORNICVLATIS PAPAVERIBVS. CAP. XIX.

2 PROXIMVM *siue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus est, & foliis Erucæ modo altè incisis, nonnihilq; pilosis. cauliculi eius tenelli & ramosi procumbunt. flores minores intenso satis colore rubent, dilutiùs tamen quàm Papaueris erratici. corniculum minus est, cuius cacumini operculum subinde, aut veluti latius capitulum insidet. semen in his exiguum nigrum. radix verò oblonga.*

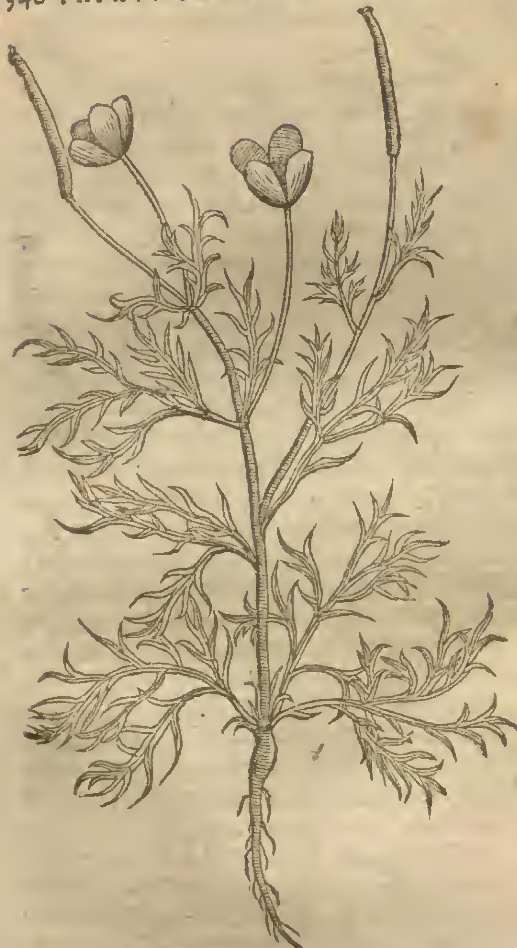
3 *Tertium huius generis Papauer, etiam secundo exilius, ac foliis tenerioribus, in minutulas videlicet particulas dissectis. flosculus minor, cærulei purpurei coloris nigræ violæ æmuli. radix tenuis longiuscula.*

Non in maritimis, sed procul à mari hæc genera repeeriuntur. Religiosi fratres, qui in Mesuem cōmentati sunt, offendisse se ista tradunt, in Arragonū & Castellæ Hispaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum semitas, sapore salsilaginem nequaquam referente. Matthiolus verò & in Morauia, quà iter ex Bohemia in Austriam siue Pannoniam, vnà cum frugibus, & secus margines, & in ipsis agrorū aggeribus, quod rubentis est floris, spontè prouenire testatum reliquit.

Vtrunque

Chelidonium corniculatum
Dod.

Chelidonium hybridum, C
Dod. pempt. 449

Vtrunque corniculati Papaueris genus habetur: neutrū Anemones.

Existimatur à plerisque rubentis floris Glaucium esse. Nec in totum à veritate aliena videtur sententia. Nam, vt Dioscorides ait, Glaucio folia sunt Papaueris corniculati similia, sed λιπαρώτερα, *id est, pinguiora,* χαμαίζηλα, *humilia siue in terram procumbentia, grauis odoris, gustuq́; amariora, succus verò multùm croceus. Atque huiuscemodi succo papauer istud corniculatum haud destitui, testes sunt P. Pena, & M. Lobelius: amarius quoque facilè esse potest, vtpote salsilaginis gustu carens. Quæ sanè affinitatem cū Glaucio (si non idem) magnam ostendunt.* Glaucium.

Ait Dioscorides nasci Glaucium ad Hierapolim Syriæ, sed & alibi quoque reperiri, quid prohibet? & fortasse nō nihil etiam immutatum.

Videri fortasse & nonnullis Argemones, si non prior, altera saltem species poterit, de qua inter spuria. Rubet siquidem flore, sed dilutiùs (vt diximus) quàm Papauer erraticum, aut Anemone satiua quædam. capitulū quoque insidet corniculi fastigio latius, præsertim ipsius rudimēto. Et Dioscorides cap. de Anemone, Argemones florem, minùs saturato colore quàm Anemones; & capitulum supernè crassiusculum esse refert. Argemone.

Eandem verò & Glaucium & Argemonem esse contingere potest. Complures etenim sæpe vnius herbæ nomēclaturæ reperiuntur. Atque hinc fit, vt sub diuersis nominibus, separatis locis, subinde vna eademq́; describatur. quod non modò ab aliis, sed ab ipso quoque Dioscoride factum putatur. Si descriptiones expendantur Argemones & Glaucij satis conueniunt. Argemone Papaueri sylvestri similis est, & succum croci colore demittit. Glaucium foliis est corniculati Papaueris similibus, totaq́; succo luteo

 madet.

madet. Facultates haud etiam dissimiles sunt. Argemone argemam & nubeculas, oculorum vitia expurgat: & inflammationes mitigant imposita folia. Glaucij ad ocularia medicamenta vsus est: vt quod initio refrigeret: auctor Dioscorides.

Ostendunt hæc Argemones & Glaucij similitudinem, sed tamen in tam dubia re nihil temerè affirmandum. diligentiùs inquirendi occasionem præbuisse abundè sit.

Cæterùm corniculatorum istorum duorum Papauerũ nostro quidem seculo nullus, quod sciamus, vsus; atque idcirco de viribus ac facultatibus nihil occurrit afferendũ.

DE HYPECOO.
CAP. XX.

AD *Papaueris corniculati genera quadantenus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur. folia huic quàm tertio corniculato Papaueri tenuiora, minutissimis incisuris diuisa, colore & aspectu, tum & figura graueolentis agrestis Rutæ satis similia. cauliculus breuis est: flosculus odoratus, perpusillus, lutei coloris, è senis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquàm exiguis. cornicula succedunt recurua, articulata; in articulis semen flauescens, quadrangulare. radix oblonga fibris non carens.*

In aruis & iuxta agrorum margines plerisq; locis reperitur, veluti nonnullis Hispaniæ, & in Gallia quoque Narbonensi, præsertim iuxta Nemausum Coloniam.

Ὑπήκοον, *& à nonnullis* Ὑπόφεων, *teste Dioscoride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent. Cur pro cumino syluestri hæc sit habenda herba, nulla occurrit ratio. pro hac tamen ad se missam Matthiolus refert, si nos non fallit pictura.*

Natura

Hypecoum / recumbens, &
Dod. pempt. 449

Natura autem & facultate refrigerans Hypecoum est; & Papaueris succo simile: auctor Dioscorides.

De hyoscyamo.
cap. XXI.

Hyoscyami *tres veteribus sunt; niger, luteus et albus. Posterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.*

1 *Niger Hyoscyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginosa, laciniata & marginibus concisa. caules crassi sunt, cubito altiores, ramosi; quos flores continua serie digesti conuestiunt, patentibus calathis figura assimiles; colore secundum margines subluteo, discurrentibus vnà purpurascentibus aliquot venis; in medio verò ex obscuriore purpura nigricantes. calyces succedunt rotundi, oblõgi, crassi, ventricosi, superiùs aculeati ac operculati; in quibus semina haud ita magna, colore sordentia. radix crassa, prolixa, albicans, in alterum viuax annum; quoadusq; videlicet semen perfecerit. Grauis odoris ac ingrati tota stirps est, caput aggrauans & somnolentiam inducens.*

Secus vias vbique ferè gignitur in sabulosis, & locis haud cultis.

2 *Lutei Hyoscyami caulis simplicior, folia indiuisa, minora, lata tamen & oblonga; Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora. flores in cauliculorum fastigiis inconditi, luteo pallentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vascula ferè similia, sed minora, teneriora & spinis carentia. semen pallidius, subflauum, vt Irionis pusillum.*

3 *Candidus Hyoscyamus candidissimis mollissimisq; foliis exit; lanuginosis videlicet, nonnihil quoq; circumrosis ac sinuatis, sed minus ac minoribus quàm primi, siue nigri.*

cauliculi

cauliculi breuiores ſunt. floſculi ſecundum cauliculos candidi, minores. calyces læues, haudquaquam ſpinoſi. ſemen candidius.

Duo hi poſteriores Hyoſcyami rari ſunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidē non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aſpera non rarò præbent, præſertim vbi Rhodanus in Narbonenſi Gallia mari influit.

Aeſtiuis menſibus & non rarò in multum Autumnum omnes florent: ſemen interea perficitur.

Græci Ὑοσκύαμον: Latini Apollinarem & fabam ſuillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Aliis, veluti inter ſpurias voces refertur, διοσκύαμος ſiue Iouis faba, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδλάμενον, ὑπνωτικὸν ἐμμανὲς, ἄτομον διθυράμβριον; à Pythagora et aliis ξελέων; Zoroaſti τηφώνιον aut τυφώνιον: Latinis, vt Apuleius ſcribit, Inſana, Alterculum, Symphoniaca, Calicularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuſcis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba lupina: Gallis Belli nuncia; Matthæo Syluatico Deus caballinus, Caſsilago; Iacobo à Manliis Herba pinula: in officinis Iuſquiamus: Italis Hyoſquiamo: Hiſpanis Velenno, meimendro: *Germanis* Bilſen kraut / bilſamen / teuffels augen; *noſtris* Bilſen cruyt; *Gallis* Hanebane & endormie. *Herculi aſſcriptum eſſe Hyoſcyamum, Plinius ait.*

Primus à floris nigricante colore μέλας & niger: alter & hinc luteus: tertius candidus, cùm à florum, tùm & foliorum totiusq; herbæ candore & albicante colore dicitur. In ſeminibus colorum diſcrimen non adeò magnũ eſt.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto: luteus pro tertio deſcribitur, errore manifeſto. huius tranſſcriptoribus occaſionem præbuiſſe potuerunt antecedentia, acceſsione ſuper-

superfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem esse oportet, lib. XXV. cap. IIII. Plura eius genera, vnum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum: vulgare autẽ est fruticosius & altius Papauere. Secundi semen Irionis semini simile: ambo insaniam gignentia capitisq́; vertigines. Tertium genus molle, lanuginosum, &c.

Plinij locus redintegratus.

Temperamẽto autem omnis Hyoscyamus omnibus suis particulis vehementer & quarto quidem ordine refrigerãs est, soporiferus itẽ, & dolores omnes sedans: aduersus acres calidasq́; defluxiones oculorum aliarumq́; partium proficit: sanguinis eruptiones et muliebria compescit profluuia: ad testium aliarumq́; partium inflammationes adhibetur.

Prosunt subinde vel sola imposita folia, quandoq; eadem cataplasmatis permiscentur. Est & seminis solius nõnunquam vsus; additur verò et antidotis dolorem sopientibus. radix commansa aut in aceto decocta dentium dolores finire potest. Breuiter, Hyoscyamus similem Opio ac Meconio facultatẽ habet: imminet quoq; & ab ipso, quod ab illis periculum. Testatur Dioscorides folia in olere sumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam foliis mentem corrumpi ait, si plura quàm quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioscorides inquit, recepere: deinde luteus: niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: huicq́; flauum siue luteum propinquam obtinere facultatem: fugiendum vtrumq; vt inutilem ac venenosum: candidum ad sanationes maximè idoneum esse.

Officinæ tamen passim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimum desideratis.

De hyoscyamo pervviano.

Cap. XXII.

Pervvianvs *Hyoscyamus altior est nigro. caules eius ad tres aut plures cubitos non rarò attollũtur: foliis vestiuntur latis, rotũdis, longioribus, maioribus quàm lutei Hyoscyami, mollibus ac dilutè virentibus. flores in summis ramulis sparsi, luteis maiores, colore purpurascentes, sed haudquaquam intenso. vascula et semina luteo respondent.*

Ex America, quam Occidentalem Indiam vocant, prouinciis, inter quas regio Peru est, in Europam primùm venit, vbi in hortis satus fœliciter adolescit, vno anno ad absolutionem perueniens.

Seritur Vere, sub Augustum aut quandoq; seriùs flores: semen posteà succedit.

Americæ incolæ Petun appellant: alij herbam sacram, aut sanctam herbam: nonnulli Nicotianam. Hyoscyami esse speciem non forma modò qualis luteo, sed & assimilis ostendit facultas. Soporem siquidem inducit; mentẽ emouet, & similem ebrietati constitutionem adfert, vel solo fumo accepto; vt testis est Andreas Theuetus. Sunt autẽ hæc stupefacientium ac frigidissimorum opera, qualis est Hyoscyamus.

Inseritur siccũ eius folium Palmæ conuoluto folio; deinde illo vna à parte accenso, per alteram palmæ folij fumus nidorq; virentis patente ore, naribusq; excipitur, dolorum ita leuimenta; famis sitisq; obliuionem; et hilaritatẽ quandam initio, pòst largiore vsu ebrietatem etiã, veluti à meracissimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, cerebri superfluos absumi.

Vtuntur huius foliis apud Belgas etiam pleriq; aduer-

sus scabiem cutisq; fœditates, & ad vulnerum curationes. Prosunt verò scabiei citò; sed vt repellentia. Cogunt enim prauos introuersum recedere humores, frigiditate ac repercutiendi sua vi. Vulneribus verò auxiliantur, inflāmationes & superfluum calorem arcentia. sed calidis & robustis corporibus tantùm adhibenda. Debilibus ac senibus tutus non fuerit huius Hyoscyami, aut foliorum eius vsus. Atq; hanc, vt videtur, ob causam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abstinent, neq; vllo vtuntur modo.

Præstat huius folia aliis, quæ frigiditatem eorum nonnihil contemperent, permisceri. Idcirco & oleum ex oliuis, in quo macerata folia, atque inde composita vnguenta vtiliora habenda.

Possunt verò hæc eadem, & Hyoscyami nigri, deinde et aliorum folia ac semen.

Nidorem Hyoscyami Plinius mederi ait tussientibus.

Oleum è semine expressū à multis nostra ætate ad vulnerum curationes cōmendatur: frigidum tamen Hyoscyamum nemo inficiatur. quamobrē his de causis, Petun frigidam esse herbam, negari non potest.

DE SOLANO HORTENSI. CAP. XXIII.

INTER Solana vnū hortense est, Vesicarium, soporiferum, Manicum reliqua, quibus lethale vocatum ex recentiorum accedit sententia.

Hortense Solanum caule cubitali assurgit, frequentibus alis ramoso: folio nigricante, molli, lato, Ocymi assimili, sed latiore ac maiore. flores candiduli. baccæ aliquot in racemis aut potius vmbellis exiguis dependent; per initia virentes;

tes; maturæ verò, aut nigricantes, aut rubentes, aut lutei coloris. radices candicant, tenues & fibrosæ.

Solanum istud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, et in quibus crebrò aliis herbis permixtum reperitur; verùm & secus vias, agrorum margines, sepimenta, veteres parietes, ruinas, & in asperis ruderibus subinde reperitur.

Aestate autem, & in multum quandoque Autumnum floret. & tunc quidem fructus maturi.

Στρύχνος *Græcis* ἢ τρύχνος, & στρύχνος κηπαῖος: *Latinis Solanum, et Solanum hortense: officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina, & Vua vulpis: Hispanis similiter* Morella & yerua mora. *Marcellus vetus medicinæ scriptor, & plerique alij eius ætatis, Strumum appellant. Plinius lib.* XXVII. *cap.* VIII. *etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confusaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite complexus, nomina eorum inter se fœdè permiscuit. Germanis est* Nachtschadt; *Belgis* Nachtschaet; *Gallis* Morelle.

Vsus autem Solani, auctore Galeno in lib. de simp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Quod & in lib. de aliment. facult. affirmat, vbi inter ea quibus vescimur, nullum esse olus ait, quod tantam habeat adstrictionem ac Solanum; meritoq; idcirco rarò quidem vt alimento; vt medicamento verò assiduè eo medicos vti: minimi autem esse alimenti.

Dioscorides Solanum Erysipelatis, Herpetibusq;, Aegylopis, capitisq; doloribus, æstuanti stomacho, aliisq; similibus symptomatis ex acribus ac mordacibus humoribus prodesse scribit. Et fieri potest, vt huiuscemodi malis auxilietur; sed tamen semper non expedit, sæpe etiam nocet adhibuisse.

Plus etenim nõ rarò periculi ab huius generis remediis imminet, quàm ab ipso morbo.

Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti, non esse bonum, scribit Hippocrates Aphoris. lib. VI. *particula* XXV. *Et similiter in Coacis. Erysipelas foris quidem accedere cõmodum, intrò autem, ait, conuerti lethale. Quod non modò de Erysipelatis, sed & aliis quoq; similibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.*

Nam huiuscemodi frigefacientium ac repercutientium remediorum vsu, vitiosi, corrupti, acresq; humores introrsum ad principes & nobiles partes repelluntur, quod absq; summo magnoq; vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facilè, aut citò ad talium remediorum administrationem perueniendum, Erysipelatis, herpetibus, ac aliis similibus cutis efflorescentiis vitiisve apparentibus.

DE SOLANO VESICARIO.
CAP. XXIIII.

VESICARIVM *Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, subrubentes, quasi geniculatos, paucioribus alis ramosos. folia Solani maiora, Smilaceis proxima sed asperiora, quãdoq; albo maculata. flosculi subcandicantes è foliorum alis dependent; & post eos folliculi vesicularum instar, rotundi aliquantulum turbinati singulari intus acino magnitudine cerasi, vnà cũ folliculo per maturitatem rubente; semine intus plano rotũdo subcandicante, haud magno. tenues albicãtes, latè serpunt radiculæ.*

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquãtulum humentibus, quandoq; circa agrorum margines.

Sub

Z 2

Sub Autumnum fructus maturescunt, flores antè apparent. Græcis στρύχνος ἁλικάκαβος *&* φυσαλὶς *dicitur: Latinis Vesicaria, & Solanum vesicarium: officinis Alkekengi. Plinius lib.* XXI. *Halicacabum & Callion vocari ait.*

A folliculis autem vesicarum speciem imitantibus nomen accepit; siue, vt Plinius, quoniam vesicæ & calculis prosit. Germanis Schlutten / boberellen / Juden kirsen / teuffels kirsen; *nostris* Krieckhen ouer zee, *id est, vltramarina cerasa; Hispanis* Acarreador de sueño, bexiga de perro; *Gallis* Alquequenges, bagenauldes.

Facultate autem huius folia, vt Galenus sentit, Solani similia sunt. fructus ciendæ vrinæ est idoneus; proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodantur, miscetur. Dioscorides fructum potũ vrinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

Halicacabus peregrinus.

Ad huius genus & aliam quandam vesicariam recentiores referunt, quæ tenuibus, striatis, ac viticulosis cauliculis latè sese diffundens, vicina quæq; apprehendit adminicula. folia huius oblonga, diuisa, laciniata, & per ambitus profundiùs incisa: flosculi è longis pediculis candidi: folliculi distenti magnitudine Halicacabi, interseptientibus membranulis in tres distincti loculos; fructu in singulis vnico, duro, rotundo, ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamen vmbilico, qui mediocris magnitudinis, & cordis Conoidis latiorem speciem imitari videtur. radix satis crassa multis fibris capillatur.

Aliunde illata stirps est, Germaniæ nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabũ et Peregrinam vesicariam hac de causa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Pisum cordatũ. A vero aberrant, qui Dorycnion esse existimant. Inter Solana non rectè quoq; reponitur. Facultas autem huius nondum explorata aut comperta est.

DE

De solano somnifero. Cap. XXV.

Solanum somniferum ad duorum aut trium pedum altitudinem subinde attollitur. caules eius crassi, rotundi, duriusculi, foliis vestiuntur multis subpinguibus, latis, oblongis, mali cotonei maioribus, alioqui similibus. flosculi subrubentes in breuibus pediculis, è sinu foliorum, caules ambiunt. acini siue baccæ crocei coloris exiguis farctæ seminibus in folliculis succedunt hirsutis. radix subest longa, crassa, lignosa, foris nigricans, aut, vt Dioscorides, ὑπερύθρῳ, *id est, subrubente cortice vestita.*

Nascitur in saxosis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij satum, fructum perficere ægrè potest.

Dioscorides στρύχνον ὑπνωτικὸν *appellat: Theophrastus* στρύχνον ὑπνῶδες: *ab aliis* δίρκαιον *dicitur: Latinis Solanū somniferum, à plerisq; etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opsago.*

Cortex radicis huius, inquit Dioscorides, in vino potus drachmæ pondere vim habet somniferam, mitiorem tamē quàm Papaueris succus. fructus valdè vrinam ciet. Dantur hydropicis corymbi XII. *plures poti mentis emotionē faciunt.*

Hæc Galenus ex Dioscoride quoq; transscripta habet; adiiciens corticem radicis in tertio esse ordine refrigerantium, vtpote Opio imbecilliorem ac mitiorem.

De solano manico ex Dioscoride et Theophrasto. Cap. XXVI.

Manicvm *siue furiosum Solanum, folia habet, vt Dioscorides ait, Erucæ similia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedētia. caules producit à radice ὑπερφυεῖς siue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò in fastigio eminens, vti Oliua, sed hirsutiùs, instar Platani pilulæ. grandius tamen ac latius. flos niger. post hunc fructus racemosus, rotundus, niger, acinos* X. *aut* XII. *veluti Hederæ habens corymbos; sed vuæ modo molles. radix subest candida, crassa, concaua, cubitalis.*

Theophrastus huic folium etiam εὐζώμῳ, hoc est, Erucæ simile tribuit & maius; caulem Orgyæ longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac pilosius, fructum Platani simile.

Gethyon. *Gethyon autem ex Ceparum est numero, & vt quidē Plinius, Ascaloniæ genus. quod penè, vt Theophrastus ait, ἀκέφαλον, id est, absq; capite est, ceruicu tantùm longæ, et ideò totum in fronde.*

Ὄργυα. *Ὄργυα autem mensura est Hesychio, quanta est ambarum manuum extensio, siue, vt Marcellus, quantum protensa hominum vtrinq; brachia per pectus longitudine patent.*

Nascitur in montanis & vento expositis ac πλαταμῶσι, hoc est, locis latis magnisq;, mari vicinis.

Στρύχνον appellatur μανικὸν, siue Furiosum Solanum: à nonnullis πέρσιον, ab aliis θρύον, aut potius, vt Theophrastus habet, θρύορον vel βρύορον, item & περιττὸν. Dicitur & ἔνορον, ὀρθόγυον, πεντάδρυον καὶ ἄνυδρον. Dioscorides lib.

sexto

ſexto de lethalibus medicamentis, Dorycnion, nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autem habet Solani manici radix pota cum vino pondere drachmæ vnius vt imaginationes faciat non iniucundas. Duæ verò potæ mentem ad triduum emouent. Sed quatuor drachmæ epotæ interimunt. Remedium eſt aqua mulſa copioſa pota, & vomitu reiecta: auctor Dioſcorides.

Theophraſtus eadem ferè habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, ſi placuerit vt quis ludat, ſeq́ pulcherrimum putet: Si verò vt amplius inſaniat, drachmis duabus opus eſt: Si autem inſaniam numquam ſolui cupieris, drachmas tres dabis: quatuor, ſi interimendum.

DE SOLANO LETHALI. CAP. XXVII.

LETHALI *Solano caules ſurgunt bicubitales aut altiores, rotundi, mediocris craſsitudinis, ramoſi, è ſubrubro colore nigricantes; quos conueſtiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginoſa folia, maiora latioraq́ quàm Solani. flores oblongi, caui, è foliorum alis, obſcuriore purpura nigricant. bacca acino vuæ ſimillima, ſuccedit ſingulis vnica, ſplendidè nigricans, magnitudine ferè mediocris cerasi, exiguo ſemine grauida. radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac viuax, in propagines plures diſtribuitur.*

Circa ſyluas, iuxta parietes, ſepimentaq́ agrorum, aliisq́ perinde parum cultis ac deſertis reperitur locis: vmbroſa amat.

Auguſto arrident maturæ baccæ. flores & antè & eodem reperiuntur tempore.

Atropa belladonna, L.
Dod. pempt. 457

Vulgò Solanum lethale, siue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis Bella dona: Germanis Dollwurtz / dollkraut / schlaff beeren / teukraut; *Belgis* Groote nascape & dulle besien. *Sunt qui putent Fabam inuersam dici.*

Ad Mandragoram Theophrasti (qui differt à Dioscoridis Mandragora) plurimùm accedit, si non ipsissimus est. Theophrastus hunc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum ῥαγώδην καὶ οἰνώδην τῷ χυμῷ, *id est, acino vuæ similem, & succo vinosum. Respondent quoque facultates.* Mandragoras Theophrasti.

Nam Solanum istud soporiferum est, mentem conturbat, insaniam facit, si pauciores baccæ sumantur: plures verò etiam interficiunt, citam festinamq́ mortem inferẽtes. Hæc et de Mãdragora Theophrastus de causis lib. VI. Somnum, inquit, conciliat, & si copiosius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud est reperire genus, foliis angustioribus, venosis, deorsum reclinatis; caule anguloso; floribus oblongioribus calathi specie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus succedunt singulæ baccæ nigræ, aut ex nigro purpurascentes, seminibus refertæ, mediæ sui parte calyci denticulato inhærentes. radix grandis, strumosa & albicans. 2

Matthiolus Solanum istud agro, ait, exire Goritiensi in monte Saluatino inter saxa. & speciem alteram Solani somniferi esse sentit. Est tamen Solano lethali similius, ad cuius genus idcirco potius referendum.

FOEMINÆ
MARIS

De mandragora. Cap. XXVIII.

Mandragoras *Mas est & Fœmina; vt etiã Dioscorides ait.*

Mari folia sunt magna, longa, lata, læuia, dilutè virentia, veluti Betæ, sed maiora amplioraq́; & resupina. flosculi in singularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucentis læuoris, soporifero odore suaueolentia; in quibus semina modicè plana & quasi resima. radix prolixa, crassa, candicans, subinde bifida aut trifida. 1

Fœminæ folia angustiora sunt & minora nigrioraq́;: fructus pallidiores, minores, turbinati, sorbi aut pyri effigie, sed non minùs odorati: radix quoque prolixa, foris amplius nigricans, interiùs albida. Caret vterque caule, et folia ab ipsis promit radicibus. 2

In calidis regionibus, in syluestribus & montosis gignitur, veluti in Gargano Apuliæ monte. At in Germaniis satus tantummodò reperitur; & fœmina quidem perquàm rarißimè.

Μανδραγόρας & à nonnullis κιρκαία Græcis dicitur. et Circæa quidem à Circe illa venefica procurandi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur et ἀντίμηλον, διρκαία, ac vt notha habent, ξηράνθη, ἀντίμινιον ἢ ἀντίμιον, βομβόχυλον: à Pythagora ἀνθρωπομόρφος: Latinis Terræ malum, terrestris malus, canina malus; Germanis Alraun: *officinæ & reliquæ nationes Græcam vocem retinent.*

Marem Dioscorides ait, à nonnullis μώριον dici. Describitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipsa datur colligere descriptione, mari similis est, sed omnibus partibus minor. 1

Fœmina

2 *Fœmina μέλας μανδραγόρας, & θριδακίας appellatur.*

Differt ab istis Mandragoris, Theophrasti Mandragoras, cuius superiore meminimus capite.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratoriam, vt Galenus ait, adeò vt tertij sit ordinis refrigerantium.

Dioscorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarum tamen haud aliæ huic propriæ, quàm quæ narcoticam & somnificam eius potentiam consequuntur. Est hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi posse feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait: radicis autem corticem esse valentißimum, & non tantùm refrigerare, sed & desiccare.

DE AVREIS MALIS.
CAP. XXIX.

MALORVM *aureorum stirps caules habet rotundos, bicubitales aut ampliores, multis alis ramosos, succi plenos, facilè collabentes. foliis luxuriat multis, multipliciter dissectis, Agrimoniæ ferè foliorum modo, singularibus eorum, incisis. flosculi lutei sub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis striati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copiosa humens medulla succi instar; qua semen conditur. Tota herba grauem fœtidumq́; odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirsuta est.*

Seritur subinde in hortis. Eodem quo sata est anno fructum, & quidem Autumno, perficit.

Nostra ætas Aurea mala appellat: Itali Pomi d'oro: Germani Goltopffel: *Galli* Pomme d'amours, *id est, Amoris poma.*

Alia sunt aurea mala, de quibus fabulãtur Poëtæ, hortorum filiarum Hesperi; quibus custos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc mala aurea, cum vniuersa ipsa herba refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidẽ perquàm exiguum, & hoc ipsum prauum ac vitiosum.

DE MALIS INSANIS. CAP. XXX.

MALA *insana appellata humilis producit herba: cauliculus breuis est, pauci ramuli, sed lata sunt folia, maiora, crassiora, candidioraq́; quàm Solani, ambitu nonnihil sinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia. flosculi albicante aut purpurascente colore speciosi, stellæ modo radiati, luteis in medio staminibus. fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, subinde oblongus gallinacei oui forma & magnitudine; quandoq; mali instar rotundus, nonnunquam candidus, sæpius purpurascens.*

Annua & hæc stirps. Sata Vere, Autumno fructifera est.

Peregrina quoque Germaniæ ac Galliæ. Sed in Aegypto passim in arenosis campis vel spontè gignitur, fructus adferẽs duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium suorũ lib. II. scriptum reliquit.

Iudicauit

Iudicauit idem Theophrasti Malinathallam esse. Apud Insubres Melongena; ab Hetruscis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicũtur. alij Melanzana vocant: Latinè Mala insana: Germani Melantzan/doll opffel: *Galli* Pommes d'amours, & Verangenes. *posterior appellatio Hispanis & Belgis innotuit.*

μαλιναθάλλη. *De Malinathalla autem sic Theophrastus: Locis arenosis (in Aegypto) haud procul à fluuio nascitur terrenũ, quod* μαλιναθάλλην *appellant, figura rotundum, magnitudine Mespili, sine nucleo: folia vt Cypeiros mittit. hæc (radicem nempè Loti Corsium appellatam & Malinathallam) incolæ legentes in* βρύτῳ *hordeaceo coquunt, dulcia admodũ redduntur, hisq; pro bellariis vtuntur.*

Quæ sanè verba, Mala insana, haudquaquam Malinathallam, sed differentem omnino esse stirpem ostendũt. Malum etenim ipsum Mespilum magnitudine excedit: folia autem herbæ non sunt Cypeiri.

Cæterùm mala insana apud Aegyptios, teste Bellonio, cocta sub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta singulis ferè diebus & mensis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, sale & pipere fungorum modo coqui et mandi refert.

Qualicunq; autem tandẽ vel cocta vel præparata modo esitentur, mali sunt succi, & nullum aut omninò exiguum præbent alimentum.

DE STRAMONIA SIVE POMO SPINOSO. CAP. XXXI.

STRAMONIÆ *caulis cubito non rarò altior, digitum crassus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, sinuata & acuminata, maiora longioraq; quàm Solani*

aut

Dod. pempt. 460
Lob. ic. 264

aut Malorum insanorum. flos ex oblongo denticulato calyce exit, magnus, cādidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, sed tamen omnino maior ac amplior, et per oras angulosus, staminibusq́ aliquot albidis in medio. fructus succedit singulus rotundus, breuibus, crassis, non tamen acutis spinis asper, magnitudine ferè nucis regiæ, putamine suo nondum exutæ, aut maior; in quibus semina et magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, sed tamen & soporiferus.

Rara & peregrina stirps est. Vere seritur; si feruens serenaq́ Aestas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; secùs non facilè.

Stramoniam nuncupant, & Pomum siue malum spinosum: nonnulli Coronam regiam: alij Melospinum: Græci nostri tēporis τυροκόκκαλον *aut potius* βαρυοκόκκαλον, *quasi nucem grauantem & torporem ac molestiorem somnū inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, Paracoculi; Germani* Stechopffel *vocant: Belgæ* Dozen appel*: Galli* Pomme de Peru: *Valerio Cordo Hyoscyamus Peruuianus: Matthiolo verò atq́ aliis Nux Methel Arabū esse videtur.*

Nux Methel Serapionis.

Nucem autem Methel Serapio cap. CCCLXXV. *fructum esse scribit similem Nuci vomicæ, cuius semen sit veluti Mandragoræ; cortex asper, sapore gratus ac virtuosus: qualitas quarto ordine frigida. Aloysius Anguillara Stramoniam Hippomanes illud Theocriti esse suspicatur, quo in Pharmaceutria equos in furorem agi refert.*

Hippomanes.

Crateuas siquidem, quem eius citat interpres, Hippomanis plantam fructum habere scribit, vt Cucumeris syluestris spinosum.

Facultate autem Stramonia soporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, Mandragora non inferior.

C. autumnale
Dod. pempt. 460

De colchico et hermodactylo.

Cap. XXXII.

Colchico *folia terna, aut quaterna oblonga, læta, læuia, pinguia, Lilij albi foliis & forma ac læuore satis similia; inter quæ medij in breuibus pediculis exeunt duo, tres, aut quatuor, instar siliquarum folliculi, triangulares, crassi, oblongi, per maturitatem in tres sese explicantes partes; semine pleni rotundiusculo, è ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulò ante Autumni æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicantibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) Croci flosculis & forma & colore assimiles, dilutiùs tamen cærulei; staminibus internis pallidè luteis. radix bulbo similis, turbinata, ab vna parte in planum compressior rimam siue sulcum, cùm floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunicis conuestitur nigricantibus; fibras aliquot inferiùs demittit. bulbus ipse carnosus candidus, lacteo succo manans, dum quidem viret & recenter è terra erutus: resiccatus etenim rugosus & foris interiusq́, nigricat, aut etiam obscurè rubescit, teste Val. Cordo. sapore autem est dulci, amaritudinis tamē exiguum saliuam eliciens subsequitur.*

Vulgare autem istud Colchicum Italiæ, Galliæ, ac Germaniæ est: vbi in humidis sed tamē pinguibus ac lætis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nonnullis locis, foliis angustioribus. Dioscorides in Messena & Colchide enasci tradit. Germinant folia Vere; circa æstiuum solstitium siliquæ cum semine maturantur; flores circa Autumni æquinoctiū, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικὸν Dioscorides appellat: plerīq, ἐφήμερον. est tamen et aliud ἐφήμερον non lethale. Latinè à nonnullis Bul-

bus

bus agrestis: Germanis Zeitlosen : *nostris* Titeloosen: *Gallis* Mort au chien:*vulgò Hermodactylus.*

Sed tamen quo in medicamentorum compositionibus Hermodactylo vtimur, ab isto differens est. Bulbus nempè huic magnitudine & forma satis respondens, verùm resiccatus, & albidus permanens, neutiquam rugosus, modicè durus, tundiq́ facilis, cuius puluis candidus est. Hermodactyl°.

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido & radicis bulbo, cùm resiccatus est, inalbicante interiusq́ candidissimo; cuius contusi puluisculus speciem exhibeat farinæ triticeæ; sapore suaui ac dulci. Hoc in Germania, inquit, non nascitur, sed aliundè infertur. Et verisimile est albidi istius & peregrini Colchici radices esse, quæ in officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilq́ aliud Hermodactylum istum esse, quàm albæ candidæq́ radicis Colchicum. Qui tamen verè Colchicum non est; neq́ propriè Colchicum dicitur.

Atque ita duo erunt vnius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intus radice; & spurius Hermodactylus, siue perniciosum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiusq́ bulbo.

In hac sententia fuisse Auicennam, quæ ab eo scripta sunt cap. CCCLII. *ostendunt.* Hermodactylum *siquidem, ait, radicem esse plantæ habentis rosas (id est flores) albos aut citrinos (rectiùs purpureos) & meliorem esse album: rubentem & nigrum malos, ac perniciosa venena.*

Cæterùm Hermodactylus exteriùs interiusq́ albicans vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cùm humores fluunt, exhibetur: verùm stomacho aduersatur. At nigri & rubentis Hermodactyli siue Colchici radix, in cibo accepta strangulando enecat, similiter vt fungi; Dioscorides auctor.

Haud autem admirandum tam dißimiles esse facultates colore differentibus. Nam & Agaricus candidus medicinæ, & ad purgationes vtilis est; niger verò perniciosus. Et Rosæ cādidæ aluum leniunt; rubræ verò eandē adstringūt. Ipsius etiā loci ac regionis diuersitas ad facultatum mutationē subinde plurimùm facit. Persea in Perside exitialis, in Aegyptum translata cibo idonea facta. Taxi vmbra Narbonæ periculosa; alibi innoxia.

Ita Hermodactylus in calidis locis & regionibus, à Sole excoctus facilè resiccatur, candidusq́; & foris & interiùs permanet, in Colchide verò ac aliis frigidioribus humidioribusq́; regionibus, crudo ac superfluo humore redundans, rugas arescens cōtrahit, & fungosus redditus rubescit aut nigrescit: ac non modò colore permutato, sed etiā & substantia eius corrupta, perniciosus efficitur.

DE CICVTA.

CAP. XXXIII.

PROCERO, *ferulaceo, glabro, læui, eoq́; crasso, intus inani, dilutè virenti, nōnullis tamen subrubentibus veluti serpentum maculis resperso culmo, supra tres non rarò cubitos Cicuta assurgit; vmbellæ fastigia occupant; candidi in his flosculi; semina posteà Anisi æmula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, craßitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interiùs caua, priùs solida. Ingratum, grauem fœdumq́; ipsa tota spirat herba odorem.*

Circa oppida & pagos abundat locis vmbrosis & pinguibus, prope fossas aggeresq́;, agrorum pratorumq́; sepimenta.

Cum floribus Iulio: semine prægnantem Augusto ac seriùs videre est.

Græcis

Conium maculatum

Græcis κώνειον, Latinis Cicuta est: Germanis Schirling/wutzerling: *Brabãtis* Scheerlinck/dulleketuel: *Hispanis* Ceguta y Canaheia: *Gallis* Cigue.

Extremè, vt Galenus testatur, refrigerantis est facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum testibus, vel virginum mamillis imponere, incremẽtumq́ harum partium eo modo reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè efficiat contabescere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obest: tametsi multò magis intrò assumpta. Est etenim ex lethalium numero, frigiditate sua, vt Dioscorides refert, enecans.

Remedio est, Plinius ait, priusquàm perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria: sed in vino pota irremediabilis existimatur.

Athenienses in interimendo sapientissimo philosopho Socrate Cicuta vsos, Plato refert.

Quàm grauiter & periculosè hallucinantes officinæ, huius semine loco seminis Harmel, id est, Rutæ, quandoq́ vsæ fuerint, exploso iamdudum errore, notissimum est.

Finis libri quarti.

APPENDIX VARIARVM ET QVIDEM RARISSIMARVM NONNVLLARVM STIRPIVM AC

Florum quorundam peregrinorum elegātissimorumq́ue, & icones omnino nouas nec anteà editas, & singulorum breues descriptiones continens: cuius altera parte vmbelliferæ multæ exhibentur.

REMB. DODONÆO MEDICO AVCTORE.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M.D.LXXIIII.

REMBERTI DODONÆI IN APPENDICEM AD LECTORES PRÆFATIO.

IRCA icones, quæ Purgantium aliarumq́ue eò facientium herbarum historiæ debentur, cùm solliciti essemus, candide lector, atque in conquirendis herbis occuparemur; occurrerunt in amicorũ hortis ac amœnissimis viridariis nonnullæ, & ad præsentem quidem non facientes historiam, sed tamẽ quandoque & suo tempore desiderãdæ, quas vnà cum aliis depingendas putauimus.

Cùm enim subinde accidat vt pleræque ad manum non sint, quando depingendæ requiruntur; non abs re, nec temerè me facturum existimaui, si obuias & nunc vltrò sese offerentes, curarem figuris elegãtibus exprimendas. Peregrinæ siquidem & aliundè in Belgium illatæ, Hyemis aut cæli solíve incommoditate, aut aliàs sua etiam natura facilè pereunt ac nolentibus intercidunt. Sed & nõ rarò vulgares oportuno & quo vigent tempore, legere commodum aut oportunum non est.

Atque hinc est, quòd in præsenti Purgantium historia, tum & in aliis præcedentibus Florum ac Frumentorũ, plerasque desiderari contigerit. Maluimus enim (vbi videlicet stirpes viuæ ad manum non essent) nullas addere, quàm ex deprauatis aut effictis deteriores imagines exhibere.

Sunt autem imaginum huius Appendicis, quę-

dam

dam vel ad Florum, vel etiam ad Frumẽtorum historias; plures verò & aliò referendæ. Vmbelliferæ quoque multæ ſunt, quarum conceptam hiſtoriam, cùm pro voto nõ daretur abſoluere, quas earum parauimus icones, in huius appẽdicis alteram digeſsimus partem.

Adiecimus ſingulis formæ breues deſcriptiones, quas addere operæpretium omnino duximus. Niſi enim hæ coniungantur, parum aut nihil vtiles figuræ. Nequeunt ſiquidem figuræ colorem, odorem, ſaporem, qualitatemq́ue explicare: magnitudinẽ rariſsimè referunt. tempora erumpendi, natalesq́ue locos oſtẽdere quo modo poterũt?

Deſcriptiones hæc docẽt: per quas magnitudo, altitudo, amplitudo, & foliorum ac caulium totiusq́ue plantæ color, ſapor, reliquæq́ue qualitates cognoſci poſſunt: loca natiua, & quæ ab ipſis amãtur, inueniri: germinandi, floreſcendi, ac fructum maturãdi tempus exprimi: ſcitu neceſſaria ad ſtirpium notitiam contendenti, quæ ipſæ icones, vt diximus, præſtare nullatenus poſſunt.

Non tamen hæc eò ſcribimus, quòd damnãdas aut reiiciendas icones velimus, ſed vt ſolas nõ ſufficere admoneamus; & parũ aut nihil abſque deſcriptionibus herbarum ſtudioſis prodeſſe.

Neque enim vnquã probare iudicium, aut laudare ſententiam potuimus eorum, qui icones omnino reiiciunt ac nihili ducunt.

Nam tametſi Galenus, quod Cornarius adfert, alicubi fortaſsis icones minùs laudet, non alias tamen improbat, quàm ab iis factas ac depictas, qui

ſtirpes

ſtirpes ipſas coràm non vidiſſent; ſed ex notis tantùm nonnullis expreſsiſſent. Atque huiuſcemodi certè omnes omnino improbandæ ac reiiciendæ ſunt. Rariſsimè ſiquidem accidit, tales legitimam formam ipſarum ſtirpium referre.

At legitimas veraſque icones ad viuarum plantarum imitationem elegãter & artificiosè delineatas, neque Galenus ipſe, neque veterũ quiſquam, ſi ſupereſſent, improbaret aut vituperaret: ſed ecõtrà omnes amplecterentur, laudarent, iudicarentq́; ad ſtirpium notitiam quamplurimùm conferre.

Exhibent namque icones ritè ac bene depictæ, ideam quandam, & quidem talem, qualem etiam attentiſsimus aliquis ex abſolutiſsima ac diligentiſsima deſcriptione animo ſtatim concipere nequit, qua ſemel ex imagine concepta, faciliùs & ipſam deſcriptioné intelligit, & oblatã obuiamq́ue ſtirpem agnoſcit.

Atque hanc ob cauſam anniſi ſemper fuimus, imagines noſtris addere hiſtoriis.

Vtiles autem præcipuè his ſunt, qui viua demõſtrantis voce & ad herbas deducentis manu deſtituuntur. hinc enim ſubſidij plurimum accipiunt, & deſcriptas ſtirpes faciliùs agnoſcũt. Quibus autem præceptor contigit, ſtirpes coràm oſtendens, non tantùm iconibus opus habent. non ſunt tamé omnino inutiles, nam ad memoriæ confirmationé plurimùm ipſis conducunt.

Inter hortos verò, è quibus nobis præſtita eſt haud exigua ſtirpiũ multitudo & locuples varietas, longè ampliſsimus ac ditiſsimus eſt generoſi

ac verè nobilis viri D. Ioannis Brancionis cultissimus hortus, quem & complures exteri, sed plurimùm locupletat clarissimus ac doctissimus D. Alfonsus Pancius illustrissimi Principis Ferrariæ Ducis medicus, ac simplicium tum & Medicinæ publicus professor.

Deinde & hortus doctissimi ac nobilissimi D. Ioannis Boisoti Bruxellensis, cuius liberalitate & fauore rarissimarum icones accessêre.

Iã & ex Petri Coudebergij Antuerpiensis pharmacopœi diligentissimi; ac conciuium nostrorum Georgij Rhetij & Raphaëlis Coxiæ præclaris ac luculenter instructis viridariis, nõ exigua quoque facta est accessio.

Frui autem istis poterunt studiosi, intereà dum singulas in suas classes digerere, & tandem reliquã historiam absoluere meditamur. Vale. Mechliniæ, anno M. D. LXXI.

APPEN-

APPENDICIS
PARS PRIOR.

De dentariis.
CAP. I.

1 DENTARIÆ duæ ſunt. *Prioris cauliculus dodrantalis: folia Cannabis aut Pentaphylli modo, quinque ad vnum hærent pediculum, oblõga, lata, ambitu ſerrata: floſculi Leucoiis ſimiles colore, è punico colore ſubpurpurei; ſiliquæ etiã quales Leucoiis, in quibus ſemina. radix oblonga, inæqualis, multis craßis exaſperatur ſquamis.*

2 *Alterius Dentariæ folia haudquaquam Pentaphylli, ſed veluti Fraxini digeſta,* ῥάχιν *ſiue coſtam habent mediam cui annectuntur; ſunt verò ea oblonga, lataq́ue, & crenis ſecundum margines inciſa, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidi, & quæ ſequuntur ſiliquæ, prioris ſimiles. radices quoque aſperæ & ſquamoſæ, ſed tamen nonnihil quàm prioris minùs.*

Ambæ ad Leucoij genera referri poſſe videntur. Peregrinæ ſunt, nec vires habent nobis exploratas.

Matthiolus priorem harum pro altera Dentaria depingit, ſed abſque floribus ac ſiliquis, & inter Symphyta ac ſolidagines reponit. Quam ille primam Dentariam facit, Valerius Cordus Anblatum nominat: ſi nos pictura non fallit.

D. pentaphyllos, L. sp. Ed. 2. 912. β et γ.
Scop. carn. 1. 1

D. digitata, Lam. 2. 268

Dentaria pinnata, L.
D. pentaphyllos, L.

DE VRSI AVRICVLA.
CAP. II.

AVRICVLA vrsi à nõnullis dicta ex genere est Phlomidum siue Verbasculorum, quæ Primulæ Veris vulgò appellantur. folia eius veluti illarum lata & oblonga, sed omnino crassiora, carnosioraq́, ac læuia, nequaquam pilosa, secundum margines exiguũ serrata; inter quæ medius prodit coliculus. in cuius fastigio flosculi terni, quaternive, aut quini exigui, luteo pallentes colore, quales Verbasculis. radix oblonga, crassa, foris nigricans, materia intus candida, fibris multis capillatur.

In Heluetiæ, Valesiæ, Sabaudiæ, & nonnullis aliis Italiæ vicinis Alpibus reperitur: & in rupibus quidem saxosis, altioribus aridioribusq́ locis minor ac tenerior: lætiore verò solo ac inferiore montium parte lætior, maior, amplioribusq́ luxurians foliis.

Primulam Veris Alpinam alij appellant: Lunariam arthriticam Gesnerus: nonnulli folium montanum.

DE EPIMEDIO.
CAP. III.

QVOD pleriq́ Epimedium vocant, rarum & peregrinum est φύτον. folia eius ampla, numerosa & creberrimè ter trina, rarò plura, ab vno tereti tenuiq́ dependent pediculo. sunt autem ea Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuscula & per circunferentiam veluti serrata. assurgit inter hæc tenellus & teres dodrantalis cauliculus, perquàm elegantes progignens flosculos. forma quadrangulares; quorum rubent margines, interiora lutea, medij verò virent apices. rubet & exteriore ac auersa

E. alpinum. L.
Sect. ... 599

parte flosculus, sed discurrentibus rectis candidisq; striis variegatus. radix multas in obliquum propagines emittit. inferiùs fibrosa.

Legitimum esse Epimedium non fuerit facilè affirmare. Dioscorides siquidem Epimedio neque florem neq; semen esse scribit.

In frumentorum historia cap. CVIII. *Epimedij quoq; iconem quondam dedimus, sed hanc secunda eiusdem editione deleuimus. Epimedium quale Dioscorides describit, nondum in notitiam nostram peruenit.*

DE DENTE CANINO ET EPHEMERO. CAP. IIII.

DENTI *canino folia exeunt latiuscula, bina, ternáve, Allij vrsini aut Lilij similia, at minora & rubro maculata, humum versus reflexa. surgit ab his tenuis pediculus dodrante non maior, è cuius fastigio flosculus dependet è senis foliolis, totidemq; è medio prominentibus cum suis apicibus staminibus, Lilium syluestre, cùm forma, tum repandis extrorsumq; reflexis foliolis referens, verùm minor; colore subinde candidus; aliquando eleganti nec tamē intenso rubore purpureus; non raro medio inter vtrosque. capitulum sequitur rotundum, exiguum; in quo semina. radix oblongum & tenuem refert bulbum, fibras deorsum quoq; dimittens.*

Fertur in Mutinensibus ac Bononiensibus Italiæ montibus reperiri.

Satyrium plerią; appellant, et quidem Erythronium dictum. desideratur tamen & in radice magnitudo mali, & alia nonnulla.

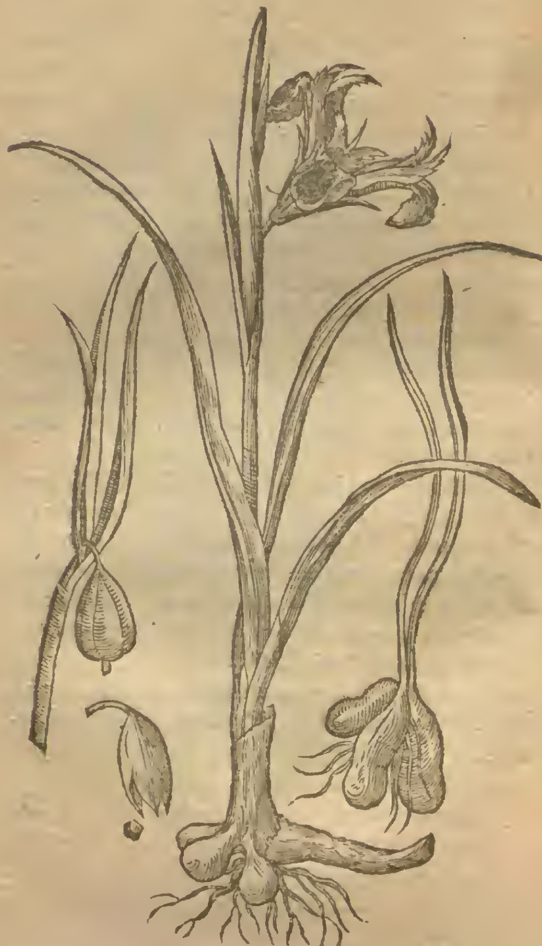

In Matthioli commentariis lib. IIII. cap. LXXX. huic similis (si nō eadem est) herba pro Pseudohermodactylo depingitur. Quòd si autem hæc est, perperàm & contra omnem veritatem duo addūtur bulbi. Nequaquam enim geminata ei, sed vnica tantùm tenuis bulbi specie radix est.

Ephemerō Dioscoridis esse posset, si in descriptione paucula aliter se haberent. Lilium siquidem sylvestre foliis, ac floribus minoribus tenuioribusq́; refert. radix vna oblonga digitalis craßitudinis, oblongo ac tenui bulbo, vti scripsimus, similis. Deest illi caulis Lilij æmulus: sylueſtris tamē Lilij aliquo nihilominus modo, depēdente deorsum, repando flosculo referre posset.

Dioscorides Ephemeron ait à nonnullis appellari ἶριν ἀγρίαν; malim legere κρίνον ἄγριον. Nam si folium caulesq́; Lilij, citiùs Lilium sylueſtre, quàm sylueſtris Iris videtur nuncupandum. Locus Dioscoridis animaduersus.

Matthiolus aliud Ephemeron eodem loco exhibet, quod in hortis Belgij aliter, quàm ab eo depingitur, enatum est. Prodiit siquidem foliis oblōgis, latis, duriusculis, veluti Isatidis, sed tamen minoribus; cauliculis compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis; quos superiùs Quinquefolij candidi cōuestiunt flosculi, haud magni, succeßiuè prodeuntes. semē succedit in rotundis capitulis exiguum. craßiu & multis fibris capillatæ radices. Verùm istud cum Ephemero Dioscoridis parum, immò nihil conuenit. Ephemeron Matthioli.

De iride tvberosa.
Cap. V.

Tvberosæ *Iridi folia ferè Chamæ-iridis, oblonga & angusta: tenuis cauliculus: flos in cacumine forma Iridis, minor angustiorumq́ foliorum, obscurè virens, & quo aliis fimbria loco, nigricans. capitulum satis magnum semine perfecto dependet, in tres rimas satiscens. semen rotundum ochro minus, initio inalbicat. non vnius formæ radix: ante florem duo aut tres veluti bulbuli cohærēt; hoc enato, in plures singuli extuberant propagines; quarum nonnullæ digitum referunt: vnde illi Hermoudactylo à plerisq; nomen.*

Iridis syluestris genus esse potest; haudquaquam Ephemeri.

Sunt qui affirment hunc esse, quem Matthiolus pro vero depingit Hermodactylo. Eius tamen pictura parū cum nostra conuenit.

De ornithogalo narbonensi.
Cap. VI.

Ornithogalon *istud differens haud parum est à duobus illis, quæ historiæ nostræ de Floribus cap.* LIII. *alterius editionis depingūtur. Sunt folia huius oblonga & tenuia, & quam aliorum angustiora: caulis tenellus, cubitalis, aut procerior; nullis conuestitus foliis; floribus verò exornatus quàm plurimis, à medio fastigium petentibus; qui foris ac extrinsecus herbacei sunt, patentes verò interius lactei candoris visuntur, Phalangij flores referentes. fructus triangularis est lobus; in quo semina. oblongus pro radice bulbulus est.*

In Narbonensi Gallia ac iuxta Monspelium in agris frumenti feracibus gigni refertur.

Sunt, qui Dioscoridis legitimum Ornithogalon esse existiment. At nostra nobis pro legitimis magis placent.

DE MVLTIPLICI NARCISSO LVTEO, ac Meleagride flore, item & aliis ad Florum historiam referendis.

CAP. VII.

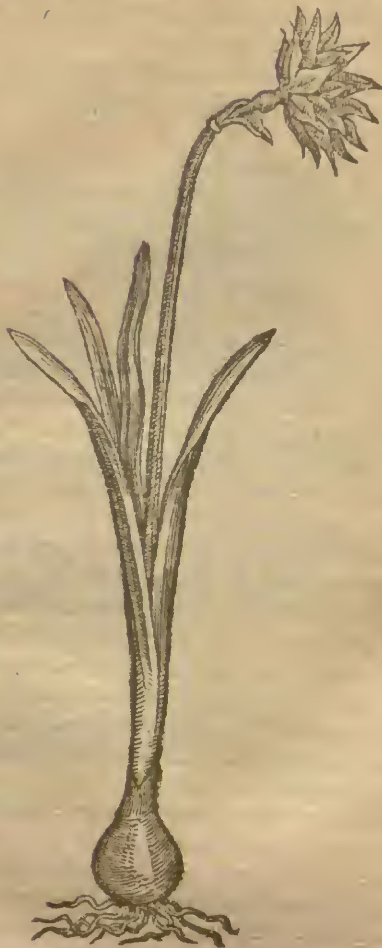
NARCISSVS *multiplex, eius species est, quę in Florum historia cap.* LVII. *descripsimus, à quo solo flore foliola multiplicante differt. Colore siquidem totus luteus est; folia quoq; ac bulbi conueniunt.*

Meleagris differens à Narcissis est, Tulipæ similior; cæterùm minor ac deorsum dependēs: è senis quoque componitur foliolis: flos pulcherrimus, violaceo colore purpurascens, quem dilutè admodum purpureæ ac quasi albicantes, ordine concinno digestæ, ac intermixtæ maculæ, elegantissimam varietatem conferentes, commendant: & foris quidem. Interiore parte nigricantibus sparsim dispositis lituris, circa basim maioribus ac frequētioribus exornatur. stamina huic quoq; sunt sex, et medius pistillus, colore sublutea. caulis tènuis; circa quem subinde quina, oblonga angusta foliola, è virore candicantia. radix bulbosa, rotunda & albida est. Meleagris flos.

Circa Aurelios in Gallia Celtica repertum accepimus.

Aprili mense in Belgio flores vigent.

Nonnulli Fritillariam vocant: nobis rectius Meleagris dici potuisse visum fuit. Meleagridis siquidē auis plumas, si non coloris specie, attamen varietate & dispositione magnitu-

Fritillaria meleagris, L.

gnitudineq; macularum refert. Meleagrides siquidē aues variis sparsæ sunt plumis.

Cæterùm præter hos occurrerunt complures alij flores tum & stirpes quædam, ad Florum quoque historiam pertinentes: vt Linaria odorata, Hypocistis, Hemerocallis Valentina, Asphodelus minor, Iris biflora, Crocus syluestris, Hyacinthus Autumnalis maior, Narcissus totus candidus, Leucoion bulbosum Autumnale, Aster Atticus flore luteo, Stœcas folio serrato. quorum icones iam anteà doctissimi Caroli Clusij opera ac industria depictas, hoc loco putauimus non abs re inserendas.

Linaria odorata referenda est ad cap. XXVI. *historiæ Florum, in quo aliquot quidem species, sed hæc tamen nō est descripta.*

Hypocistis cap. de Cisto XXIX. *descripta est.*

Hemerocallis Valentina differt non parùm à Lilio non bulboso descripto cap. XXXV. *Ab Hispanis* Amor myas *appellatur, à nonnullis Pancratium flore Pseudonarcissi. Legitimam esse Hemerocallidem nō facilè fuerit affirmare. folia & cauliculus non conueniunt: in singulis apophysibus haudquaquam plures, sed vnicus insidet flos, colore quidem pallidè luteus, sed haud Lilij diuisura, at Narcissi lutei siue Pseudonarcissi æmulus. Existimatur à quibusdā Scillæ species, & quidem Epimenidia. Ab aliis pro Pancratio habetur. Exit in Narbonensi Gallia, ac in Hispania veluti iuxta Valentiam, vbi pro Hemerocallide ab aliquibus: vnde Hemerocallidi Valentinæ nomen.*

Asphodeli minoris mentio facta est cap. XXXVII.

Iridem bifloram non modò Vere, sed & Autumno florē proferre cap. XL. *scriptum est.*

Crocus syluestris satiuo haud multum absimilis est. Satiui descriptio habetur cap. quinquagesimo.

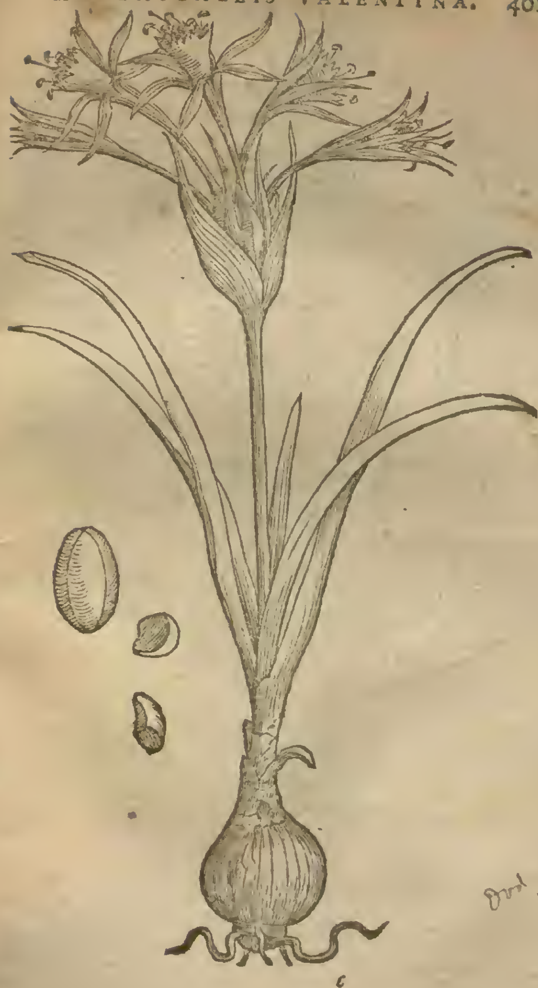
Hyacinthus

Cistus [illegible], L
Syst. [illegible] 191

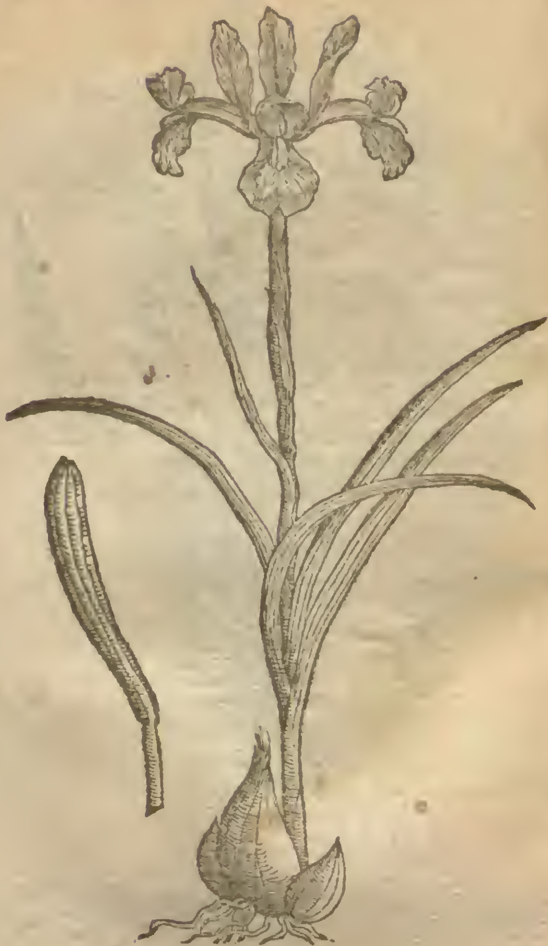

[illegible], L
[illegible] 191

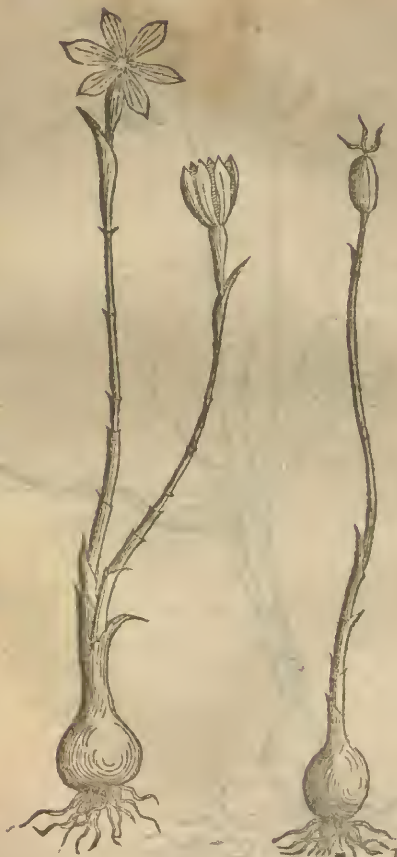
Iris sisyrinchium, L. Sp.
Dod. pempt. 210

Dod. pempt. 224

Leucoium autumnale, c
Dod. pempt. 230

ASTER ATTICVS FLORE LVTEO.

Lavandula dentata,
Dod. pempt. 2.25

Hyacinthus Autumnalis maior referendus est ad cap. XII. *in quo & de aliis, ac de Autumnali minore.*

Narcissus flore omnino albo, reliquis similis cap. LV. *descriptis, inter quos venit numerandus; non modò foliis, sed & calyce albidus.*

Narcissus Autumnalis paruus, minor est eo quē à Marcello Virgilio, eodem capite, retulimus descriptū. Qui quidem angustis est foliis: flore Colchici sed luteo. ac ab Hispanis Cebollina Alborana *appellatur.*

Leucoion bulbosum minus pertinet ad cap. LVIII. *à reliquis differens, quòd non Vere sed Autumno floreat.*

Asteris Attici lutei floris descriptio occurrit cap. LXXII.

Stœcas folio serrato annumerãda est alteri, de qua cap. LXXXI. *à qua solo folio serrato differt.*

DE OXY LVTEA ET FISTVLARIA.

CAP. VIII.

VTRAQVE *herba descripta est in Frumentorum historia alterius editionis. Oxys quidem lutei floris cap.* XCVI. *de Trifolio acetoso: Fistularia verò capite centesimo.*

DE

Pedicularis sylvatica. Dod. pempt. 557.

DE GERANIO TVBEROSO.

CAP. IX.

GERANIORVM *genera multa obseruauit posteritas, Dioscoridi duo sunt tantummodò.*

Vnum quidem ac primum radice tuberosa, quod Belgio peregrinum est ac aliunde illatum. folia huius vti Ranunculi, in multas finduntur lacinias; ad Anemones accedunt, maiora tamen & profundioribus incisuris. cauliculi tenues, ramosi; in quibus flores quinq; foliorum, exiguas rosas mentientes, diluti ruboris; oblongum, tenuem, acuminatumq; instar gruis rostri, post se fructum relinquentes: vnde nomen. radix crassa, rotunda & tuberosa non absq; fibris nonnullis.

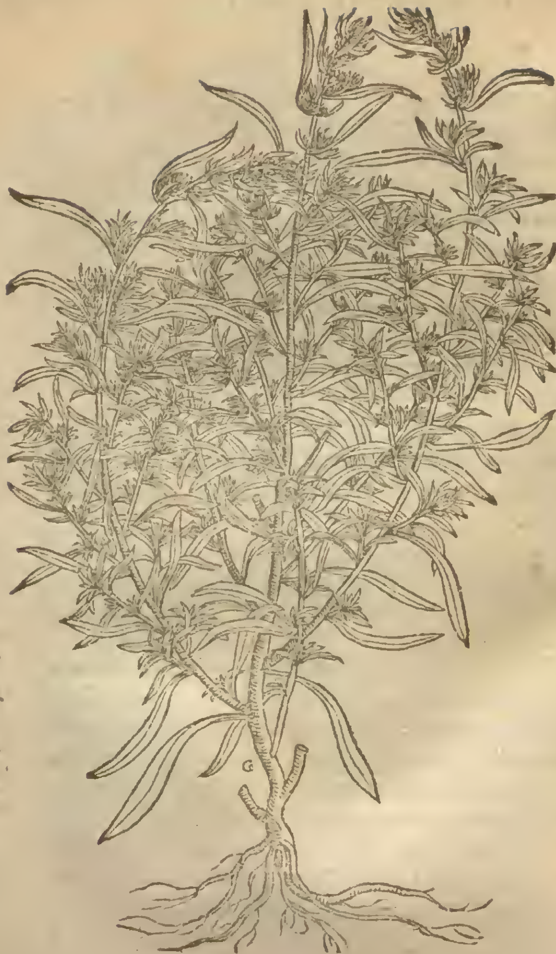
Matthiolus Geranium istud paulo aliter pinxit. fieri potest vt in Italia ac Pannonia alia effigie, quam in Belgio enascatur. De reliquis autem Geraniis aliàs suo tempore ac loco.

DE OSYRIDE.

CAP. X.

PROCERA *& multùm ac valdè ramosa herba Osyris est: altitudo eius bicubitalis vel altior: color dilutè virescens. ramuli siue potius virgæ tenues sunt et rotundæ: foliola oblonga, angusta, tenuia. flores exigui, racematim secus folia hærent, herbacei coloris: inde tenui lanugine cõditum semen, paruum ac nigricans. fibrosa radix.*

Apud Italos Beluedere: in Græcia modò ἀυξύρις dicitur; voce corrupta, teste Aloisio. κορήματα, id est, scopæ ex hac olim fieri solitæ, & nunc plerisq; locis fiunt.

RVTA MONTANA MINIMA.

Peganum harmala, L.
Dod. pempt. 121

De rvta montana et harmala, aliisque Rutæ generibus.

CAP. XI.

De *Ruta in Dioscoridis exemplaribus tria reperiuntur capita. vnum de vera & propriè appellata Ruta, quæ graueolens est: alterum de alia quadam Ruta syluestri dicta Ascyro &* Hyperico *simili, seminis cuius odor resinosus est: tertium de syluestri, Harmala appellata.*

Graueolentis Rutæ duo etiam Dioscoridi genera, vnum Hortense: *Mōtanum siue syluestre alterum.* Hortensis *satis nota est; passim in multorum gignitur hortis. Inter syluestres quædam maiores; montana verò minima est; hortensi omnes humiliores.*

Maiores hortensem satis referunt, nisi quòd singula foliorum segmenta angustiora sint & longiora quàm hortensis, cuius singulæ foliorum particulæ latiores. Harum *verò vna maior ac procerior: alia verò minor, angustioribus foliis. vtraq; odore grauior, & gustu acrior.*

Quæ inter graueolentes syluestres Rutas minima est, præ nimia foliorū tenuitate speciem ac formam foliorum Rutæ hortensis non retinet. folia siquidem tenuissimè diuisa habet: odor autē & sapor acerrimi: color paulo candidior: flos, capitulum, semen, similia sed minora.

Hæc autem genera omnia ad graueolentem, & propriè appellatam Rutam referuntur.

Ab his differt Harmala, *quæ à nonnullis, vt diximus,* Harmala. *syluestris Ruta. Promit autem hæc à radice cauliculos cōplures dodrantales aut altiores: folia circa eos virentia variè dissecta, longiora, angustiora quàm syluestris graueolentis Rutæ. flos candidus est, quinquefolius. fructus triangularis, maior satiuæ Rutæ; in quo semen.*

Grauem hæc Ruta odorem in calidis ſpirat regionibus; apud Belgas minùs graueolens.

Naſcitur in Cappadocia & Galatia, vt Dioſcorides: et in Hiſpania quoq; pleriſque deſertis ac incultis locis.

DE ANDROSÆMO, HYPERICO, ASCYRO, & Ruta ſylueſtri.

CAP. XII.

QVATVOR *ſunt herbæ apud Dioſcoridem, quæ Androſæma vel cognominantur vel appellantur: Hypericon, Aſcyron, Ruta ſylueſtris Hyperico ſimilis, & propriè appellatum Androſæmum.*

Hypericon. *Hypericon vulgò cognitũ eſt, pedalis altitudinis ſurculoſa & ramoſa ſtirps: foliis latiuſculis, rotundis longioribus, quæ Soli aut lumini obiecta, foraminoſa apparent: luteis floſculis: ſiliquis oblõgis, forma & magnitudine grani hordeacei. folia & flores triti atro ſanguini haud abſimilem ſuccum fundũt, quapropter Androſæmum cognominatur. vulgò Perforatam appellant.*

Aſcyron. *Aſcyron Hyperico altiùs attollitur. folia eius maiora, candida, non foraminoſa. flos & ſemen veluti Hyperico. ſiliquæ exiguis nigris punctulis reſperguntur. manant & huius folia floreſq; triti, ſanguineo ſucco; vnde & Androſæmum.*

Ruta ſylueſtris. *Sylueſtris Ruta, à graueolente Ruta & Harmala differens, Perforatæ ſiue Hyperico ſimilis eſt, virore tamen ſaturato nigricans, mollior, ac lanuginis in foliis nonnihil habens, reddit & hæc ſanguinis æmulum ſuccum; atque idcirco Androſæmum quoque.*

Huius Rutæ deſcriptio in prioribus reperitur Dioſcoridis exemplaribus lib. III. *in poſterioribus verò, inter notha.*

p. 543.

Non

Hypericum androsaemum, L.
Dod. pempt. 78

Non videtur autem de hac Ruta caput abiiciendum. Hypericum enim huius Rutæ describitur foliis; Androsæmum eiusdem triplo aut quadruplo maioribus: longioribus verò Polygonon, Polemonion & Centaurium minus.

Androsæmon propriè dictum Hyperico ac Ascyro maius est. folia eius triplo quadruplóve maiora, initio virentia. posteà obscurè rubentia; è quibus non crassiori sanguini, sed rubenti ac vermiculo vino similis succus attritu exit; ac, vt Dioscorides ait, οἰνώδης. flos luteus, maior; cui capitulum succedit, rotundum, primùm virens, posteà rubens, tandem nigricans. dura ac lignosa radix. Androsæmum.

Dioscorides capitulū huius simile facit calyci Papaueris nigri, cui haud dissimile operculo, quo tegitur, sublato, sed tamen minus. καρπὸς ἐν κάλυκι, *ait,* ὁμοίῳ τῷ τῆς μελαίνης μήκωνος. *Exemplaria pleraque perperam* ὅμοιος *habent.* Dioscoridis locus castigatus.

Quod sequitur οἱονεὶ κατάγραφος, *non pertinet ad Androsæmi, sed ad Rutæ huius syluestris & Ascyri descriptiones, quorum siliquæ exiguis nigris punctulis notantur.*

De dictamno et psevdodictamno. Cap. XIII.

DICTAMNO *rotundiuscula, maiora quàm Pulegij, & spissa lanugine candicantia sunt folia: cauliculi tenues in alas nonnullas diuisi, in quorum summo, è squamulis cōpactæ dependent veluti spicæ, maiores crassioresq́ quàm Heracleotici Origani, à quibus exigui flosculi exeūt. semen inter squamulas reconditur. Odorata tota est herba. Nascitur in Creta insula, nec alibi requirendā, nō modò veterum sed & recentiorum est sententia. Dioscorides flore & semine carere contra omnem veritatem scribit.* Dioscoridis error.

 florise-

Origanum dictamnus, C. Dod. pempt. 281

Marrubium pseudodictamnus, L.

floriferum esse post Theophrastũ testatur Virgilius Aeneidos XII.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.

2 *Pseudodictamnum legitimo aliquatenus foliis est simile, quæ & candida lanugine conuestita promit. flores verò habet in verticillis cauliculos ambientibus, dilutè purpureos. Odor huic nullus, aut perquàm exiguus est.*

DE CHAMÆPITYIS.
CAP. XIIII.

1 CHAMÆPITYES *tres auctore sunt Dioscoride. Prima multis per terram cauliculis quasi repit; folia è singulis geniculis promit oblonga, angusta, in tres particulas fissa: flosculi ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirsuta, odore resinam piceam aut larignam refert.*

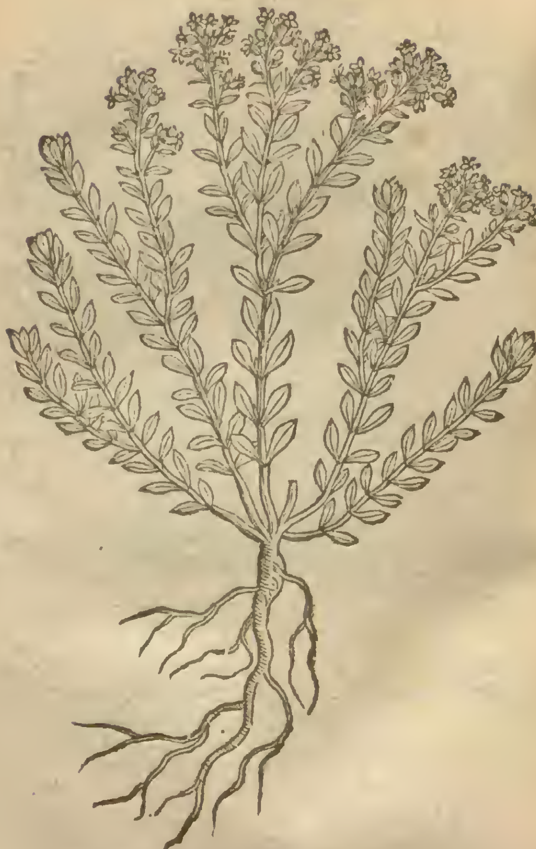
Dioscorides hanc foliis esse ait Semperuiui minoris, tenuioribus, hirsutis, ac pinguioribus. Atque huius quidem foliis non exactè intuenti mox esse apparet. Nam singulæ foliolorum segmenta, ipsa Semperuiui minoris folia satis referunt.

2 *Altera species cauliculis est crassioribus, quadrangularibus ac geniculatis; ramis recuruis: foliis latis & multipliciter diuisis: dilutè purpureis flosculis, è calycibus veluti Hyoscyami, sed longè minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirsuta, subcandicans, & odore piceæ aut pineæ Resinæ, qui Chamæpityos speciem hanc esse ostendit. à vero idcirco recesserunt, qui Chamædryn fœminam nuncuparunt.*

Ramis hanc Dioscorides esse ait ancoræ in modum recurua-

curua-

Teucrium botrys L.

curuatis. Mirum videtur cur Ancoræ comparauerit. sed indicare voluit, repandas sibi inuicem oppositas alas, ancoræ qualemcunque speciem exhibere.

Tertia Chamæpitys, tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquàm exigua: flosculos paruos è luteo pallentes, ad fastigia cauliculorum: radiculas similiter minutas & tenuissimas. canescunt foliola cum ramulis; odor adest, qualis resinæ pityinæ aut pineæ. 3

Ad harum genus referenda occurrit, quæ quòd foliorũ solam formam imitetur, odore verò destituta sit, Pseudochamæpitys appellari meruit. Prima hæc procumbentibus ac tenuibus pediculis foliisq; similis; sed flosculi differunt, qui candidi sunt. & inuersos Lamij satis referunt, ipsis tamen & longiores & patentiores. quaterna cohærent inde semina. radicula mediocris crassitudinis. Ex Hispaniis anonymos ad nos peruenit. Pseudochamæpitys.

DE THALIETRIS.
CAP. XV.

MVLTÆ *occurrunt stirpes quæ ad Dioscoridis Thalietrum referendæ putantur. Quarum quintum humile ac paruum genus; reliqua maiora.*

Inter maiora Belgio vernaculum, caulem attollit bipedalem aut altiorem, ramosum, striatũ, quasi angulosum, articulis geniculatum, intrinsecus cauum, subinde è punico colore purpurascentem, non rarò herbacei coloris. folia ampla in multas particulas latas, sed tamen oblongiores diuisa; quarum plurimæ anteriùs duabus ad minus incisuris denticulatæ. color foliorum saturatior superiùs, inferiùs dilutior. flores in fastigiis racemosi, exigui, quorum muscosa stamina, è pallido candicant, incanescentem veluti 1

lanuginem ostentantes. sequuntur valuulæ triangulares, exiguæ, in quibus semen. teres, obliqua & lutea radix est, lateq́; serpens, & plerisque locis germina emittens; stirpē ita multiplicans.

2 *Huic simile alterum est, sed folio saturatiùs virente, & minore: cauliculo rotundiore, nullasq́; strias habente.*

3 *Tertium maius est. caules huius altiores, crassiores, punico non rarò colore purpurascentes: folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia: lutea flosculorum stamina; radix vt aliorum serpens. grauioris istud odoris quàm reliqua.*

4 *Quarti, flosculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddūt, luteis tamen supereminentibus apicibus; reliquis primum satis refert.*

5 *Quintum genus minimum cauliculos habet tenellos, dodrātales: foliola paruula: flosculos raros, è luteo languescunt quorū stamina. Odor huius grauis quoq́; est. In maritimis & vicinis nonnullis apud Belgas reperitur locis.*

Recentior ætas huius generis herbam Pigamum, quasi πήγανον, vnà cum officinis quibusdam nominat: nonnulli Pseudorhabarbarum et Rhabarbarum monachorum etiā vocant; à luteo fortè radicis colore. Cum neutro autē conuenit. Legitimum verò & Thalietrum esse, nondum satis quoq́; definitum.

DE CRITHMI GENERIBVS.
CAP. XVI.

CRITHMI *siue Crithami aliquot genera posteritas obseruauit.*

1 *Vnum, quod à multis Creta marina, folia habet numerosa, pinguia, crassa, in plura diuisa; quorum singularia Portulacæ minoris foliis longiora: caulem dodrantalē: vmbellas*

e 3

Echinophora spinosa, L
Dod. pempt. 305

Inula crithmoides, L.
Dod. pempt. 706

bellas in summo: flores in his candidos.

Huic similis est Crithmus spinosus, genus alterum, nisi quòd folia eius angustiora & mucronata, in acutas & pungentes fastigientur spinas. semen etiam maius est, & nonnullis spinis consitum. 2

Tertius Crithmus longiores ramulos & cõplures emittit, foliis circundatos multis, dissectis, crassioribus quàm Abrotani, è quorum cacumine flos exit Chrysanthemi æmulus, & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteus. 3

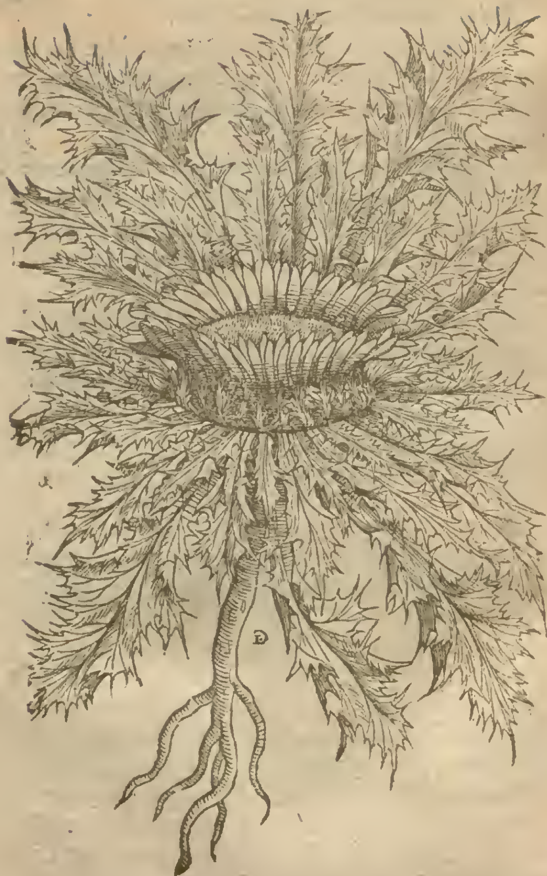
Matthiolus huic similem & tertium quendam (si non idem est) exhibet quoque, sed flore (quantum icon ostendit) differentem, quem scribit in cacumine orbiculatum, villosum, & pallidum.

DE CARLINA SIVE CARDOPATIO. CAP. XVII.

CARLINÆ *siue Cardopatij duæ species. Vna humilis & absq; caule: altera caulem promit. Vtriusq; florẽ candidum videre contigit, Gesnerus purpureum reperiri scribit, quod & Franciscani fratres testantur.*

Humili folia sunt spinosa & oblonga; inter quæ medius emicat orbiculatus flos, amplus, magnus, exteriore parte instar echini castaneæ valde spinosus; superiùs planus & latè patens, cuius medium multis capillaceis staminibus farctũ, oblonga, angusta ambiunt foliola, candida aut purpurea. sereno hic explicatur cælo, nubilo verò & per noctẽ veluti se recludens contrahitur. radix huius oblonga & mediocris crassitudinis. 1

Altera species folia similiter valdè habet spinosa non rarò asperiora: caulem dodrantalem aut altiorem: florem in 2

capitulo vti prioris, sed minorem multò: radicem digitalis ferè craßitudinis odoratam & vt plurimùm rimosam.

De vtriusq; nomine inter recentiores non satis conuenit. Sunt qui velint priorem Chamæleonem album esse; alterum vero Chamæleonem nigrũ: alij vtrunq; à Chamæleonibus differre asserunt.

Chamæleonem autem album Dioscorides folia habere Scolymo similia ait: caulem non promere: è medio spinas erigere echini marini aut Cinaræ modo: flores edere purpureos veluti pilos papposos: semẽ Cnici: radicem interiùs albam, aliquatenus aromaticam, grauis odoris & dulcem, circa quam viscum reperitur. Chamæleon albus.

Nigrum verò Chamæleonem, idem inquit, foliis quoq; esse Scolymi, sed minoribus, tenuioribus, ac rubro distinctis: caule dodrantali, digitalis craßitudinis, subrubente; et ἰσχιάδιον *siue vmbellã habere, in eaq; florem tenuẽ Hyacinthi æmulum, versicolorem: radicem verò crassam, nigram, densam, interdum exesam, quæ dissecta sublutea sit, & manducata mordeat.* Chamæleon niger.

Et cum Chamæleone quidem albo Carlina humilis conuenire posse appareret, si fructus aut capitulum responderet. Caule siquidem & foliis spinosa, sed fructus non est veluti Cinaræ. Pini conum siquidem Cinaræ capitulũ refert, ex squamis multis fastigio acuminatis ac spinosis coactus, quale non est Carlinæ. Neque enim satis est, quòd caule careat; aut quòd viscum ferat; sed reliquas etiã adesse notas refert. Nam vt Franciscani fratres tradunt, plures Carduorum species reperiuntur caule viduæ: possunt & aliæ viscum ac gummi præbere. Plinius lib. XXI. *cap.* XVI. *ixinem raram visu & radice foliosam esse inquit, ex qua medium veluti malum extuberat.*

Est autem Ixine Chamæleon albus. Exemplaria Hel-

Plinij locus restitutus.

xine perperàm habent. Idem de Carlina altera dicendum. tametsi enim folia fortè habeat Scolymi, & caulē dodrantalem; cùm tamen flos non sit hyacinthini, id est, cærulei coloris; desideratis & alijs, Chamæleon niger dici non potest.

Accedit nostræ sententiæ in lib. Singularium suorū primo, diligentissimus Petrus Bellonius, qui ambas Carlinas à Chamæleonibus differre ostendit; & vtrumque Chamæleonem Italiæ, Germaniæ, & Galliæ incognitum esse scribit. Albi Chamæleonis radicem perquàm crassam esse ait, et pedalis aut cubitalis longitudinis, multumq; odoratam, atque ex ea lachrymam manare: Chamæleonis verò nigri florem esse pulcherrimi cærulei ac planè cælestis coloris, quem Dioscorides ὑακινθίζοντα appellat, ab Hyacintho nō scripto, qui creberrimè cæruleus est.

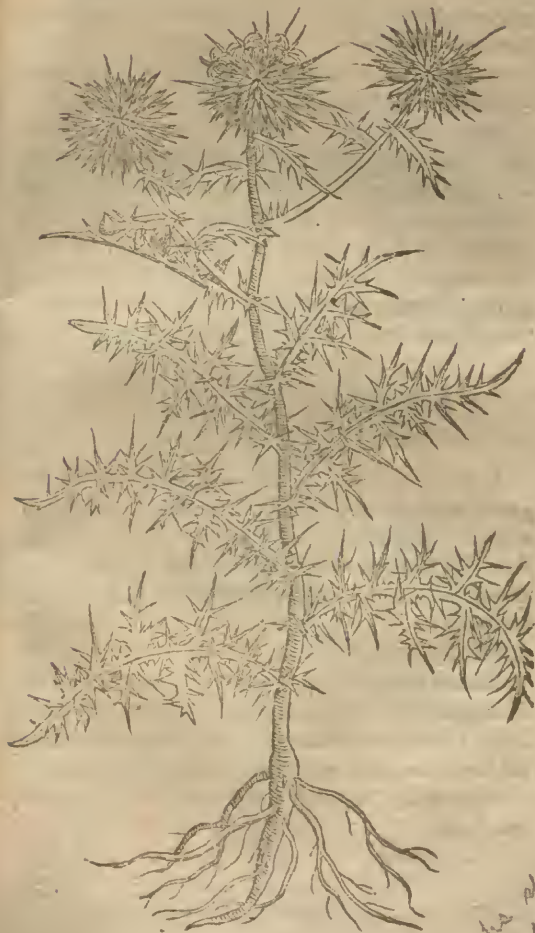
ὑακινθίζων color.

DE CARDVO SPHÆROCEPHALO. CAP. XVIII.

SPHÆROCEPHALI *Cardui reperiuntur complures.*

1 *Vnus satis vulgaris est. Fuchsius olim Chamæleonem nigrum, sed posteà rectiùs sentiens Spinam peregrinam hanc nuncupauit. caule est prealto: foliis laciniosis magnis, longis, latis, profundiùs incisis, superiore parte virentioribus, inferiore verò candidioribus. flosculi è globoso & absolutæ rotūditatis capitulo in cauliculorum fastigiis exeunt candidi, exigui, stamine in medio cæruleo: semen oblongum, nonnihil hirsutum: mediocris longitudinis, crassa & ramosa radix.*

2 *Acutus Sphærocephalus folia habet minora at spinosiora;*

ra; capitula quoq; globata; sed è quibus longæ quædam, & duræ eminent spinæ.

3 *Tertius primo forma figuraq́; similis, sed longè minor, & eius flosculi ad cæruleum magis accedunt colorem.*

4 *Minimus est quartus, foliisq́; acutissimis ac spinosissimis. capitulo exiguo, cuius flosculi vt primi candicant.*

5 *Referri huc & alius quidam posse videtur, sed tamen capitulo minùs globato; compressiore videlicet ac superiùs latiore; è quo flosculi cærulei. tenuis huic caulis, exili lanugine candicat: folia oblonga, vtrinq; similiter laciniatim diuisa, àd singulos angulos spinis munita. Hunc plerique esse volunt, quem Matthiolus pro Spina alba proponit.*

DE CARDVO ERIOCEPHALO. CAP. XIX.

ERIOCEPHALVS *Carduus caulibus assurgit crassis & altis. folia eius laciniosa, magna, spinosa, prona parte candidiora: capitula rotunda multa, tenui, candida molliq́; lanugine cõuestiuntur; emicantibus vndequaq; exiguis pungentibus aculeis; superiùs verò stamineis purpureis floribus. semen splendens & oblongius, vti multis Carduis.*

Aliunde in Belgium hic venit. fertur complurimis Hispaniæ incultis locis reperiri; sed tamen breuior ac humilior ac minor, quàm in Germaniæ inferioris hortis; in quibus luxurians, altior atque omnino amplior nascitur.

Eriocephalus, à capitulo lanoso, alio destitutus nomine, appellatur.

Carduus eriosphaerus, in Ox. hist. 723

De cardvo qvem onopordon appellant. Cap. XX.

INTER omnes spinas & carduos spinosissimus hic est. caules eius prealti; adnatis & à foliis demissis membranis angulosi apparent. folia vtrinque profundè laciniata, multis horrent spinis. capitula spinosissima ex squamis multis compacta; è quibus flores purpurei, veluti aliis. radix ferè recta, sed non altè descendit.

Peregrinus & iste Carduus Belgio est. Onopordon herbarij appellant: Plinij tamen esse Onopordon affirmari nequit. Nihil enim apud eum de Onopordi forma.

Fortassis etiam Acanos est, quem Bellonius omnium carduorum spinosissimum refert: & in Creta hac ætate Aconachian vocari.

Pauca autem de Acano à veteribus prodita extant: pauciora verò etiã de Onopordo. Certius est Acanon spinam esse, quàm Onopordon.

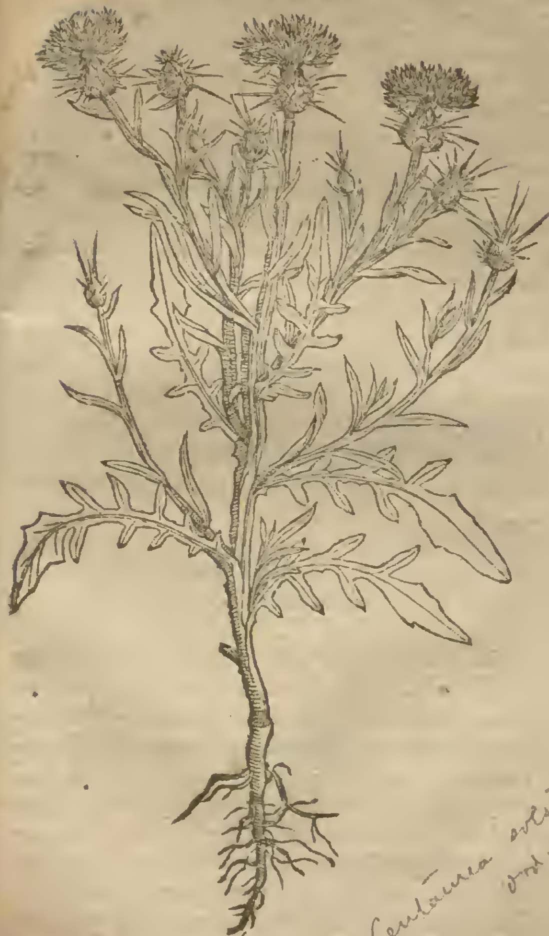
De cardvo stellato et spina solstitiali. Cap. XXI.

STELLATVS Carduus, tametsi Carduus appellatus, nusquam tamen spinas, quàm in solis capitulis gerit. folia eius initio oblonga, dodrantalia, molli lanugine hirsuta, secundum margines grandibus incisuris lacinosa; inter quæ cauliculi cubitales in alas quàm plurimas diuisi; fastigiantibus oblongis, haud magnis, numerosis capitulis, quæ longæ, acutæ durissimæque spinæ, in modum radiantis

stellæ

Centaurea calcitrapa, L. Dod. pempt. 733

Centaurea solstitialis

stellæ ambiunt. flosculi purpurei: prolixa radix & tenuis est. Exit *paßim in Zelandiis, & aliis maritimis; circa Antuerpiam frequens. reperitur & in Germania, Italia, ac alibi.*

Nonnulli Stellariam vocãt: Cordus *Polyacantham. sed tamen* πολυάκανθα *siue* πολυάκανθος Theophrasti *(Gaza Aculeosam reddit) fortaßis ab hac differt. Falluntur autẽ, qui Eryngium aut aliquam eius speciem esse autumant.*

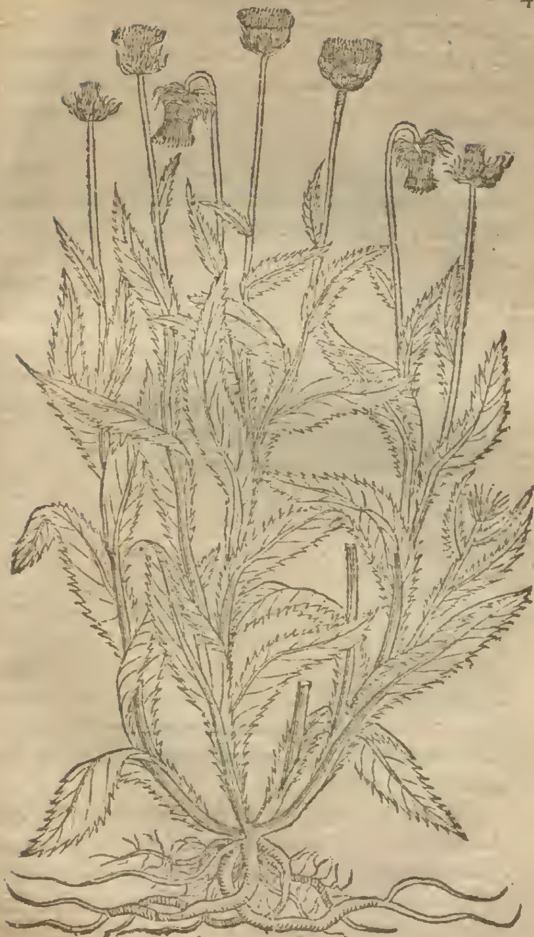
2 *Spina solstitialis, Cardui stellati, altera quædam species esse videtur. Neque enim alibi, quàm circa capitulum spinosus est; & spinæ eius stellatim quoque digeruntur. caules eius cubitales in ramulos pauciores quàm stellati diuiduntur; membranaceas appendices habent; quibus quadrangulares apparent. folia longiuscula: flos luteus: semen exiguum.*

Iuxta Monspelium Gesnerus refert vulgarem esse. Solstitialis cognominatur quòd solstitio æstiuo floreat; eodem auctore.

DE CIRSIO.
CAP. XXII.

Ex *Carduorum & Spinarum etiam numero Cirsion est. folia eius oblonga, lactucæ quasi similia, verùm acuminata, & per circumferentiam aculeata, candidiora vulgaris Buglossi: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discreti; in quorum singulis capitulum eminet hispidũ, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandemq; in papposam lanuginem resoluitur. flos purpureo rubet colore: semen splendet aliorum Carduorum instar. In hortos aliunde illatum est. fertur alicubi in maritimis exire.*

Similes huic & nonnullæ aliæ; quæ ad Cirsij genus non ineptè

f 2

Cnicus monspessulanus, Spr.
[illegible] 237

1 *ineptè referri posse videtur. Vna foliis est Cirsio nigrioribus, per circunferentiam altiùs serratis; floribus purpureis: capitulo Cirsij, quod etiam aliquantulum reflectitur. Altior hæc spina est, & caules eius membranaceis appendicibus angulosi.*

2 *Altera foliis est spinosioribus: flosculis concoloribus, sed tribus quatuórve vnitis, quorum minora capitula non reflectuntur. Hanc pro Cirsio Matthiolus depinxisse videtur.*

3 *Tertia tota sua stirpe magis spinosa est. folia profundis incisuris secta, durissimis & acutissimis spinis horrent; colore virentia, medio tamen candicante neruo. capitula nutant quoq; flosculi purpurei: caules crassi, membranacei, & angulosi. Fertur hæc in Zelandiis, Flandria, ac Hollandia, locis reperiri haud procul à mari.*

Florent omnes hæ spinæ mensibus æstiuis.

DE ABSINTHIO ANGVSTIFOLIO. CAP. XXIII.

ANGVSTIFOLIVM *Absinthium, ex Absinthio & Lauendula confusis, miscellanea quædam stirps videtur. Cauliculi eius lignosi teretes vt Absinthij; flores similes, atq; eodem quidem ordine, sed minores. folia verò oblonga, incana, qualia Lauendulæ odoris haud est ingrati; Lauendulam obscurè referens. Plerig; Absinthium Santonicum esse volunt.*

Est autem Santonicum, siue, vt exemplaria Dioscoridis habent, σαρδόνιον, *simile Absinthio, sed seminis non adeò fœcundum, subamarum & Seriphij facultate. At tale nequaquam istud est, quod Absinthij formam nequaquam refert. & seminis est copiosissimi.*

f 3

Artemisia coerulescens. L
ord. plant. 26

Catananche Coerulea, 2
Dod. pempt. 635

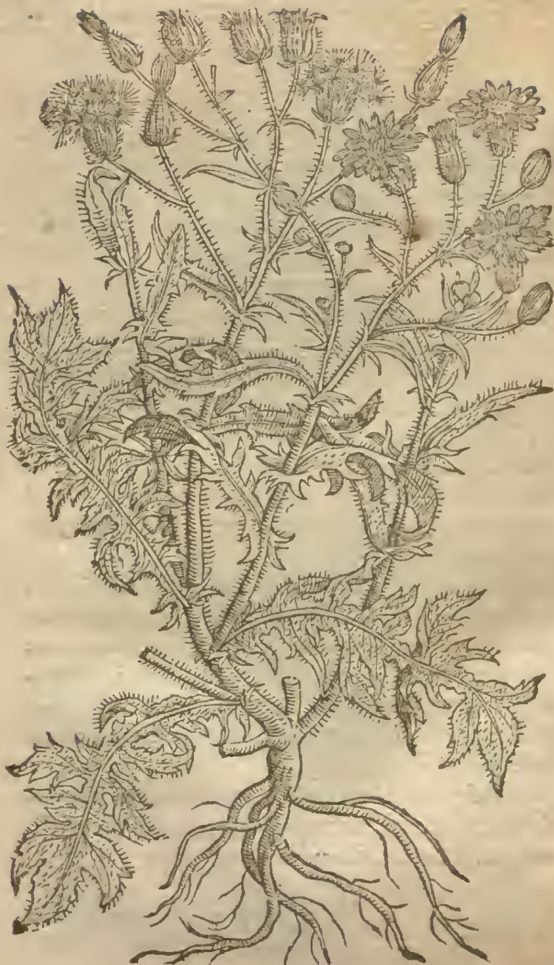
De specie quadam Chondrillae. Cap. XXIIII.

Chondrillae *hæc à nobis appellata species, folia oblonga & aliquantulum aspera promit, adnatis veluti exiguis alis ramosa, Cornu cerui dictæ herbæ, quam Coronopum vocant, satis similia; & eodem quo illius ferè modo, per humum decumbentia, tamen aliquanto maiora ac longiora; inter quæ cauliculi tenues; culminantibus in summo capitulis; ex paruis candicātibus, & argenteo propemodum fulgore splendentibus, squamis compactis, flosculi è quibus prodeunt multiplices, Cichorij æmuli, colore pulchrè cæruleo. tenuis & oblonga radix. Effluit è vulneratis caulibus & radice liquor lactei candoris.*

Sesamoides minus nonnullis esse videtur. Parum tamē cum Sesamoide conuenit. Sesamoides vtrunq; ab aliqua cum Sesamo similitudine nomē habet: ista verò herba nullam refert. Nos ad Chondrillæ genera citiùs referendam existimauimus.

Flores etenim habet formā & colore Cichorij: liquorē qualem Chondrillæ. Non tamen ea de causa vna earū est quæ à Dioscoride describūtur, sed ipsis affinis. Neque enim alienum plures vnius herbæ species esse, quàm à Dioscoride referantur. Quotidiana siquidem ostendit obseruatio, herbarum multarum genera multo plura reperiri, quàm veteribus cognita fuerint.

Quòd si autem hanc herbam Matthiolus pro Sesamoide minori depingit, iconem eius non bene pictor expreßit. absq; enim floribus, sola exhibentur capitula.

Crepis foetida, L.
Dod. pempt. 641

De erigeri sive senecionis specie quadam.
Cap. XXV.

Est hæc herba inter Erigeri species, tum etiam Cichoraceorum siue Intubaceorum numero reponēda. differt tamen ab vtroq; Erigero, maiore scilicet ac minore, foliis maioribus, profundiùs incisis, & ad Cichorij accedentibus. caules eius ramosi, pedales, comantibus in summo floribus luteis. qui citißimè & canescunt & in pappos abeunt, veluti Erigeri: radix craßior, cætera Erigero qualis. fœtet herba nonnihil: vnde Cichorium fœtidum à plerisq; vocatur.

Theophrastus lib. VII. Aphaces non modò leguminis, sed & herbæ meminit, cui hæc Erigeri species perquàm similis. Nam vt Theophrastus, Aphace herba ex olerum et Cichoraceorum est numero, ingustabilis, & amara: festinanter floret; sed celeriùs flos senescit atq; lanugine papposa marcescit. Talis quidem hæc Erigeri species. Sed addit Theophrastus tota Hyeme totoq; Vere florere. Huius autē flores Aestate tantùm vidimus, inclementioris cæli nostri fortaßis occasione. Potest in natiuo ac patrio solo diutiùs florere. Aphace olus.

De althaea hortensi.
Cap. XXVI.

Cavles huic craßi sunt & rotundi: folia mollia, albicantia, veluti Althææ; flores magni, quinque foliorum, Maluæ hortensis similes, dilutè in rubro purpurei, aut ex albido purpurascentes, stamine medio. fructus haudquaquam vt aliarum maluarum, sed suberosus, rotunda ferè

Hibiscus palustris, & Dod. pempt. 655

ac globosa quinquangulari tamen specie. Fuerunt qui Sidam nuncuparent. Sida autem, vt Theophrastus ait, palustris est planta, ab hac non parum differens. Neque est, vt alij volunt, Abutilon Auicennæ. folia siquidem Abutilo subrotunda, acuminata, Cucurbitæ similia: flores exigui, lutei: fructus rotundi, nigri, crispi, veluti plicas multas habētes, aut veluti ex multis siliquis exiguis cohærentes. Matthioli pictor ex isto Abutilo & Althæa hac hortensi, monstruosam & deprauatam effinxisse videtur imaginem, lib. III. *cap.* CXLVI, *vtramq; confundens.* Sida. Abutilon.

DE ALCEA VESICARIA. CAP. XXVII.

DIFFERT *hæc Alcea à Dioscoridis Alcea. cauliculis exit ramosis, facilè collabentibus: foliis altis incisuris fissis, læuore, splendore, ac colore, tum & quadantenus forma ad satiui Acanthi accedentibus, sed tamen minoribus multò. flores pulchri, circa margines subalbidi, interiùs vmbilicum versus nigricant, stamine aurei coloris medio. aperiuntur hi tribus aut quatuor horis post Solis exortum: hora vna aut sesquihora vigent. post florem folliculus relinquitur patens, in quo capitulum rotundo oblōgius, hirsutum, semine intus paruo, & nigricante.*

In Atrebatum & Morinorum finibus iuxta agrorum margines reperiri fertur. Italiæ etiam cognitum est. stirps est annua.

Alcea vesicaria haud perperàm dici potest. Pleriq; Alceam nuncupant Venetam: alij Maluam Theophrasti. Sed Theophrasti Malua à vulgari haudquaquā differt. Matthiolus pro Hypecoo depingere videtur; cum quo nihil habet vel similitudinis vel affinitatis. Hypecoon siquidem foliis

Hibiscus Trionum, L.
Dod. pempt. 657

liis est Ruta. huius verò longè ab hac dissident. Quod non modò nasutis videtur; sed omnibus non cæcutientibus manifestum.

DE PSEVDOCAPSICO.
CAP. XXVIII.

PSEVDOCAPSICON *à similitudine Capsici nomen accepit, altius tamen ac fruticosius est, & vitæ diuturnioris. potest siquidem pluribus superesse annis, si hybernis mensibus à frigore muniatur. Caules eius quandoq; bicubitales, lignosi, ramosi; folia oblonga: flores candidi: fructus rotundus, rubens, dilutiùs tamē quàm Capsici: semen planum, nullius aut exigui gustus.*

Sunt qui Solanum rubrum aut Solanum lignosum esse velint. Sed Solani non est species. Hispani Guindas de las Indias *appellant.*

DE MOLVCCIS.
CAP. XXIX.

MOLVCCAE *duæ sunt; Læuis vna, Spinosa altera.*

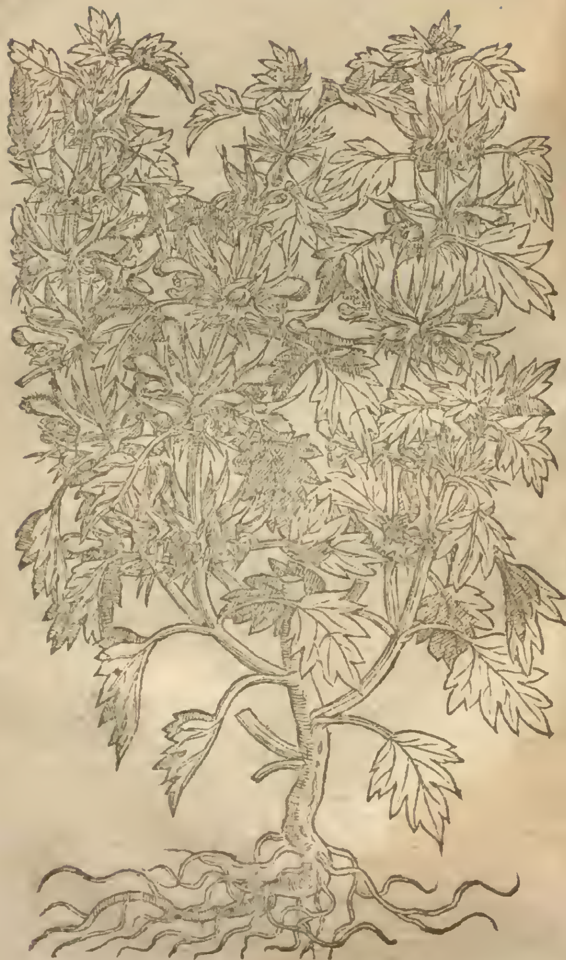
Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis incisuris crenata; supra quæ flores orbiculatim, ex amplis et patentibus acetabulis exeunt, colore candidulo, Lamij floribus similes, attamen paulo minores.

Spinosa Molucca caules similiter multos & cubitales promit, eosq; striatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores similes, ex acetabulis quoq; sed angustioribus, oblongio-

Moluccella laevis. L
Ood. hemp. 92

longioribusq́; & eminentes duras & acriter pungentes spinas ambitu habentibus.

A Moluccis Orientis insulis vtraq; nomẽ habet: in quibus primùm repertæ creduntur. Matthiolus (nisi nos pictura fallat) leuem Moluccam, Constantinopolitanum Melissophyllon appellat.

DE MOLY THEOPHRASTI, ET ALTERO Moly quod Indicum cognominatur. CAP. XXX.

MOLY, *quod recẽtior ætas ad Theophrastum refert, folia habet longa, lata, pinguia, læuia, multo quàm Porri maiora: caulem verò rectum, crassum, rotundum, glabrũ, cubito altiorem: culminantem vmbellam latam, veluti palustris Gladioli, in Frumentorum historia nostra descripti; purpurei in qua flosculi, & capitula inde exigua triangularia. bulbus Cepæ instar pro radice. Tota herba speciem cepacei generis præ se fert; odorem tamen nullum, aut perquàm exiguum spirat. Intra folia in breui quodã pediculo, globosum quoddam exiguum exilit, eiusdem cũ foliis coloris.*

Quibus terris sponte gignatur nondum accepimus: Belgis hortense est.

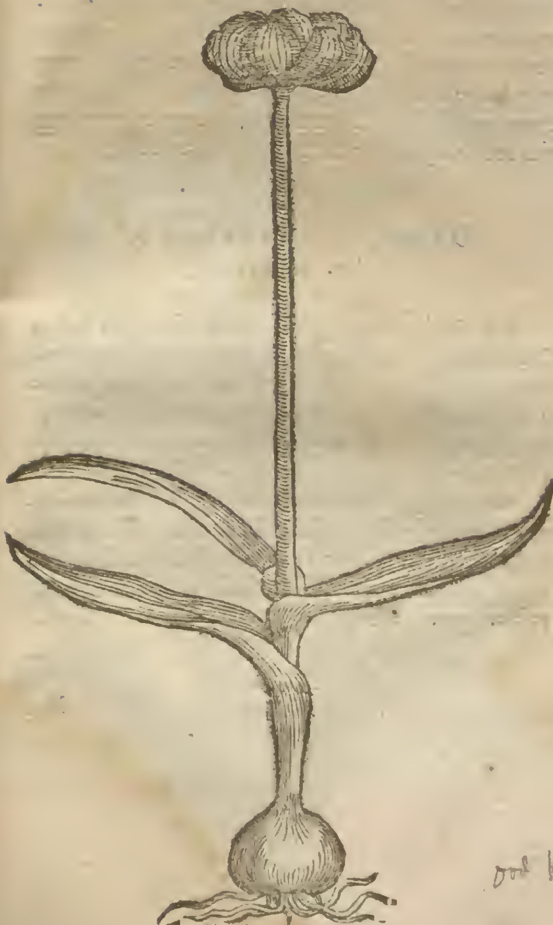
De Moly autem hæc Theophrastus: Moly apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam esse, quemadmodum Homerus dixit, affirmant: radice rotunda, Cepæ quodammodò simili: folio Scillæ simili esse: vsum eius contra veneficia: non tamen effodi difficulter; vt Homerus ait.

Indicum Moly, bulbum, folia, atq; è sinu eorum sphærulam, caulemq́; priori similia habet; in fastigio tamen non vmbellam floriferam, sed veluti capitulum aliquanto

 latioris,

Allium magicum, Lo.
Dod. pempt. 685

latioris, quàm globosæ formæ, tenui contectum membrana, in quo fructus (nullo apparente flore) gignuntur, nucleis aut exiguis bulbis similes; qui terræ commissi, in maiores bulbos adulti, folia caulesq; faciunt. Eiusdem cum priore generis esse videtur. Ex India fertur allatum: atq; inde Indico cognomen: Caucason pleriq; vocitant.

DE BVLBO ERIOPHORO. CAP. XXXI.

AD *Bulborum genera referendus est quoque Bulbus Eriophorus, quem quidem subinde vidimus in amplissimo ac ditissimo horto generosi viri Ioannis Brancionis, sed nūquam tamen floriferum. Bulbus erat qualis Ceparum ex tunicis compluribus commissus; inter quas lenta quædam veluti lanugo reperitur.*

Iconem hic exhibitam ad nos Patauio misit amplissimus et multa laude dignissimus vir Iacobus Antonius Cortusus, de nobis & vniuersa re simplicium optimè meritus; quā vt accepimus, in nullo mutatam aut mutilatam exprimendam curauimus.

Ferraria pavonia
Dod. pempt. 693

Fritillaria imperialis, l
Conf. Ord. pent. 202.

De flore Tigridis, Nasturtio Indico, & Corona imperiali.

Cap. XXXII.

Trium *harum icones tantùm nobis videre contigit, sed coloribus suis expressas. Europæ peregrinæ sunt. Priores duas America, quam Occidentalem Indiam vocant; posteriorem Oriens gignit.*

Virent primæ oblonga, angusta, et acuminata folia: flos plurima parte luteus, rubentibus tamē quamplurimis exiguis maculis variegatur. stylus medius diluto rubet purpureo. bulbus subnigricat. Tigridis flos appellatur. 1

Altera icon speciem exhibet conuoluuli. folia eius lata, angulosa, & pulchrè depinguntur virentia. flos luteus retrò propendens habet corniculum instar floris Regij, quē Delphynium appellant. Nasturtij Indici nomine hanc accepimus. 2

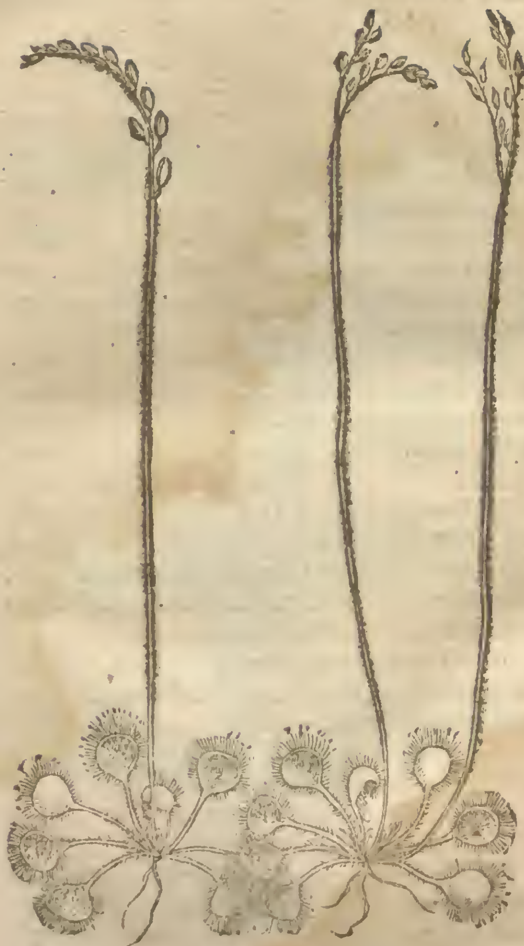
Tertia Lilij syluestris species est. folia & caules sunt syluestris Lilij: flores rubentes, pistillo in medio candido. Corona dicitur imperialis: à nōnullis Pennachi del Persiano, siue Lilium ex Persia. affirmant tamen alij Pennachi del Persiano à Corona differre imperiali. 3

Hanc autem acceptam debemus clarissimo ac doctissimo viro D. Alfonso Pancio. Priores D. Ioannis Boisoti beneuolentia nacti sumus.

De rore solis.

Cap. XXXIII.

De *hac herba in ista Appendice non fuissem scripturus, nisi quæ de huius facultatibus explorata mihi, communicare, ex re & laborantium & medicantium futurū*

Drosera rotundifolia, L.

indicassem. Neque enim talis, qualis credita eius est facultas ac potentia.

Existimarunt recentiores phthisicis eam ac tabidis omnibus vtilem; & praesertim stillatitium eius liquorem. Velut enim humoris rorisque tenacissima, quem ardentissimus etiam Solis feruor ipsa meridie absumere nequit: ita naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conseruari ac foueri hac herba posse creditum fuit. Auxit opinionem, quòd huius pastu quadrupedes foeminae ad Venerem incitentur. Decipiuntur autem non parum, qui ita sentiunt.

Caustica siquidem & exurēs eius facultas est ac potentia. Cuicunque enim corporis particulae trita siue sola siue cum momento salis imposita fuerit, mox vesicam excitans partem exulcerat.

Videant nunc qui hanc commendant, & phthisicis vtilem rentur, quantùm à vero aberrent. Fieri enim nequit, vt tutò intra corpus sumatur, quae foris imposita exulcerandi vrendique vim exerit.

Est autem haec herba parua quidem ac humilis: foliola habet in tenuibus oblongisque pediculis pauca, exigua, rotunda, aliquantulum & instar auriscalpij concaua, hirsuta atque rubentia, aridissimis temporibus subque feruentissimo Solis aestu, rore humoreque madentia. (vnde Roris Solis nomen accepit.) coliculi inter haec exeunt quadrātales aut minores, in quibus flosculi candiduli. tenuissimae & capillaceae radiculae.

Exit locis desertis, arenosis, sed riguis, & nō rarò in ipso humi nascente musco; cuius speciebus annumerandus.

Potentia, vt diximus, acris & erodens, ad quartum caliditatis & siccitatis gradum accedens.

ALTERA

ALTERA APPENDICIS PARS:

In qua aliquot vmbelliferarum icones, cum ſuis ſuccinctis deſcriptionibus.

De ammi.

CAP. I.

VLGARE Ammi cubitali aut proceriore altitudine aſſurgit: alas è caule rotundo ſpargit: folia è pluribus conſtant oblongis ambitu ſerratis. floſculi in vmbellis candidi. ſemen cũ acrimonia quadam amaricat, oblongum, cumino minus.

Vtuntur iſto paßim officinæ. Sunt tamen qui reiiciant, ac aliud pro legitimo oſtendant. Quod & olim à nobis pro exiguo aut paruo Ammi depictum fuit.

Ammi alterum. *Eſt autem herba exigua, tenui ac breui cauliculo; foliis oblongis creberrimis inciſuris tenuißimè diſſectis, & ſurſum verſus magis attenuatis. flores in exiguis vmbellis candiduli. ſemen minutiſſimum acre ac feruidum. Præſtantius iſtud habetur, ſed tamen vulgare non reiiciendũ, quod etiam acre & cumino ſimile.*

De meo.

CAP. II.

M E O *folia ſunt virentia, multiplicatis ſectionibus Fœniculi tenuiora, teneriora, anguſtioraq́ue: cauliculi graciles, cubitales; in quorũ faſtigiis vmbellæ, & floſculi candidi; ſemenq́ue anguloſum cumino maius, odoratum & cũ acri-*

Athamanta meum, L.
Dod. pempt. 305

acrimonia amaricans. radices dodrantales in plures partes in obliquum & altum diuaricatæ; foris nigricantes, interiùs candidiores; acri ſapore linguam vellicantes; odore cum ſuauitate graui.

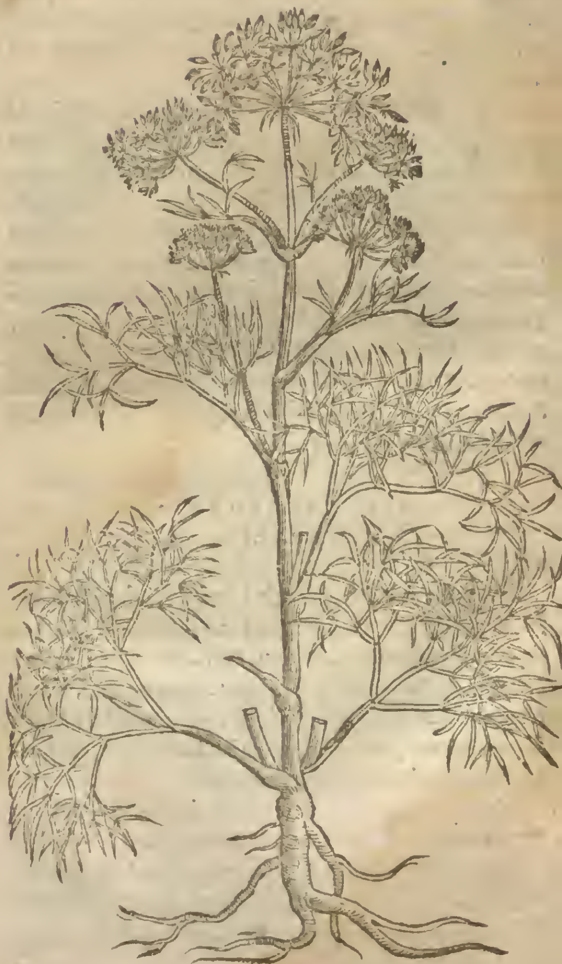
Naſcitur pluribus Italiæ, vtriuſq; Germaniæ, Hiſpaniæ & Galliæ locis. Impoſuit multis Plinius, Meum ſcribens non naſci in Italia, & à medicis, iiſq; paucis, ſeri, lib. xx. *cap.* XXIII. *hinc etenim creditum fuit Italiæ peregrinū, ac diutinè, tametſi familiare & frequens, pro quouis alio citiùs habitum, quàm pro Meo agnitum. Vnus Daucum Creticum; alius Seſeli Creticū ſiue Tordylion; quidam etiā Libanotidis ſpeciem credidit; quod tamen verū eſt Meum. Ruellius Anethum ait appellari ſylueſtre, et Anethum tortuoſum. Germanis eſt* Beerwurtz; *Hiſpanis pleriſq; locis* Siſtra: *Belgij officinis Fœniculus porcinus. Aliis Peucedanos dicitur Fœniculus porcinus.*

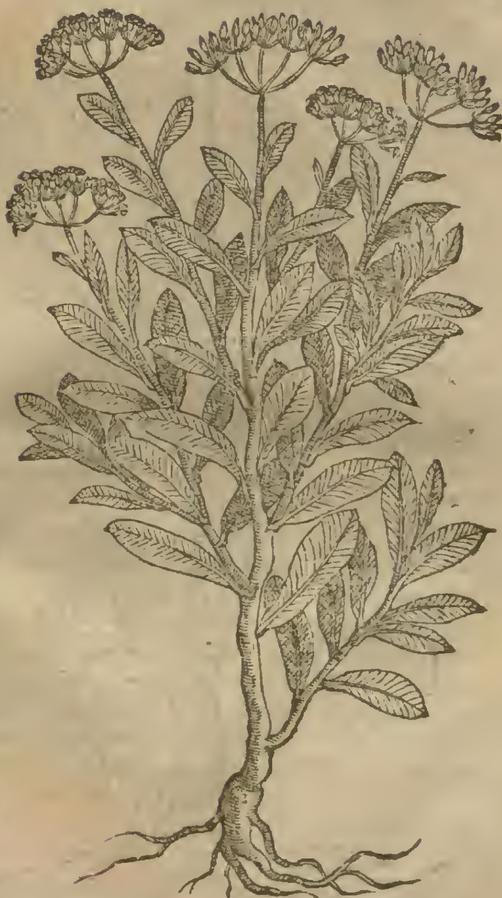
DE PEVCEDANO.
CAP. III.

PEVCEDANO *folia & à radice & ſecus cauliculos ampla, in multas minutiſſimas partes diducta, quarum ſingulæ anguſtum ac oblongum Pini æmulantur folium: (vnde* πευκεδάνῳ *nomen.) caules tenues, rotundi, virentes, geniculati; floſculi in vmbellis exigui ſubluteí: ſemen longiuſculum: foris nigricans radix, interiùs albicans, alta, luteum vulnerata ſuccum reddens.*

Naſcitur montoſis, & non nullibi denſioribus; alibi longioribus aut rarioribus foliorum ſectionibus.

Latinis Pinaſtellum dicitur; ex quo, quod alibi monuimus, πεύκην *Latinis Pinum dici etiam apparet: à nonnullis Fœniculus porcinus, vt diximus.*

b

Bupleurum fruticosum, ic
Sol. (?) 312

Laserpitium latifolium, Cam.

DE SESELI ÆTHIOPICO.
CAP. IIII.

SESELEOS *genera apud Dioscoridem, & præter quidem Tordylion, quod Seseli Creticum appellatur, tria sunt. Massiliense videlicet; Aethiopicum, & Peloponnense. De Massiliensi autem & Peloponnensi nihil modò.*

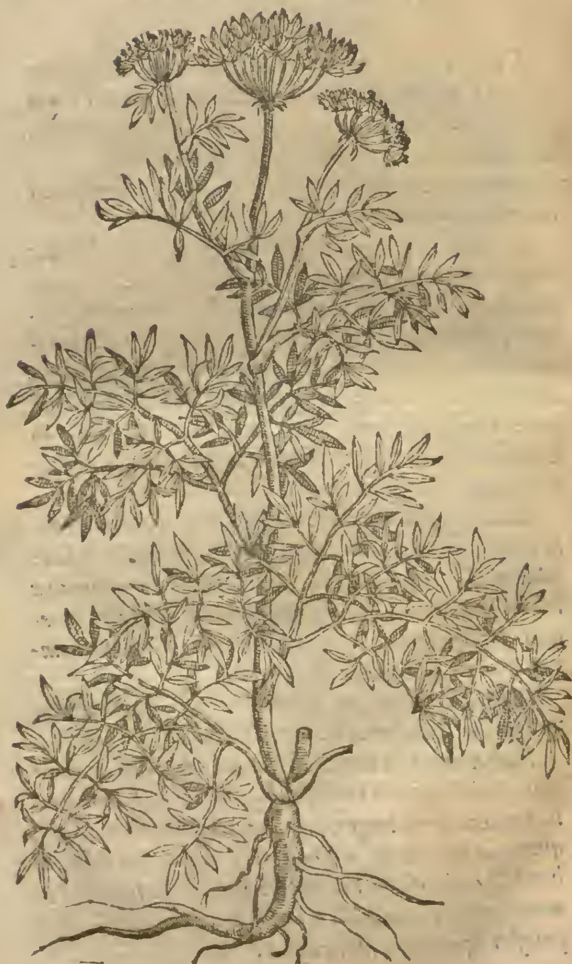
Aethiopici tantùm, & quidem vtriusque, icones exprimi curauimus, fruticantis scilicet & herbacei.

Fruticans Aethiopicum Seseli caules promit lignosos 1
viuaces, mediocris longitudinis, subnigricantes, interdum subrubentes, cubitales alas emittentes. foliis vestitur læuibus, longis, mediocris latitudinis, dilutè & ex albido virentibus, Hederæ longioribus, ad Periclymeni Germanici accedentibus. vmbellæ luteos ferunt flosculos: semina autē maiora quàm Fœniculi. radix longa est. Nasci fertur in Gallia Narbonensi haud procul à Massilia: vnde Massiliense nonnullis visum.

Herbaceum cū superiore nihil habet similitudinis. cau- 2
lis nequaquā lignosus, aut restibilis, sed Hyeme intercidit: folia ampla, palustris Apij modo, quibus etiam maiora, ex multis latis, forma hederaceis, sed ambitu serratis, cohærent: flores in vmbellis candidi: semen cādicantibus membranis angulosum: radix alba & alta.

Depinxêre istud pro legitimo Aethiopico Fuchsius, Tragus, & Matthiolus; sed verum fruticans solum est.

Herbaceum ad Theophrasti Libanotidem citius referēdum. Sed scrupulum tamen κάχρυς siue κάχρυς Libanotidis fructus adfert, longè quàm huius herbæ semen maior; quem quidem Libanotis Dioscoridis gignit. Sed differens hæc à Theophrasti est Libanotide: Dioscoridis folio est Fœniculi simili: Theophrasti verò Libanotidis σελίνῳ ἑλείῳ, i. palustri Apio, multo maiora sunt.

De silere montano. Cap. V.

Siler mõtanum foliis est similiter amplis & multipliciter dissectis, quorum tria segmẽta ab vno dependentia pediculo, foliorum Trifolij aut Meliloti speciem ostentant, ipsis tamen angustiora ac molliora. caulis tenuis, sed crassior ac procerior quàm Anethi. flores subcandidi. semẽ crassum, sordido cumini colore subnigricans, quo maius ac acrius, ipsum alioqui resipiens.

In Liguriæ montibus gignitur. Pro Seseli Massiliensi à non paucis habitum fuit. Placet magis Ligusticum esse. folia enim, vt ostendimus, ad Meliloti accedunt: semen quàm Fœniculi maius est.

De vvlgari levistico. Cap. VI.

Qvod passim Leuisticum, quasi Ligusticum, vocatur, à Silere montano differens est. proceri ac geniculati eius caules, in alas diffusi, interiùs inanes: folia in plures lacinias diuisa, leuia, resplendentia, ex luteo, veluti & ipsi caules, virentia: flores lutei. semen nigricans: grandis, carnosa & restibilis radix. Tota stirps grato & aromaredolente odore est, sed semen graueolentius.

Ad Panacis genera nonnulli referre student. sed temerè. Hipposelinon etiam non est. A Smyrnio multùm quoq; differt.

 LIGVSTICVM VVLGARE SIVE LEVISTICVM.

Ligusticum levisticum, L.
Ord. [illegible] 311

b 4

Laser. [illegible] [illegible] in
ord. [illegible] · 309

De Panacis quadam specie, atque de omni Panace.

Cap. VII.

Peregrina *hæc stirps foliis est amplis, multiplicibus, nonnihil hirsutis & asperis; quorum singulares particulæ Lapathi æmulantur, sed tamen minora. caulis duorum, trium aut quatuor cubitorum: flores in vmbellis lutei: semen planum, latum, & sufflauum. longa & candida radix. Panacis hanc esse speciem, semen demonstrat, in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo Antuerpiensi diligẽtissimo pharmacopœo primùm enata stirps est.*

Panaces autem, auctore Theophrasto, multiplex est. Quoddam in Syria nascitur: deinde & alia tria, Chironium, Heraclium, & Asclepium; quæ à Dioscoride sola describuntur. Præter hæc verò & vnum est πλατύφυλλον; *& alterũ* λεπτόφυλλον. *Ita in vniuersum apud Theophrastum sex Panacis species.*

Cum primo istorum, aut cum Chironio conuenire præsens posse apparet: cum reliquis verò minimè. Heraclium siquidem folio est amplo, ad ficulnea accedente. Asclepium verò Thapsiæ, aut, vt Dioscorides, Fœniculi. Panaces latifolium Centaurium esse magnum: & tenuifolium Centaurium minus non temerè putatur. Teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum Centaurium cognominatur. Quodnam verò ex reliquis duobus, certò affirmari etiam nequit.

Syriacum Panaces à Theophrasto nõ describitur. Plinius lib. XII. *cap.* XXVI. *foliis illud esse ait ampla magnitudine rotundis. Sed suspicio est, hæc ex Heraclij Panacis descriptione translata. Lib. enim* XXV. *cap.* IIII. *Heracleoticum*

cleoticum

cleoticum Origanum, pro Panace Heraclio perperàm supposuit.

Chironium Panaces Theophrasti et Plinij exemplaria folio habent esse Lapathi: Dioscoridis verò & interpretis Nicandri Amaraci. Expende Lector, vtra magis veniat probanda lectio. Si Chironium folio est Lapathi, poterit præsens Chironium esse: sed si Amaraci, nequaquam. Relinquitur vt Syriacum, vel omnino alterius sit generis. Effundit autem lachrymam, æstiuis mensibus Sole feruente, vulnerato caule. Id Syriacum facere Plinius apertè scribit: Theophrastus innuit. Chironium lachrymam facere, nusquam reperitur.

Est autem huius stirpis lachryma Opopanaci, qui in officinis habetur, colore similis, sed tamē exigui odoris. quod propter soli cœliq́; frigiditatem accidere potest. In calidis regionibus omnia odoratiora: in frigidis minùs odorata gignuntur: testis Theophrastus.

DE SPHONDYLIO. CAP. VIII.

SPHONDYLIVM *vulgare, quod nonnulli Brancam vrsinam vocant, paßim nascitur, caule bicubitali, rotundo, subhirsuto: foliis similiter nonnihil hirsutis & asperis, ex pluribus ac sæpenumerò quinque cohærentibus, per ambitum, & exiguis & profundioribus incisuris diuisis, ficulneæ ferè referentibus, attamen ipsis minoribus. flores in vmbellis candidi. semen latum, planum, tenue. radix in plures distributa candicat.* 1

Huic similis & alia sed rarior ac maior stirps est, cui plures non rarò caules assurgunt, craßiores altioresq́;. folia ex tribus ferè composita, maiora & fici foliis similiora, 2

Heracleum panaces L.
[illegible] 307

aspera nonnihil, atq; vnà cum caulibus hirsuta. flores, semen & radix vt prioris.

Hoc genus non Sphondylium alterum, sed Panaces creditur Heraclium. Desideratur tantùm floris color, quem Dioscorides luteum esse ait. folia aspera ficulneis respondent: caulis hirsutus: radix multiplex; quale Heraclium scribitur esse Panaces.

DE SMYRNIO DIOSCORIDIS. CAP. IX.

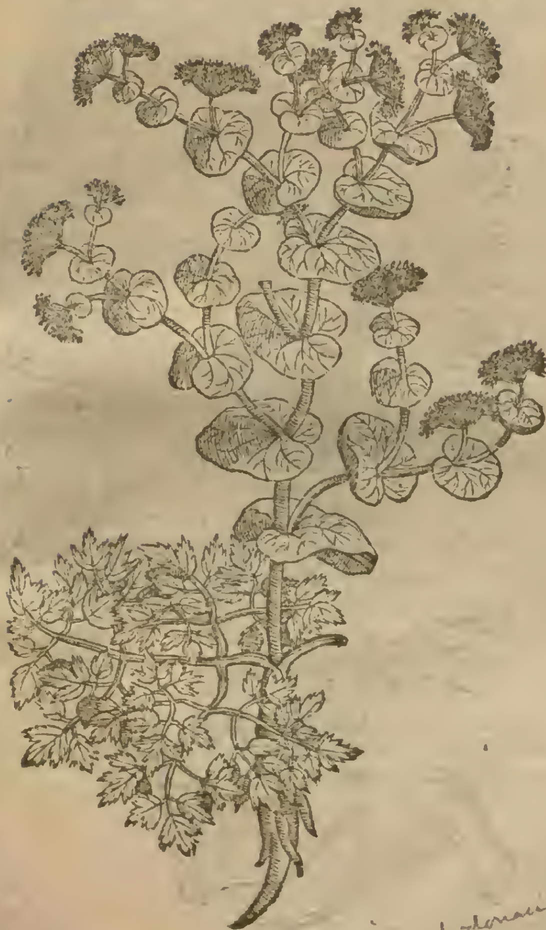
HVIC *Smyrnio folia prima, inferiora, ampla sunt & multipliciter dissecta; reliqua verò rotunda, & caules ipsos circumambientia: flosculi lutei in vmbellis: rotundum & subnigricans semen quale brassicæ: foris nigricans, interius candida crassiuscula radix.*

Nascitur, vt Dioscorides scribit, in Amano monte.

Appellatur, eodem teste, in Cilicia Petroselinum. Differt ab Hipposelino, quod etiam Smyrnion dicitur.

Et nominatur tamen Hipposelinon, haud impropriè Smyrnion. Effluit enim ex eius vulneratis aut sectis radicibus liquor facilè concrescens, acri amaroq; sapore Myrrhæ æmulus. Id quod nos non rarò obseruauimus erutis & incisis radicibus. Scriptum quoq; id Theophrastus reliquit lib. VII. Ex Smyrnio autem, quod Dioscorides describit, nulla lachryma manat.

DE

Pimpinella saxifraga

De saxifragis.
cap. x.

Saxifragæ duæ sunt. Maior vna: altera minor.

1 Maior amplitudine foliorũ cauliumq́ʒ altitudine minorem superat. folia Pastinacæ siue Elaphobosci aliquatenus similia sed nigriora, asperiora, minora. caulis bicubitalis, striatus: candicantes floribus vmbellæ. semen quale Apij hortensis, sed gustus feruentioris. radix oblonga, teres, candida, sapore acris, saliuam commanducata cit.

2 Minor primis ac radicibus proximis foliis priorẽ æmulatur, sunt tamen minora ac teneriora: sed tenuißima circa cauliculos. radiculæ tenuiores ac minores; sed non minùs acres aut saliuam cientes.

Sunt hæ duæ stirpes Germaniæ ac Belgio satis familiares. Lætum & pingue requirunt solum, alioqui incultum, veluti margines agrorum.

Nomen maiori vulgò Beuernaert: minori Beuernelle. Vtramq́ʒ Saxifragam appellant: nonnulli Bibinellam: Baptista Sardus Pimpinellam. Quam ob causam à plerisque Pimpinella Saxifraga cognominatur. Est enim & alia Pimpinella, quæ & Sanguisorba, & Dioscoridis Sideritis altera.

Sunt etiam, qui Saxifragam Pyrethrum esse existimẽt. Sed si ad aliquam Dioscoridis, ad Bunium præsertim quæ minor, referenda videtur. Folia siquidem inferiora Apij hortensis haud ineptam similitudinem præferunt: superiora magis attenuata: flores in vmbellis, sed candidi: semen odoratum, magnitudine seminis Hyoscyami ac Apij. Potest verò & omnia, quæ Bunium.

De

Angelica archangelica, L.
Eng. Bot. 318.

De angelicis.

Cap. XI.

Angelicarvm vna maior est, quam Hortensem & satiuam nominant: altera Minor syluestris.

1 Satiua procero caule, eoq; laeui, geniculato, atq; interiùs inani assurgit, qui quandoq; brachij craßitudinem & humanae staturae excedit altitudinem. folia amplißima, aliis multis, partibusq; compluribus, latis ambituq; incisis luxuriosus. vmbellae latae sunt; flosculi albicantes: semina subfusca, lata, plana, membranosa. praegrandis est radix & crassa; foris nigriùs, interiùs candidior, odore grato aromata redolens, ex qua liquor oleosus, pinguis, sublutens fluit, odoris aßimilis; quem & ipsa folia ac caules referunt.

2 Syluestris satiuam aemulatur, sed tamen omnibus partibus minor. caules breuiores ac tenuiores sunt. folia tametsi ampla, minora tamen ac nigriora. radix tenuior, nō tamen minùs oleosa, aut odorata.

Satiua in Belgij quidem hortis, sed alibi spontanea est; vt in Noruegia, et Islandia dicta Septentrionis insula: praegrandi vbi nascitur altitudine, & ab indigenis caulis detracto editur cortice, vt ab ipsis accepimus, quos in Islandia peregrinantes, his vesci alterius cibi quandoq; coegit inopia. ferunt autem sapidum esse & palato gratum.

Σικελία siue Laserpitij species est, vel ipsum etiam legitimum ac genuinum Laserpitium. Olim enim ab excellentißimo ac clarißimo viro Iacobo Antonio Cortuso, Laser accepi, odore & colore Angelicae huius succum omnino referens.

Syluestris Angelica paßim in vtraque Germania locis reperitur humidioribus, praesertim in syluis aut syluosis.

Vtriusq; radix post seminis maturitatē marcescit, quod

altero

altero aut rarò tertio, ex quo sata est anno accidit. Legenda radix priusquàm caulis erumpat: fungosa alioqui & inefficax.

Matthiolus et Gesnerus aquaticæ etiam cuiusdam Angelicæ meminêre, sed quandoq; eam non descripsêre, suspicandum videtur eam hanc esse, quæ Archangelica apud nos dicitur. Est hæc & foliorum amplitudine, satiua haud inferior, sed tamen singularium frequentia numerosior: in plurima enim folia, huius diducuntur. caulis crassus, geniculatus quoq;, valdè ramosus, è singulis siquidem articulis tres aut quatuor alas promit; multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quarum flores candicant: semen latum, longius, & crassius quàm Angelicæ. alta radix & albida, exigui odoris; maioris tamen, quàm folia vel caulis, quæ nullius aut admodum obscuri. Rubent quandoque foliorū pediculi. Archangelica.

DE ASTRANTIA SIVE IMPERATORIA. CAP. XII.

ASTRANTIÆ *lata sunt folia, margine serrata, vt plurimùm quæ radicibus proxima præcipuè trifolia; non rarò verò & numerosiora: cauliculi cubitales, tenues, & geniculati, inferiùs rubent. muscaria exiguis flosculis candida. semen latum, planum, tenue, anethi instar. obliquè serpunt radices, acres, odoratæ, & succi oleosi plenæ; foris è punico colore subnigricantes, interiùs subflauæ; facili fœcunditate stirpem multiplicant. In hortis viuacissima est.*

Non modò Astrantiam, sed et Imperatoriam vocitant: nonnulli Ostrutium, quasi Struthion. differt autē multùm à Struthio, siue Lanaria herba. Germanis est Meesterwurtz *&* Meesterwortele. *feruentis admodum naturæ*

radix est. Huius syluestris species est, quam vulgò Geraert, id est, Gerardi herbam appellant. foliis siquidem, floribus in muscariis candidis, latè serpentibus radicibus, priorem refert, omnibus tamen minoribus. graueolens herba est, & hortis molesta.

DE SCANDICE.
CAP. XIII.

Ex syluestrium olerum numero Scandix est. folia habet tenuiora quidem, quàm luteæ radicis Pastinacæ: latiora verò, crebriùs tamen dissecta, nigriora item, minusq; odorata quàm Cheræfolij. cauliculus dodrantalis: vmbellæ angustæ: flosculi candiduli: semen longum in mucronem extenuatum, rostellis aut certis crassis magnisq; acubus simile. perquàm exiguæ radiculæ sunt.

Romani, vt inter nothas voces reperitur, Aculam ac Scanariam appellant. Acula autem à semine acum referente aptè dicitur. Ruellius sub Pectinis Veneris nomine hanc describit. Apud Hispanos alicubi ad forum venalis defertur, & editur, vulgoq; Euixones vocant.

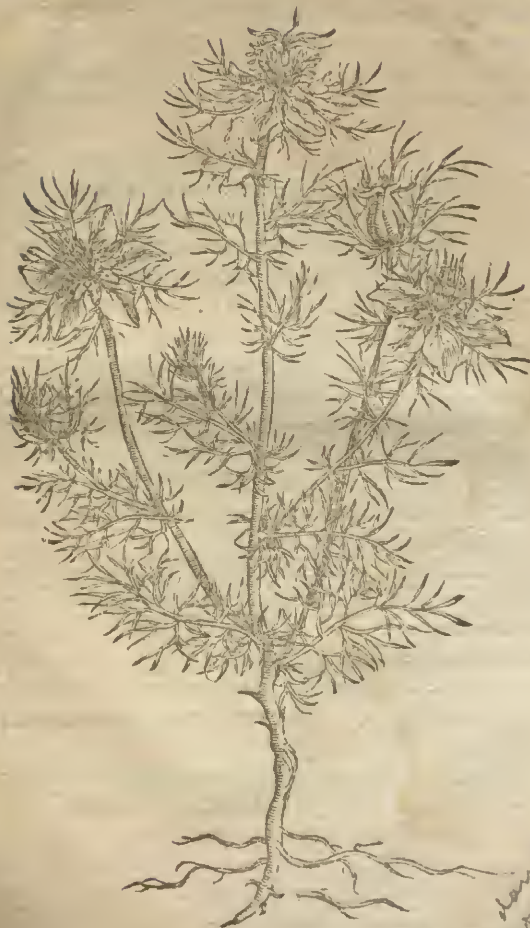
Dioscorides Scandicem et crudam & decoctam mandi quoq; ait: stomachoq; & ventri vtilem.

DE MELANTHIO DAMASCENO.
CAP. XIIII.

Melanthium, quod Damascenum cognominatur, Melanthij siue Gith spurium est genus, in plurimis cum legitimo conuenit, sed caules eius proceriores sunt ac ramosiores: folia tenuiora crebriusq; diuisa: flos haudquaquam candidus, sed cæruleo nitens colore, quem quinque

Scandix pecten, Veneris,
post pag. 501

i 4

Nigella damascena, L.
Sp. pl. 534

dissecta stipant folia alabastrorum instar. capitulum et semen quale Melanthio, sed odore destitutum semen.

Non est Isopyron, Faselo quidem Isopyron simile; & semina habet Melanthij gustu, non forma.

DE VIOLA CALATHIANA, ANNOTATIO.

IN nostra de Floribus historia cap. IX. exiguam quandam descripsimus herbam, floribus eleganter caeruleis & calathi formam referentibus, quam Violam calathianam nuncupauimus, vtpote Violae calathianae descriptioni respondentem; quam quidem Io. Ruellius habet lib II. c. CXXIX. Sed plura & locupletata multum adfert Ruellius verba; & secus quam in Plinij exemplaribus reperiuntur.

Si Plinij verba diligenter expendantur, Calathiana Viola nequaquam caerulea, sed lutea est, calthae concolor. Ita etenim Plinius lib. XXI. cap. VI.

In totum sine odore minutoq; folio Calathiana, munus Autumni, caetera Veris. Proxima ei Caltha concolori magnitudine: vincit numero foliorum marinam, quinque folia non excedentem. His verbis ostendit Plinius Calathianam concolorem esse Calthae, id est, luteam, et aequalis magnitudinis: sed tamen Calthae florem pluribus componi foliolis.

Caltham autem esse lutei coloris, ostendunt Virgilij et Columellae versus, cap. de Calendula à nobis citati.

Ruellius verò vnde locupletatam illam descriptionē acceperit, non facilè fuerit affirmare. non est tamen, quòd ab eo excogitatam suspicetur quis. Nam talem, qualem ipsa descriptio proponit Calathianam violam nō agnosco. Existimat

stimat siquidem Aquileiam, Gallis Ancoiles, *dictā Calathianam esse: quæ à descriptione, ab eo proposita, multū deficit. Aquileia non munus Autumni, sed Veris flos; calathum non refert, sed alterius est formæ: colore idem non semper cæruleus, sed colorum varietate luxuriat. Ruellij de Calathiana hæc sunt verba:*

Calathiana munus Autumni, Violæ cæteris Veris. ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantùm proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipsum quod imitatur prouocet; in pratis post Aestatem emicat; Autumnalē Violam nominant.

Quòd si hæc verba neq; Plinij, neque alicuius veterum sunt, nostra Calathiana legitima esse quomodo poterit? Quòd si verò ex antiquo aliquo Pliniano codice transcripta, cōsequens erit, eui lgata exemplaria corrupta ac mutila, & veram esse Calathianam à nobis descriptam, apparebit. Sed quid in tam dubiis affirmandum? Expedit subinde stirpes nouis donare nominibus, quàm temerè eis veteres appellationes attribuere. Ita nostram hanc præstitisset fortaßis Autumnalē Campanulam appellasse, quàm Calathianam dixisse. Deinceps idcirco Campanula nobis erit Autumnalis: Calathiana verò vbi Plinij repertum exemplar, aut alterius alicuius veteris auctoris, ex quo Calathianæ Violæ descriptionem Ruellius mutuatus est.

F I N I S.

Liber hic qui tractat Purgantium herbarum historias, cum fructu & legi & imprimi poterit. Actum Bruxellæ 10. Iulij. 1572.

Gislenus de Vroede Suffraganeus Mechliniensis.

QVÆ PARTIM MALE EXCVSA, PARTIM ex auctoris recognitione mutanda.

Folio 4. linea 3. lege vberior. 19. 9. potam. 26. 10. aduentum exit. 29. 20 ἄλιμος. 33. 19. iste Dracunculus. 54. à fine lin. 1. variegatis. 56 8. saturo colore. 62. 7. & 22, Habalzelin 70. 11. χαμαίμηλον, ἀλθαίᾳ 83. 13. efficax. 96. 13. Millefolium, Sanguinalem. 98 5. contra serpentes. 112. 8. rusticum. 118. 6. & 121 4. & 1 8. 3. Mesuæ. 122 lin vltima. Atractilidis. 151. à fine lin. 6. quintum. 160. 14. πτύσματα & lin 20. πτυσώσι. 69 4. Effluens. 177. 2. Ebulus. 24? à fine lin. 5. dele: ac similiter in Britannia. 25?. à fine lin. 9. lege sic: radices fibrosæ vt prioris progerminantes. 258. posteriores duæ lineæ poterunt & hoc modo legi: Panem quoque leuiorem ac rariorem efficiunt, ac massam citius faciliusque fermentari, si aqua in qua decocti fuerint, subigatur farina. 307 2. Cammaron 3?. 10. species & 11. prædicta 3?2 Papaueri. 39?. 22. quinquefolij. 44?. 2?. μυάκανθα. 468. 6. Caucafon.

INDEX HVIVS

LIBRI.

Colos-

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

Rembert Dodoens geboren
zu Jankuma in Friesland
29. Juni
1517, (Pater Jankema Friso,)
starb als Professor zu Leiden
1586, 10. Mai.

P. J. van Meerbeeck recherches
historiques et critiques sur
la vie et les ouvrages de
Rembert Dodoens. Malines
1841. 8. maj. (avec portrait, facsimile et
representation de son tombeau.) 340 SS.